O.1.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
12 H A
39

D. 25

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBRI VII,

AD GREGORIVM XIII PONTIFICEM MAXIMVM.

Cum Indice rerum & verborum locupletiſſ.

FRANCOFVRTI
Apud hæredes Andreæ Wecheli,
MDLXXXV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

BEATISSIMO PATRI GREGORIO XIII PONTIFICI MAXIMO CAROLVS Sigonius.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

CVM magna omnibus ijs debetur laus hominibus, BEATISS. PATER, qui curas & cogitationes ſuas ad hominum ſalutem & commoda contulerunt, tum potiſſimum ingentem illi ſibi apud omnes honorem & gratiam pepererunt, qui conſtituendis ciuitatibus, ferendis legibus, atq; obſtringendis religione atq; officio populis ſtuduerunt. Itaq; animaduertere licet, præclara ac magna in omni memoria ſæculorum ingenia vehementer in hoc ſtudio elaboraſſe, atq; huius præcipuè laudis cupiditate flagraſſe. Siquidē qui ſapientia atq; eruditione cæteris præſtiterūt, ferme aut no-

ſuas ciuitates inſtituerunt, aut ſeſe admini-ſtrandis veteribus tradiderunt, aut certè illarum optimè gerendarum ſibi præcepta relinquenda putarunt. Ex quo tantũ honoris ac dignitatis adepti ſunt, vt in hunc vſq; diem pręclaris mortalium vocibus illorũ memoria celebretur. Quod cùm ita ſit, nemo tamen omnium contrà dubitat, quin multo illorũ induſtria humano generi vtilior, atq; ad commendationẽ poſteritatis illuſtrior futura fuerit, ſi, quod ipſi humano ingenio ac ſtudio adumbrare conati fuerũt, id ipſum ab initio ſingulari ac præcipua ſummi Dei cura ac ſapientia expreſſum fuiſſe intellexiſſent; atq; ita ad eius vnius Iuris, quod ille ſtatuiſſet, rationem & ipſi ſua ſiue in formãda, ſiue in adminiſtranda ciuitate cõſilia conuertiſſent. Neq; enim aut Solon, aut Lycurgus, aut Charondas, aut Plato, aut aliquis eorũ alius, qui populos inſtitutis & legibus inſtruxerunt, Remp. Hebręorũ, quod ex eorum liqueat monumentis, cognitã habuerunt. quæ tamen omniũ non ſolùm antiquiſſima, ſed etiam præſtantiſſima fuit: quippe quam ardens præſentis ipſius Dei conſilium,

lium, verbumq; deſcripſit: & perſpecta diligenter ac tradita mirifica ad vitã conſtituendam ornamenta, atq; ad ſacras literas intelligendas allatura præſidia fuit. Hoc ego iam tum intelligere cœpi, cùm quarto abhinc anno iuſſu Sanctitatis veſtrę ad Eccleſiaſticam hiſtoriã perluſtrandam, atq;, vbi res poſtulare videretur, ſupplendam me contuli. Quod ipſum cùm acriter obſequendi magis ſtudio, quàm perficiendi ſpe adhuc curauerim, ſumſi initium edendi ab eo quod præclarũ huius mihi operis fundamentum eſt viſum. quippe Hebraicam, quam cæteri neglexerunt, Remp. mihi pro virili pluribus deſcribendã ſuſcepi. quæ vt inſignis fuit forma Eccleſiæ Chriſtianæ, atq; expreſſa ad viuum imago beatæ vitæ in cœleſti ciuitate degendæ; ſic principiũ eſſe debet totius hiſtoriæ, quam intendimus, Eccleſiaſticæ contexendæ. Quod meũ conſilium cùm ego ad Illuſtriſſ. Card. Palęotum, Epiſcopum noſtrum, atq; alios ſummos viros, ac ſummo iudicio pietateq; præditos detuliſſem, maximum cepi fructum laboris mei, cùm ipſum grauiſſimo eorũ ſenſi

teſtimonio comprobari. Quare extrema eò alacriore animo perſecutus faciendum mihi duxi, vt opus auguſtiſſimo S. veſtræ nomini conſecrarem, vt quæ non ſolùm huius quam deſcribo, reip. principatum in terris tenet, ſed in ſummis etiã ſuis laudibus hanc maximam habet, quòd veteri inſtaurandæ Eccleſiæ mirificè ſtudet. Nã, vt omittam ſingularem in recuperanda antiqua eius ditione induſtriam, hæc varia doctrinarum Collegia ad ſubleuandas inopum eiectarumq; nationum ęrumnas inſtituit, ac vectigalibus magnis inſtruxit. hæc menſes dieſq; temerè præcurrentes opportunè retraxit, ac labantem feſtorum dierum rationem ſolerti adhibita correctione conſtituit. hæc ius pontificium ſuperiorum hominum incuria aliqua ex parte corruptum recognouit, emendauit, & illuſtrauit; ac ſacra denique Biblia ad priſtinam redigere integritatem decreuit. Quamobrem S. veſtram imis, vt debeo, precibus oro, vt meum quoque non alienũ ab hac ratione laborem hilari, quemadmodum ſpero, fronte recipiat, qui veſtra omnium grauiſſima auctoritate confectus

fectus ad ſtudia eorum qui diuinis aluntur litteris, excitanda ab homine iampridem nomini familiæq; veſtrę deditiſſimo diuulgatur. cuius conſilia actaq; omnia vtinam Deus ad Eccleſiæ ſuæ incrementũ fortunet, ac vitam ad eam rem longiſſimam largiatur. Bononiæ, Anno Sal.

M D LXXXII.

X Kal. Sept.

CAPITA LIBRI PRIMI, QVI INSCRIBITVR DE FORMA REIP.

1 De populo Hebræorum.
2 De populo Iſraelitarum.
3 De populo Iudæorum, Effraimitarum, & Samaritarum.
4 De lege populo Iſraelitarum à Deo data.
5 De forma reip. Iſraelitarũ
6 De ciue Iſraelita, & Proſelyto.
7 De vrbe reip. ſede Silo, & Hieruſalem.

CAPITA LIBRI SECVNDI, qui de locis ſacris inſcribitur.

1 De Religione.
2 De locis ſacris.
3 De Tabernaculo, Sancto Sanctorum, Arca fœderis, altaribus, & ornamentis eorum.
4 De Excelſis.
5 De templo Hieroſolymitano.
6 De templo Samariæ.
7 De templo Ægypti.
8 De Synagogis.

CAPITA LIBRI TERTII, QVI de diebus ſacris inſcribitur.

1 De annis Hebraicis.
2 De menſibus.
3 De ſeptimanis.
4 De diebus profeſtis.
5 De Neomeniis.
6 De diebus ſingulis.
7 De diebus feſtis.
8 De ſabbatho.
9 De Paſcha & Azymis.
10 De Pentecoſte, ſiue Hebdomadis.
11 De feſto Tubarum.
12 De feſto Expiationum.
13 De feſto Tabernaculorum.
14 De ſeptimo anno.
15 De quinquageſimo anno.
16 De Encæniis.
17 De ceteris diebus feſtis.
18 Vetus Kalendarium Hebræorum.

CAPITA LIBRI QVARTI, QVI de ritibus ſacris inſcribitur.

1 De generibus ſacrorum rituum.
2 De generibus ſacrificiorum.
3 De Holocauſtis.
4 De Libaminibus.
5 De Pacificis.
6 De ſacrificio pro peccatis.
7 De ſacrificio pro delictis.
8 Iterum de omnibus ſupra dictis.
9 De confeſſionibus.
10 De ſacrificio conſecrationis.
11 De ſacrificio mundationis.
12 De ſacrificio expiationis.
13 De oblatione incenſi.
14 De donis ſacris.
15 De primitiis & decimis.
16 De pecunia ſacra, & gazophylacio.
17 De oblationibus votiuis, & voluntariis.
18 De ieiunio, & ceteris afflictionibus corporis.

CAPITA LIBRI QVINTI, QVI de perſonis ſacris inſcribitur.

1 De generibus ſacrarum perſonarum.
2 De Pontificibus.
3 De Sacerdotibus.
4 De Leuitis.
5 De Cantoribus.
6 De Ianitoribus.
7 De Nathinæis.
8 De Nazaræis.
9 De Prophetis.
10 De Scribis, id eſt, legis doctoribus.
11 De ſeptem hæreſibus Iudæorum.

CAPITA LIBRI SEXTI, QVI de Conſiliis & Iudiciis inſcribitur.

1 De civitate.
2 De Conſiliis.
3 De Concione.
4 De Senatu.

5 De Iudiciis.
6 De Iudiciis Ciuitatum.
7 De Concilio Hieroſolymitano.
8 De Pœnis.

CAPITA LIBRI SEPTIMI, QVI de magiſtratibus inſcribitur.

1 De generibus magiſtratuum.
2 De Iudicibus Iſrael.
3 De Regibus.
4 De Principibus Iudæorum.
5 De Principibus Tribuũ.
6 De Principibus Familiarum.
7 De Principibus Ciuitatum.
8 De Scribis, ſeu notariis.
9 De re bellica.
10 De Principe militiæ.
11 De Tribunis, & Centurionibus.
12 De Quinquagenariis, & Decanis.
13 De magiſtratibus tẽpli.
14 De bellis Iudaicis.
15 De extremo ſtatu Iudæorum.

CAROLI

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER PRIMVS,

qui de forma Reip. inſcribitur.

PRROPOSITVM eſt mihi hoc loco, veterem Hebræorum Remp. à Deo antiquitus inſtitutam, atq; intimis penetralibus ſacrarũ litterarum incluſam inueſtigare, atq; inuentam quoquo modo in lucẽ poſterorum memoriæ prodere. Res eſt enim, vt omnes fatentur, cùm per ſe ad cognoſcendum præclara, tum ad ſacros libros intelligendos vſque adeo opportuna, vt iure mirari quiſq; poſſit, veterũ adhuc neminem in hoc genere lucubrationis elaboraſſe, quos conſtat magno atq; excellenti ingenio, doctrinaq; fuiſſe, atq; incredibili quodam diuinarum rerum exponendarum ſtudio exarſiſſe. Vtinã autem hoc & ipſe aliquanto antè vidiſſem. neq; enim aliunde prima probandæ operæ atq; induſtriæ meæ rudimẽta ſum-

ſiſſem. Quod quidem & temporum ordinem ineunti, & propriæ ſalutis rationem habenti fuit magnopere faciendũ. Verùm voluntati Dei obtemperare oportuit: qui occulto, credo, conſilio grauiores fortaſſe annos meos tractationi omniũ ſanctiſſimæ reſeruauit: quodq; adoleſcens ſtudio ad ſcribendũ incitato non cogitaui, quem ille ſibi populum delegiſſet, quamq; eius remp. lege data inſtituiſſet, iam grandem natu, viribus in dies magis ad lucubrandũ elangueſcentibus, oſtendere voluit. Eſt enim mihi, vt dixi, conſiliũ, his libris Hebraicorum ſacrorum, ſacerdotumq; deſcriptionem, conſiliorum, iudiciorum, & magiſtratuum rationem, totamq; pacis belliq; diſciplinam ex ſacris litterarum monumentis erutam aperire. Feci hoc idem olim iuuenis in Athenienſibus & Romanis, vt eorum leges, inſtituta, ciuitatem, & remp. varijs eorum voluminibus abdita palàm facerem: verùm, vt nunc ſentio, conatu aliquanto ad ſcriptionis commendationem inſigniore: quòd illorum commentarij, vt maiorem verborum ad ſcribendum facultatem ſuppeditarunt, ſic firmiora ad conijciendam ex tanto temporum interuallo antiquitatem adiumenta ſubminiſtrarunt. Adde, quòd res hæ minora quoq; orationis ornamenta ferunt. neq; enim elegantia verborum, vt illæ, ſed ſanctitate myſteriorum hominibus commendatæ ſunt. Quin etiam in ipſis veteris Latini interpretis, vt oportet, veſtigijs inſiſtenti ea ſępe adhibenda dicendi genera ſunt, quæ elegantes & eruditæ fortaſſe multorum au-

res

tes aſpernari meritò poſſint. Verũ in re magna, ac maximè neceſſaria, quencũq; conatũ opinor eſſe laudandũ, &, ſi facultas fortaſſe deſit perficiendi, non improbandam tamen eſſe voluntatem experiendi. Quam ob rem accedamus ad rẽ, Deo ipſo in noſtrum auxilium inuocato, qui per prophetam dixit: *Beati, qui ſcrutantur teſtimonia mea, & in toto corde exquirũt me.* neq; enim aliud eſt teſtimonium Dei, quàm Chriſtus ipſe, filius eius, qui totius Hebraicæ hiſtoriæ finis eſt. ad quẽ omnia legis mandata, omnia prophetarum vaticinia, omnia Hebræorum acta per arcana quædã myſteria referuntur. Hic eſt enim Moyſes, qui verum hominibus Deum, veramq; illius legem oſtendit. hic eſt Ioſue, qui deuictis aduerſarijs cęleſtem eis Chananæam diſtribuit. hic eſt Dauid, qui cæleſtem Hieruſalem à Deo ſibi ab initio deſtinatam ædificauit. hic eſt Salomon, qui cæleſte templum, templum, inquam, nõ manu factum, eiſdem credentibus præparauit. hic eſt demum rex ille, qui Iudæos & proſelytos eius æquè in cælo compotes reip. fecit, cuius adumbrata imago à Deo Moyſi in terris tradita fuit. Vt enim in hac terreſtri rep. Dauid rex cum XII principibus tribuum Iſraëlitarum populum iudicauit: ſic in illa cęleſti Ieſus rex cum XII Apoſtolis populum fidelium iudicabit. Quoniam autem ſic ſermonem hunc diſpoſuimus, vt duas eius partes, Religionem, Ciuitatemq; fecerimus: placet, antequam ad eas explanandas veniamus, rei illuſtrandæ cauſſa, vetuſtam Hebræorum originem de-

monſtrare, ac legis traditæ, reipublicæ inſtitutæ, & vrbis illi imperio deſtinatæ in vniuerſum hiſtoriam enarrare, lectore harum antiquitatum admonito, vtilem admodum frugiferamq; operam ſuſcepturum, ſi prius, quàm ſe ad hæc cognoſcenda contulerit, aliquam ex ſacris hiſtorijs actionum Hebraicarum hauſtam animo notionem habuerit. cui officio nos quoque pro virili noſtra ſeruiuimus in eo commentario, in quo ſacram B. Sulpicij Seueri hiſtoriam explicuimus.

De populo Hebræorum. CAP. I.

QVONIAM verò hic populus primùm Hebræorum, deinde Iſraëlitarum, tum Iudæorum nomen tulit, ac varias ſibi ſubinde ſedes & formas adſciuit, ſanè res poſcit, vt ante omnia, quis ac qualis extiterit, & vnde has ille mutationes acceperit, videamus.

Primum igitur omnium ſatis conſtat, quattuor à principio hominum quaſi ſtirpes, aut propagines extitiſſe; quas ſcriptura ſacra γενέσεις, id eſt generationes, appellat: vnam verò à primo homine Adam vſq; ad Noë, alteram à Noë ad Abraham, tertiam ab Abraham ad Dauidem regem, quartam à Dauide ad eum, de quo diximus, Chriſtum pertinuiſſe; ac ſecunda quidem ætate Hebræos, tertia Iſraëlitas, quarta verò Iudæos emerſiſſe. Hebræi verò gens fuit omnium, de quibus litteris ſit proditum, antiquiſſima, cùm Aſſyriã,

quæ

quæ regio in primis ſcriptis gentiliũ celebratur, ſecunda ætate tenuerit. Cùm autem in prioribus ſtirpibus alij natura duce Deum vnum ac verum, alij verò ſimulachra falſorum Deorũ coluerint, Hebræi progenies eorum fuere, qui vltro Deum cognouerunt, ac cognitum adorarunt. Itaq; ſuccedente tempore eoſdem ſic Deus dilexit, vt nõ ſolùm eis ſe præcipuè patefecerit, ſed ad extremũ ex eis quoq; filium ſuum Ieſum Chriſtum naſci ad ſalutem generis humani voluerit. Quæ omnia pluribus ſacrorum librorum voluminibus explicata nos hîc breuiter complectemur.

ADAM igitur, qui vt primus homo à Deo creatus primus Deum creatorem ſuum perſpexit, ſic primus mandato Dei violato, ſe cum tota hominum poſteritate peſſundedit, tres præcipuè filios habuit, Caim, Abel, & Seth. ex quibus Caim fratri Abeli vitam ademit, ac prorſus à Deo defecit, & progeniem ex ſe impiam propagauit, quæ Deos plures & falſos adſciuit: & propterea ſcriptura illius rationem non habuit, vt quæ ad vnam Chriſti ſaluatoris progeniem ex piorum genere prodituram incumberet. Seth verò in paterna Dei cognitione ferme cum ſua progenie perſtitit: & ob id ſcriptura eam vſq; ad extremum recenſuit, tanquam eam, cui ſe Deus indicaturus, & vnde ſalutem perditis hominibus eſſet miſſurus. Fuit verò eius poſteritas talis: Seth, Enos, Cainas, Malaleel, Iared, Enoch, Mathuſala, Lamech, & Noë. Huius verò ætate cùm pij homines, nempe ex progenie Seth, cum filiabus

impiorum, nimirum eorũ qui à Caim originem ducebant, connubia contraxiſſent, ac malitiam in terras inuectam cumulauiſſent, Deus nefario facto illorum accenſus genus humanum vlciſci conſtituit; ac diluuio aquarũ ſuper vniuerſas terras immiſſo omnes vtriuſq; ſexus homines perdidit, vno Noë, viro iuſto, cum familia eius excepto, qui in arca iuſſu Dei à ſe conſtructa ſeruatus eſt. Reliquit autem Noë tres filios, Sem, Cham, & Iaphet. Vt autem progenies Sem in patrio Dei cultu, quanquam non vniuerſa, perſeuerauit; ſic ſoboles Cham & Iaphet prorſus, ab eo defecit. Quare ſcriptura poſteritatis Sem tantummodo meminit, quę ſecunda ętate floruit: nempe Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, qui deſciſcens à Deo primus dicitur Deorũ ſimulachra feciſſe, Nachor, & Thare, qui pariter in patris auiq; ſuſcepta impietate manſere. Hæc verò progenies prima Hebræorũ nomen geſſit; ſiquidem poſt diluuiũ, cùm arca in montibus Armeniæ cõſtitiſſet, Noë, ac filij eius Sem, Cham, & Iaphet in Oriente habitauerunt. ea verò regio fuit ratione illorũ cis Tigrim amnem, magna ex parte pòſt Aſſyria nominata. Sem autem genuit Arphaxad, qui Tigrim tranſiuit, & in Chaldæa conſedit, vt S. Hieronymus etiam confirmauit. Itaq; ſunt qui putent, eos qui cum Arphaxad traiecere, nempe filios, & nepotes eius, primùm Hebræos dictos eſſe, quòd vltra flumen veniſſent. nam apud Hebræos Heber ſignificare vltra. vnde illud eſt Geneſis decimo, *Sem pater fuit*

fuit omnium filiorum Heber, id eſt omnium qui vltra flumen venerũt. Inde poſteri quoq; Cham & Iaphet alias adire terras ſtatuerunt, cùmque in Chaldæam tempore Heber, qui fuit filius Sale, nepos Arphaxad, cõceſſiſſent, & campos Senaar tenuiſſent; antequam inde cederent, auctore Nebrod, Cham nepote, gloriæ cauſa ſtatuerunt vrbem cùm turri condere, quæ altitudine ſua cœlum attingeret. Erat adhuc, vt inquit ſcriptura, terra vnius labij, id eſt vna tantùm lingua omnes vtebantur, quam ab Adami ore hauſerant, Deus autem fœdam eorum audaciam auerſatus, linguarum diuerſitatem immiſit, vt alter alterius intelligere mandata non poſſet. itaque cùm ex gloria quam affectabant, confuſionem nacti fuiſſent, quæ Babel dicitur; & turris, & vrbs, & regio inde Babel, Babylonis, & Babyloniæ nomen inuenit. Heber autem, quòd expers conſilij ædificandæ turris fuerat, veterem ſermonem retinuit, quo Hebræi ex poſteritate Sem vſi fuerãt. Quare S. Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei, Hebræos prorſus ab ipſo Heber dictos fuiſſe aſſeruit. Abraham certè, qui ſextus ab Heber fuit, capite XIIII Hebræus vocatur. Inde diuiſis inter ſe terris Heber in Chaldæa & Oriente remanſit. Iaphetis verò poſteritas Occidentem occupauit, Cham autem, quæ intermedia ſita ſunt. Atque hæc quidem Hebræorum non minus vera, quàm vetus, origo, & prima gentis incunabula celebrantur primis decem capitibus Geneſis explicata.

Cùm porrò Thare filius Nachor, abnepos Phaleg, adhuc in Chaldæa vitam traduceret, & in Vr vrbe agens eos Deos coleret, quorũ ſimulacra Sarug auus ſuus inſtituiſſet, venit inde cum filio Abraham, & Lot nepote in Meſopotamiã, regionem inter Tigrim & Eufratem fluuios ſitam, & ſedes in vrbe Charris poſuit.

Ab hoc porrò tempore Hebræorum cùm priſca, tum ſancta hiſtoria incipit: quæ Abraham præcipuum & gentium & rerum gerendarum auctorem eſt conſecuta. Thare enim vita functo Abraham à Deo monitus, & promiſſis ingentibus excitus cum Lot, fratris filio, inde Eufratem, Iordanemque traiecit, & in terram Chanaam venit, quæ poſtea Iudææ nomen accepit, & oppidum Sichem tenuit in ea parte, quæ poſtea Samaria nominata eſt. Promiſſa verò Dei Abrahæ facta, ac ſæpius repetita hæc fuerunt: *Vade in terram quam tibi monſtrauero* (monſtrauit autem Chananæam) *ibi faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus, & benedicam benedicentibus te & maledicam maledicentibus te, atque in te benedicentur omnes cognationes terræ.* Tria verò promiſſa fuerunt; terra Chananæa, quã poſteri eius cum imperio & gloria poſſiderent; gens Iſraelitarum ſecundum carnem; & omnes gentes ſecundum fidem: quod ad Ieſum Chriſtum ab illo multis pòſt ſæculis oriturum omnes conſtantiſſimè referũt, qui dicitur filius Abraham. Pòſt autem querenti Abrahæ, quòd filiorum compos factus non fuiſſet,

fuiſſet, & ſeruum ſuum heredem habiturus eſſet (nam vxor eius Sara ſterilis erat) dixit Deus: *Suſpice cœlum, & numera ſtellas, ſi potes: ſic erit ſemen tuum.* & alio loco iterans idem promiſſum ait, ſe multiplicaturum ſemen eius, ſicut arenas maris. Suſcepit inde ex Agar Ancilla filium Iſmael; ex Sara verò coniuge Iſaac. ex quibus duo populi prodierunt, Iſmaelitæ, qui à Deo defecerunt; & Hebræi, qui in auita religione manſerunt. Iſaac inde duos filios genuit, Eſau, qui & Edom, & Iacob; qui à Deo Iſrael appellatus eſt. Ab Edom Idumæi populi, à Deo auerſi manarunt; ab Iſraele Iſraelitæ, qui veterem Dei notitiam cõſeruarunt. de quibus nobis præcipuè diſſerendum eſt.

De populo Iſraelitarum, & XII *tribubus eorum.* CAP. II.

CÆTERVM ipſum Iſraelem Deus inprimis dilexit, eiq; promiſſa auo Abrahæ facta redintegrauit. Ille verò genuit filios duodecim; nempe ex Lia vxore ſex, Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Iſſachar, & Zabulon, inde ex ancilla Bala duos, Dan, & Nephtalim, tum ex altera ancilla Zelpha totidem, Gad, & Aſer, poſtremò ex ſecunda cõiuge Rachele Ioſeph, & Beniamin. Fratres inde decem Ioſephum, quód patri carus inprimis eſſet, & ſapientiæ laude præſtaret, inuidia deprauati ipſo inſciente patre mercatoribus Ægyptiis vendiderunt. illi verò eum Putiphari curatori regio tradiderunt. Ioſeph autem propter

egregiam ſomniorũ interpretationem regi cognitus primùm, deinde ſummis honoribus cultus, ab eodem annonæ curandæ cum ſumma auctoritate præfectus eſt, quo tempore per ſeptem annos terra ipſo præmonente extrema inopia rei frumentariæ laborauit. Qua compulſus Iacob filios decem in Ægyptum ad frumentum coemendũ miſit, quod ibi Ioſephi prudentia in multos annos congeſtum ad leuandas Ægyptiorum anguſtias diceretur. Eos verò Ioſeph agnitos, neque ab eis agnitus variè primùm illuſit, deinde, vbi ſe patefecit, metu trepidantes fraternam in gratiam amoremque recepit: atque, vt ad ſe patrem cum familia vniuerſa deducerent, imperauit. nam penuriam per multos adhuc annos terras eſſe conflictaturam. Hac igitur occaſione Iacob terram Chananæam, in qua vixerat peregrinus, reliquit, & cum ſeptuaginta capitibus ex familia in Ægyptum ſe contulit, vbi magno honore à Ioſepho filio exceptus aliquot annos egit, ac demum moriens duos Ioſephi filios Manaſſem & Effraim adoptauit, ac duodecim filiis ſuis adiunxit, & ſolemni benedictione affecit. Illo inde ex humanis rebus exemto Ioſeph principatum familiæ geſſit, ac poſt aliquot annos & ipſe naturæ conceſſit, relictis in Ægypto vndecim fratribus, & duobus filiis, qui ſubinde, vt Deus promiſerat, ingentem ac numeroſam nepotũ ſobolem procrearunt, quæ à Iacob, qui Iſrael dicebatur, Iſraelitarũ nomen accepit. Hic autem populus, vbi ſuccreuit, diuiſus eſt in partes tredecim, quas
tribus

tribus vocarunt, prout XIII principes generis fuerunt, Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Iſſachar, Zabulon, Dan, Nephtalim, Gad, Aſer, Beniamin, Manaſſes, & Effraim, qui iidem tribubus nomen impoſuerunt. Cùm autem Ioſepho morte extincto Iſraelitæ in Ægypto à rege nouo indigna ſeruitute atque intolerabili premerentur, Deus illorum miſericordia motus, vt promiſſa ſuperiora præſtaret, Moyſi, Leui pronepoti, oues in ſolitudine Arabiæ paſcenti, ex ardenti rubo ſe obtulit, præcipiens, vt eos ex Ægypto educeret, & in terram Chananæam, quam illis antiquitus ſedem propriam ac perpetuam deſtinaſſet, adduceret; nam ſe illi affuturum, atque aſſiduè auxilium allaturũ. Ita Moyſes diuinis præceptis obediens, fratre Aaron adiuuante, regem Ægypti omni ope exitum inhibentem variis plagis affectum eluſit, ac ſexcenta hominum millia ex Ægypto eduxit. Inde Rubro mari ope Dei traiecto, cùm perſequentium Ægyptiorum manus euaſiſſet, per ſolitudinem Arabiæ longo inſtituto itinere tranſijt, atque ibi, ita volente Deo, populum, licet reluctantem atque inuitum, annos quadraginta retinuit. Ibi primo anno Deus Moyſi iterum ſe oſtendit, atque homini ad ſe in montem Horeb ſolitudinis Sinai aduocato legem inciſam duabus lapideis tabulis dedit, eamque in poſterum ab Iſraelitis ſeruandã eſſe præſcripſit. ea verò vniuerſam reipublicæ rationem, qua vti eos vellet, continuit. Moyſes autem omnia populo à Deo mandata denuntiauit, iſque ſe dicto

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

audientē fore, ſpopondit. Inde anno XL in campis Moab prope Iordanem amnem eam latiùs repetiuit, atque in volumen redegit, quod Deuteronomium dixit. ac paullo pòſt moriens ducatum Iſraelitarum Ioſue Naue filio ex tribu Effraim tradidit. Is demum, Iordane traiecto, terram Chananæam obtinuit, ac reges eius XXXI deuicit, atque armis regionem ferme totam ab Amorrhæis, Chananæis, Gergeſæis, Hettæis, Heuæis, Iebuſæis, & Pherezæis habitatam ſubegit. Quo facto Dei iuſſu illam duodecim tribubus partim arbitrio, partim ſorte diuiſit. Regio trans Iordanem, quam Moyſes armis pepererat, atque Rubenitis, Gaditis, & dimidiæ parti Manaſſenſiū diſtribuerat, eiſdem eſt confirmata. Inde Iudæ, Effraim, & alteri parti Manaſſis regionis pars inter Iordanē & mare eſt aſſignata. Reliquam inde æquis portionibus diuiſam ſeptem quæ reliquæ erant tribus in ſortem coniecerūt, Simeon, Beniamin, Dan, Iſſachar, Zabulon, Nephtalim, & Aſer, ita vt Iuda vicina Arabiæ loca, Nephtalim & Aſer à cōtraria parte Syriæ finitima obtinuerint, ac longitudo prouinciæ à Dan vrbe ad Berſabee peruaſerit, quarum illa Syriam, hæc Arabiam attigit. Tribus autem Leui, quæ tertiadecima erat, iuſſu Dei ab hac ſortitione ſummota eſt. neque enim eis pars vlla terræ eſt data, ſed ſacerdotia, primitiæ, decimæ, oblationes, & victimæ attributæ. præterea ſex Reſugij ciuitates, quarum vna erat in tribu Nephtalim, altera in Effraim, tertia in Iuda, reliquæ trans Iordanem in Ruben,

Ruben, Gad, & Manaſſe, in quas confugere poſſe Deus reos cædis non voluntariæ ſanxit. atque his alias inde in omnibus nouem diſperſas tribubus adiecerunt, ita vt XLVIII ciuitates incolerent vnà cum ſuburbanis earum locis, quibus iumenta ſuſtinere propria poſſent. Hæc in libro Ioſue. Quare Leuitæ tribum propriam nō confecerunt, ſed ei tribui adſcripti ſunt, in cuius finibus habitarunt. Vnde Numerorum primo ſcriptum eſt: *Tribum Leui noli numerare, nec pones ſummā eorum cum filijs Iſrael.* & XVII Iudicum: *Fuit puer ex Bethleem Iuda, ex cognatione populi Iudæ, & Leuites, & habitauit ibi, egreſſusq́; de ciuitate Bethleem peregrinari voluit, vbicunque ſibi commodum reperiſſet. Cùm veniſſet in montem Effraim, & declinaſſet parumper in domum Micha, interrogatus eſt ab eo, vnde veniſſet. qui reſpondit, Leuita ſum de Bethleem Iuda, & vado, vt habitem, vbi potero.* Fuit porrò lege cautū, ne puella heres nuberet niſi viro ex eadem tribu & cognatione, vt Numerorum vltimo in Hebraica veritate: *Omnis filia, quæ poſſederit hereditatem ex tribubus filiorum Iſrael, erit in vxorem vni ex cognatione tribus patris ſui, vt poſſideant filij Iſrael vnuſquiſque hereditatem patrum ſuorum.* Quamobrem ſacris placet Euangelij expoſitoribus, quoniam Maria virgo heres eſſet, Ioſeph viro ex eadem tribu & cognatione nupſiſſe, ac propterea S. Matthæum, & S. Lucam, cùm Mariæ progenitores afferre deberent, Ioſeph maiores, tanquam eoſdem, expoſuiſſe. Ab hac tamen lege Le-

uitæ excepti ſunt. his enim cum ceteris omnibus ius connubij iam inde ab initio fuit. Vnde ſcriptũ eſt XIX Iudicum: *Vir leuites habitans in monte Effraim accepit vxorem de Bethleem Iuda.* Et Ioiada pontifex ex tribu Leui in matrimonio habuit Ieſabeth ſororem Ochozię regis Iudę, XXII ſecundi Paralip. Quo factum, vt S. Eliſabeth, quę erat de filiabus Aaron, teſte S. Luca, id eſt ex genere Leuitico, cognata eſſe potuerit Mariæ virginis, quæ erat ex tribu Iuda; neque neceſſe ſit dicere, Mariam ex tribu Leui fuiſſe, quod S. Auguſtinus & S. Gregorius Nazianzenus ſcripſere. ſic enim futurum erat, vt Chriſtus non ex Iuda, & ſanguine Dauidis, ſed ex Leui carnis originem traheret, contra omnia ſacrorum voluminũ teſtimonia.

Hæ verò tribus omnes, poſtquam ſedes firmas in Chananæa locarunt, republica, quam Deus præſcripſerat, inſtituta, primùm Iudicibus paruerunt, deinde Regibus, Sauli Beniamitæ, & Dauidi Iudæo, qui ſedem Hieroſolymis vrbe Iudæ poſuit, ac Salomoni Dauidis filio, qui templũ Hieroſolymis condidit. quo tempore regnum Iſraelitarũ gloria inter mortales excelluit, prout Deus aliquando ſpoponderat euenturũ. Atq; hæ tribus ſunt, quarũ nos ſumus remp. deſcripturi.

De populo Iudæorum, Effraimitarum, & Samaritarum. CAP. III.

SALOMONE inde ex humanis rebus exemto tribus duæ, Iuda & Beniamin, Roboam Salo-

monis

monis filium regem ſequutæ regnum Iudæorũ conſtituerunt; aliæ decem, cùm ad Hieroboam filium Nabath ex tribu Effraim ſe contuliſſent, alterum regnum Effraimitarum, ſiue Iſrael condiderunt : vnde Hieremias VII: *Proieci omnes fratres veſtros, vniuerſum ſemen Effraim*, id eſt decem tribus Iſrael. & Oſee ſæpe nominat Effraim,& Iudam pro Iudæis, & Effraimitis. Quoniam verò magna inter Iudam & Beniamin coniunctio interceſſit, propterea ambæ pro vna tantùm tribu à ſcriptura acceptæ, atque vno Iudæorum nomine nuncupatæ ſunt, vt poſtea demonſtrabitur, atque ita reſp. ad Iudæos ſolos redacta eſt. Hoc diuortio facto magnæ inde inter Iudęos & Effraimitas contentiones ac dira odia exarſerunt. Etenim Hieroboam decem tribus à cultu Dei ad ſimulachra veneranda auertit, ne populus ſuus ad templum Hieroſolymorum quotannis ex lege conueniens aliqua ratione à ſe defectionem iniret. Quo ſcelere perpetrato Leuitæ vrbes, quas in decem tribubus incolebant, reliquerunt, ſeque in tribum Iudam & Beniamin contulerunt, atque ita ſacra ſibi à Deo commendata, viciniores templo Hieroſolymitano facti, diligentiùs coluerunt: quemadmodũ XI ſecundi Paralip. ſcriptum eſt. Contendere autem armis cum his ſæpe Iudæi, ac Galilæam regionem eorum, ex qua incolas Teglatphulaſſar Aſſyriæ rex, Phacee regnante, deiecerat, atque in Aſſyriam tranſportarat, ipſi regnante Achazo ſibi vindicavere. XV, & XVI quarti Regum. Neque ita multo

pòſt Effraimitæ ceteri, qui ſe tanta impietate obſtrinxerant, Deo volente, bello ſubacti in Aſſyriam regnante Oſee à Salmanaſſare rege tranſlati ſunt.

Eorum verò vacuam regionem ſubinde homines de Babylone, Cutha, Aua, Emath, & Sepharuaim, eò traducti, expleuerunt; qui cùm vrbem in tribu Effraim, nomine Samariam, vnde etiam regio ipſa Samaria dicebatur, obtinerent, Samaritæ vocati ſunt. Hi verò cùm patriam Deorum ſuperſtitionem tuentes paſſim à leonibus vorarentur, edocti, id fieri, quòd verum Deum Iudæorum non colerent, nec legem eius tenerent, accito ex Aſſyria permiſſu regis ſacerdote legem quidem Dei ſuſceperunt, ſed ſimul cum vero Deo propriis etiã Deis cultum adhibuerũt. Quare de eis ita ſcriptum eſt XVII quarti Regũ: *Et cùm dominum colerent, dijs quoque ſuis ſeruiebant iuxta conſuetudinem gentiũ, de quibus tranſlati fuerant Samariam. vſque in præſentem diem morem ſequuntur antiquum. non timent Dominum, neque cuſtodiunt cæremonias eius, atque iudicia, & legem, & mandatũ, quod præceperat Dominus filiis Iacob, quem cognominauit Iſrael, & percuſſerat cum eis pactum. & mãdauerat eis dicens: Nolite timere Deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & nõ immoletis eis, ſed Dominum Deum veſtrum, qui eduxit vos de terra Ægypti. Illi verò non audiuerunt, ſed iuxta conſuetudinem ſuam priſtinam perpetrabant. Fuerunt igitur gentes iſtæ timentes quidem Dominum, ſed nihilo-*

hilominus & idolis ſuis ſeruientes.nam & filij eorũ, & nepotes,ſicut fecerunt patres ſui ,ita faciunt vſq; in præſentem diem.

Interiecto inde aliquot annorum interuallo Iudæi quoque à Nabucdonoſore Babyloniorum rege ſubacti,vrbe Hieroſolymorum, temploq; incenſo in Babyloniam traducti remp. amiſerũt. verùm poſt annos LXX, Iſraelitis, ſine Effraimitis in Aſſyria remanentibus in patriã redierunt, iuxta illud Oſee primo: *Non addam vltra miſereri domui Iſrael,ſed obliuione obliuiſcar eorum: & domui Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo.* ac mox Cyro rege Perſarum copiam faciente, templum & vrbem inſtaurare cœperũt. Verùm, quod Iudæorum in Samaritas odiũ ſtimulauit, ne tum opus perficere poſſent, á Samaritis inhibiti ſunt. Inde Dario Rege Perſarum rerum potiente non ſolùm inuitis illis conſummauerunt,ſed eos etiam Galilæam ſibi in exilio ademtam reddere coegerũt, & remp. recuperare cœperũt, vt Ioſephus litteris prodidit. Inde multis interpoſitis annis res ad Darium vltimũ peruenit, quem Alexander magnus deuicit. quo regnante Manaſſes frater Iaddi pontificis, cùm ex lege alienigenam vxorem repudiare compelleretur, nempe Sanabalat Samaritæ, præfecti Darij regis filiam, ad ſocerum ipſum confugit,qui ſe illum pontificem effecturum promiſit. Alexander autem victor mirificis Iudæos honoribus extulit, ac religionem eorum magnifecit. Sanabalat autem defectione ad Alexandrum inita, per-

miſſu eius templum Hieroſolymitano ſimile in monte Samariæ celſiſſimo, nomine Garizin, extruxit: atque ei Manaſſem ipſum generum pontificem declaratum præfecit. Hinc Samaritę ſublatis animis æquales iam ſe Iudæis factos exiſtimantes, progeniem ſe eſſe Ioſeph patris Effraim, id eſt veros Effraimitas prædicarunt, & ſe pariter cum eis Dei cultores dixerunt: atque eos qui criminum aliquorum apud Iudæos conuicti ad ſe confugerent, excipere benignè conſueuerũt. Inde res Iudæorum aliquot poſt annos ab Antiocho Epiphane Syriæ rege afflictæ, lex, & ſacra eorum euerſa ſunt. Quare animaduerſa Samaritæ perterriti ſe non Deum, ſed Deos colere aſſeruerunt, nec ſe Iſraelitas, ſed Sidonios eſſe dixerunt, ac templum ipſum Ioui Cretenſi ſe dedicaturos eſſe profeſſi ſunt: atque ita præſentem armati regis iracundiam eluſerunt. Ea verò tempeſtate perfuncti, inde ambo & Iudæi, & Samaritani rurſus opibus florere cœpere, ita vt armis aliquando inter ſe decertarent. Demum Samaritani à Ioanne Hyrcano rege Iudęorum ſubacti, & templo exuti Iudæis ſubiecti ſunt. Fuit autem illud ſemper Iudæis incommodi, quòd in Galilæam prouinciam ſuam euntes, atque inde redeuntes ferme per Samariam terram à ſacris ſuis auerſam tranſire cogebantur. Ad extremum autem vterque populus variis ſeditionibus agitatus Romanorũ in poteſtatem conceſſit. Hæc ex libris Eſdræ, & Ioſephi.

De lege Iſraelitis à Deo data.
CAP. IIII.

EXPOSITIS iis quæ ad populi, de quo acturi ſumus, notitiam pertinebāt, redeo ad legem huic populo à Deo latam, quæ rempublicam à nobis deſcribendam continuit. Hæc igitur lex per Moyſem à Deo data duo præcipuè capita eſt complexa, vitam religioſam, & diſciplinam ciuilem. Quarum ratio duobus potiſſimùm iuſſis eſt comprehenſa, cultu Dei; & caritate proximi. vnde illud: *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & proximū tuum, ſicut teipſum.* Ea vero dilatata ad decem numerum peruenerunt: quorū tria Deū attigerunt: vt vnus Deus coleretur, ne in vanum nomen eius appellaretur, & vt honos ſabbatis haberetur, quòd eo die ipſe ab opere quieuiſſet. ſæpe autem hæc repetita ſunt: *Nolite timere Deos alienos, & non adoretis eos, & non immoletis eis, ſed Dominum Deum veſtrum, qui eduxit vos de terra Ægypti.* Septem verò proximum ſpectarunt, vt parentes honorarentur, ne cædes, furtum, atque adulterium fieret, ne falſum teſtimoniū diceretur, neque vxor, neque res alterius cuperetur. atque ea duabus lapideis tabulis ſunt inciſa. Hæc verò decem latiùs inde atque vberiùs explicata ad quattuor tantùm iuſſa redacta ſunt: quorum duo Mandata & Præcepta, duo Iuſtificationes & Iudicia nominata ſunt, atq; vt priora Deum, ſic poſteriora proximum attigerūt, multiſque partibus ſingula conſtiterunt. De quibus

poſtea, & quid ſingula fuerint, & vnde originem traxerint, dicam, ſi priùs loca aliquot legis, in quã hæ voces, tanquam præcipuæ eius partes, repetitæ ſunt, proferam. nam in hoc maximè & legis, & reip. huius ratio continetur. Exodi xv: *Constituit ei Deus præcepta ac iudicia, dicens: Si audieris vocem Dei tui, & obedieris mandatis eius, custodierisq́ omnia præcepta eius*. x x i: *Facite præcepta mea, & iudicia custodite*. x x v i: *Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis*. Et in extremo: *Hæc ſunt iudicia, atque præcepta, & leges, quas dedit Dominus inter ſe & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi*. Inde in fine Numerorum: *Hæc ſunt mandata, atque iudicia, quæ mandauit Dominus per manum Moyſi ad filios Iſrael in campeſtribus Moab*. Quare Moyſes quarto Deuteronomij repetiuit: *Mãdauit mihi Dominus, vt docerem vos iuſtificationes, & iudicia*. Item: *Scitis, quòd ego docuerim vos præcepta, atque iuſtitiam, ſicut mandauit mihi Dominus Deus*. Poſtremò concludens: *Hæc eſt lex, quam propoſuit Moyſes coram filiis Iſrael, & hæc teſtimonia, & iuſtificationes, atque iudicia, quæ loquutus eſt ad filios Iſrael*. Et v i: *Hæc ſunt præcepta, iuſtificationes, atq; iudicia, quæ mandauit Deus noſter, vt docerem vos*. Atque hæc quidem in Lege ita vſurpata ſunt. Inde verò qui pòſt conſequuti ſunt, eodem etiam modo legem ſequentes loquuti ſunt, vt Ioſue x x i i i i: *Propoſuit populo præcepta, & iudicia*. & ſecundo tertij Regũ dixit Dauid ad Salomonem: *Fac, vt*

cuſtodias

cuſtodias Dei mandata, & iuſtificationes, & iudicia, & teſtimonia ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi. Et XVII quarti: *Cuſtodite præcepta, & iuſtificationes, & omnem legem, quam mandauit nobis Deus.* Et XIX ſecundi Paralip. *Ioſaphat conſtituit iudices ſacerdotes, qui iudicarent lites de mandato, ceremoniis, iuſtificationibus, & iudiciis.* Et XXIIII: *Percuſſit Ioſias rex fœdus coram Domino, vt ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & iuſtificationes eius in toto corde ſuo.* Iam verò Dauid in Pſalmo CXVIII repetit ſæpe, ſe obſeruaſſe, aut præteriiſſe, aut doceri cupere, quæ in lege continentur, nempe mandata, præcepta, iuſtificationes, iudicia, & teſtimonia Dei. vt cùm ait: *Tu mandaſti mandata omnia cuſtodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum. In iuſtificationibus tuis meditabor. Teſtimonia tua meditatio mea eſt: & conſilium meum iuſtificationes tuæ. Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me.* Et Pſalmo XVII: *Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo, & iuſtitias eius non repuli á me.* & CIIII: *Vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant* & CXLVII: *Qui annunciat verbum ſuum Iacob, iuſtitias, & iudicia ſua Iſrael.* & Nehemiæ decimo: *Iurarunt, vt ambularent in lege Dei, vt facerent, & cuſtodirent vniuerſa mandata Domini Dei noſtri, & iudicia eius, & iuſtificationes eius.* & Ezechielis XLIII: *Iuſtificationes meas iuſtificabunt, & iudicia mea iudicabunt; &*

leges meas, & precepta mea in omnibus diebus feſtis meis cuſtodient.

Hæc ex pluribus Teſtamenti veteris locis pauca protuliſſe, ſufficiat. Nunc venio ad ſingularum harum vocum explicationem. Mandata, quæ Græcus interpres ἐντολὰς vertit, verba fuiſſe videntur, quibus Deus iuſſit, aut prohibuit aliquid fieri, quod præcipuè ſeipſum attingeret. Præcepta, quæ ille προςτάγματα vertit, quibus rationem, qua id fieret, ordinauit. nam in illa voce πρόςταγμα ordinatio quædam inſita eſt. vnde pro ea aliquando Latinus interpres cæremonias edidit. neque enim ſolum iuſſit Deus, vt ſe ſupra omnia colerent, ſed etiã ſui colendi ritũ demõſtrauit, nempe cùm de tabernaculo, ſacrificiis, diebus feſtis, ſacerdotibus, & eorum officiis tradidit. atque hæc quidem duo ad Deum relata ſunt, Iuſtificationes verò & Iudicia ad proximum. Iuſtificationes enim, quas Græci δικαιώματα vertunt, iuſſa fuerunt, quibus Deus docuit, quo modo de proximo ad abſolutionem iudicare, & quos innocentes ac iuſtos habere, & pronunciare deberemus; iuxta illud pſalmi VII: *Iudica me domine ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundũ innocentiam meam ſuper me.* Neq; verò hæc cæleſtis illa iuſtificatio eſt, de qua pòſt in Euangelio diſſeretur, ſed iudicialis, atq; terrena. Id ita eſſe probatur ex ipſo verbo δικαιῶ, quod iidẽ in ſacris litteris vſurpauere pro iuſtifico, id eſt iuſtũ innocentemq; pronũcio; vt Exodi XXIII in ipſamet lege, vbi de iuſtificationib. agitur: *Non*

iuſtificabis

iuſtificabis impium, id eſt non abſolues, Græcè *ὀ δικαιώσεις*. Vnde Iſaias: *Væ, qui iuſtificatis impium pro muneribus*. & Leuitici ſecundo: *Æquum iudicium ſit ciui, & aduenæ*: Græcè *δικαίωσις μία*. id eſt pariter abſolue peregrinum, ac ciuem. Et Deuteronomij xxv: *Si fuerit controuerſia inter homines, & ad iudicandum venerint, & iuſtificauerint iuſtum, & condemnauerint impium*: Græcè *δικαιώσωσι*. & Prouerb. xvii: *Qui iuſtificat impium, & condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum*. Et apud S. Matthæum xii: *Ex verbis tuis iuſtificaberis, & in verbis tuis condemnaberis*. Iudicia porrò iuſſa fuerunt, quibus Deus oſtendit, quemadmodũ condemnationis ſententiam ferre, & quos ſontes, & iniuſtos habere, ac pronunciare oporteret. etenim *κρίνειν*, id eſt iudicare, vſurparunt pro condemnare; vt xv Geneſis: *Gentem, cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo*. & ſecundo Paralip. xxxvi: *Ammonitæ nos nituntur eijcere de poſſeſſione, quam tradidiſti nobis Domine Deus noſter. ergo non iudicabis eos?* id eſt nõ condemnabis. S. Matthæus vi: *Nolite iudicare, & non iudicabimini*. S. Ioannes quarto: *Non veni, vt iudicem mundum, ſed vt ſaluum faciam*. & vii: *Nunquid lex noſtra iudicat, niſi priùs audierit ab ipſo, & cognouerit, quid egerit?* Iudicij porrò in lege præſcripti hoc ſit exemplum: *Nocturnum furem occidito*: iuſtificationis, *Diurnũ dimittito*. item iudicij, *Qui prudens hominem occiderit, capite pœnas luet*: iuſtificationis, *Qui imprudens, rite exulerit*. Teſtimonia verò, quorum ſępe ſuprà eſt facta com-

memoratio, fuere verba, quibus Deus ipſe teſtatus eſt, ſe eos, qui mandata, præcepta, iuſtificationes, & iudicia à ſe in lege tradita cuſtodiſſent, bonis varijs, ſed ad hác vitam ſpectantibus affecturum; qui verò ſecus, malis. Vnde dixit Hieremias IX: *Non attendunt mandata tua, & teſtimonia tua, quæ teſtificatus es in eis.* & quarto Regum, XVII: *Abiecerunt legitima Dei, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & teſtificationes, quibus conteſtatus eſt eos.* Eorum verò hoc ſit exemplum, Exodi XIX: *Si audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. mea enim eſt omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta.* Et Deuteronomij XI: *Si cuſtodieritis mandata mea, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum noſtrum, & ambuletis in vijs eius adhærentes ei, diſperdet Dominus gentes iſtas ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis ſunt.* Inde multa alia bona pollicetur, & mala comminatur, quas vocat benedictiones, & maledictiones. In Euangelio porrò eædem etiam voces eodem modo vſurpatæ ſunt à S. Luca capite primo: *Erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.* Quippe ſignificat, Zachariam & vxorem cuſtodiſſe legem Domini, quoniam partes eius duas præcipuè coluerunt, Mandata, & Iuſtificationes: quorum illa Deum, hæc proximum attingunt. Ac de ſumma quidem legis

gis hæc dicta ſint. quæ ita præponere libuit, quoniam ex his quattuor vocibus, tanquam ex ſumma legis, vniuerſa hæc noſtra de rep. diſputatio deducetur. redeo ad legis hiſtoriam.

Hæc igitur lex primùm duabus lapideis tabulis à Deo, deinde volumini ſcripto à Moyſe conſignata eſt. Iuſſit autem Deus, vt ſecunda legiſlatio à regibus legeretur, & cognoſceretur, item à pontifice in ſolemnitate Tabernaculorum populo traderetur. De primo ſcriptum eſt Deuteronomij XVII: *Rex poſtquam ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq́ illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & iuſtificationes eius, quæ in lege præcepta ſunt.* De ſecundo XXXI: *Poſt ſeptem annos anno Remiſſionis, in ſolemnitate Tabernaculorum, conuenientibus cunctis ex Iſraël in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis huius coram omni Iſraël, audientibus eis, vt audientes diſcant, & timeant dominũ, & cuſtodiant, impleantq́ omnes ſermones legis huius.* Profectis ergo Iſraëlitis in Chananæam diu in hoc inſtituto perſeueratum eſt. Inde ſub regibus eius obliterata memoria eſt. Quod cùm Ioſaphat rex Iudæ cognouiſſet, vt erat ſumma pietate ornatus, *miſit de principibus, qui docerent in ciuitatibus Iuda, & erudiebant populum*, vt XVII ſecundi Paralipomenon ſcriptum eſt. Deinde verò res eò aut malitiæ, aut negligentiæ venit, vt volumẽ

etiam legis ſcriptum è memoria Iudæorum exciderit. Tum caſu inuentum in templo, dum inſtaurabatur, ab Helcia pontifice ad Ioſiam regẽ delatum eſt. Quod vt ille legit, *ſubitò diſciſſis veſtibus dixit: Magna ira Domini accenſa eſt aduerſus nos, quia non audierunt patres noſtri verba libri huius, vt facerent omne quod ſcriptum eſt nobis.* Vnde librum populo recitari iuſſit, & ſe obſeruatùrũ ſpopondit. ſic enim XXIII quarti Regum: *Percuſſit fœdus coram Domino, vt ambularet poſt Dominum, & cuſtodirent præcepta eius, & teſtimonia, & iuſtificationes in omni corde, & in tota anima ſua, & ſuſcitarent verba fœderis huius, quæ ſcripta erant in libro illo. acquieuitq́; populus pacto.* Inde paucis interiectis annis cùm Iudæi in Babyloniam traducerentur, Legis quoque volumen euanuit. Reuerſis autem illis in patriam, Eſdras ſcriba, & ſacerdos eam aut amiſſam reſtituit, aût corruptam emendauit eo modo, quo nunc habemus. vnde ipſe ſcripſit: *Eſdra parauit cor ſuum, vt inueſtigaret legem Domini, & faceret, & doceret in Iſraël præceptum, & iudicium.* Atque ab illo ſcribæ, id eſt legis doctores, in rep. dimanarunt, vt poſtea oſtendetur. Hi deinde libri iuſſu Ptolemæi Philadelphi regis Ægypti per LXX interpretes Gręcè conuerſi ſunt. Poſt aliquot inde annos Antiochus Epiphanes, rex Syriæ, coëgit eos à lege hac Dei deficere, & legem ipſam comburere. Locus eſt in principio Maccabæorum: *Scripſit omni regno ſuo, vt eſſet omnis populus vnus, & relinqueret vnuſquiſq; legem ſuam. & multi ex Iſraël*

raël conſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt ſabbatum. & miſit rex libros per manum nuntiorum in Hieruſalem, & in omnes ciuitates Iudæ, vt ſequerentur leges gentium terræ, & prohiberent holocauſta, & ſacrificia, & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrari ſabbatum, & dies ſolemnes, & iuſſit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſraël: & iuſſit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes ſuillas, & pecora communia, & relinquere filios ſuos incircunciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditijs & abominationibus, ita vt obliuiſcerentur legem, & immutarent omnes iuſtificationes Dei; & quicunque non feciſſent ſecundum verbum regis Antiochi, morerentur. & paullo pòſt: *Per vniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras, & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabant. & libros legis Dei combuſſerunt igni, ſcindentes eos, & apud quencunque inueniebantur libri teſtamenti Domini, & quicunq; obſeruabant legem Domini, ſecundum edictum regis trucidabant eum.* Hoc malo paullo vltra biennium Iudæa miſerè laborauit. ſucceſſit enim mox Iudas Maccabæus, qui recepta vrbe & legem & legis diſciplinam in ſtatum priſtinum reuocauit. Aſſamonæis inde poſteris eius regnantibus multæ ſubinde hæreſes emerſere, vt Scribarum, Sadducæorum, & Phariſæorum. qui ferme ſcribæ, id eſt legis doctores fuerunt, qui legem variè interpretantes populū vanis erroribus imbuerunt. Quos ſubinde exce-

pit Chriſtus, qui prędicatione ſua cùm veritatem docuit, tum in primis inanem eorum doctrinam eluſit, ac nouam legem intulit, nouoq; teſtamento ſedes hominibus ſe non in Chananæa, ſed in cælo daturum, qui vocibus ſuis paruiſſent, oſtendit, denuncians, ſe veniſſe, non vt legem ſolueret, ſed adimpleret. rectè. nam cùm lex exempli gratia homicidium vetuiſſet, ipſe non ſolùm occidere, ſed etiam ſuccenſere fratri prohibuit: cùm lex adulterium ſuſtuliſſet, ipſe nō modò adulterium, ſed etiam petulantem mulieris intuitum interdixit, adijciens: *Niſi iuſtitia veſtra abundauerit plus quàm iuſtitia Phariſæorum, aut Scribarum, non intrabitis in regnum cælorum.* Ac de lege quidem, quod ad propoſitum noſtrum attinet, in vniuerſum hæc dicta ſint.

De forma reip. Iſraelitarum.
CAP. V.

SEQVITVR, vt de forma reip. differam, quã Deus aut ſuperiore lege præſcripſit, aut poſt induci neglecta lege permiſit. Ceterùm cùm de forma reip. quæritur, nihil aliud quæritur, niſi penes quem principatum ſumma rerum fuerit conſtituta. Hęc verò apud Hebræos primùm penes optimates poſita fuit, deinde penes reges. quorum principatuum illum Ariſtocratiam, hoc Regnum Græci vocarunt. Ariſtocratia fuit ſub Moyſe, Ioſue, Senioribus, & Iudicibus; Regnum ſub regibus.

De

De Ariſtocratia ſub Moyſe ſignificauit Moyſes XII Deuteronomij, cùm dixit: *Non facietis in terra Chananæa, quæ nos hîc facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur. non enim vſque in præſens tempus veniſtis ad requiem & poſſeſſionem, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.* Ac multis quidem, ijsque bonis, & prudentibus viris Moyſes rem totam commiſit, vt alij ſacra, alij profana curarent. (ex ijs autem, qui operam rebus ſacris dederunt, vnus fuit Pontifex, reliqui Sacerdotes, & Leuitæ. qui verò profana adminiſtratunt, alij conſultationibus, alij iudicijs vacauerunt; nonnulli pacis, quidam belli ſtudia coluerunt) omnes verò non ex arbitrio voluntatis, ſed ex præſcripto legis ſuo fungi munere, in primisq; Iudicia & Iuſtificationes exercere conſtituit. Atque ita deinde tempore Ioſue & Iudicum in terra Chananæa, diſpertitis poſſeſſionibus, eſt ſeruatum. Etenim ad Ioſue dixit Deus cap. primo: *Confortare, & eſto robuſtus valde, vt cuſtodias, & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus, nec declines ad dextram, vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta quæ agis.* Et pôſt præcipienti illi reſpondere Iſraëlitæ: *Omnia quæ præcepiſti nobis, faciemus, & quocunque miſeris, ibimus. Sicut obediuimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi.* Inde Ioſue moriturus, aduocatis Iſraëlitis, eadē verba repetijt, quæ ad ſe Deus tradēs imperium fecerat, de lege Dei cuſtodienda, cap. XXXIII, promiſitque populus ſe Dei præceptis obediturum.

De Seniorum imperio ſignificatur ſecundo Iudicum: *Seruierunt Iſraëlitæ Domino cunctis diebus Ioſue, & Seniorum, qui poſt eum vixerunt, & nouerunt omnia opera Domini quæ fecerat in Iſraël.* Iudicibus inde rerum potientibus eodem modo ariſtocratia fuit. ſi quidem illis principatum adminiſtrantibus & lex, vt antè, valuit, & Deus ipſe imperium tenuit. Hoc autem ita eſſe, probatur etiam ex Ioſepho, qui libro IIII Antiquitatum legem Dei ad hunc locum pertinentem explicuit, ſic loquentem faciens Moyſem: *Ariſtocratia, & vita, quæ ex ea degitur, res optima eſt, nec vos capiat deſiderium alterius reip. ſed hanc amate leges habentes dominas, ex ijs omnia facientes. ſatis enim eſt, vt Deus præſit. Quòd ſi regis cupiditas vos inceſſerit, is ex eadem gente ſit.*

Hanc verò ariſtocratiam, in qua lex potiſſimùm cum Deo dominata eſt, Regnum ipſum excepit. Regnum autem appellarunt imperium ſummum vnius hominis non ex lege, ſed ex arbitrio imperantis. quem à Samuele Iudice poſtularunt his verbis VIII primi Regum: *Conſtitue nobis regem, vt iudicet nos, vt vniuerſæ habent nationes.* Quod vt ille audiuit, ſubitò Deum, quid opus eſſet facto, conſuluit. qui ita reſpondit: *Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. non enim te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* & addit: *Verum tamen conteſtare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturũ eſt ſuper eos.* Significauit enim apertè, Iudicibus rerũ ſummam ex lege haben-

habentibus regnaſſe Deum ſuper Hebræos, quia lex dominata eſſet; imperio verò ad regem gentium more tranſlato, Deum non regnaturum, cùm non penes legem, ſed penes voluntatem vnius hominis ſumma rerum eſſet futura. probè. etenim, vt optimè dixit Ariſtoteles in Politicis, *Qui legem vult imperare, Deum vult imperare; qui regem, id eſt hominem, belluam: quòd non ſemper ratione, ſed plerunque cupiditate ducatur.* Hoc autẽ arbitrarium Regis imperiũ expreſſit Deus, cùm addidit: *Filios & filias, & prædia, & ſeruos vobis auferet, & greges veſtros addecimabit, & vos eritis ei ſerui: neque clamantes audiemini à Deo.* Vnde dixit Dauid pſalmo II: *Ego conſtitutus ſum rex à Deo ſuper montem ſanctum Sion. Dixit Dominus ad me: Poſtula à me, dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Hæc autem duo regis imperia, eius inquam, qui lege tenetur, & qui legibus eſt ſolutus, Ariſtoteli quoque nota fuerunt: atque illud nullum proprium reip. genus facere, atque in omni rep. reperiri poſſe, hoc verò propriè regnum appellari, putauit. ſic enim inquit: *Deinceps diſputandum eſt de rege, qui omnia ex voluntate gerit. nam qui ex lege rex dicitur, non eſt reip. ſpecies, quia in omnib. rebus publicis dux belli perpetuus eſſe poteſt, vt in democratia, & ariſtocratia. & multi creant vnum dominum adminiſtrationis. Plenum autẽ Regnum vocatur, quo cuncta rex ſua voluntate gerit.* Hoc ergo modo Hebræi, poſt-

quam ſedes in terra Chananæa locarũt, primùm Iudicibus paruerunt, qui ex lege præfuerunt, deinde more aliarum gentium Regibus, qui ex voluntate imperarũt. quorum primus Saul, ſecundus Dauid fuit, à quo inde hereditarium regnum inter Iudæos euaſit, donec res ad Sedeciam peruenit, qui à Nabucdonoſore rege cũ populo captiuus in Babyloniam eſt abductus. Reuerſis verò in patriam poſt annos ſeptuaginta Iudæis, res iterũ ad optimatũ ſtatum eſt adducta. quo tempore, vt inquit Ioſephus libro XI, pontifices, qui pro tempore fuerunt, & ſacerdotum, & iudicum partes impleuerunt, donec populo ab Antiocho ſeruitute oppreſſo, Leuitica Aſſamonæorum familia inſurrexit, qui primùm ſub titulo Principis, deinde ſub nomine Regis manentibus veteribus inſtitutis rem Iudæorum vniuerſam adminiſtrarunt. Quibus extinctis reges proſelyti Aſcalonitæ ſucceſſere, qui rectiùs appellari tyrãni potuiſſent; ex quibus Herodes Magnus Antipatri filius, & Archelaus filius, & Agrippa nepos in Iudæa, Herodes Antipa tetrarcha in Galilæa, ac ſubinde duo Herodes Agrippæ reges in Chalcidica potiti rerum ſunt, qui poteſtatem à Romanis Iudæam illo tempore obtinẽtibus creandorum pro arbitrio pontificum acceperunt. inde pulſis demum Aſcalonitis Romani ſubactæ Iudææ magiſtratũ & tributum impoſuerunt: ac legibus eorum magna ex parte ſeruatis regionis imperium & procurationem ſibi vindicarunt: ac poſtremò rebellantibus eis vrbem cum templo inflammauerunt,

uerunt, ac gentem propè totam profligauerunt.

Eſt porrò illud quoque tenendum, rempub. Hebræorũ quodammodo tripartitam fuiſſe. vna enim fuit, quę vniuerſum populum, id eſt XII tribus, complexa eſt; altera, quæ ſingulas ipſius populi tribus; tertia, quæ ſingulas ſingularum tribuum ciuitates. Primæ reip. ſedes in ea collocata vrbe fuit, quam Deus religionis cauſſą ſibi aſciuit. (quæ verò ea vrbs fuerit, pòſt dicetur) ibi enim ſummus magiſtratus, ſummus ſenatus, populus, iudiciumq́; conſedit. Fuit tamen interim aliquando interregnum, quod ſignificatur in libro Iudicum, cùm ſcribitur: *Erat Iſrael ſine regibus, & quiſque faciebat quod rectum videbatur*, innuens, non tribus ſingulas, aut ciuitates ſuis principibus vacauiſſe, ſed vniuerſam duodecim tribuum remp. ſummis præſidibus & tutoribus caruiſſe.

Secunda reſp. præfectum vnum habuit, qui Princeps tribus dictus eſt; itemq́; alios, qui familiarum principes nominati ſunt, qui tamē omnes ſummo principi, penes quem tota erat reſpublica, paruerunt.

Tertia verò hoc modo conſtituta fuit. Vnaquæq; ciuitas ſuum habuit ſenatum, qui de rebus ad ipſam præcipuè pertinentibus decerneret, & cauſſas priuatas, capitalesq́; cognoſceret, & ſuos magiſtratus, qui ſenatũ haberent, & iudicia exercerent. Quamobrem Reſp. Hebræorum populũ habuit, ſenatum, iudices, & magiſtratus. Vnde apud Ioſue cap. XXIII ſcriptũ eſt: *Conuoçauit filios*

quam ſedes in terra Chananæa locarũt, primùm Iudicibus paruerunt, qui ex lege præfuerunt, deinde more aliarum gentium Regibus, qui ex voluntate imperarũt. quorum primus Saul, ſecundus Dauid fuit, à quo inde hereditarium regnum inter Iudæos euaſit, donec res ad Sedeciam peruenit, qui à Nabucdonoſore rege cũ populo captiuus in Babyloniam eſt abductus. Reuerſis verò in patriam poſt annos ſeptuaginta Iudæis, res iterũ ad optimatũ ſtatum eſt adducta. quo tempore, vt inquit Ioſephus libro XI, pontifices, qui pro tempore fuerunt, & ſacerdotum, & iudicum partes impleuerunt, donec populo ab Antiocho ſeruitute oppreſſo, Leuitica Aſſamonæorum familia inſurrexit, qui primùm ſub titulo Principis, deinde ſub nomine Regis manentibus veteribus inſtitutis rem Iudæorum vniuerſam adminiſtrarunt. Quibus extinctis reges proſelyti Aſcalonitæ ſucceſſere, qui rectiùs appellari tyrãni potuiſſent; ex quibus Herodes Magnus Antipatri filius, & Archelaus filius, & Agrippa nepos in Iudæa, Herodes Antipa tetrarcha in Galilæa, ac ſubinde duo Herodes Agrippæ reges in Chalcidica potiti rerum ſunt, qui poteſtatem à Romanis Iudæam illo tempore obtinẽtibus creandorum pro arbitrio pontificum acceperunt. inde pulſis demum Aſcalonitis Romani ſubactæ Iudææ magiſtratũ & tributum impoſuerunt: ac legibus eorum magna ex parte ſeruatis regionis imperium & procurationem ſibi vindicarunt: ac poſtremò rebellantibus eis vrbem cum templo inflammauerunt,

uerunt, ac gentem propè totam profligauerunt.

Eſt porrò illud quoque tenendum, rempub. Hebræorũ quodammodo tripartitam fuiſſe. vna enim fuit, quę vniuerſum populum, id eſt XII tribus, complexa eſt; altera, quæ ſingulas ipſius populi tribus; tertia, quæ ſingulas ſingularum tribuum ciuitates. Primæ reip. ſedes in ea collocata vrbe fuit, quam Deus religionis cauſſa ſibi aſciuit. (quæ verò ea vrbs fuerit, pòſt dicetur) ibi enim ſummus magiſtratus, ſummus ſenatus, populus, iudiciumq; conſedit. Fuit tamen interim aliquando interregnum, quod ſignificatur in libro Iudicum, cùm ſcribitur: *Erat Iſrael ſine regibus, & quiſque faciebat quod rectum videbatur*, innuens, non tribus ſingulas, aut ciuitates ſuis principibus vacauiſſe, ſed vniuerſam duodecim tribuum remp. ſummis præſidibus & tutoribus caruiſſe.

Secunda reſp. præfectum vnum habuit, qui Princeps tribus dictus eſt; itemq; alios, qui familiarum principes nominati ſunt, qui tamẽ omnes ſummo principi, penes quem tota erat reſpublica, paruerunt.

Tertia verò hoc modo conſtituta fuit. Vnaquæq; ciuitas ſuum habuit ſenatum, qui de rebus ad ipſam præcipuè pertinentibus decerneret, & cauſſas priuatas, capitalesq; cognoſceret, & ſuos magiſtratus, qui ſenatũ haberent, & iudicia exercerent. Quamobrem Reſp. Hebræorum populũ habuit, ſenatum, iudices, & magiſtratus. Vnde apud Ioſue cap. XXIII ſcriptũ eſt: *Conuocauit filios*

Iſrael, & Senatum eorum, & principes eorum, & iudices eorum, & ſcribas eorum. Arma etiam, quæ publico populi nomine extra fines ferenda erāt, à ſolo rege, & ſummo ſenatu decreta ſunt, adiuuantibus ſingulis tribuum & familiarum principibus, & ciuitatibus, quemadmodum pòſt ſuo loco probabitur.

De ciue Iſraelita, & Proſelyto.
CAP. VI.

EXPLICATA Hebraicæ reip. forma, ſequitur, vt qualis huius reip. ciuis fuerit, demonſtretur. Cenſuit igitur Ariſtoteles, varios pro varietate rerumpublicarum ciues exiſtere: qui verò optimæ reip. ciuis eſſet, eum & conſiliorū, & iudiciorum compotem eſſe. Quæ definitio ad ciuem quoque accommodari Hebræum poteſt, vt is demum in eorum rep. ciuis fuerit, qui particeps conſiliorum iudiciorúmque extiterit. Nam ſacra non omnibus communia, ſed propria Leuitarum fuerunt. Eſt præterea illud etiam admonendum, Hebræorum populum bipartitum fuiſſe, vnum indigenarum, qui Græcè αὐτόχθονες, alterum aduenarū, qui προσήλυτοι dicti ſunt. quo nomine Proſelytorum vſi ſunt etiam, qui Latinè ſacras hiſtorias conuerterunt. Indigenæ fuere omnes, qui ab Iſraele genus, vt dixi, trahētes cum lege circunciſionem ſumpſerunt: quam Deus Abrahæ mandauerat XVII Geneſis, his verbis: *Infans octo dierum circuncidetur in vobis. maſculus, cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur*

bitur anima illius de populo ſuo, quia pactũ meum irritum fecit. Proſelyti fuere alienigenæ, qui ex gentibus procreati, ſed ab idolorum ad Dei cultum traducti circunciſione donati ſunt: quos Deus pro indigenis haberi mandauit Exodi XII, loquens de inſtitutione Paſchæ: *Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe domini, circuncidetur priùs omne maſculinum eius, & ſic ritè celebrabit, eritq́; ſicut indigena terræ. ſi quis autem circunciſus non fuerit, non veſcetur ex eo. eadem lex erit indigenæ, & colono qui peregrinatur apud vos.* ſic Latinus. at Græcè aptius: *indigenæ, & proſelyto, qui acceſſerit ad vos.* & Leuitici XVII: *Homo quilibet de domo Iſrael, & de aduenis qui peregrinantur inter vos, qui obtulerit holocauſtum, ſiue victimam, & ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij nõ adduxerit eam, vt offerat Domino, interibit de populo ſuo.* & ſecundo: *Æquum iudicium ſit ciui, & aduenæ*, id eſt proſelyto. Quemadmodum autem gentiles circunciſi ad Iudæos tranſirent, extat exemplũ Sicimitarum in Geneſi tempore Iacob. item Achior, Iudith XIIII: *Achior videns virtutem quam fecit Deus Iſrael, relicto gentilitatis ritu credidit Deo, & circuncidit carnem præputij ſui, & appoſitus eſt ad populum Iſrael, & omnis ſucceſſio generis eius vſque in hodiernum diem.* Ioannes inde Hyrcanus rex Idumæos ſubactos ad circunciſionem accipiendam adegit. Quare Herodes Idumæus proſelytus fuit, non antiqua ſtirpe Iudæus. Itaque vt ipſe regnum Iudęorum proſelytus cepit, ſic pon-

tificatum etiã proſelytis tradidít. Quantum verò ſtudium poneretur à Iudæis in eo, vt proſelytos facerent, id eſt, vt gentiles circunciderent, docuit Chriſtus alloquens eos Matth. XXIII: *Vos circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quàm vos.* Hinc ſecundo Paralip. XXX: *Hilaritate perfuſa eſt omnis turba Iuda tam Sacerdotum & Leuitarum, quàm vniuerſæ frequentiæ, quæ venerat ex Iſrael, proſelytorum quoque de terra Iſrael, & habitantiũ in Iuda.* & Ezechielis XIIII: *Homo de domo Iſrael, & de proſelytis, quicunque aduenæ fuerunt in Iſrael, ſi alienatus fuerit à me, & poſuerit idola in corde ſuo.* & Actuum II: *Iudæi, & Proſelyti.*

De vrbe reip. ſede. CAP. VII.

REGIO porrò, in qua hæc conſtituta reſpub. fuit, Magnæ pars Syriæ fuit. cuius longitudo à Syria Antiochena ad Ægyptũ & Arabiam, latitudo à mari Syriaco ad Cœlen Syriam, Arabiamq; alteram prodijt. Hãc mediam ferme Iordanes fluuius ſecuit, qui (vt inquit Plinius) ortus è fonte Paneade, vbi primam conuallium occaſionem eſt nactus, in lacũ ſe fundit, quem pleriq; Geneſaram nominarunt: (in Euangelio verò ſtagnũ Geneſareth, & mare Tiberiadis appellatur) inde velut inuitus Aſphaltitem lacum (quod etiã mare mortuum dicitur) dirũ natura petit: à quo poſtremò abſorptus aquas laudatas peſtilẽtibus miſcet. Vniuerſa regio antiquitus in ſacris litteris

ris terra, vt dixi, Chanaam, ſiue Chananæa dicta eſt, tum cùm Abraham iuſſu Dei huc ex Meſopotamia tranſijt. atq; per ea tempora à ſeptem populis habitata fuit, Amorrhæis, Chananæis, Gergeſæis, Hettæis, Heuæis, Iebuſæis, & Pherezæis. quibus etiam Philiſtæi ſiue Palæſtini adiūgi poſſunt. Inde poſteri Iſrael, cùm hanc armis occupauiſſent, terram Iſrael appellarunt, atq; in XII, vt dixi, partes diuiſerunt, quas tribus vocarūt; trans Iordanem, Ruben, Gad, & Manaſſe; cis Iordanem, Iudam, Beniamin, Simeon, Effraim, Dan, Aſer, Iſſachar, Zabulon, & Nephthalim. Decem inde tribubus à duabus auulſis, & pòſt in Aſſyriam tranſportatis, partes huius regionis hæ celebrari cis Iordanem cœperūt, Iudæa, Samaria, Galilæa interiores, Palæſtina verò maritima, Ituræa, Trachonitis, & Chalcidica trans Iordanē. Iudæa à tribu Iudæ vocata ferme his inſignita vrbibus fuit, Hieruſalē, Bethel, Hierico, Arimathia, Emmaus, ſiue Nicopoli, Bethleem, Hebron, Cariathiarim, & Eleutheropoli. Samaria ab vrbe eius nominis appellata, quam in monte Somer tribus Effraim Amri rex condidit, hæc oppida habuit, Silo, Sichem, ſiue Sichar, & Samariam. Galilæa hoc nomine iàm tum, cùm Iſraelitæ traiecerunt, nūcupata, oppida amplexa eſt, Nazareth, Naim, Capharnaum, Bethſaidam, quæ pòſt Iulias, & Paneadem, quæ pòſt Tiberias appellata eſt. eaq; duplex fuit, ſuperior ad mare Syriacum pertinens, & inferior ad mare Tiberiadis. Palæſtinæ vrbes celebratæ Geth, Gaza, Azotus, Accaron, &

Aſcalon. Inde præualentibus Iudæorum opibus tota regio Iudææ nomen inuenit, quã poſt Chriſtum etiam Palæſtinam & Terram ſanctam nominauerunt. Cùm ergo, vt ad priora redeam, totius populi Iſraelitici vna cõmunis duodecim tribuũ eſſet reſp. ſtatuendus etiã locus fuit vnus, quo omnes ex ſuis tribubus atq; oppidis cõuenirent, vbi Deo ſacrificia facerent, primitias offerrent, conſilia in commune agitarent, iudicia tractarent, & is demum ſederet, qui ſummæ rerum ſacrarum & profanarũ præeſſet. Hũc verò Deus ſtatuit eſſe illũ, quem ipſe inuocando ſuo nomini delegiſſet. ſic enim in lege loquutus eſt cap. XII Deuteronomij: *Non facietis ita Domino Deo veſtro, ſed ad locum, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in eo holocauſta & victimas veſtras. Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, ſed coram Domino Deo tuo in eo loco, quem ipſe elegerit.* & cap. XVII: *Si iudicum ſententiam in portis tuis videris variari, aſcende ad locũ, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt ibi nomen eius euoces.* Elegit autem eas vrbes, in quibus Tabernaculum & Templum ſuum eſt cõſtitutum. hæ verò fuere duæ, Silo in Samaria, & finibus Effraim, deinde, illa reprobata, Hieruſalem in Iudæa, ac tribu Iudæ. De Silo hæc habemus teſtimonia. Cùm Ioſue mandato Dei Tabernaculũ cum Arca in Silo poſuiſſet, ibi etiam ſedem religionis & reip. collocauit. Vnde illa ſunt in illius hiſtoria capite

capite XXII: *Congregati ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibiq́; fixerunt Tabernaculum Teſtimonij.* & XXII: *Conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimicarent contra eos qui trans Iordanem erãt:* & Iudicum XXI: *Venerunt omnes ad domum Dei in Silo, & in conſpectu eius ſedentes vſq; ad veſperũ leuauerunt vocem.* & paullo pòſt: *Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo anniuerſaria quæ ſita eſt ad ſeptentrionem vrbis Bethel ad orientalẽ plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam.* Inde Deus reiecta Silo delegit Hieruſalem, & montẽ Sion in tribu Iuda, eoq́; domũ ſuam trãsferri cũ tota rep. voluit, ac demum Silo quoq; euertit. ſic enim loquitur VII apud Hieremiã: *Ite ad locũ meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio, & videte, quæ fecerim ei propter malitiã populi mei Iſrael.* & alibi: *Faciam domui huic, in qua inuocatum eſt nomen meum, ſicut feci Silo.* Elegit autẽ Hieruſalem tẽpore Dauidis regis. is enim Iebuſæos, quos Iudas & Beniamin olim eijcere inde non potuerant, profligauit, atq; ibi primus iubente Deo ſedem poſuit, arca in montem Sion tranſlata. Qua de re ſcriptum eſt VI ſecundi Paralip. vbi Deus ita loquitur: *A die, qua eduxi populum meum de terra Ægypti, non elegi ciuitatem de cunctis tribubus Iſrael, vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neq; elegi quempiam alium virum, vt eſſet dux in populo meo Iſrael, ſed elegi Hieruſalem, vt ſit nomen meum in ea.* & quarto Regum XXI: *In templo hoc, & Hieruſalem, quam elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam nomen meum in ſempiternum.* Hinc

Ioſephus legem hanc Dei ſic concepit: *Sanctá vna vrbs ſit terræ Chananæorum in loco pulcherrimo, & virtute illuſtri, quem Deus illi elegerit, & templum vnum in ea ſit, & altare vnum ex lapidibus non politis, in alia verò vrbe neque templum, neque altare ſit. Deus enim vnus eſt, & vnum Hebræorum genus. ter verò quotannis in eam ad templum ex finibus terræ cõueniant, quam Hebræi poſſederunt, & Deo offerant ex eis quæ habent, & de futuris adhortentur, & conuenientes inter ſe, & conuiuantes amici ſint. Eſt enim honeſtum, non ignorare, ſe inter ſe contribules eſſe, & eorumdem participes ſtudiorum exiſtere.* Itaq; Dauid huc alludens dixit pſalmo LXXVII: *Et repulit tabernaculum Ioſeph, neque tribum Effraim elegit, ſed elegit tribum Iudæ montem Sion, quem dilexit, & ædificauit inſtar Excelſorum ſacrarium ſuum*, ſiue *ſicut vnicornium ſanctificium ſuum.* Significat enim Deo non placuiſſe, vt templum ædificaretur in Silo in tribu Effraim, & tabernaculo Ioſeph patris Effraim, qui illam terram extra ſortem à patre acceperat, vt ſcriptum eſt XLVIII Geneſis, & pòſt in ea vrbe ſepulturam acceperat, vt Ioſue XXIIII, ſed voluiſſe, vt extrueretur in Hieruſalem in tribu Iudæ. Huc etiam, credo, pertinent verba illa Samaritanę mulieris apud S. Ioannem, quæ Chriſtum ita allocuta eſt: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet.* Patres enim ſuos vocauit Effraimitas, à quibus ſe manaſſe Samaritæ iactabant, eoſque adoraſſe ait in montè

Effraim,

Effraim, de quo Ioſue xx: *Sichē in monte Effraim.* nempe per eos annos, quibus domus Dei fuit in Silo; Iudæos verò eam laudem ſibi vindicare, & locum adorationis eſſe in Iuda, non in Effraim, quòd eſſet in vrbe Hieroſolymitana, contendere. Hanc verò religionis & ciuitatis tranſlationē in Hieruſalem à Dauide factam ipſe etiam pſalmo cxxi cecinit, inquiens: *Hieruſalem, quæ ædificatur, vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſrael, ad confitendum nomini Domini. Quia illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domū Dauid.* Significat enim tribus, id eſt populum aſcendiſſe Hieruſalem, primùm, vt laudarent Deum: deinde, vt poſcerent ius ſiue à magiſtratibus, ſiue à iudicibus, tum cùm à ſe ædificata, & in formam ciuitatis redacta eſt.

Cæterùm vrbs Hieruſalem, vt latiùs, qualis fuerit, explicemus, primis temporibus Salem dicta fuit, & regi Melchiſedec paruit. qui, ſacerdos cùm eſſet, Abrahamo à bello redeunti, quod pro Lot captiuo ſuſcepit, occurrit, ac panem & vinum obtulit, vt narratur xiiii Geneſis. Populus autem, qui illam incoluit, iam tum Iebuſæus dicebatur: quem Iudas & Beniamin extrudere vrbe non potuit vſque ad tempora Dauidis. Itaq; vrbs in vtraque tribu fuit. nam xv Ioſue ſcriptum eſt, Iudam Iebuſæos incolas Hieruſalem exigere non potuiſſe. in vaticinio verò Moyſis Deuteronomij xxxiii: *Beniamin amantiſſimus Domini habitabit confidenter in eo, quaſi in thalamo tota die*

morabitur, & inter humeros illius requieſcet, prædicitur, fore, vt Beniamin inter humeros Domini requieſcat, quòd templum eſſet condendum in tribu eius. & XVIII Iudicum additur, Beniamin nō potuiſſe eijcere Iebuſæum hábitatorem Hieruſalem, ſed inter eos ſedes poſuiſſe. Ex quibus intelligi poteſt, vrbem Hieruſalem magnitudine ſua vtriq; tribui communicatam. Quocirca ſunt etiam, qui cenſeant, partem ipſius templi in tribu Beniaminis fuiſſe. Hæ certè duæ tribus propter vicinitatem & coniunctionem pro vna tantùm habitæ ſunt. quemadmodum pòſt etiā in diuortio tribuum factum eſt, cùm Iudas & Beniamin Roboamum ſequutæ vnum Iudæ nomen adeptæ ſunt. Dauid autem ſpiritu diuino inſtinctus (nam Deus illam ſibi, id eſt templo ſuo, ſedem delegerat) vbi primum regnum adeptus eſt, Iebuſæos vrbe exterminauit, atq; ea extructa, murorum ambitum prolatauit: atque ibi arcem in vno colle montis Sion condidit, quæ vrbem deſpectaret, ac munitam Ciuitatē Dauid vocauit: atq; eò domicilium ſuum cū Arca fœderis tranſtulit. pòſt autem, cùm in altero eiuſdem Sionis colle, Moria vocato, condere templum vellet, non probante Deo, eam gloriam filio Salomoni reliquit. qui regnum adeptus opus perfecit, atq; in eius præſidium arcem in tertio eiuſdem montis colle conſtruxit, teſte Ioſepho V Belli, & VII Antiquitatum. Roboamo inde Salomonis filio regnante Siſac rex Ægyptiorum vrbem cepit, & theſauros regios aſportauit. Ezechia verò rerum

potiente

potiente Sennacherib rex Aſſyriorum acri obſidione, ſed fruſtra, fatigauit. Inde Nabucdonoſor rex Babyloniorum ſemel ſub rege Ioacim, iterum ſub rege Ioachim cepit, ac tertio ſub Sedecia receptam euertit, atque vnà cum templo ſuccendit, populumq; in Babyloniam captiuum abduxit. Populo inde poſt LXX annos in Iudæam permiſſu Cyri Perſarũ regis reuerſo, templum per Zorobabelem, vrbs per Neemiam, lex per Eſdram eſt reſtituta, arx quoque in tertio colle non longè à templo refecta. Mox ab Antiocho Epiphane Syriæ rege vrbs direpta, lex cremata, templum profanatum eſt. Neque ita multo pòſt omnibus his per Iudã Aſſamonæum receptis, ac nouo opere reſtitutis, florere opibus ciuitas cœpit. donec prauo duorum fratrum regum, Hyrcani & Ariſtobuli diſſidio Cn. Pompeius dux Romanus bellum in Syria gerens adductus ipſam occupauit, ac templo pepercit. quam paullo pòſt Antigonus Ariſtobuli filius Parthorum ope recepit. Antigono verò Herodes Aſcalonita rex à Romanis declaratus C. Soſio Syriæ proconſule opem ferente ademit. ac tandiu poſteritas eius tenuit, quoad in poteſtatem Iudæorum beneficio Romanorum reuerſa defecit. Quo tempore à Tito Cæſare Veſpaſiani Imp. filio rurſus in ditionem adducta, & cum templo ſolo æquata, atque combuſta eſt. Ad extremum Chriſtiana iam fide aſcita, per Hadrianum, ſed ſine templo, refecta, ab eo Ælia eſt nominata.

Atque hæc quidem ſunt,quæ in vniuerſum de rep. Hebræorum præponenda cenſuimus,vt his fundamentis iactis deinceps expeditiùs ad reliqua pergeremus.

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER II,

qui de locis ſacris inſcribitur.

De religione. CAP. I.

EXPOSITA propoſitæ reip. forma, ſanè ſequitur, vt partes eius eo quo inſtituimus ordine perſequamur. Quoniã autem Reſpub. Hebræorum religioſa & ciuili vita, vt diximus, continetur, præcipuè illud agemus, vt primùm de Religione, deinde de Ciuitate loquamur. In hac verò diuiſione conſtituenda verba ipſa legis ſectabimur. cuius hæ, vt dixi, partes fuere; Mandata, Præcepta, Iuſtificationes, & Iudicia: quorum Mandata & Præcepta ferme ad Religionem pertinuerunt, Iuſtificationes verò & Iudicia ad Ciuitatem. Quoniam verò Religio, id eſt Dei colendi ratio in lege præſcripta, & ſæpe pòſt repetita, in quattuor item partes fuit diuiſa, in loca ſacra, dies ſacros, ritus ſacros, & perſonas ſacras (ſi quidem Deus certis ſe in locis co-

li vo-

li voluit, & certis diebus præcipuum ſibi honorem haberi, ac certis ritibus, & à certis perſonis) propterea illud quoque curabimus, vt deinceps ſigillatim de his omnibus diſſeramus.

De locis ſacris. CAP. II.

LOCA ergo ſacra, id eſt terreſtria ipſa ſanctitatis domicilia, multa fuerunt. A principio enim Deus Tabernaculum, atq; in eo Sanctum Sanctorum, Arcam, & Altaria ſibi inſtituit, deinde pro Tabernaculo Templum in vrbe Hieroſolymorum conſtrui voluit. Interim verò paſſus eſt etiam ſibi ſacrificari extra Tabernaculum & Templum in collibus ſub opacis arboribus, quæ illi Excelſa dixerũt. Pòſt autem iniuſſu Dei templa alia duo, vnum in Samaria, alterũ in Ægypto ſunt condita. Quin etiam & in vrbe Hieruſalem, & in prouincijs quædam conuenticula inſtituta ſunt, quas Synagogas vocarunt: quæ poſtea deletis templis ſolæ remanſerũt. Quæ cùm ita ſint, ſatis apparet, ſi huic parti ſatisfacere cumulatè velimus, neceſſe eſſe, vt hæc ſingula declaremus. Quamobrem à Tabernaculo exordiamur.

De Tabernaculo, Sancto Sanctorum, Arca fœderis, altaribus, & ornamentis eorum. CAP. III.

CÆTERVM Tabernaculum, quod etiam Sanctuarium dictum eſt, fuit huiuſmodi. Ædificium erat inſtar templi ex lignis confe-

ctum, quod per partes compingi, ac diſſolui, ac quocunque deferri potuit. in quo locus erat ſanctior velo diſtinctus, Sanctuarium Sanctuarij, ac Sancta Sanctorum appellatus. ibi verò Arca Fœderis ſeruabatur: quæ operculũ habebat, Propitiatorium & Oraculum appellatum, duobus Cherubin alas ſuper extendentibus inſignitum. extra velum autem erat menſa cum XII panibus ſacris, qui dicebãtur Propoſitionis. præterea candelabrum cum lucernis ſeptem, & labrum aureum. extra verò Tabernaculum cum labro æneo altare æneum Holocauſti, ac præterea atriũ, & tentorium. Hæc verò omnia Deus Moyſi facienda præſcripſit, cùm eſſet in monte Sinai, XXV Exodi his verbis: *Facite mihi* SANCTVARIVM, *& habitabo in medio veſtri, iuxta omnem ſimilitudinem Tabernaculi quod oſtendam tibi, & omniũ vaſorum in cultum eius: ſicq́ facietis illud.* Inde ſic orditur de ARCA dicere, & ornamentis eius: ARCAM *de lignis Setim compingite, & deaurabis eam auro mundiſſimo intus & foris, facieſq́ ſupra coronam auream per circuitum, & quattuor annulos aureos, quos pones per quattuor arcæ angulos. duo circuli ſint in latere vno, & duo in altero. Facies quoque* VECTES *de lignis Setim, & operies eos auro, inducesq́ per circulos qui ſunt in arcæ lateribus, vt portetur in eis, qui ſemper erunt in circulis. ponesq́ in Arca teſtificationem quam dabo tibi. Facies &* PROPITIATORIVM *de auro mundiſſimo. duos quoque* CHERVBIN *aureos, & productiles facies ex vtraque parte Oraculi.*

Cherub

Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero. vtrunq; latus Propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes Oraculũ, reſpicientesq; ſe mutuo verſis vultibus in Propitiatorium, quo operienda eſt Arca, in qua pones Teſtimonium quod dabo tibi. Quibus dictis inde pergit loqui de menſa & inſtrumentis eius: *Facies &* MENSAM *de lignis Setim, & inaurabis eam auro puriſſimo. Faciesq; illi* LABRVM *aureum per circuitũ, & ipſi labro* CORONAM *interraſilem, atq; ſuper illam, alteram coronam aureolam. Parabis quoq;* ACETABVLA, *&* PHIALAS, THVRIBVLA, *&* CYATHOS, *in quibus offerenda ſunt libamina, ex auro puriſſimo. Et pones ſuper menſam* PAÑES PROPOSITIONIS *in conſpectu meo ſemper. Facies &* CANDELABRVM *ductile de auro puriſſimo, haſtile eius, calamos, ſcyphos & ſpharulas, ac lilia ex ipſo pendentia. Facies &* LVCERNAS *ſeptem, & pones eas ſuper candelabrum, vt luceant ex aduerſo.* EMVNCTORIA *quoque, & vbi, quæ emuncta ſunt, extinguantur, fiant auro puriſſimo.* His demonſtratis inde TABERNACVLVM de lignis Setim fieri præcepit, atque in eo partem vnam ſanctiorem, quam Sanctum Sanctorum vocauit: & Tabernaculi ipſius formam, magnitudinem, ornatumq; oſtẽdit. Quæ, quia longa oratione texuntur, recitare ſuperſedebimus, locũ indicaſſe contenti. Quo ſermone abſoluto ita de Velo & Propitiatorio ſubdit: *Facies* VELVM *de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta. inſeretur autem velum per circulos, intra quod pones Ar-*

cam Teſtimonij, quo & Sanctuarium, & Sanctuarij Sanctuarium diuidentur. Pones & PROPITIATORIVM *ſuper Arcam Teſtimonij in Sancto Sanctorum, menſamq́ extra velum, & contra menſam candelabrum in latere Tabernaculi meridiano. Menſa enim ſtabit in parte Aquilonari.* Inde de Tentorio, Altari Holocauſti, & Atrio loquitur ita: *Facies &* TENTORIVM *in introitu Tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoq́ bis tincto, & byſſo retorta. Facies &* ALTARE *de lignis Setim, & operies illud are, faciesq́ in vſus eius lebetes ad ſuſcipiendos cineres, & forcipes, atq́ fuſcinulas, & ignium receptacula, omnia vaſa ex are, craticulamq́ in modum retis aneam. Facies &* ATRIVM *Tabernaculi cũ columnis viginti.* Poſtremò de altari thymiamatis, labro æneo, oleo ſacro, & thymiamate ſic concludit: *Pracipe filijs Iſraël, vt offerant tibi* OLEVM *de arboribus oliuarum puriſſimum, vt ardeat lucerna ſemper in Tabernaculo Teſtimonij extra velum, quod oppanſum eſt Teſtimonio. Facies quoque* ALTARE *ad adolendum thymiama de lignis Setim, veſtiesq́ illud auro puriſſimo, ponesq́ altare contra velum, quod ante Arcam pendet Teſtimonij, coram Propitiatorio, quo tegitur Teſtimonium. Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue fragrans. Facies &* LABRVM *aneum cum baſi ſua ad lauandum, ponesq́ illud inter Tabernaculum Teſtimonij & Altare. Sume tibi aromata myrrha, cinnamomi, calami, caſia, olei, faciesq́ vnctionis* OLEVM *ſanctũ, & vnges ex eo Tabernaculum Teſtimonij, & Ar-*

cam

cam Teſtamenti, & menſam cum baſibus ſuis, & omnia ſanctificabis. Sume quoque aromata, ſtacten, onycha, & galbanum boni odoris, & thus lucidiſſimum, facieſq́; THYMIAMA, & pones coram Tabernaculo Teſtimonij, quo in loco apparebo tibi. Hæc in Exodo à capite XXV vſque ad XXX ita præcipiuntur. Sacrificia inde omnia ad Altare Holocauſti ad oſtium Tabernaculi facienda mandauit Leuitici XVII: *Homo quilibet de domo Iſraël, ſi occiderit bouem, aut ouem, ſiue capram in caſtris, vel extra caſtra, & non obtulerit ad oſtium Tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit. Homo de domo Iſraël, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocauſtum, ſiue victimam, & ad oſtium Tabernaculi non adduxerit eam, vt offeratur Domino, interibit de populo ſuo.* Hæc autem omnia ſubinde perfecta ſunt à Moyſe, Iſraëlitis cuncta quæ iuſſa erant, ſummo ſtudio conferentibus, capite XXXVII, & XXXVIII. in quibus de altari aureo & æneo, nempe thymiamatis & holocauſti, præcipuè ſic ſcriptum eſt: *Fecit & altare Thymiamatis de lignis Setim, veſtiuitq́; illud auro puriſſimo. Fecit & altare Holocauſti de lignis Setim, operuitq́; illud laminis æneis; & in vſus parauit ex ære vaſa diuerſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, vncinos, & ignium receptacula: craticulamq́; eius in modum retis fecit æneam, & ſubter eam in altaris medio arulam fuſis quattuor annulis per totidem reticuli ſummitates ad immittendos vectes ad portandum, quos & ipſos fecit de lignis Setim, &*

operuit laminis æneis, induxitq́; in circulos qui in lateribus altaris eminebant. ipſum autem altare non erat ſolidum, ſed cauum ex tabulatis, & intus vacuum. Inde cap. XL ſic concludit: *Fecit Moyſes omnia quæ præceperat Dominus. Quippe mēſe primo anni ſecundi, prima die menſis collocatum eſt Tabernaculum, erexitq́; Moyſes illud, & poſuit tabulas, & baſes, & vectes, ſtatuitq́; columnas, & expandit tectum ſuper Tabernaculum impoſito deſuper operimento. Poſuit & Teſtimonium in Arca ſubditis infrà vectibus, & Oraculū deſuper. cumq́; intuliſſet Arcam in Tabernaculum, appendit ante eam velum. Poſuit & menſam in Tabernaculo Teſtimonij ad plagam ſeptentrionalem extra velum, ordinatis coram Propoſitionis panibus. Poſuit & candelabrum in Tabernaculo Teſtimonij è regione menſæ in parte auſtrali, locatis per ordinem lucernis. Poſuit & Altare aureum ſub tecto Teſtimonij contra velum, & adoleuit ſuper eo incenſum aromatum. Poſuit & Tentorium in introitu Teſtimonij, & Altare Holocauſti, offerens in eo Holocauſtum & ſacrificia. Labrum quoque ſtatuit inter Tabernaculum Teſtimonij, & altare, implens illud aqua. Laueruntq́; Moyſes, & Aaron, & filij eius manus ſuas, & pedes, cùm ingrederentur tectū Fœderis, & accederent altare. Erexit & atrium per gyrum Tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio.* Quod autem ſcriptum eſt, Moyſem poſuiſſe Teſtimoniū in arca, declarat magis Deuteronomij X inquiens: *Reuerſusq́; de monte deſcendi, & poſui tabulas in arcam quā feceram, quæ hucuſq;*

hucuſq; ibi ſunt, ſicut præcepit mihi Dominus. Præter hæc fuit etiam IGNIS perpetuus à Deo cælitus ad incendenda Holocauſta demiſſus, de quo loquitur Leuitici VI, & nos infrà loco idoneo diſſeremus: *Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna manè per ſingulos dies, & impoſito holocauſto deſuper adolebit adipes Pacificorum.* Ceterùm Tabernaculum Teſtimonij, & Arca fœderis, ſiue Teſtimonij, ſiue Teſtamenti, dicta ſunt, quòd in ijs tabulæ legis aſſeruarentur, in quibus continebatur Teſtimonium, Teſtamentum, Pactum, & Fœdus, quod percuſſiſſet cum eis Deus. ex quo fœdere populus Deo cultum exhibere, & Deus populum in tutelam acceptum tueri præcipua cura debebat. Nam XIX Exodi dixit Deus: *Si audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis.* & Leuitici XXVI: *Si in præceptis meis ambulaueritis, ponam tabernaculum meum in medio veſtri, & non abijciet vos anima mea: ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, voſq; eritis populus meus.*

Hæc de Tabernaculo, arca, menſa, altaribus, & ceteris ſcripta reperiuntur in lege. repetuntur verò etiam à S. Paulo IX ad Hebræos: *Tabernaculum factum eſt primum, in quo erant candelabra, & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur ſancta. poſt velamentum autem ſecundum Tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam Teſtamenti circuntectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea ha-*

bens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Teſtamenti, ſuperq́ eam erãt Cherubin gloriæ obumbrantia Propitiatorium. Declarat inde, vt hoc tabernaculum terrenum & manu factum typus fuerit tabernaculi cæleſtis & non manufacti, quod introiuit Chriſtus, qui noui teſtamenti fuit mediator. Nam & legẽ Chriſti poſtea quoq; Teſtamentum vocarunt, quòd in eo ipſe teſtatus ſit, ſe bona cæleſtia & perpetua legis ſuæ cultoribus præbiturum. Declarantur etiam à S. Hieronymo epiſtola CXXVIII: *Legimus in Exodo tabernaculum, menſam, candelabrum, altare, columnas, tentoria, coccum, byſſum, hyacinthum, purpuram, ex auro, argento, ære vaſa diuerſa, tabernaculum diuiſum in tria, duodecim panes per ſingulas hebdomadas menſæ impoſita, in candelabro ſeptem lucernas, altare hoſtijs holocauſtisq́ expoſitum, crateras, ſcyphos, thuribula, phialas, mortariola paxillos, pelles rubras, pilos caprarum, & ligna imputribilia. Tanta & talia offeruntur in Tabernaculo Dei, vt nullus deſperet ſalutem. alius aurum ſenſuum, alius argentum eloquij, alius vocem æris exhibet. Totus mundus in Tabernaculi deſcribitur ſacramẽto. primum & ſecundũ veſtibulum omnibus patet. Aqua enim & terra cunctis mortalibus data ſunt. In Sanctis verò Sanctorum, quaſi ad æthera, & in cælum paucorum introitus & volatus eſt. Duodecim panes duodecim menſium ſignificant circulum. ſeptem lucernæ ſeptem errantia aſtra demonſtrant.* Hæc iſti. Refero me ad hiſtoriam.

Hoc igitur, de quo dixi, Tabernaculum, quod

ita

ita cōſtitutum erat, vt quemadmodum ſcriptum eſt quarto Numerorum, diſſolui in partes, & rurſus compingi, ac quocunque liberet, perinde atque Arca, deferri poſſet; delatum eſt in terram Chananæam à Deo promiſſam, tum cùm populus Ioſue duce Iordanem exſiccatum traiecit, ſacerdotibus & Leuitis hæc ipſa ſuis humeris perferentibus, atque in caſtris, quæ in Galgalis ſita fuerant, poſita ſunt. quo eodem tempore vrbis Hiericuntis Leuitis arcam circum muros ferentibus, mœnia prociderunt. Ioſue IIII, & V. Inde victoria parta vtraque perlata ſunt in Silo oppidū tribus Effraim, vnde erat dux Ioſue. ſic enim octauo decimo eſt proditum: *Congregati ſunt omnes filij Iſraël in Silo, ibiq́, fixerunt Tabernaculum Teſtimonij.* Itaque pòſt ad oſtium Tabernaculi ibi poſiti ſortitio atq; diuiſio terræ perfecta eſt. ſic enim capite proximo: *Hæ ſunt poſſeſſiones, quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos, & Ioſue, & principes familiarum ac tribuum filiorum Iſraël, in Silo coram Domino ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij.* Hoc autem facto domus Dei, & ſedes religionis in Silo eſt collocata. ſiquidem eò pòſt ter in anno ſacrificiorum cauſa conuenire inſtituerunt, vt in locum, quem ſibi Deus propterea delegiſſet, prout in lege mandatum erat, Exodi XXXIIII: *Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum in cōſpectu omnipotentis Domini Dei Iſraël. Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te & apparente in conſpectu Domini Dei tui*

ter in anno. Atq; ita per omne imperium Iudicum manente Arca in Silo, eò quoq; religionis cauſſa populi conuentus eſt factus. Itaque XVIII, in interregno, quod fuit inter Sampſonem & Heli, ſcriptum eſt: *Manſit apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo.* & XX: *Qui ſurgentes venerunt in domum Dei, hoc eſt in Silo.* & ſequenti: *Venerunt omnes ad domum Dei in Silo.* & paullo pòſt: *Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo anniuerſaria.* Mox autem, cùm Heli pontifex iudicatum adminiſtraret in Iſraël, & bellum cum Philiſtęis parum proſperè gereretur, placuit ad perterrefaciendos hoſtes arcam ipſam ex Silo in caſtra contra hoſtes adducere. prœlio verò infeliciſſimè edito arca in hoſtium poteſtatē conceſſit, & filij Heli ciciderunt. quo nuncio accepto Heli iam ætate confectus mortuus corruit: vt refertur quarto primi Regum. *Afferamus ad nos*, inquiunt, *de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium noſtri, vt ſaluet nos de manu inimicorum noſtrorum. Miſit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum ſedentis ſuper Cherubin.* Inde addit: *Et commiſſo prœlio arca Dei capta eſt; duo quoq; filij Heli mortui ſunt.* His actis Arca à Philiſtęis in oppidū ſuum Azotum delata eſt, & in templo Dagon conſtituta. quo facto ſimulachrum ipſum Dagon ad terram decidit, & Azotiorum populus magna à Deo plaga percuſſus mori cœpit. Quare ex Azoto ad Gethæos tranſlata eſt. Verùm & ipſis ea de re peſtilentia pereuntibus ad Accaronenſes traducta

ducta fuit. quibus etiam intereuntibus placitum eſt poſt ſeptem menſes Arcam ad Iſraelitas remittere, atque ita nouo plauſtro impoſita duabus vaccis deuehenda commiſſa eſt. Vaccæ autem vitulorum quos domi reliquerant, prorſus oblitæ, nullo impellente rectâ euntes vltro vſque ad fines Philiſtæorum & Iudæ peruenerunt: ibique à Iudæis Bethſamitis in holocauſtum Deo oblatæ ſunt. pereuntes autem & ipſi Bethſamitæ eò quòd arcam Domini conſpexiſſent, miſerunt nuncios Cariathiarim, ciues eius rogantes, vt Arcam reciperent, qui profecti eam ad ſe adduxerunt, & domum Aminadab in Gabaa oppidum Beniamin intulerunt, & Eleazarum filium eius ſanctificarunt, vt cuſtodiret eam, v, vi, & vii primi Regum. Inde Tabernaculum ſine Arca, regnante Saule, delatum fuit in oppidum Nobe, tribus Beniamin, vbi erat Achimelec pontifex. xxi primi Regum. Pòſt autem ætate Dauidis delatum fuit in Gabaon oppidum quoque Beniamin: vt primo ſecundi Paralip. *Tabernaculum fœderis Domini erat in Gabaon, quod fecit Moyſes in ſolitudine.* & xvi primi: *Dauid conſtituit Sadoc ſacerdotem, & fratres eius ſacerdotes coram Tabernaculo Domini in Excelſo, quod erat in Gabaon, vt offerrent holocauſta Domino ſuper altare holocautomatis iugiter manè & veſpere iuxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege Domini, quā præcepit Iſraeli:* & xxi: *Tabernaculū Domini, quod fecerat Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorum erat ea tempeſtate in Gabaon.* Dauid inde rex Arcam excu-

lit è domo Aminadab, vt in Hieruſalem, ſiue in Sion ciuitatem ſuam adduceret, verùm vbi vidit Ozan, qui illam inter vehendum inclinantẽ ſuſtinere conatus fuerat, repentina morte correptum, ea re perculſus repoſuit eam in ædibus Obed Edom Getthæi. poſtquam autem audiuit, Deum benedixiſſe Obed & omnia bona eius, poſt tres menſes nouo Tabernaculo facto adduxit eam ex ædibus eius in ciuitatem ſuam cum ingenti omnium gratulatione & plauſu: & poſuit in loco ſuo in medio Tabernaculi, quod ipſe ei tetendit. Atque ita Tabernaculum quod fecerat Moyſes, manſit in Gabaon tempore Salomonis. ſic enim ſcriptum eſt ſecundo primi Paralipomenon: *Salomon abijt in Excelſum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyſes. Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariathiarim in locum quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculum, hoc eſt in Hieruſalem.* Neq; huius Tabernaculi veteris pòſt alia memoria in ſacris litteris vſurpatur. Salomon inde perfecto templo, ac Sanctuario conſtituto, Arcã cum Tabernaculo Dauidis ex ciuitate Dauid eò traiecit, & omnia vaſa Sanctuarij quæ erant in Tabernaculo illo. ſi quidem ſcriptum eſt tertio Regum, & primo Paralipomenon: *Et intulerunt ſacerdotes arcã fœderis Domini in locũ ſuum in Oraculũ Templi in Sanctum Sanctorũ ſubter alas Cherubin. Siquidem Cherubin expandebant alas ſuper locum arcæ, & protegebant arcã, & vectes eius deſuper. In Arca verò non erat aliud, niſi tabulæ lapideæ, quas*

dea, quas poſuerat in ea Moyſis in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Iſrael, cùm egrederentur de terra Ægypti. Fuit inde Arca cum tabernaculo Dauidis in templo, quoad templum à Babylonijs eſt incenſum: in qua rerum confuſione IGNIS perpetuus holocauſtorum vnà cum tabernaculo, & arca, & altari incenſi abſcondita ſunt. Res narratur à Iudæis Hieroſolymitanis in epiſtola miſſa ad Ægyptios, Maccabæorum ſecundo: *Cùm in Perſidem* (inquiunt) *ducerentur patres noſtri, ſacerdotes acceptũ ignem de altari occultè abſconderunt in valle, vbi erat puteus altus & ſiccus, & in eo contutati ſunt eum, ita vt omnibus eſſet ignotus locus* & pòſt: *Eodem tempore Hieremias propheta iuſſit tabernaculum, & arcam diuino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum vſq; quo exijt in montem, in quo Moyſes aſcendit, & vidit Dei hereditatem: & veniens ibi Hieremias inuenit locum ſpeluncæ, & tabernaculum, & arcam, & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit, & acceſſerunt quidam qui ſequebantur, vt notarent ſibi locum, & non potuerunt inuenire. Vt autem cognouit Hieremias, culpans illos dixit, quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat, & tunc Dominus oſtendet hæc, & apparebit maieſtas Domini, & nubes erit, ſicut & Moyſi manifeſtabatur.* Reuerſi inde in patriam Iudæi templum quidem ſecundum ædificarunt, ſed neque ignem, neq; arcam, neq; tabernaculum inuenerũt. De igne ſcriptum eſt in epiſtola Iudæorum hoc modo: *Cùm*

præterijſſent anni multi, & placuit Deo, vt mitteretur Neemias, qui ſacerdotes nepotes illorum qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem, &, ſicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam: & iuſſit eos haurire, & afferre ſibi, & ſacrificia quæ impoſita erant, iuſſit aſpergi aqua ipſa, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. Vtq; hoc factum eſt, & tempus affuit quo ſol refulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus ita, vt omnes mirarentur. Conſumto autem ſacrificio, ex reſidua aqua Neemias iuſſit lapides maiores perfundi. Quod vt factum eſt, ex eis flamma accenſa eſt, ſed & ex lumine quod refulſit ab altari, conſumta eſt. Thalmudici verò aſſerunt, neque Arcam, neq; Tabernaculum inuenta eſſe, verùm pro ijs in Sanctúario lapidem poſitum eſſe tres digitos è terra eminentem, ac ſuprà thuribulum habentem. Reliqua verò vetera Tabernaculi ornamenta, altaria menſæ, inſtrumenta refecta, vt res tulit, vſque ad extrema Templi tempora remanſerunt.

De Excelſis. CAP. IIII.

TABERNACVLO expoſito Excelſa ſequuntur. Hi verò colles alti fuerunt, in quibus contra legem Dei, ſed tamen patiente Deo, ſub frondoſis arboribus ſacrificarunt. Ac primùm quidem Deuteronomij XII Deus ea prohibuit his verbis: *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos ſuper montes ex-*

tes excelſos, & colles, & ſubter omne lignum frondoſum. Diſſipate aras earum, & confringite ſtatuas, lucos igne comburite, & idola comminuite, diſperdite omnia nomina eorum de locis illis. non facietis ita Domino Deo veſtro. Deinde verò Iudicum tẽpore ad ea ſacrificari permiſit. Hoc verò primus fecit Gedeon ſub quercu, ſexto Iudicum: *Tulit,* inquit, *omnia ſub quercu, & obtulit Deo.* De hoc verò inſtituto ſic S. Auguſtinus in librum Iudicum: *Deus conſuetudinem populi ſui, qua præter eius tabernaculũ, tamen non dijs alienis offerebant, ſed Domino Deo ſuo, ſuſtinebat potius, quàm vetabat, etiam ſic exaudiens offerentes.* Inde ea conſuetudo ad tempora regum peruenit, nondum condito Templo; vt nono primi Regum regnante Saule: *Hodie venit in ciuitatem, quia ſacrificium eſt hodie populo in Excelſum.* & ſecundo primi Paralipom. *Salomon abijt in Excelſum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyſes in ſolitudine.* & tertio tertij Regum: *Attamen populus immolabat in Excelſis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini vſq; in diem illum. Dilexit autem Salomon Dominum, excepto, quòd in Excelſis immolabat, & accendebat thymiama. abijt itaq; in Gabaon, vt immolaret ibi, illud quippe erat Excelſum maximum.* Templo inde conſtructo non tamen Excelſa deſeruerunt. Nam Hieroboam rex Iſrael defectione à Deo facta fana in Excelſis fecit: atque exemplo eius reliqui reges Iſrael Deos alienos in Excelſis coluerunt. vnde ſcriptum eſt ſeptimo decimo quarti Re-

gum: *Ædificauerunt ſibi Excelſa in cunctis vrbibus ſuis, feceruntq́; ſtatuas & lucos in omni colle ſublimi ſubter omne lignum nemoroſum, & adolebant ibi incenſum ſuper aras in morem gentium quas ſuſtulerat Dominus à facie eorum.* Quare Deus permiſit Oſee regem cum omni populo à Salmanaſſere rege Aſſyriorum captiuum in Aſſyriam duci, regnumq́; eorum deleri. Eodem verò modo neque Roboam rex Iudæ priſcam Dei religionem integram conſeruauit. ſiquidem eo permittente Iudæi *ædificauerunt ſibi aras, & ſtatuas, & lucos ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem frondoſam.* Neque ea poſteri eius reges Aſa, aut Ioſaphat, licet pietate præſtantes, ſuſtulerunt. ſiquidem ſcriptum eſt XII tertij Regum: *Fecit Ioſaphat rectum quod erat in conſpectu Domini, veruntamen Excelſa non abſtulit. adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in Excelſis.* Inde Amaſias, Azarias, & Achaz reges pariter Excelſa ſeruarunt. nam de Achaz legitur: *Immolabat victimas, & adolebat incenſum in Excelſis, & in collibus ſub omni ligno frondoſo.* Hæc deinde Ezechias rex diſſipauit ille quidem, ſed filius eius Manaſſes reſtituit. de quo ita proditum eſt: *Ædificauit Excelſa, quæ diſſipauerat Ezechias pater eius, & erexit aras Baal & fecit lucos, ſicut fecerat Achab rex Iſrael.* Tandem Ioſias ſubſequutus omnem eiuſmodi Excelſorum conſuetudinem aboleuit. ſic enim de illo refertur ſecundi Paralipomenon vigeſimo quarto: *Mundauit Iudam & Hieruſalem ab*

Excel-

Excelſis,& lucis,ſimulachriſq́, & ſculptilibus. & vigeſimo tertio quarti Regum: *Deleuit aruſpices,quos poſuerant reges Iudæ ad ſacrificandum in Excelſis per ciuitates Iudæ, & contaminauit Excelſa, vbi ſacrificabant ſacerdotes de Gabaa vſque Berſabee. veruntamen non aſcendebant ſacerdotes Excelſorum ad altare Domini in Hieruſalem, ſed tantùm comedebant Azyma in medio fratrum ſuorum. Excelſa quoque, quæ erant in Hieruſalem, quæ ædificauerat Salomon rex idolis, polluit. Inſuper & altare quod erat in Bethel, & Excelſum quod fecerat Hieroboam, & altare illud excelſum deſtruxit, atq; combuſſit, ſuccenditq́; etiam lucum. inſuper omnia fana Excelſorum, quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Iſrael ad irritandum Dominum,abſtulit.* Itaque S. Auguſtinus de Ioſia loquens ſic dixit: *Notantur reges,qui inter opera laudabilia ſua non deſtruxerunt Excelſa,vbi contra legem Dei populus ſacrificare conſueuerat:& qui deſtruxit, maiore prædicatione laudatur.* Atque hic quidem Excelſorum exitus fuit.

De Templo Hieroſolymitano. CAP. V.

POST Tabernaculum,Templum conſtructũ eſt. Hoc verò ſibi vt fieret, à principio Deus præmonuit,Deuteronomij XII: *Non ſacrificabitis Domino Deo veſtro ſuper excelſos colles,ſed ad locũ, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris,vt ponat nomẽ ſuũ ibi,et habitet in eo,*

gum: *Ædificauerunt ſibi Excelſa in cunctis vrbibus ſuis, feceruntq́; ſtatuas & lucos in omni colle ſublimi ſubter omne lignum nemoroſum, & adolebant ibi incenſum ſuper aras in morem gentium quas ſuſtulerat Dominus à facie eorum.* Quare Deus permiſit Oſee regem cum omni populo à Salmanaſſere rege Aſſyriorum captiuum in Aſſyriam duci, regnumq́; eorum deleri. Eodem verò modo neque Roboam rex Iudæ priſcam Dei religionem integram conſeruauit. ſiquidem eo permittente Iudæi *ædificauerunt ſibi aras, & ſtatuas, & lucos ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem frondoſam.* Neque ea poſteri eius reges Aſa, aut Ioſaphat, licet pietate prę-ſtantes, ſuſtulerunt. ſiquidem ſcriptum eſt XII tertij Regum: *Fecit Ioſaphat rectum quod erat in conſpectu Domini, veruntamen Excelſa non abſtulit. adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in Excelſis.* Inde Amaſias, Azarias, & Achaz reges pariter Excelſa ſeruarunt. nam de Achaz legitur: *Immolabat victimas, & adolebat incenſum in Excelſis, & in collibus ſub omni ligno frondoſo.* Hæc deinde Ezechias rex diſſipauit ille quidem, ſed filius eius Manaſſes reſtituit. de quo ita proditum eſt: *Ædificauit Excelſa, quæ diſſipauerat Ezechias pater eius, & erexit aras Baal & fecit lucos, ſicut fecerat Achab rex Iſrael.* Tandem Ioſias ſubſequutus omnem eiuſmodi Excelſorum conſuetudinem aboleuit. ſic enim de illo refertur ſecundi Paralipomenon vigeſimo quarto: *Mundauit Iudam & Hieruſalem ab Excel-*

Excelſis, & lucis, ſimulachriſq́, & ſculptilibus. & vigeſimo tertio quarti Regum: *Deleuit aruſpices, quos poſuerant reges Iudæ ad ſacrificandum in Excelſis per ciuitates Iudæ, & contaminauit Excelſa, vbi ſacrificabant ſacerdotes de Gabaa vſque Berſabee. veruntamen non aſcendebant ſacerdotes Excelſorum ad altare Domini in Hieruſalem, ſed tantùm comedebant Azyma in medio fratrum ſuorum. Excelſa quoque, quæ erant in Hieruſalem, quæ ædificauerat Salomon rex idolis, polluit. Inſuper & altare quod erat in Bethel, & Excelſum quod fecerat Hieroboam, & altare illud excelſum deſtruxit, atq́ combuſſit, ſuccenditq́ etiam lucum. inſuper omnia fana Excelſorum, quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Iſrael ad irritandum Dominum, abſtulit.* Itaque S. Auguſtinus de Ioſia loquens ſic dixit: *Notantur reges, qui inter opera laudabilia ſua non deſtruxerunt Excelſa, vbi contra legem Dei populus ſacrificare conſueuerat: & qui deſtruxit, maiore prædicatione laudatur.* Atque hic quidem Excelſorum exitus fuit.

De Templo Hieroſolymitano. CAP. V.

POST Tabernaculum, Templum conſtructũ eſt. Hoc verò ſibi vt fieret, à principio Deus præmonuit, Deuteronomij XII: *Non ſacrificabitis Domino Deo veſtro ſuper excelſos colles, ſed ad locũ, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomẽ ſuũ ibi, et habitet in eo,*

venietis, & offeretis in illo loco holocauſta, & victimas veſtras, decimas, & primitias manuum veſtrarum. & pòſt: *Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris, ſed in eo quem elegerit Dominus in vna tribuum tuarum, offeres hoſtias, & facies quæcunq; præcipio tibi.* Dauid inde Rex antequam regnum filio Salomoni permitteret, hoſtibus omnibus circumquaque deuictis, & pace toto imperio parta, de Templo demum Deo ædificando conſilium cepit, idque cum Nathan propheta communicauit, turpe eſſe aſſerens, ſe in domo cedrina habitare, Arcam verò Dei in medio pellium poſitam eſſe. Quod conſilium cùm Nathan approbaſſet, tamẽ reuerſus ad eum mandato Dei monuit, ne faceret: nam id decus eſſe à Deo Salomoni illius filio reſeruatum. Verba verò Dauid ſunt XXVIII primi Paralipomenon. *Audite me fratres mei: Cogitaui, vt ædificarẽ domum, in qua requieſceret arca fœderis Domini, & ſcabellum pedum Dei noſtri, & ad ædificandum omnia præparaui. Deus autem dixit mihi: Non ædificabis domum nomini meo, eò quòd ſis vir bellator, & ſanguinem fuderis. ſed elegit Dominus Deus Iſrael me de vniuerſa domo patris mei, vt eſſem rex ſupra Iſrael in ſempiternum.* & pòſt: *Salomon filius tuus ædificabit domum meam. ipſum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrẽ.* & VII ſecundi Regum: *Hæc dicit Dominus: Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? neq; enim manſi in domo, ex quo eduxi Iſrael de terra Ægypti vſq; ad diem hanc, ſed fui ſemper mutans loca taber-*

tabernaculi, & in tentorio manens cum omni Iſrael. Item: *Cùm autem completi fuerint dies tui, ſuſcitabo ſemē tuum poſt te, & firmabo regnum eius, ipſe ædificabit domum nomini meo.* Inde Dauid, vt à peſtilentia liberaretur, emit aream in monte Sion nomine Moria ab Areuna Iebuſæo ex monitu prophetæ Gad, atque ibi altare extruxit, & obtulit Holocauſta, & Pacifica, & Deum propitiauit. Pòſt autem comparatis omnibus ad templum ædificandum impenſis ante mortem Salomoni filio accito dixit: *Fili mi voluntas mea fuit, vt ædificarem domum nomini Dei mei, ſed factus eſt ſermo Domini ad me dicens: Multum ſanguinem effudiſti, & plurima bella bellaſti, non poteris ædificare domum nomini meo tanto effuſo ſanguine coram me. filius qui naſcetur tibi, erit vir quietiſſimus: faciam enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum, & ob hanc cauſam Pacificus vocabitur, & pacem & ocium dabo in Iſrael cunctis diebus eius. ipſe ædificabit domum nomini meo. Nunc ergo fili mi ædifica domum Domino tuo.* Præcepit quoque cunctis principibus Iſrael, vt adiuuarent eum quem regem conſtituit. Hæc ferme tertio Regum, & primo Paralip. Salomon inde anno regni ſui quarto templum inchoauit in monte Moria, id eſt in altero colle montis Sion, qui demonſtratus fuerat patri eius in loco quem parauerat in area Areunæ Iebuſæi. conſummauit autem opus ſpatio ſeptem annorum. Forma, amplitudo, & magnificentia, qua omnia ædificia ſuperauit, refertur vtroque in libro mul-

tis verbis, quæ propter longitudinem huc transferre non videtur operæpretium. Additur inde, poſtquam de Templi conſtructione peroratum eſt, de ornamentis & inſtrumentis eius, qualia Tabernaculi fuerunt, libro III Regum, cap. VII, hoc modo: *Praeterea fecit Salomon Oraculum in medio domus in interiore parte, vt poneret ibi arcam fœderis Domini. fecit etiam porticũ ante templum, & omnia vaſa, altare aureum, & menſam ſuper quam ponerentur panes Propoſitionis auream, & candelabra aurea quinq; ad dexteram, & quinq; ad ſiniſtram contra oraculum ex auro puro, & quaſi lilij flores, & lucernas deſuper aureas, & forcipes aureos, & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſſimo. Et cardines oſtiorum domus interioris Sancti Sanctorum, & oſtiorum domus Templi ex auro erant. & intulit quæ ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argentum, & aurum, & vaſa, repoſuitq; in theſauris domus Domini.* Item ſecundi Paralip. tertio & quarto: *Fecit Domum Sancti Sanctorum, & in ea Cherubin duos: & velum ex hyacintho, purpura, cocco, & byſſo, & intexuit ei Cherubin: & altare æneum, & mare fuſile, conchas decem, candelabra aurea decem, menſas decem, phialas aureas centum, omnia vaſa domus Dei, & altare aureum, & menſas, & ſuper eas panes Propoſitionis, candelabra cum lucernis ſuis, thymiateria, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro puriſſimo.* His actis inde narratur, vt Tabernaculum Dauidis cum Arca Moyſis in Sanctum Sanctorum Templi magna cum

cum pompa tranſlata ſunt. Sic enim in Regum III, cap. VIII. *Venerunt inde cuncti ſenes de Iſrael, & tulerunt Arcam ſacerdotes, & portauerunt Arcam Domini de ciuitate Dauid, id eſt de Sion, & Tabernaculum fœderis, & omnia vaſa Sanctuarij, quæ erant in Tabernaculo, & intulerunt ſacerdotes Arcam fœderis Domini in locum ſuum, in Oraculum Templi, in Sanctum Sanctorum ſubter alas Cherubin. Siquidem Cherubin expandebant alas ſuper locum Arcæ, & protegebant Arcam & vectes eius deſuper. In Arca verò non erat aliud, niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Iſrael, cùm egrederentur de terra Ægypti.* Quibus rebus perfectís, rex populo benedixit, & preces ad Deum ſuper Templum fudit: quæ propter longitudinem omittuntur. ac facto ſacrificio, *Templum dedicauit, ac medium atrij ſanctificauit, quod erat ante Templum. Quippe fecit Holocauſtum ibi, & Sacrificium, & adipem Pacificorum, quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat Holocauſtum, & Sacrificium, & adipem Pacificorum. Inde apparuit ei Dominus dicens: Exaudiui orationem tuã. Sanctificaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum. Tu quoque ſi ambulaueris corã me, ſicut ambulauit pater tuus, in ſimplicitate cordis, et in æquitate, et feceris omnia quæ præcepi tibi, ponam regnum tuum regni Iſrael in ſempiternum. Si autem auerſione auerſi fueritis vos & filij veſtri, non ſequentes me, ſed*

colueritis Deos alienos, auferam Iſrael de ſuperficie terræ quam dedi, & templum quod ſanctificaui nomini meo, proijciam à conſpectu meo. Adijcitur etiã illud, Salomonem inde ter quotannis obtuliſſe Holocauſta & Pacificas victimas ſuper altare quod ædificauerat Domino, & adoleuiſſe thymiamata coram Domino. ſignificat autem Paſcha, Pentecoſten, & Tabernacula, vt pòſt docebimus.

Mortuo Salomone Hieroboam filius Nabat ex tribu Effraim traductis ad ſe decem tribubus regnum contra Roboam filium eius inuaſit, quod Iſrael appellauit, & ne populus ſuus deſiderio Templi Hieroſolymitani captus à ſe aliquando deficeret, ipſe à Deo defecit, cunctoque populo ab auita Dei religione ad idolorum cultum auerſo duos vitulos, vt duodecimo tertij Regum narratur cõſecrauit, vnum in Bethel, alterum in Dan, atque altare ibi erexit. Quem ſequuti reliqui deinceps reges Iſrael certatim in eadem impietate manſerunt. Quare Deus permiſit Oſee regem captiuum cum omni populo à Salmanaſſare rege Aſſyriorum abduci.

Eadem ratione reges Iudæ templum non omni, qua decuit, ſanctitate habuerunt. Quin etiã Athalia, ſiue Gotholia regina, ſtudio impietatis ipſum corrupit. Quod vt ſucceſſor eius Ioas nepos cognouit à Ioiada pontifice in Dei pietate educatus, ipſum inſtaurari præcepit. atque ita exacta à Iudæis legitima pecunia, atque ei rei gazophylacio, de quo poſtea dicemus, inſtituto refecit:

cit: vt in Regibus & Paralipomenis ſcriptum eſt. Inde res eò vecordiæ proceſſit, vt ſacris ritibus templi neglectis Achaz rex ipſum etiam templum & vaſa eius polluerit. Quare Ezechias pòſt ad populum ita dixit: *Patres veſtri auertere facies ſuas à Tabernaculo Domini, clauſerunt oſtia quæ erant in porticu, & extinxere lucernas, incenſumq́, non adoleuere, & holocauſtum non obtulere in Sanctuario Deo Iſrael:* Atque his dictis mandauit, vt *mundarent templum, & vaſa eius quæ rex Achaz polluerat.* Succeſſit inde Ioſias, qui Templum iterũ inſtaurauit. Sic enim narratur de illo in Regibus: *Præpoſiti domus Domini diſtribuant pecuniam exactam ijs qui operantur in templo Domini ad inſtauranda ſarta tecta templi.* Non multis verò pòſt annis Iudæi, vrbe temploque à Nabucdonoſore incenſis, in Babyloniam abierunt: manſeruntque (vt inquit Oſee cap. II.) ſine ſacrificio, ſine altari, ſine ephod, & ſine theraphim per annos LXX. Quibus exactis, ipſis permiſſu Cyri regis Perſarum in ſolum patrium reſtitutis, Ioſue pontifex, & Zorobabel Princeps erexerunt altare in ſolo Hieruſalem, vt offerrent Holocauſta. Inde noui Templi fundamenta iecerunt. Verùm mox à Samaritis hoſtibus impediti opus intermittere Cambyſis regis iuſſu coacti ſunt. Itaque vix poſt annos quadraginta ſex rege Dario Hyſtaſpis filio concedente conſummauerunt, ac dedicarunt: vt Eſdræ quarto, quinto, & ſexto narratur. Hoc verò Templum ſecundum multis verbis ab Ezechiele deſcriptum, multis rebus pri-

mo inferius fuiſſe à Talmudicis dicitur. primùm enim diuina præſentia caruit, quæ ad Propitiatorium reſponſa, vt ſuo loco dicetur, edebat; deinde Spiritu Sancto, qui prophetas afflare deſiuit, cùm vltimus Malachias ſub Dario fuerit; tertiò igne ſacro, qui in aquam concretus inuentus eſt; quartò lapidibus, qui in Rationali pontificis erant, quorum conſpectu ſacerdotes occulta intelligebant; quintò Arca, & Propitiatorio, & duobus Cherubin Arcæ hærentibus, quæ inuenta fuiſſe illi negant, vt ſuprà diximus. Poſt aliquot inde annos re Iudæorum ab Ægyptijs regibus ad Syros traducta, Antiochus Epiphanes Rex Syriæ Hieroſolymam ex Ægypto accitus à Tobiæ filijs, quos per ſeditionem Onias pontifex vrbe deiecerat, venit, *& intrauit in Sanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuerſa vaſa eius, & menſam Propoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat, & comminuit omnia. ac biennio pòſt reuerſus ædificauit abominandum idolum deſolationis ſuper altare Dei*, id eſt (vt tradit Ioſephus) ipſum Ioui Olympio dedicauit, atque, Onia pontifice interfecto, Alcimum pontificem ex non pontificali genere fecit. Maccabæorum primo. Verùm biennio pòſt Iudas Aſſamonæus cognomine Maccabæus Princeps Iudæorum exortus vrbe recepta ipſum Templum mundauit, atque omnia in antiquum ſtatum redegit ipſa abominatione ſublata. Siquidem,

dem, vt ibi ſcriptum eſt, cùm pulſis hoſtibus dixiſſet: *Ecce nunc contriti ſunt inimici noſtri, aſcendamus nunc mundare Sancta, & dedicare: aſcenderunt in montem Sion, & viderunt Sanctificationem deſertam, & altare profanatum, & portas exuſtas. Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduerſus eos qui erant in arce, donec emundarent Sancta. & elegit ſacerdotes ſine macula, voluntatem habentes in lege Dei, & mundauerunt Sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. & deſtruxit altare Holocauſtorum, quod profanatum erat, ne fortè illis eſſet in opprobrium, quia contaminauerant illud gentes. & repoſuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusq; veniſſet propheta, & reſponderet de eis. & acceperunt lapides integros ſecundum legem, & ædificauerunt altare nouum ſecundum illud quod fuit prius, & ædificauerunt Sancta, & quæ intra domū erant intrinſecus, & ædē, & atria ſanctificauerunt. Et fecerunt vaſa ſancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incenſorum, & menſam in templum. & incenſum poſuerunt ſuper altare, & accenderunt lucernas quæ ſuper candelabrum erant, & lucebant in Templo: & poſuerunt ſuper menſam panes, & appenderunt vela, & conſummauerūt omnia opera quæ fecerant. Et ante matutinum ſurrexerunt quinta viceſima die menſis Caſleu, menſis noni, & obtulerunt ſacrificium ſecundum legem ſuper altare holocauſtorum nouum quod fecerunt. ſecundum tempus, et ſecundum diem, in qua contaminauerant illud gentes, in ipſa dedicatum*

eſt in canticis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt Holocauſta cum lætitia, & ſacrificum Salutaris ac Laudis. Et ſtatuit Iudas, & fratres eius, & vniuerſa eccleſia Iſrael, vt agatur dies Dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum per dies octo à quinta & viceſima die menſis Caſleu cum lætitia. Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent gentes, & conculcarent eum, ſicut antea fecerunt: & collocauit illic exercitum, vt ſeruarent. Poſtremò Herodes rex Templum reædificare, atque altius excitare cupiens, ad Iudæos locutus ſui conſilij ſic rationem explicuit: *Noſtis templum hoc à patribus noſtris ædificatum, cùm è Babylonia reuertiſſent. & quia deſunt ei ad altitudinem cubiti ſexaginta ad inſtar illius quod Salomon conſtruxerat, nemo negligentiam pietatis noſtrorum parentum accuſet, quia non culpa illorum factum eſt breuius templum. Sed Cyrus, & Darius Hyſtaſpis filius huiuſmodi menſuram ædificationis fieri præceperunt. Quibus illi ſeruientes, vel ſucceſſoribus eorum, & poſt illos Macedonibus, non habuerunt aptum tempus, quo ad eiuſdem antiqui formam iſtius menſuram perducerent.* Inde addidit, ſe velle inchoatum opus corrigere, & integrum Deo præbere. Itaq; paratis rebus omnibus ad tantum opus neceſſarijs, Templo diſturbato in ijſdem fundamentis noua impoſuit, & ſuper ea templum excitauit, longitudine centum cubitorum, latitudine totidem, altitudine centum viginti. Oſtendit inde

Ioſephus

Ioſephus huius hiſtoriæ auctor libro Antiquitatum VII magnificentiam huius operis multis verbis, poſt alio loco ſitum cum turri munita, his: *Collis erit ſaxoſus paulum erectus à parte Orientali ciuitatis, pronus ſuper arcem, quam dudum rex Salomon per Dei prouidentiam magnis operibus muro circumdederat ab inferioribus incipiens, quem vallis altiſſima circumdabat, à latere Aquilonis turris alta, quam ante Herodem reges Aſſamonæi conſtruxerant, & Barin nominarant, vt illic ſacerdotalem ſtolam deponerent, qua, cùm opus eſſet, vt ſacrificaret pontifex induebatur. Hanc verò Herodes ſeruauit, quo mortuo ſub Romanis fuit vſque ad tempora Tiberij Cæſaris. ea enim à Tiberio reddita eſt inſtante Vitellio Syriæ proconſule, cùm Hieroſolymam profectus benignè à populo eſſet ſuſceptus. Eam verò turrim Herodes muniens ad templi cuſtodiam in gratiam M. Antonij Triumuiri amici ſui Antoniam appellauit. Ex aduerſo templi ipſa vrbs in modum theatri ſtabat circundata valle altiſſima per omnem auſtralem tractum. Hæc vno anno & quinque menſibus ab Herode perfecta ſunt. anno regni eius octauo decimo dedicatio templi ipſo regis die natali magna lætitia celebrata eſt.* Hæc Ioſephus libro XV. Sunt autem qui templum ab Herode non refectum, ſed auctum, vetere conſeruato, putent, atque à Ioſepho ipſo falſa relata eſſe; quia Iudæi poſt exceſſum Herodis, cùm audiſſent, Ieſum dicentem: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus ego ſuſcitabo illud*, reſponderunt: *Quadraginta ſex annis*

ædificatum eſt templum, nunquam ita dicturos aſſerentes, ſi verum fuiſſet, templum illud intra biennium ab Herode conſtructum. nam ea verba conuenire Templo, quod Zorobabel ſub Cyro inchoauerat, & ſexto anno Darij poſt annos ſex, & quadraginta abſoluerat. Quorum opinionem ego non approbo. neque enim tantæ temeritatis hominem eſſe puto, qui ea ſcribat de re præſertim inſigni, quæ multorum etiam viuentium redargui teſtimonijs poſſit. neque enim Ioſephus longè ab imperio Auguſti Cæſaris abfuit, ſub quo Templum Herodes ædificauit, aut Tiberij, ſub quo Iudæi hæc dixerunt. Verùm Iudæi, cùm redarguere Chriſtum vellent, & ſcirent, Templum primum à Salomone conditum ſpatio ſeptem annorum, ſecundum à Zorobabele quadraginta ſex, tertium ab Herode vnius anni, & paullo amplius; neque primum, neque tertium nominarunt, vt ea quæ parum cauſſæ ſuæ fauerent, ſed ſecundum. multo enim longius abſunt tres dies à quadraginta ſex annis, quàm ab vno. In morte inde Chriſti Velum Templi ſciſſum eſt à ſummo ad imum. Caligula inde Imp. ſynagogas Iudæorum ad ſui ipſius cultum traduxit, & ſuis ſtatuis exornauit, ac Templum ad eam vſque diem inuiolatum ſuo nomini dedicauit. ex quo apparuit, vocem, quam Iudæi temere coram Pilato effuderant, cùm ſe neminem regem habere, niſi Cæſarem, dicerent, meritò in illorum iam capita recidiſſe: vt ſcribit Ioſephus. Ad extremum Veſpaſiano imperante ſuborto ex defe-

defectione bello, Titus Cæſar, vrbe expugnata, ſiue inuitus, ſiue volens hoc Templum incendit eodem die, quo à Babylonijs olim fuerat inflammatum. Quam cladem pluribus verbis Ioſephus memoriæ prodidit. Hadrianus inde Imp. Iudæos rurſus rebellantes ſubegit, ac captam vrbem ſolo æquauit, ac reliquias Templi igne deleuit. Tūque demum Ieſu Chriſti vox diuina completa, qua dixit, fore, vt Hieroſolymis lapis ſuper lapidem non remaneret. Hadrianus autem Templū Domini ad tollendam religionem terra obruit, ac Templum aliud Veneri dedicauit: vt Euſebius ſcripſit. Quare S. Paulinus ad Seuerum ſcripſit: *Vbi ſacra nati Saluatoris infantia vagi erat, illic Veneris lamenta fingentium laſciuis luctibus infamis ritus vlulabat.* & Seuerus in Hiſtoria: *Hadrianus exiſtimans ſe Chriſtianam fidem loci iniuria peremturum, in Templo ac loco Dominicæ paſſionis dæmonum ſimulachra conſtituit.* Hoc autem idolum Daniel cap. IX vocauit Abominationem deſolationis, cùm dixit: *Et erit in Templo abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.* neque enim hæc verba in deſolationem Epiphanis conueniunt.

De Templo Samariæ. CAP. VI.

ALTERVM Templum fuit in Samaria. Quippe Manaſſes frater Iaddi pontificis, cùm vxorem alienigenam legibus dimittere cogeretur, ad ſocerum ſuum Sanabalat Darij Per-

ſarum regis pręfectum confugit,atque ab illo auxilium implorauit. Sanabalat autem, ne genero ſummæ nobilitatis viro ſpoliaretur, ſuaſit, vt à Iudæis deficeret, ac mox permiſſu Alexandri Magni victoris templum in Samaria in monte Garizin altiſſimo condidit: atque ibi Manaſſem pontificem collocauit inter Samaritas, qui, vt dixi, homines ex Aſſyria profecti fuerant, ac legem Dei ita receperant, vt tamen veterem idolorum cultum non deſtituerent, ac propterea Iudæis infenſi eſſent. quod Templum Tranſgreſſorum eſt appellatum. Hinc exarſit inter eos de loco adorandi Dei certamen atque contentio. Cùm enim in lege traditum eſſet, vt vno tantùm in loco Deus coleretur quem ille elegiſſet, ac primùm Silo in tribu & monte Effraim delegiſſet, deinde illa reprobata Hieruſalem in tribu Iuda & monte Sion aſciuiſſet, Samaritæ, qui montem Effraim obtinebant, ſibi eam laudem vindicabant, quòd in Silo primùm inuocatum eſſet nomen Domini; Iudæi verò contra ad ſe id decus trahebant, quòd poſtea Sionem Deus ipſi Silo præpoſuiſſet, vt Dauid ſcripſerat, quem ipſi non accipiebant. neque enim niſi quinque libros Moyſis approbabant. Qua de re cùm aliquando diſceptaretur coram Ptolemæo Philometore rege, ille pro Iudæis pronunciauit, vt Ioſephus libro XIII ſcriptum reliquit. Hoc verò Templum pòſt Antiochus Epiphanes, cùm in Iudæam infeſtus veniſſet, Ioui Hoſpitali, ipſis Samaritis non repugnantibus, conſecrauit. Ad extremum autem

tem Ioannes Hyrcanus Rex Iudæorum, cùm Samariam Iudæorum imperio ſubieciſſet, Templum hoc funditus euertit poſt annos ducentos, quàm fuerat conditum, teſte eodem in loco Ioſepho. Veterem inde quæſtionem poſt aliquot annos tetigit Samaritana mulier loquens cum Chriſto Iudæo, vt eſt apud S. Ioann. cap. IIII: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet. cui reſpondit Chriſtus: Veniet hora quando neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis patrem.*

De Templo Ægyptio. CAP. VII.

TERTIVM templum Iudæorum conditum eſt in Ægypto ab Onia. Etenim ætate Antiochi Epiphanis, ſeditione Hieroſolymis orta, Onias Oniæ pontificis filius, eius quem Epiphanes interfecerat, vrbe profugus ad Ptolemæum Ægypti regem, & ipſius Epiphanis hoſtem, ſe contulit, atque accepto ab eo in Heliopolitana præfectura ſolo, ibi oppidum Hieroſolymis ſimile condidit, Templúmque ædificauit: ibique pontifex inter eos Iudæos, qui ſeditione vrbe pulſi in Ægyptum conceſſerant, præfuit. Quo verò tempore Titus Cæſar templum Hieroſolymis inflammauit, eodem hoc à Paulino proconſule Ægypti claudi eſt iuſſum, ita vt veſtigium diuini cultus in eo nullum remaneret, poſt trecentos triginta annos, quàm fuerat conſtitutum, vt Ioſephus libro Belli ſeptimo pro-

didit. Extat epiſtola Iudæorum Hieroſolymitanorum ad Iudæos Ægyptios, petentium, vt feſtum dedicationis Templi ſui agerent, quemadmodum alia celebrarent, libro ſecundo Maccabæ. cap. primo. quam in manus ſumere, non erit inutile.

De Synagogis CAP. VIII.

HACTENVS de Templo, ſiue de Templis ſit dictum: ſequitur vt de Synagogis agamus. etſi enim hæ non templa fuerunt, tamen aliquid templo ſimile habuerunt. Origo autem Synagogarum non fuit vetuſta. neque enim in hiſtoria Iudicum aut Regum vlla earum memoria celebratur. Ego verò, ſi quid in eiuſmodi antiquitate concipienda coniecturæ eſt concedendum, eas in Babylonico exilio primùm conſtructas putarim, vt qui Templo carerent, in quo aut orarent, aut docerent, locum aliquem ſimilem Templo haberent, in quem eiuſmodi officij gratia conuenirent. atque hoc idem feciſſe reliquos diſperſionis Iudæos in Aſia, Ægypto, & Europa cenſuerim. Itaque in prouincijs, vbi Templum non fuit, frequentiſſima fuit Synagogarum conſuetudo. Poſtquam autem Iudæi ex Babylonia ridierunt, ac Templum in vrbe Hieroſolymorum reſtituerunt, ſimul etiam inſtitutum iam Synagogarum vſum retinuerunt, vt Iudæi Hieroſolymitani in Templo legem audirent, prouinciales verò, cùm ad vrbem veniebant, in Synagogis. In commentarijs certè Hebræo-

bræorum ſcriptum eſt, vltimis temporibus in vrbe Hieroſolyma quadringẽtas octoginta Synagogas conſtitutas fuiſſe, quòd Iudæi eò ex omnibus regionibus conuenirent. Erant ergo Hieroſolymis Synagogæ peregrinorum, Templum ciuium. in reliqua verò Iudæa, & Galilæa, & in cæteris prouincijs, in quibus Iudæi poſt diſperſionem verſabantur, erant ipſorum etiam incolarum, quibus Hieroſolyma adire non erat commodum. De Hieroſolymitana vna Synagoga mentio fit præcipuè Actuum cap. VI: *Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, ac eorum qui erant è Cilicia & Aſia, diſputantes cum Stephano.* Hi enim omnes erant Iudæi, verùm in prouincijs habitantes. qui cùm Hieroſolyma negotiorum ſuorum cauſſa adibant, non ad Templum, ſed ad Synagogam, quam ipſi ſibi parauerant, cõuenire inſtituerant. item, apud Ioannem XVIII: *Ego ſemper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt.* De cæteris cap. Actuum XV: *Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, vbi per omnẽ ſabbatum legitur.* Moyſem autem intelligit libros eius. & IX: *Paulus petijt à pontifice epiſtolas in Damaſcum ad Synagogas, vt ſi quos inueniſſet huius ſectæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem.* De Synagogis Galilææ, quas Chriſtus, & Aſiæ, quas S. Paulus adiuit, multa in Euangelijs & Actis teſtimonia extant, quæ poſtea referentur, vbi de

Scribis agetur, Hæ verò Synagogæ aliquando à priuatis hominibus, & quidem etiam gentilibus, pij officij cauſſa conſtruebantur, vt illa VII Lucæ in Capharnao à centurione Romano. ſic enim dixere Iudæi: *Dignus eſt vt ſanes illi ſeruum. diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ædificauit ipſe nobis.* Vt autem in templo ſacerdotes & pontifex principatum gerebant, ſic in Synagogis ſcribæ, & eorum princeps is, qui Synagogæ princeps, ſiue Archiſynagogus dicebatur. & probri loco maximi ducebatur, ſi quis Synagogæ, id eſt cœtus illius qui ad audiendum conueniebat, expers factus fuiſſet. Vnde ſcriptum eſt apud S. Ioannem IX: *Conſpirauerunt Iudæi, vt ſi quis confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.* & XII: *Ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è Synagoga non eijcerentur.* Quin etiam in ijſdem locis Scribæ ambitionis cauſſa primas cathedras affectarunt. quod Chriſtus eis obiecit, cùm præcipuam illorum contundere ſuperbiam vellet. Sed de officio ſcribarum in Synagogis pòſt ſuo loco pluribus, vbi etiam alia de Synagogis adijcientur. nunc enim hæc de Synagogis dicere voluimus, vt eas diuerſum aliquid à Templo eſſe oſtenderemus. cuius rei argumento eſt, quòd eædem euerſo etiam Templo in hunc vſque diem ſeruatę ſunt. vnde Eccleſiæ Chriſtianorum oppoſita eſt Synagoga Iudæorum.

CAROLI

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER III,

qui de diebus ſacris inſcribitur.

De annis Hebraicis CAP. I.

QVONIAM de locis ſacris diximus, deinceps ſequitur, vt de diebus, prout propoſueramus, agamus. Quæ diſputatio quò apertius explicetur, prius de tota ratione Hebraicorum annorum ac menſium diſſeretur. Hebræi igitur, vt ſatis inter interpretes conſtat, annum habuerunt lunarem ex menſibus duodecim, & diebus trecentis quinquaginta quattuor conſtitutum; eum verò duplicem: vnum, quem naturalem, & vulgarem; alterum quem ciuilem, & ſacrum appellauerunt. Naturalis ab initio mūdi ſub æquinoctium autumnale eſt inſtitutus, quo tempore ipſi etiam mundum à Deo creatum exiſtimarunt. Ciuilis ante egreſſum Hebræorum ex Ægypto ſub æquinoctium vernum à Deo præſcriptus eſt; ille poſt conditos fructus, hic ante inchoatam meſſem. Vt autem lunaris annus fieret ſolaris, id eſt ſpatio, quo ſol Zodaico circumuoluitur, finiretur, qui curſum ſuum diebus trecentis ſexaginta quinque ac quadrante abſoluit,

opus intercalatione vndecim dierum, & quadrã-tis, qui ſupererant, fuit.

Ceterùm numerus duodecim menſium confirmatur quarto tertij Regum: *Habebat Salomon duodecim præfectos ſuper omnem Iſrael, qui præbebant annonam regi, & domui eius: per ſingulos enim menſes in anno ſinguli neceſſaria miniſtrabant.* & IIII Danielis: *Poſt finem duodecim menſium in aula Babylonis deambulabat.* & III Eſther: *Menſe primo, cuius vocabulum eſt Niſan, miſſa eſt ſors in vrnam, & exiuit menſis duodecimus, qui vocatur Adar.*

De anno verò naturali incipiente à menſe Septembri docet caput XXIII Exodi: *Cuſtodies ſolemnitatem in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.* & XXXIIII: *Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitijs frugum meſſis tuæ triticeæ, & ſolemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.* Adde quòd annus ſeptimus, & annus quinquageſimus ordiebatur à ſeptimo menſe, vt poſtea demonſtrabitur, tanquam ab eo, vnde vetus & naturalis annus exordium ſumeret. Quin etiam Chaldæus Paraphraſtes locum ex VIII tertij Regum ita expreſſit: *Conuenerunt ad Salomonem in menſe Fortium feſto die, quem vocabant olim primum menſem, at nunc eſt ſeptimus.* Ioſephus autem libro Antiq. primo tradidit, diluuium Noë cœpiſſe ſecundo menſe anni, qui à Macedonibus vocatur Dios, ab Hebræis Mareshuan, qui reſpondet apud Romanos Octobri.

Dein-

De inſtitutione verò ſacri anni ſic præcepit Deus in Ægypto capite XII Exodi: *Mēſis iſte vobis principium menſium primus erit in menſibus anni.* Eū verò menſem pòſt vocauit cap. XXXIII *menſem Nouarum frugum*, & XXXIIII *menſem verni temporis.* Quare omnium conſenſu putatur fuiſſe idem atq; Martius.

De intercalatione non extat præceptum in lege vllum, verùm interpretes aſſerunt, eam neceſſariam fuiſſe, vt conſeruaretur ratio menſium, qui à noua ſemper luna exorſi ſunt; & Paſchæ, quam quartadecima die primi menſis celebrari oportuit paullo ante meſſem; & Tabernaculorum, quæ perfecta vindemia celebrari Deus præcepit. Eos verò dies Iudæi interpoſuerunt ſecundo & quarto quoq; anno poſt menſem duodecimum, qui dicitur Adar. Itaque eum menſem tertium decimum vocant Veadar, quaſi alterum Adar, dierum viginti duorum, & viginti trium, vicibus alternatis, habita ratione quadrantis.

De menſibus. CAP. II.

MENSES porrò ſingulos inſtituerunt à noua luna. eos verò ante exilium Babylonicū, nominarunt à numero, prout quiſque primus erat, aut ſecundus, aut tertius vſq; ad duodecimum. Poſt reditum autem ex Babylonia his ferme, vt aiunt interpretes, ornati ſunt nominibus Niſan, Zius ſiue Iar, Siuan, Tamuz, Ab, Elul, Ethanim ſiue Tiſri, Bul ſiue Mareshuan, Caſleu, Thebet,

Sebath, Adar; qui reſpondent Martio, Aprili, Maio,Iunio,Iulio,Auguſto, Septembri, Octobri, Nouembri, Decembri, Ianuario, & Februario. Ex his autem alij XXX dies alternatim habuerunt, alij XXIX. vnde illi pleni, hi caui vocati ſunt. Qua ratione CCCLIIII dies emerſerunt. Prioris appellationis teſtimonio eſt caput Exodi XL: *Menſe primo quartadecima die menſis ad veſperā Phaſe Domini eſt*.& Numer. IX: *Faciat Phaſe Domino in menſe ſecundo quartadecima die menſis ad veſperam*.& primi Paralip. XXVII: *Prima turma in primo menſe Iesboan praerat. Secundi menſis habebat turmam Dudia. Dux turmæ tertiæ in menſe tertio erat Banaias. Quartus menſe quarto Azabel. Quintus menſe quinto Samaoch. Sextus menſe ſexto Hira.* atque ita deinceps vſque ad duodecimum.

De nominibus alijs poſtea menſibus inditis docet quintum tertij Eſdræ: *In ſecundo anno regni ipſius menſe Niſan primo.* tertium Eſther: *Menſe primo, cuius vocabulum eſt Niſan*. Baruc primum: *Decima die menſis Siuan*. Sextum ſecundi Eſdræ: *Vicesimoquinto die menſis Elul.* Zachariæ VII: *In quarta menſis noni, qui eſt Caſleu*.& primū: *Quarta vndecimi menſis Sebath*.& primi Maccab. XVI: *Menſe vndecimo, hic eſt menſis Sabat.* Eſther XVI: *Menſis duodecimus, qui vocatur Adar.* Sextum tertij Regum: *Menſe Zio, ipſe eſt menſis ſecundus.* Item: *Anno quarto fundata eſt domus Domini in menſe Zio, & in anno vndecimo menſe Bul (ipſe eſt menſis octauus) perfecta eſt domus* &

VIII:

VIII: *Conuenit Iſrael in menſe Bethanim, ſiue Ethanim in ſolemni die, ipſe eſt menſis ſeptimus.* Reliqua ex interpretibus. At quia lunares quoque menſes ſunt, propterea non ſemper menſibus Romanorum reſponderunt, ſed ſæpe in binos ſinguli incurrerunt.

De Septimanis CAP. III.

MENSES inde ſingulos in ſeptimanas, ſeu hebdomadas diuiſerunt. Septimum autem quenque diem vocauere ſabbatum, id eſt requietem, quòd eo die poſt opus ſex dierum Deus quieuiſſet. atq; ea de cauſſa ipſam etiam ſeptimanam ſabbatum appellarunt. Paralip. triceſimo tertio ſecundi: *Qui ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueuerant.* & Lucas XVIII: *Ieiuno bis in ſabbato*, id eſt in ſeptimana. Hinc dixere primam, & vnam, & alteram ſabbati, pro prima, & ſecunda die ſeptimanæ. vt S. Marcus XVI: *Et valde mane vna ſabbatorum.* ac mox: *Surgens mane prima ſabbati.* & S. Matthæus: *Veſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati*, id eſt veſpere eius diei, qui ſuccedit primus ſeptimanæ, ſiue veſpere præcedente primum diem ſeptimanæ. & Actuum XX: *Vna ſabbati cùm conueniſſemus ad frangendum panem.* Eſt autem prima, ſiue vna ſabbati, dies, quam Chriſtiani Dominicam vocant, quam etiam commemorauit S. Iohannes in Apocalypſi: *Fuit in ſpiritu Dominica die.* Vnde dixit pòſt S. Hieronymus aduerſus Vigilantium: *Per vnam*

ſabbati,hoc eſt in die Dominico,omnes conferre,quæ Hieroſolymam in ſolatia dirigatur, Apoſtolus Paulus præcepit. id autem præcipit ſecunda ad Corinthios XVI: *Per vnam ſabbati vnuſquiſq; veſtrum apud ſe reponat.*

De diebus profeſtis. CAP. IIII.

DIES porrò vocarunt lunas, ita vt primam & ſecundam lunam, ac primam & ſecundam diem ponerent pro eodem. vt primo tertij Eſdræ: *Ioſias immolauit Phaſe quartadecima luna primi menſis,* pro eo quòd alibi fuit ſcriptum, *quartadecima die.* Dies porrò ſiue æſtiui, ſiue hyberni eſſent, duodecim horas habuerunt, & noctes totidem, ſed inæquales. vnde ſcripſit S. Ioannes cap. II: *Nonne duodecim ſunt horæ diei?* & Matthæus XX idem ſignificauit, vbi horæ tertiæ, ſextæ, nonæ, & demum vndecimæ meminit, tanquam extremæ diei. Ex his autem diebus alij pro feſti fuerunt, alij feſti. Profeſti, quibus opus exercere fas fuit, matutino & veſpertino holocauſto confecto. Feſti quibus ab opere abſtinere neceſſe fuit. Profeſti verò aut primi menſium fuerunt, qui Neomeniæ dicti ſunt, aut inter ſeptimanas interiecti. de quibus ſeorſum agemus.

De Neomenijs. CAP. V.

SINGVLA ergo menſium initia ſacra eſſe Deus conſtituit. quos dies Græci Neomenias, Latini

Latini Kalendas vocarunt. ita vt proprium holocauſtum, quo inſignirentur, haberent, ceſſationem tamen ab operibus non haberent. ſic enim mandatum eſt Numerorum XXVIII: *In Kalendis, id eſt menſium exordijs, offeretis holocauſtum Domino vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos ſeptem immaculatos, & tres decimas ſimilæ ex oleo in ſacrificio per agnos ſingulos, holocauſtum ſuauiſſimi odoris atque incenſi Domino. Libamenta autem vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, ita erunt. media pars hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit Holocauſtum per omnes menſes, qui ſibi vertente anno ſuccedunt.* Quod ſic explicuit Ioſephus: *In initio menſis & quotidiana ſacrificia, & duos vitulos cum agnis anniculis ſeptem, & arietem mactant, hœdum verò pro declinatione peccatorum, ſi fortè per caſum obliuionis eueniant.* Hinc ſecundo ſecundi Paralip. ſcriptum eſt: *Ad holocautomata Neomenijs, quæ mandata ſunt Iſraeli.* & octauo: *Salomon obtulit holocauſta ſuper altare Domini, vt per ſingulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moyſi in ſabbatis, & in Calendis.* & Eſdræ ſecundo: *Fecerunt holocauſtum iuge in Calendis.* & Iſaiæ primo: *Calendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea.*

De diebus ſingulis. CAP. VI.

DIES verò ceteri inter ſeptimanas interiecti ex pſcripto Dei haud prius religione carue

runt. Nam licet operibus pro neceſſitate vacarunt, tamen matutinum ac veſpertinum Holocauſtum iuge facere à Deo iuſſi ſunt; vt ſcriptum eſt Exodi XXIX, & Numerorum XXVIII: *Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis: agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum, vnum offeretis manè, alterum ad veſperam: decimam partem ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartam partem hin. holocauſtum iuge eſt, quod obtuliſtis in monte Sinai in odorē ſuauiſſimum incenſi Domini, & libabitis vini quartam partem hin per agnos ſingulos in ſanctuario Domini: alterumq; agnum ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta omnem ritum ſacrificij matutini, & libamentorum eius oblationem ſuauiſſimi odoris Domino.* & Leuit. XXIII: *Offeretis oblationes Domino, holocauſta, & libamēta iuxta ritū vniuſcuiuſq; diei.* Quā legem ſic expreſſit Ioſephus: *Ex publico ſumtu lex agnum anniculū ſingulis diebus docet occidi inchoante die, & terminante.* Vnde II Paralip. ſecundo ſcriptum: *Ad holocautomata manè & veſpere, quæ mandata ſunt Iſraeli,*

De diebus feſtis CAP. VII.

FESTOS autem dies Sabbata nominarunt, vt Leuit. XIX: *Sabbata mea cuſtodite.* Hæc verò à veſpera ad veſperam celebrata ſunt. ſic enim pòſt præcepit Deus XXIII: *A veſpera ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra.* item: *Die primo à die octauo erit Sabbatum, id eſt requies.* Celebrarunt au-

runt autem non ſolùm ab opere ceſſando, ſed etiam offerendo, orando, & interdum etiam animas ſuas affligendo, id eſt ieiunando, vt pòſt apparebit. Ex his autem alij à Deo, alij ab hominibus inſtituti ſunt: à Deo Sabbatum, Paſcha cum Azymis, Primitię cum Pentecoſte, Tubæ, Expiationes, Tabernacula cum collectis, annus ſeptimus, & annus quinquageſimus; ab hominibus Encænia, & quædam alia minus inſignia, quæ ſuo loço prodētur. agamus ergo de ſingulis.

De Sabbato. CAP. VIII.

IN primis autem ſeptimum diem, quem Sabbatum appellarunt, ſummo honore colendum mandauit Deus; atq; ita ab omni opere in eo ceſſandum, vt ne ignem quidem domeſtici vſus cauſſa ſuccenderent. primum Exodi XX: *Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, ſeptimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. nullum facies opus in eo. Sex enim diebus fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt: & requieuit in die ſeptimo. idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum.* & XXXV: *Non ſuccendetis ignem in omnibus habitaculis veſtris per diem Sabbati.* Deinde Leuitici XXIII: *Sex diebus facietis opus; dies ſeptimus, quia Sabbati requies eſt, vocabitur ſanctus. nullum opus facietis in eo.* Eo verò die ſacrificari, & Panes Propoſitionis refici iuſſit. De ſacrificio Numerorum XXVIII: *Die ſabbati of-*

feretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio, & liba quæ rite fundantur per ſingula Sabbata. De Panibus Leuitici XXIIII: *Accipies ſimilam, & coques ex ea duodecim panes. Per ſingula ſabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti a filijs Iſrael fœdere ſempiterno.* Hæc porrò his verbis explicuit Philo in libro de ſacrificijs: *Publica ſacrificia alia fiunt quotidie, alia ſeptimo quoque die, alia in nouilunijs, alia in ieiunijs, alia tribus diebus feſtis præcipuis. Quotidie iuſſu legis agni duo mactantur, mane ac veſpere cum gratiarum actione, alter pro diurnis, alter pro nocturnis beneficijs, quæ aſſiduè Deus largitur humano generi. Septimo die is numerus duplicatur, in æternitatis honorem, quòd ſeptimus dies mundi natalis ſit. Quotidie etiam bis incenſa ſunt thura in ara, quæ intra velum eſt, oriente ſole occidenteq́; ante matutinũ, & poſt veſpertinum ſacrificiũ. Panes item ſeptimo quoq; die proponuntur in ſacra menſa, cum panibus autem ſal & thus menſæ imponitur.*

De Paſcha, & Azymis. CAP. IX.

PRæCIPVVS etiam honos Paſchæ habitus eſt. Hoc verò quando inſtitutum, cur ita vocatum, & qua ratione celebratum ſit, ita demonſtrabitur, vt lex primùm proferatur, deinde explicatione ornetur. Sic ergo de Paſchate mandauit Deus Hebræis adhuc in Ægypto agentibus, Exodi XII: *Menſis iſte vobis principium*

men-

menſium, primus erit in menſibus anni. Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias & domos ſuas, ſine macula maſculum anniculum, & hœdum, & quartadecima die immolabit eum ad veſperam, & ſumet de ſanguine, & ponet ſuper vtrumq; poſtem, & ſuper liminaribus domorum, in quibus comedent illum, & edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus. non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni. renes veſtros accingetis, calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes. eſt enim Phaſe, id eſt tranſitus Domini: & tranſibo per terram Ægypti. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus, in quibus eritis, & videbo ſanguinem, & tranſibo vos; nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero terram Ægypti. Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno. Mox de Azymorum diebus ita ſubiecit: *Septem dies Azyma comedetis. in die primo non erit fermentum in domibus veſtris. quicunque comederit fermentum, peribit anima illa de Iſrael à primo die vſque ad diem ſeptimum. Dies prima erit ſancta atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis exceptis ijs quæ ad veſcendum pertinent. Et obſeruabitis Azyma vſque ad diem viceſimam primam eiuſdem menſis ad veſperam. Septem diebus fermentatum non inue-*

nietur in domibus veſtris: qui comederit fermentatum, peribit anima illius de cœtu Iſrael tam de aduenis, quàm de indigenis terræ. & mox: *Cùm introieritis in terram quam Dominus daturus eſt vobis, vt pollicitus eſt, obſeruabitis caremonias iſtas. & cùm dixerint vobis filij veſtri, Quæ eſt iſta religio? dicetis eis, Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſijt per domos filiorum Iſrael in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans.* Deinde Leuitici XXIII de Paſcha & Azymis eadem repetijt: *Menſe primo, & quartadecima die menſis ad veſperam Phaſe Domini eſt. Septem diebus Azyma comeditis. dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctusq́; nullum opus ſeruile facietis in eo, ſed offeretis ſacrificium in igne ſeptem diebus. dies autem ſeptimus erit celebrior & ſanctior. nullumq́; opus ſeruile facietis in eo.* Item XVI Deuteronomij: *Sex diebus comedes Azyma, & in die ſeptima quia collecta eſt Domini Dei tui, non facies opus.*

Dixi, quid ſit in lege; nunc expoſitionem proferam legis. Repetendum eſt igitur, annum ante Moyſem incepiſſe ab æquinoctio autumni menſe Septembri, Deum autem mandaſſe Moyſi, vt ordirentur ab eo menſe, quo ex Ægypto egrederentur, qui tum primus menſis dictus, pòſt autem Niſan appellatus eſt, & idem apud Romanos atque Martius fuit, & æquinoctium vernum continuit. vnde Exodi XIII menſis Nouarum frugum eſt dictus: *Hodie egrediemini menſe Nouarum frugum.* & Deuteronomij XII: *Obſerua menſem*

menſem Nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phaſe. Iccirco verò ita dictus eſt, quoniam in Ægypto & Syria menſe Martio ſegetes matureſcere incipiunt. Sic enim ſcribit Philo libro III de vita Moyſis: *Moyſes primum menſem fecit eum qui in vernum æquinoctium incidit, non ſicut quidam, qui præcedentibus id honoris tribuunt, non obſeruato naturæ beneficio. tunc enim matureſcunt ſegetes ad victum neceſſariæ, arborum verò fœtus pubeſcunt recèns editi, ſecundis menſis inferendi. quippe ſine tritico, hordeo, ceteriſq́; ſimilibus frugibus non viuitur; ſine vino, & oleo fructibuſq́; arboreis quædam gentes ætatem producunt in annos plurimos. Eius menſis die quarta decima ſub ipſum tempus, quo luna ſuum orbem ſolet complere lumine, celebratur migrationis publica feſtiuitas, quam Chaldaicè Paſcha nominant. quo tempore, non vt alias, plebeij homines victimas adducunt ad altare mactandas à ſacerdotibus, ſed iubente lege tota gens ſacrificat, dum pro ſe quiſq; mactat hoſtiam ſuis manibus.* Item in libro de decalogo: *Patria Hebræorum lingua Paſcha dicitur, quando populariter ſinguli ſacrificant non expectatis ſacerdotibus, ipſi permiſſu legis fungentes ſacerdotio, quotannis per vnum diem deſtinatum huic negotio. quando etiam offertur manipulus gratiarum actionis pro vbertate camporum, & frugum abundantia.*

Phaſe ergo, ſiue Paſcha, id eſt tranſitus Domini, celebrabatur quartadecima luna, ſiue quartadecima die menſis Martij ad veſperam, cùm ſin-

gulæ familiæ ſibi agnum occiderent, & aſſatum cum azymis ederent. Sequens autem dies, id eſt quintadecima & Paſcha, & prima Azymorum vocabatur, inde ſeptima ab illa, nempe viceſima prima, erat ſeptima Azymorum, quam Collectam dicebant, quia tum fruges terræ metebant ac colligebant. Quoniam autem dies feſtus apud eos incipiebat à veſpere, propterea quarta decima die Phaſe celebrari incipiebat, & in quinta decima deſinebat, quam & Paſcha, & primam Azymorum diximus. Sic enim locutus eſt S. Lucas: *Dies Azymorum, qui dicitur Paſcha.* item: *Venit dies Azymorum in quo neceſſe erat occidi Paſcha.* & S. Marcus: *Primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant.* Hîc enim Paſcha pro agno Paſchali accipitur, vt in illo: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.*

Cautum inde lege Synedrij fuit, vt traditur ab Hebræis in libro Seder Olam, ne Paſcha celebraretur die ſeptimanę ſecundo, quarto, & ſexto, ſi in eos incidiſſet. Itaq; ſi dies quintadecima menſis incurrebat in ſextum diem ſeptimanæ, Paſcha differebatur in poſterum diem, qui erat Sabbatum: quemadmodum factum aiunt eo anno, quo Chriſtus eſt paſſus. Ille autem, vt multi opinantur interpretes, à lege Dei nolens recedere, celebrauit illud feria quinta veſpere. Iudæi verò morem nouum, aut traditionem patrum ſequuti, feria ſexta veſpere, vnde ſolennitas Sabbati initium erat ductura. Neque verò interpretes multi aliter congruere verba S. Ioannis cum verbis aliorum

liorum Euangeliſtarum poſſe arbitrantur. quorum hi Paſcha celebratum eſſe à Chriſto feria quinta veſpere tradunt, ille verò ipſum in Paraſceue, id eſt Præparatione Paſchæ, id eſt pridie Paſchæ eſſe paſſum exponit. Accedit, quòd in ipſa Paraſceue, quæ dies eſt ſexta, Iudæi dixerunt, ſe nolle prætorium ingredi, ne contaminarentur, & comederent Paſcha poſſent. id quod eo die non manè, ſed veſpere erant facturi, qui ad ſolemnitatem ſequentis Sabbati pertinebat. Neque verò ſolùm dies prima Azymorum Paſchatis nomine decorata eſt, ſed etiam reliquæ; vt à S. Luca Act. XII: *Erant dies Azymorum. Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem volens poſt Paſcha producere eum populo.*

Non eſt præterea illud ſilentio prætereundum, ex præcepto Dei Paſcha celebrari non potuiſſe, niſi in vrbe regni metropoli. Deuteronomij XVI: *Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus daturus eſt tibi, ſed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.* Itaque in Silò primùm, deinde Hieruſalem celebrari eſt ſolitum.

Vt autem hæc ipſa illuſtriora reddantur, placet his quoq; paſchata apparatè celebrata, de quibus litteræ ſacræ loquantur, attexere. Celebratum eſt igitur primum Paſcha in terra Chananæa à Ioſue, vt ſcriptum eſt v Ioſue: *Manſerunt filij Iſrael in Galgalis, & fecerunt Phaſe quartadecima die menſis ad veſperam in campis Hiericho, & comederunt de frugibus terræ, die altero azymos*

panes, & polentam huius anni. Alterum tempore Ezechiæ regis Iudæ. de quo ſic II Paralip. XXX: *Inito conſilio Regis, & principum, & vniuerſi cœtus Hieruſalem, decreuerunt, vt facerent Phaſe menſe ſecundo, non enim potuerant facere in tempore ſuo; quia ſacerdotes qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Hieruſalem.* & pòſt: *Fecerunt filij Iſrael, qui inuenti ſunt in Hieruſalem, ſolemnitatem Azymorum ſeptem diebus ſolemnitatis immolantes victimas pacificas, & laudantes Dominum Deum patrum ſuorum. & placuit vniuerſæ multitudini, vt celebrarent etiam alios dies ſeptem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio. factaq́; eſt grandis celebritas in Hieruſalem, qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Iſrael in ea vrbe non fuerat.* Tertiũ factum eſt à Ioſia rege XXIII quarti Regum: *Non eſt factum Phaſe tale à diebus Iudicum, qui iudicauerunt Iſrael, & omnium dierum regum Iſrael, & regum Iudæ. ſicut in octauo decimo anno regis Ioſiæ.* Item II Paralip. XXXV. & tertio Eſdræ primo. Quartum, poſtquam è Babylonia redierunt VI primi Eſdræ: *Filij Iſrael transmigrationis fecerunt paſcha quarta decima die menſis primi, & fecerunt ſolemnitatem Azymorum ſeptem, diebus in lætitia.* Hactenus de Paſcha, & Azymis.

De Pentecoſte. CAP. X.

SEQVVNTVR Primitiæ, & Pentecoſte, quæ etiam Hebdomades appellatæ ſunt. Quæ

verò

verò hæc fuerint, & quibus diebus peracta ſint, eadem, vt ante, ratione tradetur, nempe primùm loca legis prodendo, deinde breuem eorum explicationem adijciendo. Sic igitur de die Primitiarum præcepit Deus Leuitici XXIII: *Cùm ingreſſi fueritis terram quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem feretis manipulos ſpicarum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem, qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit illum: & eodem die cædetur agnus immaculatus anniculus in holocauſtum Domino, & libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum Domino, odorémque ſuauiſſimum, liba quoque vini, quarta pars hin.* Quibus dictis ſubiicit de Pentecoſte poſt ſeptem hebdomadas celebranda ita: *Numerabitis inde ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum ſeptem hebdomadas plenas vſq; ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificium nouum Domino, panes primitiarum duos, ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis in odorem ſuauiſſimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duóſque agnos anniculos hoſtias Pacificorum.* Item Numerorum XVIII, & Deuteronomij XVI: *Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in ſegetem miſeris, & celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino Deo tuo.* Rationem autem offerendarum primitiarum

docuerat ſecundo Leuitici inquiens: *Si obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino, de ſpicis adhuc virentibus torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino, fundens ſuper ea oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt. de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris partem farris fracti & olei, ac totum thus.* Qualis verò hæc ratio eſſet, apertius quoque Ioſephus explicuit Antiq. tertio: *Secunda Azymorum die, quæ eſt ſexta decima menſis Martij, frugum, quas meſſuerunt (non enim antè attingunt) partem ſumunt. ac rati primùm Deo honorem habendum, à quo earum copiam acceperunt, hoc modo illi earum primitias offerunt. Vbi manipulum ſpicarum ſiccarunt, & tuderunt, hordeáque ipſa ad molendum nudarunt, aſſarium altari Deo admouent, & pugillum vnum ex eo inijcientes, reliquum ad vſum ſacerdotis relinquunt. atque inde publicè meſſis faciendæ poteſtas datur. Sacrificant autem in Primitijs frugum agnum in holocauſtum Deo. Hebdomade verò ſeptima poſt hoc ſacrificium tranſacta (hæ hebdomades dies ſunt quadraginta nouem) quinquageſima die afferunt ad Deum panes ex farina hordeacea, duo aſſaria, cum fermento factos, ſacrificium verò agnos duos. & Deo quidam offeruntur ſolùm, ſacerdotibus verò ad cœnam prębentur. nec licet ex eis quidquam in craſtinum relinquere. & immolant in holocauſtum vitulos tres, arietes duos, agnos quattuordecim, & hircos propeccato duos.*

Ex

Ex his omnibus in vnum collatis, ſatis intelligi poteſt ſexta decima die Martij, quam ſecundam Azymorum diximus, falcem in ſegetem primum eſſe miſſam, lectùmque nouarum frugum manipulum Domino eſſe oblatũ, vt ſanctificaretur futura meſſis, eúmque diem Primitiarum vocatum; meſſe inde poſt quadraginta nouẽ dies perfecta, ipſo die quinquageſimo feſtum Pentecoſtes, ſiue Quinquageſimæ celebratum fuiſſe ſexto die menſis Siuan, qui reſpondit Maio, atque eo die panes è nouis frugibus Deo oblatos eſſe: Feſtum autem Pentecoſtes alio nomine feſtum Hebdomadum eſſe dictum, quòd in fine Hebdomadum ágeretur. vnde illud eſt ſecundo Maccabæorum duodecimo: *Venerunt Hieroſolymam die ſolemni Septimanarum inſtante, & poſt Pentecóſten abierunt contra Gorgiam.* & Actuum II: *Cùm complerentur dies Pentecoſtes.*

De feſto Tubarum. Cap. XI.

SEQVITVR dies Tubarum, qui die prima ſeptimi menſis eſt celebratus, quem illi Tiſri, nos Septembrem vocamus. De eius verò cultu ſic præcepit Deus Leuitici XXIII: *Menſe ſeptimo prima die menſis erit vobis Sabbatum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur ſanctum. nullum opus Seruile facietis in eo, & offeretis holocauſtũ Domino.* Celebratus eſt autem in memoriam, vt aiunt interpretes, eius diei, quo tubis clãgentibus Deus legẽ Moyſi in monte Sinai dedit,

aut eius, cùm liberatus eſt Iſaac inuento ariete hærente cornibus. Huius verò diei mentio fit pſalmo LXXX: *Buccinate in Neomenia tuba in inſigni die ſolemnitatis veſtræ, quia præceptum eſt in Iſrael.* & apud Philonem in Decalogo: *Sacrum Nouilunium, in quo tuba canitur.*

De feſto Expiationum. CAP. XII.

FESTVM autem Expiationum decimam ſeptimi menſis diem habuit dedicatam, qui etiam Ieiunij dies dictus eſt, quòd eo animas affligere, id eſt ieiunare, lege iuſſi ſunt. de eo verò ſic præcipere perrexit Deus Leuitici XXIII, inquiens: *Decimo die menſis ſeptimi dies Expiationum erit celeberrimus, & vocabitur Sanctus, affligetiſq; animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino. nullum opus ſeruile facietis in eo, quia dies propitiationis eſt. & affligetis animas veſtras die nono menſis. omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis.* De eodem verò die ſic præceperat etiam XVI: *Menſe ſeptimo decima die menſis affligetis animas veſtras, nullúmque opus facietis ſiue indigena, ſiue aduena, qui peregrinatur inter vos. In hac die Expiatio erit veſtri, atque mundatio: ab omnibus peccatis veſtris coram Domino mundabimini. Sabbatum enim requietionis eſt. & affligetis animas veſtras religione perpetua. Expiabit autem ſacerdos qui vnctus fuerit, Sãctuarium, Tabernaculum Teſtimonij, atque Altare, ſacerdotes quoque, & vniuerſum populum.*

Erit-

Eritq́; vobis hoc legitimum ſempiternum, vt oretis pro filijs Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno. Quomodo verò hæc expiatio peccatorum & Tabernaculi fieret capro emiſſario in deſerta emiſſo, eodem capite traditur. quæ res, quia ad pontificis officium pertinuit, in eum locum reijcietur, in quo de pontifice diſputabitur. Hic verò dies Ieiunium appellatus eſt à Hieremia XXXVI: *Leges de volumine audiente populo in domo Domini in die Ieiunij.* Quare Ioſephus dixit VI Belli: *Die expiationum ieiunari mos fuit cunctis.*

De feſtis Collectarum & Tabernaculorum. CAP. XIII.

VLTIMA fuit celebritas Tabernaculorum, quæ per octo dies peracta eſt. ex quibus primus, qui ſeptembris quintus decimus fuit, & octauus, qui fuit viceſimus ſecundus, Collecta fructuum dictus eſt, vt diſtingueretur ab illa altera collecta frugum, de qua diximus. De eo verò ſic XXIII Leuitici: *A quinto decimo menſis ſeptimi erunt feriæ Tabernaculorum ſeptem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atq; ſanctiſſimus, & offeretis holocauſtum Domino. eſt enim cœtus, atque* COLLECTÆ. *nullum opus ſeruile facietis in eo. A quinto decimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Domini ſeptem diebus. die primo & die octauo erit ſabbatum, id eſt requies,*

ſumetisq́; vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, celebrabitisq́; ſolemnitatem eius ſeptem diebus per annum. menſe ſeptimo feſta celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis, vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cùm educerem eos de terra Ægypti. Eadem repetuntur Numerorum XXIX, adiectis ſacrificijs, quæ ſingulis feſtis facienda ſunt: *Die prima offeretis holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem. Quintadecima verò die offeretis holocauſtum vitulos de armento tredecim. in die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos immaculatos quattuordecim. de tertio vitulos vndecim, arietes duos, agnos immaculatos quattuordecim. die quarto vitulos decē, arietes duos, & agnos quattuordecim. die quinto vitulos nouem, arietes duos, agnos quattuordecim. die ſexto vitulos octo, arietes duos, agnos quattuordecim. die ſeptimo vitulos ſeptem, arietes duos, agnos quattuordecim. die octauo, qui eſt celeberrimus, vitulum vnū, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem. Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris præter vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtijs pacificis.* & Deuteronomij XVI: *Solemnitatem Tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas, & epulaueris in feſtiuitate tua.*

Taber-

Tabernacula ergo, monumentum illius temporis, quo populus in deſerto ſub tabernaculis fuit, in Collectas fructuum inciderunt in autumno, in exitu anni veteris ſiue naturalis, vt ſignificatur XXIII Exodi: *Facies & ſolemnitatem in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.* & XXXIIII: *Facies & ſolemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.* Significat enim æquinoctium autumnale, naturalis anni præteriti finem, & principium ſequentis in menſe Septembri. De his verò magna lætitia celebratis agitur Nehemiæ octauo poſt reſtitutam vrbem: *Inuenerunt ſcriptum in lege, præcipiſſe Dominum in manu Moyſi, vt habitent filij Iſrael in tabernaculis, in die ſolemni, menſe ſeptimo, vt prædicent & diuulgent vocem in vniuerſis vrbibus ſuis, & in Hieruſalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemoroſi, vt fiant tabernacula, ſicut ſcriptum eſt. Et egreſſus eſt populus, & attulerunt, feceruntque ſibi tabernacula vnuſquiſque in domo ſua, & in atrijs ſuis, & in atrijs domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Effraim. Fecit ergo vniuerſa Eccleſia eorum qui redierant de captiuitate, tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis. non enim fecerunt à diebus Ioſuæ filij Nun taliter filij Iſrael vſque ad diem illam. & fuit lætitia magna nimis. Legit autem in libro legis Dei à die primo vſque ad diem nouiſſimum, & fecerunt ſolemnita-*

tem ſeptem diebus, & in die octauo COLLECTAM *iuxta ritum.* De eorundem etiam ritu ſcribit diſertè Ioſephus libro tertio Antiquitatum, cuius verba prætereunda ſilentio non videntur: *Quinta decima die eiuſdem menſis tempore ad hyemem vergente Deus tabernacula figere iuſſit ſingulos per familias, metuentes frigus pro anni cuſtodia. dumq; in patriam peruenirent, in illa vrbe, quam propter templum metropolim haberent, eos octo diebus feſtiuitatem agere, & holocauſta facere, & ſacrificare Deo, & pacificas hoſtias offerre præcepit: vtq; in manibus portarent ramos myrti, & ſalicis, ſummitatésque palmarum, & virgulas mali Perſici. Prima itaque dierum fit holocauſtum hoſtiarum ex tredecim bobus, & agno vno, aut pluribus, & arietibus duobus, adiecto hirco pro declinatione peccatorum. ſex autem diebus ipſe quidem numerus agnorum & arietum cum hirco ſacrificatur, ſubtrahitur autem ſingulis diebus vnus bos, donec ad ſeptimum veniatur, & ac omni opere die octauo requieſcunt, & Deo vitulum immolant, & arietem, & agnas ſeptẽ & hircum pro declinatione peccatorum.* Hoc verò feſtum dicitur Græcè Scenopegia, ad quod celebrandum in Hieruſalem legitur in Euangelio etiam veniſſe Chriſtus.

Cæterùm feſti omnes, de quibus dictum eſt, dies præcipuè ad tres rediguntur PASCHA, PENTECOSTEN, ET TABERNACVLA. Atque hi ſunt, quibus quotannis virilis ſexus omnes ter conuenire ex omnibus Iudææ finibus debuerunt in vrbem Hieruſalem, vt ſacris intereſſent.

ſic

ſic enim mandauit Deus Exodi XXIII: *Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis, ſolemnitatem Azymorum cuſtodies, ſeptem diebus comedes Azyma tempore menſis Nouorum, & ſolemnitatem meſſis primitiuorum operis tui, quæcunque ſeminaueris in agro, & ſolemnitatem in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit.* nempe, vt diximus, *in ſolemnitate Azymorum, in ſolemnitate Hebdomadarum; & in ſolemnitate Tabernaculorum.* Si quidem ſecundo Paralip. octauo ſcriptum eſt: *Tunc obtulit Salomon holocauſta Domino ſuper altare Domini quod extruxerat ante porticum, vt per ſingulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moyſi in ſabbatis, & Calendis, & in diebus feſtis ter per annum, id eſt in ſolemnitate Azymorum, & in ſolemnitate Hebdomadarum, & in ſolemnitate Tabernaculorum.*

Cùm autem tria Sabbata ſiue feſta fuerint, ad quæ quotannis adire viros ſingulos oportuerit, Paſcha, Pentecoſte, & Tabernacula, meritò quæri poteſt, quodnam ex his fuerit illud, quod S. Lucas VI vocat ſabbatum ſecundoprimum, inquiens: *Factum eſt autem in Sabbato ſecundoprimo, cùm Ieſus tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas.* neque enim Paſcha fuit, quia XIIII die Martij nondum erant maturæ ſpicæ; neque Pentecoſte, quia ſexta Maij meſſis iam abſoluta erat. & ſi alterũ eorum eſſet, tamen

ratio non extaret, cur ſecundoprimum diceretur. Omnino autem conſentientibus omnibus, inter Paſcha & Pentecoſten illud inciderit, neceſſe eſt, cùm eo tantùm tempore meſſis vigeret. Hoc loco multa interpretes ex ingenio confinxerunt, quorum nihil probabilius atque aptius ab eruditis hominibus iudicatur, quàm quòd à S. Ioanne Chryſoſtomo affertur, fuiſſe ſabbatum, ſeu ſeptimum diem, qui in Neomeniam Aprilis inciderit, ita vt duplex tum feſtum fuerit, ſeptimus dies, & Neomenia. Verùm & hæc expoſitio reprobari poteſt; primùm, quia ſola coniectura fulcitur; deinde, quia rationem non affert, cur tale ſabbatum ſecundoprimum dicatur; tertiò, quia Neomenia ſacer quidem erat dies, non tamen feſtus, cùm opus exerceretur. quare talis dies duplex ſabbatum eſſe non potuit. Quid igitur cenſes? dicet aliquis. bona cum venia omnium qui ſecus ſcripſerunt, exponam non refellendæ alienæ, ſed meæ, vt in præſens eſt, ſententiæ declarandæ gratia. Hebræi non ſemper celebrabant Paſcha primo menſe, ſed interdum ſecundo, vt apparet ex II Paralip. XXX: *Inito conſilio regis, & principum, & vniuerſi cœtus Hieruſalem, decreuerunt, vt facerent Phaſe menſe ſecundo. non enim potuerunt facere in tempore ſuo, quia ſacerdotes qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Hieruſalem.* Cùm autem ſecundo menſe faciebant, fortaſſe ſecundoprimum vocabant, ſignificantes

tes paſcha ſecundo menſe celebratum, quod primo oportuit. quo modo Græci ὕστερον πρότερον, id eſt poſterius prius, appellabant, cùm poſteriore loco dicebant, quod priore dicere debuerant. Venit ergo Chriſtus primo menſe ad Paſcha ſub meſſem; quo non celebrato, venit iterum ſecundo iam media meſſe. Vnde dixit S. Marcus II loquens de eadem re: *Et factum eſt iterum, cùm Sabbatis ambularet per ſata.* Græcè autem apertius: *Et factum eſt, illum iterum iter facere per ſata.* ex quo conuincitur, omnino illud *iterum* referendum eſſe ad Chriſtum bis per ſata euntem, non autem ad Phariſæos bis eum calumnijs onerantes, vt Ianſennius cenſuit. Si autem bis per ſata iter fecit, ergo iterum Hieruſalem ad ſabbatum adijt, quod ſecundo menſe celebratum eſt, cùm fortaſſe primo non potuiſſet.

De ſeptimo anno. CAP. XIIII.

PERTINVIT ad hanc etiam obſeruationem Annus ſeptimus, qui Sabbatarius dictus eſt: quia eo remiſſio terræ à cultura concedebatur. De eo verò ſic præceptum eſt Exodi XXIII: *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies vt comedant pauperes populi tui, & quidquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri: ita facies in vinea, & oliueto tuo.* & Leuitici XXV: *Quando ingreſſi fueritis ter-*

ram quam ego dabo vobis, ſabbatizet populus Sabbatum Domini. Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligéſque fructus eius. ſeptimo autem anno Sabbatum erit terræ requietionis Domini. agrum non ſeres, & vineam non putabis. quæ ſponte gignet humus, non metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges, quaſi vindemiam. annus enim requietionis terræ eſt, ſed erunt vobis in cibum. Et paucis interiectis: *Quòd ſi dixeritis, Quid comederimus anno ſeptimo, ſi non ſeuerimus, neque collegerimus fruges noſtras? dabo benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum, ſeretiſq́; anno octauo, & comedetis veteres fruges vſque ad nonum annum: donec naſcantur noua, edetis vetera.*

Quomodo verò remiſſio ſeptimo quoque anno eſſet facienda, deinceps docetur xv Deuteronomij his verbis: *Septimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico, vel proximo, ac fratre ſuo, repetere non poterit. A peregrino & aduena exiges, ciuem & propinquum repetendi non habebis poteſtatem. & omnino indigens & mendicus non erit inter vos. Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum. Caue, ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum commodare. Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis ſeruierit tibi, in ſeptimo anno dimittes eum liberum: & quem liber-*

libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris, ſed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo.

De anno quinquageſimo. CAP. XV.

QVINQVAGESIMVS item annus Sabbatarius fuit, quia remiſſio dabatur ſeruis à miniſterio ſeruili, atque ager alienatus redibat ad veterem poſſeſſorem. De eo verò ſic ſcriptum eſt Leuitici XXV: *Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta nouem; & clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore in vniuerſa terra veſtra. ſanctificabiſq́, annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ. ipſe enim eſt iubileus. Reuertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & vnuſquiſque redibit ad familiam priſtinam; quia iubileus eſt, & quinquageſimus annus. Quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contriſtes fratrem tuum, ſed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, & iuxta ſupputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanſerint poſt iubileum, tanto creſcet & pretium; & quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emtio conſtabit. tempus enim frugum vendet tibi.* Hinc Numerorum XXXVI quibuſdam rogantibus de nubendis filiabus Salphaad ex tribu in tribum, ac dicentibus: *Si alterius tribus homines has vxores*

acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua & translata ad aliam tribum de noſtra hereditate minuetur. atque ita fiet, vt cùm iubileus, id eſt annus quinquageſimus remiſſionis aduenerit, confundatur ſortium diſtributio, & aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat, reſponſum eſt in lege ſcriptum eſſe: *Nubant quibus volunt, tantum vt ſuæ tribus hominibus, ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribum.* Quinquageſimus autem annus dictus eſt Iobeleus, quòd eum Leuitæ per tubas arietinas, quæ dicuntur Hebræis Iobelim, conuocato populo, vt ſuprà ſcriptum eſt, indicerent. vnde illud eſt VI Ioſue: *Septimo die ſacerdotes tollent ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in iubileo.* Atq; hæ quidem celebritates à Deo inſtitutæ ſunt.

De Encæniis CAP. XVI.

QVAS verò homines inſtituerunt, hæ ferme fuerunt, Encænia, feſtum Iephte, Iudith, & Eſther, & pòſt aliæ quoque. Encænia verò fuerunt ſolemnitas anniuerſaria in dedicatione Templi adhibita. eſt enim ἐγκαινίζειν conſecrare, ac dedicare, vt ſupra diximus: vnde in conſecratione quoque Regis eſt vſurpatum. Quattuor autem Templi Hieroſolymitani dedicationes diuerſis anni temporibus obſeruatæ ſunt. Prima fuit Salomonis menſe ſeptimo; de qua Regum tertio: *Dedicarunt templum Domini Rex, & filij Iſrael. Fecit illo tempore Salomon celebrita-*

britatem ſolemnem, & omnis Iſrael cum eo diebus quattuordecim. & ſecundo Paralip. VII: *Fecit Salomon ſolemnitatem in tempore illo ſeptem diebus, fecitq́, die octauo collectam, eò quod dedicaſſet altare ſeptem diebus, & ſolemnitatem celebraſſet ſeptem diebus. Igitur viceſimo tertio menſis ſeptimi dimiſit populos ad tabernacula ſua.*

Secunda fuit templi ſecundi, nempe Zorobabelis, inſtituta à Iudæis in ſolum patrium reſtitutis menſe Adar, qui reſpondit Februario; de qua Eſdræ VI: *Compleuerunt domum Dei iſtam vſq; ad diem tertium menſis Adar; fecerunt autem dedicationem domus Dei in gaudio.* Ioſephus autem addit, hoc factum viceſimo tertio menſis Adar paullo ante feſtum Paſchæ.

Tertia dedicatio non templi fuit, ſed Altaris, cùm Iudas Maccabæus altare holocauſti inſtaurauit, quod Antiochus rex profanauerat, idque dedicauit menſe nono, id eſt Nouembri; de qua Maccab. primo: *Fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & ſtatuit Judas, & fratres eius, & vniuerſa eccleſia Iſrael, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum per octo dies à viceſima quinta die Caſleu cum lætitia & gaudio.* Vnde Iudæi Hieroſolymitani ſcripſere ad Ægyptios: *Facturi quinta & viceſima die menſis Caſleu purificationem templi, neceſſarium duximus ſignificare vobis, vt & vos quoque agatis, ſicut & diem Scenopegiæ, & diem Ignis, qui datus eſt, quando Neemias ædificato templo & altari obtulit ſacrificia.*

Ac de his Encænijs per hiemen factis videtur intellexiſſe ſanct. Ioannes, cùm ſcripſit: *Et facta ſunt Encania in Hieroſolymis, & hiems erat, & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis.*

Quarta fuit dedicatio templi ab Herode constructi, quæ in diem natalis eius incidit, & magna pompa celebrata eſt. Ioſephus libro XV.

De ceteris diebus feſtis CAP. XVII.

PRÆTER hæc multi alij dies fuere feſti ab Hebræis, pro vt tulit occaſio, inſtituti, quos vno capite complectemur, ordinem temporum perſecuti. In primis ergo in exitu anni celebratus eſt planctus filiæ Iephte Iudicis Iſrael, quam pater virginem immolauerat. Cùm enim vouiſſet Domino, *ſi tradidiſſet ſibi in manus Ammonitas, ſe, quicunque primus de domo ſua ſibi redeunti obuiam prodijſſet, eum holocauſtum Domino oblaturum; occurrit ei vnigenita filia eius cum tympanis & choris. Quare ille, vt vouerat, fecit.* Quare, vt ſcriptum eſt XI Iudicum, *Exinde mos increuit in Iſrael, & conſuetudo ſeruata eſt, vt poſt anni circulum conueniant in vnum filij Iſrael: & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quattuor.*

Habuerunt etiam in honore diem, quo ignis cœleſtis, quem extinctum poſt Babylonicum exilium repererunt, ſuſcitatus eſt. De quo in epiſtola Iudæorum Hieroſolymitanorum

ad

ad Ægyptios: *Facturi quinta & viceſima die menſis Caſleu purificationem templi, neceſſarium duximus ſignificare vobis, vt & vos quoq; agatis, ſicut & diem Scenopegiæ, & diem Ignis, qui datus eſt, quando Neemias ædificato templo, & altari obtulit ſacrificia.* inde res narratur, vt alio loco retulimus. Hunc diem Iudæi celebrant die viceſimo menſis Caſleu, id eſt Nouembris, quem feſtum Luminum Ioſephus vocauit.

Dies etiam, quo victoria de Holoferne regis Aſſyriorum præfecto per Iudith viduam Hebræam relata eſt, decreto Iudæorum inter feſtos relatus eſt. ſic enim ſcriptum eſt capite XVI: *Dies victoriæ huius feſtiuitatis ab Hebræis in numero ſanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vſq; in præſentem diem.* is à Iudæis celebratur die XXV menſis Caſleu.

Quin etiam victoria Eſther aduerſus Aman, qui Iudæos in crucem agere conſtituerat feſtum diem habuit ex inſtituto Mardochæi conſultoris eius. De eo verò ſic capite IX: *Dies tertius decimus menſis Adar vnus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere deſierunt. Quem conſtituerunt eſſe ſolemnem, vt in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio, atq; conuiuijs. At hi qui in vrbe Suſan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiuſdem menſis in cæde verſati ſunt: quintodecimo autem die percutere deſierunt. Et idcirco eundem diem conſtituerunt ſolemnem epularum atq; lætitiæ. Hi verò Iudæi, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quar-*

tumdecimum diem menſis Adar conuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant ſibi mutuo partes epularum & ciborum. Scripſit itaq; Mardochæus omnia hæc, & litteris comprehenſa miſit ad Iudæos, qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam in vicino poſitis, quam procul, vt quartamdecimam & quintamdecimam diem menſis Adar profeſtis ſuſciperent, & reuertente ſemper anno ſolemni celebrarent honore; quia in ipſis diebus ſe vlti ſunt Iudæi de inimicis ſuis, & luctus atq; triſtitia in hilaritatem gaudeumq; conuerſi ſunt: eſſentq; dies iſti epularum atque lætitiæ, & mitterent ſibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuſcula largirentur. Suſceperuntq; Iudæi in ſolemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda mandauerat. Aman enim filius Amadathi ſtirpis Agag, hoſtis & aduerſarius Iudæorum, cogitauit contra eos malum, vt occideret illos, atq; deleret: & miſit phur, quod noſtra lingua vertitur in ſortem. Et poſtea ingreſſa eſt Eſther ad regem, obſecrans vt conatus eius litteris regis irriti fierent: & malum quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Deniq; & ipſum, & filios eius affixerunt cruci: atq; ex illo tempore dies iſti appellati ſunt phurim, id eſt ſortium, eò quòd phur, id eſt ſors, in vrnam miſſa fuerit. Feſtum autem hoc dictum eſt Mardochæus, vt ſecundo Maccabęorum vltimo ſcriptum eſt: *Decreuerunt habere celebritatem tertiadecima die menſis Adar, quæ dicitur voce Syriaca Pridie Mardochæi.*

Demum

Demum diem etiam honorarunt, quo victoriam de Nicanore duce Demetrij regis Syriæ pepererunt; de qua Ioſephus libro XII: *Hæc victoria contigit quartadecima die menſis Adar; quam celebrant quotannis feſtum colentes diem.*

Ieiunarunt etiam tertio die menſis Tiſri, ſiue Septembris, propter mortem Godoliæ; de qua XXV quarti Regum: *Factum eſt in menſe ſeptimo, venit Iſmael, & decem viri cum eo; percuſſeruntq; Godoliam, qui & mortuus eſt.* Neque verò ſolùm hoc die ieiunarunt, ſed multis præterea alijs, quæ nunc etiam obſeruant, ex proprio inſtituto, non Dei. Quæ huic commentario attexere non eſt viſum.

Vetus Kalendarium Hebræorum.
Cap. XIIX.

HIs expoſitis, nunc ad eorum quæ dicta ſunt, ſubleuandam, fulciendamve memoriam, ſingulorum ſubinde menſium, ac dierum feſtorum, profeſtorumq; Hebraicorum diſpoſitionem, quæ à Latinis Kalendarium dicitur, ſubtexemus. ea verò fuit huiuſmodi.

MARTIVS.

Primus menſis, ſiue Niſan. Dies xxx.

1 *1 dies. Neomenia. Quotidianum ſacrificium*
2 *2 dies. quot.ſacr. (fiebat, & Neo-*
3 *3 dies. quot.ſacr. (menia.*
4 *4 dies. quot.ſacr.*
5 *5 dies. quot.ſacr.*
6 *6 dies. quot.ſacr.*
7 *7 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
Ceſſabatur etiam ab accendendo igne.
8 *8 dies. quot.ſacr.*
9 *9 dies. quot.ſacr.*
10 *10 dies. quot.ſacr.*
11 *11 dies. quot.ſacr.*
12 *12 dies. quot.ſacr.*
13 *13 dies. quot.ſacr.*
14 *14 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
Agnus ad veſperam mactabatur, & edebatur, atq; ab omni opere ceſſabatur.
15 *15 dies. quot.ſacr.*
Paſcha. Prima dies Azymorum. ab opere ceſſabatur. dies erat ſancta.
16 *16 dies.* II *Azymor. quot.ſacr.*
Manipulus pro primitijs frugũ offerebatur. Meſſis inchoabatur. Initium ſeptem Hebdomadum, id eſt XLIX dierum, qui meſſi faciendæ deſtinati erant.
17 *17 dies.* III *Azym. quot.ſacr.*
18 *18 dies.* IIII *Azym. quot.ſacr.*
19 *19 dies.* V. *Azym. quot.ſacr.*

20 *20 dies.* VI *Azym. quot.ſacr.*
21 *21 dies. Sabb.*VII *Azym. quot.ſa.& Sabb.*
Collecta frugum. Azymis comedendis finis imponebatur. Dies erat ſanctior, quàm prima Azymorum.
22 *22 dies.* *quot.ſacr.* I *meſſis Hebdo-*
23 *23 dies.* *quot.ſacr.* *(mas.*
24 *24 dies.* *quot.ſacr.*
25 *25 dies.* *quot.ſacr.*
26 *26 dies.* *quot.ſacr.*
27 *27 dies.* *quot.ſacr.*
28 *28 dies. Sabbatũ.* *quot.ſacr.& Sabbati.*
29 *29 dies.* *quot.ſacr.* II *meſſis He-*
30 *30 dies.* *quot.ſacr.* *(bdomas.*

APRILIS.

Secundus menſis,ſiue Iar. Dies XXIX.
31 *1 dies.Neomenia.quot.ſacr. & Neomenia.*
32 *2 dies.* *quot.ſacr.*
33 *3 dies.* *quot.ſacr.*
34 *4 dies.* *quot.ſacr,*
35 *5 dies.Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*
36 *6 dies.* *quot.ſacr.*III *meſſis Hebdo-*
37 *7 dies.* *quot.ſacr.* *(mas.*
38 *8 dies.* *quot.ſacr.*
39 *9 dies.* *quot.ſacr.*
40 *10 dies.* *quot.ſacr.*
41 *11 dies.* *quot.ſacr.*
42 *12 dies. Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*
43 *13 dies.* *quot.ſacr.*IIII *meſſis Hebdo-*
(mas.

44 *14 dies.* *quot.ſacr.*
45 *15 dies.* *quot.ſacr.*
46 *16 dies.* *quot.ſacr.*
47 *17 dies.* *quot.ſacr.*
48 *18 dies.* *quot.ſacr.*
49 *19 dies.Sabbatum.* *quot.ſacr. & Sabbati.*
50 *20 dies.* *quot.ſacr.* V *meſſis Hebdo-*
51 *21 dies.* *quot.ſacr.* *(mas.*
52 *22 dies.* *quot.ſacr.*
53 *23 dies.* *quot.ſacr.*

Feſtum arcis mundatæ à Simone Principe.

54 *24 dies.* *quot.ſacr.*
55 *25 dies.* *quot.ſacr.*
56 *26 dies. Sabbatũ.* *quot.ſacr.& Sabbati.*
57 *27 dies.* *quot.ſacr.* V I *meſſis He-*
58 *28 dies.* *quot.ſacr.* *(bdomas.*
59 *29 dies.* *quot.ſacr.*

MAIVS.

Tertius menſis, ſeu Siuan. Dies X X X.

60 *1 dies. Neomenia.* *quot.ſacr. & Neomeniæ.*
61 *2 dies.* *quot.ſacr.*
62 *3 dies.* *quot.ſacr.*
63 *4 dies. Sabbatum.* *quot.ſacr. & Sabbati.*
64 *5 dies.* *quot.ſacr.* VII *meſſis Hebdo-*
65 *6 dies.* *quot.ſacr.* *(mas.*

Feſtum Hebdomadum, ſeu Pentecoſtes. Sacrificium Hebdomadum.

66 *7 dies.* *quot.ſacr.*
67 *8 dies.* *quot.ſacr.*

68	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*
69	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*
70	*11*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
71	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*
72	*13*	*dies.*	*quot.ſacr.*
73	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*
74	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*
75	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
76	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*
77	*18*	*dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
78	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
79	*20*	*dies.*	*quot.ſacr.*
80	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*
81	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
82	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
83	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*
84	*25*	*dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
85	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*
86	*27*	*dies.*	*quot.ſacr.*
87	*28*	*dies.*	*quot.ſacr.*
88	*29*	*dies.*	*quot.ſacr.*
89	*30*	*dies.*	*quot.ſacr.*

IVNIVS.

Quartus menſis, ſeu Tamuz. Dies XXIX.

90	*1*	*dies.Neomenia.*	*quot.ſacr. & Neomenia.*
91	*2*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
92	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
93	*4*	*dies.*	*quot.ſacr.*
94	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*

95 6 *dies.* *quot.ſacr.*

96 7 *dies.* *quot.ſacr.*

97 8 *dies.* *quot.ſacr.*

98 9 *dies. Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*

99 10 *dies.* *quot.ſacr.*

100 11 *dies.* *quot.ſacr.*

101 12 *dies.* *quot.ſacr.*

102 13 *dies.* *quot.ſacr.*

103 14 *dies.* *quot.ſacr.*

104 15 *dies.* *quot.ſacr.*

105 16 *dies.Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*

106 17 *dies.* *quot.ſacr.*

107 18 *dies.* *quot ſacr.*

108 19 *dies.* *quot.ſacr.*

109 20 *dies.* *quot ſacr.*

110 21 *dies.* *quot.ſacr.*

111 22 *dies.* *quot.ſacr.*

112 23 *dies.Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*

113 24 *dies.* *quot.ſacr.*

114 25 *dies.* *quot.ſacr.*

115 26 *dies.* *quot.ſacr.*

116 27 *dies.* *quot.ſacr.*

117 28 *dies.* *quot.ſacr.*

118 29 *dies.* *quot.ſacr.*

IVLIVS.

Quintus menſis,ſeu Ab. Dies xxx.

119 1 *dies. Neomenia. & Sabbatum. quot. ſacr. Neomeniæ,& Sabbati.*

120 2 *dies* *quot.ſacr.*

121	3	*dies.*	*quot.ſacr.*	
122	4	*dies.*	*quot.ſacr.*	
123	5	*dies.*	*quot.ſacr.*	
124	6	*dies.*	*quot.ſacr.*	
125	7	*dies.*	*quot.ſacr.*	
126	8	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
127	9	*dies.*	*quot.ſacr.*	
128	10	*dies.*	*quot.ſacr.*	
129	11	*dies.*	*quot.ſacr.*	
130	12	*dies.*	*quot.ſacr.*	
131	13	*dies.*	*quot.ſacr.*	
132	14	*dies.*	*quot.ſacr.*	
133	15	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
134	16	*dies.*	*quot.ſacr.*	
135	17	*dies.*	*quot.ſacr.*	
136	18	*dies.*	*quot.ſacr.*	
137	19	*dies.*	*quot.ſacr.*	
138	20	*dies.*	*quot.ſacr.*	
139	21	*dies.*	*quot.ſacr.*	
140	22	*dies.*	*quot.ſacr.*	
141	23	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
142	24	*dies.*	*quot.ſacr.*	
143	25	*dies.*	*quot.ſacr.*	
144	26	*dies.*	*quot.ſacr.*	
145	17	*dies.*	*quot.ſacr.*	
146	28	*dies.*	*quot.ſacr.*	
147	29	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
148	30	*dies.*	*quot.ſacr.*	

AVGVSTVS.

Sextus menſis,ſeu Elul. Dies XXIX.

149	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr.*	*& Neomeniæ.*
150	*2*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
151	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
152	*4*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
153	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
154	*6*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
155	7	*dies.*	*quot.ſacr.*	
156	*8*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
157	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
158	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
159	*11*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
160	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
161	*13*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
162	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
163	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
164	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
165	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
166	*18*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
167	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
168	*20*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
169	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
170	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
171	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
172	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
173	*25*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
174	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
175	*27*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*	*& Sabbati.*
176	*28*	*dies.*	*quot.ſacr.*	
177	*29*	*dies.*	*quot.ſacr.*	

SE-

SEPTEMBER.

Septimus menſis,ſeu Tiſri. Dies. xxx.

178 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr.& Neomenia.*

Feſtum Tubarum. Ceſſatur ab opere. offertur holocauſtum proprium. Ab hoc die Iudæi annum incipiunt, mundum in hoc creatum eſſe putantes.

179 *2 dies. quot.ſacr.*

180 *3 dies. quot.ſacr.*

Ieiunium propter mortem Godoliæ.

181 *4 dies. quot.ſacr.*

182 *5 dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*

183 *6 dies. quot.ſacr.*

184 *7 dies. quot.ſacr.*

185 *8 dies. quot.ſacr.*

186 *9 dies. quot.ſacr.*

187 *10 dies. quot.ſacr.*

Feſtum expiationum, ſeu Propitiationis cum Ieiunio. Indictio Iobelei in annum ſeptimum, & quinquageſimum. offertur holocauſtum proprium.

188 *11 dies. quot.ſacr.*

189 *12 dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*

190 *13 dies. quot.ſacr.*

191 *14 dies. quot.ſacr.*

192 *15 dies.* Collecta fructuum. 1 *dies Tabernaculorum, ſiue Scenopegia. quot.ſacr.*

Ceſſatur ab opere. Dies celeberrimus. proprium ſacrificium fit.

193 *16. dies.* 11 *dies Tab. quot.ſacr. & proprium.*

194 17 *dies.* III *dies Tab. quot. ſacr. & proprium.*

195 18 *dies.* IIII *dies Tab. quot. ſacr. & proprium.*

196 19 *dies.* V *dies Taber. Sabb. quot. ſacr. & Sabb. & proprium.*

197 20 *dies.* VI *dies Tab. quot. ſacr. & propriũ.*

198 21 *dies.* VII *dies Tab. quot. ſacr. & propriũ.*

199 22 *dies.* VIII *dies Tab. quot. ſacr. & propriũ.*

Ceſſatur ad opere. Dies celeberrimus.

200 23 *dies. quot. ſacr.*

Encænia templi Salomonis.

201 24 *dies. quot. ſacr.*

202 25 *dies. quot. ſacr.*

203 26 *dies. Sabbatum. quot. ſacr. & Sabbati.*

204 27 *dies. quot. ſacr.*

205 28 *dies. quot. ſacr.*

206 29 *dies. quot. ſacr.*

207 30 *dies. quot. ſacr.*

OCTOBER.

Menſis octauus, ſeu Mareshuan. Dies XXIX.

208 1 *dies. Neomenia. quot. ſacr. & Neomenia.*

209 2 *dies. quot. ſacr.*

210 3 *dies. Sabbatum. quot. ſacr. & Sabbati.*

211 4 *dies. quot. ſacr.*

212 5 *dies. quot. ſacr.*

213 6 *dies. quot. ſacr.*

214 7 *dies. quot. ſacr.*

215 8 *dies. quot. ſacr.*

216 9 *dies. quot. ſacr.*

217 10 *dies. Sabbatum. quot. ſacr. & Sabbati.*

218 11 *dies. quot. ſacr.*

219

219	12	*dies.*	*quot.ſacr.*
220	13	*dies.*	*quot.ſacr.*
221	14	*dies.*	*quot.ſacr.*
222	15	*dies.*	*quot.ſacr.*
223	16	*dies.*	*quot.ſacr.*
224	17	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
225	18	*dies.*	*quot.ſacr.*
226	19	*dies.*	*quot.ſacr.*
227	20	*dies.*	*quot.ſacr.*
228	21	*dies.*	*quot.ſacr.*
229	22	*dies.*	*quot.ſacr.*
230	23	*dies.*	*quot.ſacr.*
231	24	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
232	25	*dies.*	*quot.ſacr.*
233	26	*dies.*	*quot.ſacr.*
234	27	*diis.*	*quot.ſacr.*
235	28	*dies.*	*quot.ſacr.*
236	29	*dies.*	*quot.ſacr.*

NOVEMBER.

Nonus menſis, ſiue Caſleu. Dies x x x.

237	1	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr. & Neomeniæ.*
238	2	*dies. Sabbatum:*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
239	3	*dies.*	*quot.ſacr.*
240	4	*dies.*	*quot.ſacr.*
241	5	*dies.*	*quot.ſacr.*
242	6	*dies.*	*quot.ſacr.*
243	7	*dies.*	*quot.ſacr.*
244	8	*dies.*	*quot.ſacr.*
245	9	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*

246 *10 dies.* *quot.ſacr.*
247 *11 dies.* *quot.ſacr.*
248 *12 dies.* *quot.ſacr.*
249 *13 dies.* *quot.ſacr.*
250 *14 dies.* *quot.ſacr.*
251 *15 dies.* *quot.ſacr.*
252 *16 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
253 *17 dies.* *quot.ſacr.*
254 *18 dies.* *quot.ſacr.*
255 *19 dies.* *quot.ſacr.*
256 *20 dies.* *quot.ſacr.*
257 *21 dies.* *quot.ſacr.*
258 *22 dies.* *quot.ſacr.*
259 *23 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
260 *24 dies.* *quot.ſacr.*
261 *25 dies.* *quot.ſacr.*

Purificatio templi per Iudam Maccabæum, quæ inter Encænia refertur. Feſtum ignis cœleſtis ſuſcitati, quod Luminaria dicitur. Feſtum Iudith.

262 *26 dies.* *quot.ſacr.*
263 *27 dies.* *quot.ſacr.*
264 *28 dies.* *quot.ſacr.*
265 *29 dies.* *quot.ſacr.*
266 *30 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*

DECEMBER.

Menſis decimus, ſiue Thebet. Dies XXIX.

267 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr. & Neomeniæ.*
268 *2 dies.* *quot.ſacr.*

269	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
270	4	*dies.*	*quot.ſacr.*
271	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*
272	*6*	*dies.*	*quot.ſacr.*
273	*7*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
274	8	*dies.*	*quot.ſacr.*
275	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*
276	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*

Iudæi ieiunant in memoriam obſidionis Nabucdonoſor.

277	*11*	*dies.*	*quot.ſacr.*
278	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*
279	*13*	*dies.*	*quot.ſacr.*
280	*14*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
281	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*
282	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
283	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*
284	*18*	*dies.*	*quot.ſacr.*
285	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
286	*20*	*dies.*	*quot.ſacr.*
287	*21*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
288	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
289	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
290	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*
291	*25*	*dies.*	*quot.ſacr.*
292	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*
293	*27*	*dies.*	*quot.ſacr.*
294	*28*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
295	*29*	*dies.*	*quot.ſacr.*

IANVARIVS.

Vndecimus menſis,ſeu Sebath. Dies x x x.

296	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr. & Neomenia.*
297	*2*	*dies.*	*quot ſacr.*
298	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
299	*4*	*dies.*	*quot ſacr.*
300	*5*	*dies.*	*quot ſacr.*
301	*6*	*dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
302	*7*	*dies.*	*quot.ſacr.*
303	*8*	*dies.*	*quot.ſacr.*
304	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*
305	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*
306	*11*	*dies.*	*quot.ſacr.*
307	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*
308	*13*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
309	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*
310	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*
311	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
312	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*
313	*18*	*dies.*	*quot.ſacr.*
314	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
315	*20*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
316	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*
317	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
318	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
319	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*
320	*25*	*dies.*	*quot ſacr.*
321	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*
312	*27*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
323	*28*	*dies.*	*quot.ſacr.*

324 *29 dies. quot.ſacr.*
325 *30 dies. quot.ſacr.*

FEBRVARIVS.

Duodecimus menſis,ſeu Adar. Dies XXIX.
326 *1 dies. Neomenia.quot.ſacr.et Neomeniæ.*
327 2 *dies. quot.ſacr.*
328 *3 dies. quot.ſacr.*
329 4 *dies. Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*
330 *5 dies. quot.ſacr.*
331 *6 dies. quot.ſacr.*
332 7 *dies. quot.ſacr.*
333 8 *dies. quot.ſacr.*
334 *9 dies. quot.ſacr.*
335 *10 dies. quot.ſacr.*
336 *11 Dies.Sabbatum.quot.ſacr.& Sabbati.*
337 *12 dies. quot.ſacr.*
338 *13 dies. quot.ſacr.*
339 *14 dies. quot.ſacr.*
Feſtum victoriæ de Nicanore à Iuda Maccabæo partæ. Ieiunium Eſther.
Feſtum Mardochæi, ſiue Feſtum ſortium minus.
340 *15 dies. quot.ſacr.*
Feſtum ſortium maius.
341 *16 dies. quot.ſacr.*
342 *17 dies. quot.ſacr.*
343 *18 dies.Sabbatum.quot.ſacr.& Sabbati.*
344 *19 dies. quot.ſacr.*
345 *20 dies. quot.ſacr.*

346	*21 dies.*	*quot.ſacr.*
347	*22 dies.*	*quot.ſacr.*
348	*23 dies.*	*quot.ſacr.*
	Encænia Templi Zorobabelis.	
349	*24 dies.*	*quot.ſacr.*
350	*25 dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
351	*26 dies.*	*quot.ſacr.*
352	*27 dies.*	*quot.ſacr.*
353	*28 dies.*	*quot.ſacr.*
354	*29 dies.*	*quot.ſacr.*

MENSIS INTERCALARIS Veadar, ſiue ſecundus Februarius.

Inde ſecundo quoque anno menſem intercalabant dierum XXII, & quarto dierum XXIII. atque ita Lunaris annus dierum CCCLIIII redigebatur ad annum Solarem dierum CCCLXV, & quattuor horarum. is menſis tertiusdecimus Veadar dicitur.

CAROLI

CAROLI SIGONII DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER IIII,

qui de ſacris ritibus inſcribitur.

De generibus ſacrorum rituum. CAP. I.

SI M. Cicero, vir non modò diſertiſſimus, ſed etiam omni doctrinæ genere inſtructiſſimus, de natura Deorum inter gentiles cæleſtis veritatis ignaros acturus, initio ſibi exclamandum eſſe putauit, vt omnes adeſſent, cognoſcerent, animaduerterent, quid de religione, pietate, ſanctitate, cæremonijs, quid de templis, delubris, ſacrificijsq́; ſolemnibus exiſtimandum eſſet; multo ego iuſtius inter Chriſtianos, quibus vera Dei eſt comperta religio, id ipſum facere debeo, hiſtoriã Hebraicorum, vt pollicitus ſum, rituũ traditurus: quòd hæc narratio, vt eximia ſanctitate referta, ſic incredibili obſcuritate, ne dicam atra quadam quaſi nocte, perfuſa ſit. Continet enim maiorem cæremoniarum veterum partem, quas Deus lege ſua complexus eſt. quæ hæc ſalutifera noſtra ſub auguſtis quibuſdam velamentis ſignificantes, vt in clara olim Eccleſiæ luce verſatæ ſunt, ſic nunc cæcis propè obliuionis atq; ignorantiæ tenebris inuolutæ nô mo-

dicam interpretis operam ſtudiúmque requirunt. Verùm ſcriptura duce, atque induſtria cõmite, hanc quoque diſpellere caliginem enitemur.

Ritus ergo ſacri apud Hæbræos multi fuerunt, verùm præcipuum ſibi inter eos locum Oblationes vindicauerunt. Hæ verò duorum fuere generum, vnum Sacrificij, Hoſtiæ, & Victimæ; alterum Doni & Muneris nomine nuncupatum. Vtrumque autem tribus potiſſimùm de cauſſis fuiſſe videtur oblatum; Diuini numinis, cui omnis honos conuenit, honorandi; ſalutis ac pacis ab eo impetrandæ; & peccati expiandi atque delendi. vnde illud eſt primo Leuitici: *De armento maſculum immaculatum offeret ad placandum ſibi Dominum.* & octauo primi Regum; *Iuraui domui Heli, quod non expietur iniquitas eius victimis & muneribus vſque in æternum.* & octauo ad Hebræos: *Omnis pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur.* & quinto: *Omnis pontifex conſtitutus, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Sed de Donis poſterius, nunc de ſacrificijs.

De generibus Sacrificiorum. CAP. II.

SACRIFICIVM ergo appellarunt, cùm ſacerdotes rem non modò obtulerunt, ſed etiam ſacram Deo fecerunt; exempli gratia victimam, cùm eam mactarunt, & ſanguinem fuderunt; frumentum, cùm triuerunt; ſimilam, cùm oleo

oleo conſperſam in ſartagine frixerunt; thus, cùm adoleuerunt. Ex quibus liquet, rem ſacram Deo factam eſſe præcipuè vel per ſanguinem, vel per ignem; per ſanguinem, vt victimæ, cùm cædebantur; per ignem, vt libamina, cùm aut in clibano, aut in ſartagine; aut in craticula coquebantur. Quanquam ad victimas etiam ignis adhibebatur, cùm aut adeps, aut exta concremabantur aut carnes incendebantur, aut veſcendi cauſſa in olla elixabantur, vel flamma adurebantur. idque Græcè θυσία dictum eſt. Hæc porrò tanto in ſpeciem apparatu peracta ſunt, vt ea interire vtile fuerit. Quis enim (inquit Homilia XXIII Origenes) intuens ſanctuarium, altare, ac ſacerdotes ſacrificijs operantes, & omnem ordinem quo cùncta gerebantur, non putaret pleniſſimum eum eſſe ritum, quo Deus creator ab omni humano genere coli deberet? Sed gratias aduentui Chriſti, qui oculos noſtros ab eiuſmodi aſpectu remouit, atque animos ad contemplationem rerum cœleſtium ſpiritaliumque traduxit.

Ceterùm ſacrificia ſex in Leuitico deinceps tradidit Deus, Holocauſtum, Libamina, Pacifica, Sacrificium pro peccatis, Sacrificium pro delictis, & Sacrificium Conſecrationis. Quorum quinque priora ad tria Philo retulit, vir inter Hebræos & Græcos eruditiſſimus, Holocauſtum, Pacifica, & pro peccatis, prout tres, vt dixi, cauſſæ fuere ſacrificij offerendi. Verba eius ſunt in libro de ſacrificijs hæc: *Sacrificia omnia ad tria redegit*

AVGVSTVS.

Sextus menſis,ſeu Elul. Dies XXIX.

149	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr. & Neomeniæ.*
150	*2*	*dies.*	*quot.ſacr.*
151	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
152	*4*	*dies.*	*quot.ſacr.*
153	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*
154	*6*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
155	*7*	*dies.*	*quot.ſacr.*
156	*8*	*dies.*	*quot.ſacr.*
157	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*
158	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*
159	*11*	*dies.*	*quot.ſacr.*
160	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*
161	*13*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
162	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*
153	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*
164	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
165	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*
166	*18*	*dies.*	*quot.ſacr.*
167	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
168	*20*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
169	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*
170	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
171	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
172	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*
173	*25*	*dies.*	*quot.ſacr.*
174	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*
175	*27*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
176	*28*	*dies.*	*quot.ſacr.*
177	*29*	*dies.*	*quot.ſacr.*

SE-

SEPTEMBER.

Septimus menſis, ſeu Tiſri. Dies. xxx.

178 *1 dies. Neomenia. quot. ſacr. & Neomeniæ.*

Feſtum Tubarum. Ceſſatur ab opere. offertur holocauſtum proprium. Ab hoc die Iudæi annum incipiunt, mundum in hoc creatum eſſe putantes.

179 *2 dies. quot. ſacr.*

180 *3 dies. quot. ſacr.*

Ieiunium propter mortem Godoliæ.

181 *4 dies. quot. ſacr.*

182 *5 dies. Sabbatum. quot. ſacr. & Sabbati.*

183 *6 dies. quot. ſacr.*

184 *7 dies. quot. ſacr.*

185 *8 dies. quot. ſacr.*

186 *9 dies. quot. ſacr.*

187 *10 dies. quot. ſacr.*

Feſtum expiationum, ſeu Propitiationis cum Ieiunio. Indictio Iobelei in annum ſeptimum, & quinquageſimum. offertur holocauſtum proprium.

188 *11 dies. quot. ſacr.*

189 *12 dies. Sabbatum. quot. ſacr. & Sabbati.*

190 *13 dies. quot. ſacr.*

191 *14 dies. quot. ſacr.*

192 *15 dies.* Collecta fructuum. *1 dies Tabernaculorum, ſiue Scenopegia. quot. ſacr.*

Ceſſatur ab opere. Dies celeberrimus. proprium ſacrificium fit.

193 *16. dies. 11 dies Tab. quot. ſacr. & proprium.*

194 *17* *dies.* III *dies Tab.quot.ſacr. & proprium.*
195 *18* *dies.* IIII *dies Tab.quot.ſacr. & proprium.*
196 *19* *dies.* V *dies Taber. Sabb. quot. ſacr. & Sabb.& proprium.*
197 *20* *dies.* VI *dies Tab.quot.ſacr. & propriũ.*
198 *21* *dies.* VII *dies Tab.quot.ſacr. & propriũ.*
199 *22* *dies.* VIII *dies Tab. quot.ſacr. & propriũ.*
Ceſſatur ad opere. Dies celeberrimus.
200 *23* *dies.* *quot.ſacr.*
Encænia templi Salomonis.
201 *24* *dies.* *quot.ſacr.*
202 *25* *dies.* *quot.ſacr.*
203 *26* *dies. Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*
204 *27* *dies.* *quot.ſacr.*
205 *28* *dies.* *quot.ſacr.*
206 *29* *dies.* *quot.ſacr.*
207 *30* *dies.* *quot.ſacr.*

OCTOBER.

Menſis octauus, ſeu Mareshuan. Dies XXIX.
208 *1* *dies. Neomenia.quot.ſacr. & Neomenia.*
209 2 *dies.* *quot.ſacr.*
210 *3* *dies. Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*
211 *4* *dies.* *quot.ſacr.*
212 *5* *dies.* *quot.ſacr.*
213 *6* *dies.* *quot.ſacr.*
214 *7* *dies.* *quot.ſacr.*
215 *8* *dies.* *quot.ſacr.*
216 *9* *dies.* *quot.ſacr.*
217 *10* *dies. Sabbatum.quot.ſacr. & Sabbati.*
218 11 *dies.* *quot.ſacr.*

219	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*
220	*13*	*dies.*	*quot.ſacr.*
221	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*
222	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*
223	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
224	*17*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
225	*18*	*dies.*	*quot.ſacr.*
226	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
227	*20*	*dies.*	*quot.ſacr.*
228	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*
229	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
230	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
231	24	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
232	*25*	*dies.*	*quot.ſacr.*
233	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*
234	*27*	*diis.*	*quot.ſacr.*
235	*28*	*dies.*	*quot.ſacr.*
236	*29*	*dies.*	*quot.ſacr.*

NOVEMBER.

Nonus menſis, ſiue Caſleu. Dies xxx.

237	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr. & Neomenia.*
238	*2*	*dies. Sabbatum:*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
239	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
240	4	*dies.*	*quot.ſacr.*
241	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*
242	*6*	*dies.*	*quot.ſacr.*
243	7	*dies.*	*quot.ſacr.*
244	*8*	*dies.*	*quot.ſacr.*
245	*9*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*

246 *10 dies.* *quot.ſacr.*
247 *11 dies.* *quot.ſacr.*
248 *12 dies.* *quot.ſacr.*
249 *13 dies.* *quot.ſacr.*
250 *14 dies.* *quot.ſacr.*
251 *15 dies.* *quot.ſacr.*
252 *16 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
253 *17 dies.* *quot.ſacr.*
254 *18 dies.* *quot.ſacr.*
255 *19 dies.* *quot.ſacr.*
256 *20 dies.* *quot.ſacr.*
257 *21 dies.* *quot.ſacr.*
258 *22 dies.* *quot.ſacr.*
259 *23 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
260 *24 dies.* *quot.ſacr.*
261 *25 dies.* *quot.ſacr.*

Purificatio templi per Iudam Maccabæum, quæ inter Encænia refertur. Feſtum ignis cœleſtis ſuſcitati, quod Luminaria dicitur. Feſtum Iudith.

262 *26 dies.* *quot.ſacr.*
263 *27 dies.* *quot.ſacr.*
264 *28 dies.* *quot.ſacr.*
265 *29 dies.* *quot.ſacr.*
266 *30 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*

DECEMBER.

Menſis decimus, ſiue Thebet. Dies XXIX.

267 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr. & Neomeniæ.*
268 *2 dies.* *quot.ſacr.*

269	3	*dies.*	*quot.ſacr.*
270	4	*dies.*	*quot.ſacr.*
271	5	*dies.*	*quot.ſacr.*
272	6	*dies.*	*quot.ſacr.*
273	7	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
274	8	*dies.*	*quot.ſacr.*
275	9	*dies.*	*quot.ſacr.*
276	10	*dies.*	*quot.ſacr.*

Iudæi ieiunant in memoriam obſidionis Nabucdonoſor.

277	11	*dies.*	*quot.ſacr.*
278	12	*dies.*	*quot.ſacr.*
279	13	*dies.*	*quot.ſacr.*
280	14	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
281	15	*dies.*	*quot.ſacr.*
282	16	*dies.*	*quot.ſacr.*
283	17	*dies.*	*quot.ſacr.*
284	18	*dies.*	*quot.ſacr.*
285	19	*dies.*	*quot.ſacr.*
286	20	*dies.*	*quot.ſacr.*
287	21	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
288	22	*dies.*	*quot.ſacr.*
289	23	*dies.*	*quot.ſacr.*
290	24	*dies.*	*quot.ſacr.*
291	25	*dies.*	*quot.ſacr.*
292	26	*dies.*	*quot.ſacr.*
293	27	*dies.*	*quot.ſacr.*
294	28	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
295	29	*dies.*	*quot.ſacr.*

IANVARIVS.

Vndecimus menſis, ſeu Sebath. Dies x x x.

296	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot. ſacr. & Neomeniæ.*
297	*2*	*dies.*	*quot ſacr.*
298	*3*	*dies.*	*quot. ſacr.*
299	*4*	*dies.*	*quot ſacr.*
300	*5*	*dies.*	*quot ſacr.*
301	*6*	*dies. Sabbatum.*	*quot ſacr. & Sabbati.*
302	*7*	*dies.*	*quot. ſacr.*
303	*8*	*dies.*	*quot. ſacr.*
304	*9*	*dies.*	*quot. ſacr.*
305	*10*	*dies.*	*quot ſacr.*
306	*11*	*dies.*	*quot. ſacr.*
307	*12*	*dies.*	*quot. ſacr.*
308	*13*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
309	*14*	*dies.*	*quot. ſacr.*
310	*15*	*dies.*	*quot. ſacr.*
311	*16*	*dies.*	*quot. ſacr.*
312	*17*	*dies.*	*quot. ſacr.*
313	*18*	*dies.*	*quot. ſacr.*
314	*19*	*dies.*	*quot. ſacr.*
315	*20*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
316	*21*	*dies.*	*quot. ſacr.*
317	*22*	*dies.*	*quot. ſacr.*
318	*23*	*dies.*	*quot. ſacr.*
319	*24*	*dies.*	*quot. ſacr.*
320	*25*	*dies.*	*quot ſacr.*
321	*26*	*dies.*	*quot. ſacr.*
312	*27*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
323	*28*	*dies.*	*quot. ſacr.*

324 *29 dies.* *quot.ſacr.*
325 *30 dies.* *quot.ſacr.*

FEBRVARIVS.

Duodecimus menſis,ſeu Adar. Dies XXIX.
326 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr. et Neomeniæ.*
327 *2 dies.* *quot.ſacr.*
328 *3 dies.* *quot.ſacr.*
329 *4 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
330 *5 dies.* *quot.ſacr.*
331 *6 dies.* *quot.ſacr.*
332 *7 dies.* *quot.ſacr.*
333 *8 dies.* *quot.ſacr.*
334 *9 dies.* *quot.ſacr.*
335 *10 dies.* *quot.ſacr.*
336 *11 Dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
337 *12 dies.* *quot.ſacr.*
338 *13 dies.* *quot.ſacr.*
339 *14 dies.* *quot.ſacr.*
Feſtum victoriæ de Nicanore à Iuda Maccabæo partæ. Ieiunium Eſther.
Feſtum Mardochæi, ſiue Feſtum ſortium minus.
340 *15 dies.* *quot.ſacr.*
Feſtum ſortium maius.
341 *16 dies.* *quot.ſacr.*
342 *17 dies.* *quot.ſacr.*
343 *18 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
344 *19 dies.* *quot.ſacr.*
345 *20 dies.* *quot.ſacr.*

346 *21 dies.* *quot.ſacr.*
347 *22 dies.* *quot.ſacr.*
348 *23 dies.* *quot.ſacr.*
Encænia Templi Zorobabelis.
349 *24 dies.* *quot.ſacr.*
350 *25 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
351 *26 dies.* *quot.ſacr.*
352 *27 dies.* *quot.ſacr.*
353 *28 dies.* *quot.ſacr.*
354 *29 dies.* *quot.ſacr.*

MENSIS INTERCALARIS Veadar, ſiue ſecundus Februarius.

Inde ſecundo quoque anno menſem intercalabant dierum XXII, & quarto dierum XXIII. atque ita Lunaris annus dierum CCCLIIII redigebatur ad annum Solarem dierum CCCLXV, & quattuor horarum. is menſis tertiusdecimus Veadar dicitur.

CAROLI

CAROLI SIGONII DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER IIII,

qui de ſacris ritibus inſcribitur.

De generibus ſacrorum rituum. CAP. I.

SI M. Cicero, vir non modò diſertiſſimus, ſed etiam omni doctrinæ genere inſtructiſſimus, de natura Deorum inter gentiles cæleſtis veritatis ignaros acturus, initio ſibi exclamandum eſſe putauit, vt omnes adeſſent, cognoſcerent, animaduerterent, quid de religione, pietate, ſanctitate, cæremonijs, quid de templis, delubris, ſacrificijsq́; ſolemnibus exiſtimandum eſſet; multo ego iuſtius inter Chriſtianos, quibus vera Dei eſt comperta religio, id ipſum facere debeo, hiſtoriã Hebraicorum, vt pollicitus ſum, rituũ traditurus: quòd hæc narratio, vt eximia ſanctitate referta, ſic incredibili obſcuritate, ne dicam atra quadam quaſi nocte, perfuſa ſit. Continet enim maiorem cæremoniarum veterum partem, quas Deus lege ſua complexus eſt. quæ hæc ſalutifera noſtra ſub auguſtis quibuſdam velamentis ſignificantes, vt in clara olim Eccleſiæ luce verſatæ ſunt, ſic nunc cæcis propè obliuionis atq; ignorantiæ tenebris inuolutæ nõ mo-

oleo conſperſam in ſartagine frixerunt; thus, cùm adoleuerunt. Ex quibus liquet, rem ſacram Deo factam eſſe præcipuè vel per ſanguinem, vel per ignem; per ſanguinem, vt victimæ, cùm cædebantur; per ignem, vt libamina, cùm aut in clibano, aut in ſartagine, aut in craticula coquebantur. Quanquam ad victimas etiam ignis adhibebatur, cùm aut adeps, aut exta concremabantur aut carnes incendebantur, aut veſcendi cauſſa in olla elixabantur, vel flamma adurebantur. idque Græcè θυσία dictum eſt. Hæc porrò tanto in ſpeciem apparatu peracta ſunt, vt eá interire vtile fuerit. Quis enim (inquit Homilia XXIII Origenes) intuens ſanctuarium, altare, ac ſacerdotes ſacrificijs operantes, & omnem ordinem quo cùncta gerebantur, non putaret pleniſſimum eum eſſe ritum, quo Deus creator ab omni humano genere coli deberet? Sed gratias aduentui Chriſti, qui oculos noſtros ab eiuſmodi aſpectu remouit, atque animos ad contemplationem rerum cœleſtium ſpiritaliumque traduxit.

Ceterùm ſacrificia ſex in Leuitico deinceps tradidit Deus, Holocauſtum, Libamina, Pacifica, Sacrificium pro peccatis, Sacrificium pro delictis, & Sacrificium Conſecrationis. Quorum quinque priora ad tria Philo retulit, vir inter Hebræos & Græcos eruditiſſimus, Holocauſtum, Pacifica, & pro peccatis, prout tres, vt dixi, cauſſæ fuere ſacrificij offerendi. Verba eius ſunt in libro de ſacrificijs hæc: *Sacrificia omnia ad tria redegit*

legiſlator, Holocauſtum, Pacifica, ſiue Salutare, & Sacrificium pro peccatis. inde addit: *Si quis inquirere velit cauſſas, cur priſci illi ſacrificia factitarint, tres inueniet; vnam, cultum Dei per ſe honeſtum ac neceſſarium; alteram, vtilitatem ſacrificantium, quæ duplex eſt, dum bona impetramus, & malis liberamur. Primo generi, quod ſolum Dei honorem ſibi propoſuit, lex aptè Holocauſtum tribuit: quoniam victima integra abſumitur, humana cupiditate nihil inde ſibi vſurpante: Alterum genus lex ſubdiſtinguit, vt alio bona quærantur, quod nominatur Pro ſalute, alio fuga mali, quod Pro peccato dicitur. Atque ita Holocauſtum ſolius eſt Dei, cui ſemper debetur honos, etiam ſi nihil expectamus ab eo gratiæ. reliqua duæ ſpecies ad nos propriè pertinent, vna ſalutem poſtulans, & profectum in melius, altera veniam peccatorum & medicinam eorum quæ deliquit anima.* Ex his porrò ſacrificijs quinque à priuatis, atque à populo per ſacerdotem oblata ſunt; ſextum fuit proprium ſacerdotum propter conſecrationem ipſorum. Horum autem omnium modum ritúmq; Deus in lege præſcripſit, addens quædam etiam de ſacrificio mundationis, expiationis, ſiue propitiationis, & oblationis incenſi. Quare in his omnibus explicandis eam rationem tuebimur, vt primùm quæ in lege tradita ſunt, ſeorſum de ſingulis afferamus, deinde quæ de omnibus extra legem comperetimus, exponamus.

De

De Holocauſtis Cap. III.

Holocavstvm ergo fuit ſacrificium, in quo, ex ſententia Philonis, honorandi, atque adeò etiam propitiandi Dei gratia, tota hoſtia quæ offerebatur, diuino igne conſumebatur, ac veluti à terris in cælum cum fumo amandabatur in odorem ſuauitatis Deo. nam in reliquis, vt in Pacificis, pars incendebatur, vt adeps, & exta; pars tota ſacerdotibus vnà cum libaminibus tradebatur. quod, teſte in Homilia V Origene, etiam in Holocarpoma dictum eſt, quaſi totus fructus eſſet ille qui Deo offerretur. Nam Holocauſtum ſolius Dei fuit. Modus autem Holocauſti his verbis traditus eſt primo Leuitici: *Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino de pecoribus, id eſt bobus & ouibus, offerens victimas, ſi holocauſtū fuerit eius oblatio, de armento maſculum immaculatum offeret ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij ad placandum ſibi Dominum, ponetque manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationes eius proficiens. immolabitq́ vitulum coram Domino: & offerent filij Aaron ſacerdotis ſanguinem eius fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium Tabernaculi. detractáque pelle hoſtiæ artus in fruſta concident, & ſubijcient in altari ignem ſtrue lignorum antè compoſita, & membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori, inteſtinis, & pedibus lotis aqua: adolebitq́ ea ſacerdos ſuper altaria*

in holocauſtum & ſuauem odorem Domino. Eandem verò inde rationem ſeruandam eſſe docet, ſi agnos, aut capras, aut aues obtulerit in holocauſtum. Neque enim integras legis paginas inde huc transferre, conſilium eſt. Inde lex Holocauſti traditur his verbis ſexto: *Hæc eſt lex Holocauſti. Cremabitur in altari tota nocte vſque ad mane. Ignis in eodem altari erit. veſtietur tunica ſacerdos, & feminalibus lineis, tolletq́ cineres, quos vorans ignis exuſſit, & ponens ſuper altare ſpoliabitur prioribus veſtimentis, indutúſque alijs offeret eos extra caſtra, & in loco mundiſſimo vſque ad fauillam conſumi faciet. IGNIS autem ſemper in altari ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna manè per ſingulos dies & impoſito holocauſto deſuper adolebit adipes Pacificorum. Ignis iſte eſt perpetuus, qui nunquam deficit in altari.* Hactenus Deus. Hæc verò his verbis Philo explicuit: *Ante omnia ſeligatur maſcula victima ex animalibus puris ad ſacrificium, iuuencus, & agnus, aut hœdus. Hanc qui offert, ablutas manus imponat eius capiti. tum aliquis ſacerdos accipiat eam mox alius ſanguinem eius exceptum phiala fundat per altaris circuitum. detractóque tergore victimæ artus in fruſta concidantur, & ablutis inteſtinis ac pedibus tota victima igni altaris tradatur, coniectis rurſum in vnum partibus quæ modò diſſectæ fuerant* IGNIS autem, de quo ſcriptum eſt in lege, ille eſt, qui pòſt cælitus demiſſus prima Aaronis procurantis ſacrificia corripuit, quo perpetuo inde ſacerdotes vſque ad Babylonicum exilium

lium hoſtias incenderunt. Itaque cum Nadab & Abiu filij Aaron, *eo tempore acceptis thuribulis impoſuiſſent ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat; egreſſus ignis à Domino deuorauit eos:* vt ſcriptum eſt Leuitici VII. Vnde ſanctus Auguſtinus ſcripſit in Pſalmum LXV: *Holocauſtum eſt totum incenſum, ſed igne diuino.* De hoc autem igne præclarè Philo in vita Moyſis: *Vulgaris ignis, tanquam contaminatus, ablegatus fuit ab altari ſanctiſſimo, & pro eo alter demiſſus cœleſtis ex æthere, vt eſſet diſcrimen inter ſancta & profana, humana & diuina. Conueniebat enim ſacrificijs attribui naturam ignis incorruptiorem, quàm eſt hæc quæ ſeruit quotidianis vſibus.* Huius autem ſacrificij, vt etiam ceterorum, myſticam inde rationem ille reddit ex intima theologia depromtam. verùm afferre, non eſt noſtri propoſiti. nos enim legem Dei oſtendere ſat habemus, non conſilium eius in ſcribenda lege inueſtigare intendimus.

De Libaminibus. CAP. IIII.

LIBAMENTVM autem, quod proprio nomine Sacrificium dictum eſt, fuit fertum ex ſimila, id eſt farina mundiſſima ſine fermento, oleo, & thure confectum, in clibano, aut ſartagine, aut craticula coctũ; aut frumentum igni toſtum: quorum pars incendebatur, pars ſacerdotibus tradebatur. Eorum verò offerendorum

modus fuit talis, vt ſcribitur deinceps ſecundo Leuitici: *Anima cùm obtulerit oblationem ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio. fundetq́ ſuper eam oleum, & ponet thus, & deferet ad filios Aaron ſacerdotis: quorum vnus tollet pugillum plenū ſimilæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuauiſſimum Domino. quod autem reliquum erit de ſacrificio, erit Aaron & filiorum eius, Sanctum Sanctorum de oblationibus Domini. Cum autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano, de ſimila, panes ſcilicet abſq; fermento conſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita; ſi oblatio tua fuerit de ſartagine ſimilæ conſperſæ oleo, & abſque fermento, diuides eam minutatim, & fundes ſuper eam oleum; ſin autem de craticula fuerit ſacrificium, æquè ſimila oleo conſpergetur: quam offerens Domino trades manibus ſacerdotis. qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis. quidquid autem reliquum eſt, erit Aaron & filiorum eius, Sanctum Sanctorum de oblationibus Domini. Omnis oblatio quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in ſacrificio Domini. Primitias tantum eorum offeretis ac munera Super altare verò non imponentur in odorem ſuauitatis. Quidquid obtuleris ſacrificij, ſale cōdies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal. Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarū Domino, de ſpicis adhuc virentibus torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias*

tias tuas Domino fundens ſuper ea oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt: de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus. Lex inde libamentorum traditur cap. VI: *Hæc eſt lex Sacrificij & Libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari. Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa eſt oleo, & totum thus quod ſuper ſimilam poſitum eſt, adolebitq; illud in altari in monumentum odoris ſuauiſſimi Domino. reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filijs ſuis abſque fermento, & comedet in loco ſanctuarij Tabernaculi. ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incenſum. Sanctum Sanctorum erit ſicut pro peccato atque delicto. mares tantùm ſtirpis Aaron comedent illud.* De iiſdem libaminibus offerendis extat item præceptio XV Numerorum.

De Pacificis. CAP. V.

TERTIVM ſacrificij genus, quod deinceps in Leuitico traditur, à Latino interprete Pacifica, Victimæ pacificæ, Hoſtia Pacificorum, Salutares hoſtiæ, à Græco verò εἰρηνικὰ, θυσία εἰρηνικὴ, σωτήριον dicitur. Origenes autem duplex fuiſſe Salutare ſacrificium inquit Homilia V, vnum Voti, alterum Laudis vocatum. Ex quo elicitur, hoc ſacrificium factum eſſe, cùm aut Deum pro pace aut ſalute orarunt, aut ea impetrata laudarunt, & gratias ei egerunt.

In hoc porrò adeps ſolùm cremabatur in odorem ſuauitatis Deo, pectuſculum autem & armus erant ſacerdotis: reliquæ carnes edebantur à priuatis. Modus autem huius patrandi traditus eſt his verbis tertio Leuitici: *Quòd ſi hoſtia Pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre marem, ſiue feminam, immaculata offeret coram Domino, ponetq́ manum ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu Tabernaculi Teſtimonij. fundentq́ filij Aaron ſacerdotis ſanguinem per altaris circuitum, & offerent de hoſtia Pacificorum in oblationem Domino adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis eſt intrinſecus, duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis; adolebuntq́ ea ſuper altare in holocauſtum lignis igne ſuppoſito, in oblationem ſuauiſſimi odoris Domino.* Eandem rationem inde tuendam eſſe docet, ſi agnum aut capram obtulerit, ſubijciens de adipe hæc verba: *Et fundent filij Aaron ſanguinem eius* (capræ) *per circuitum altaris: tollentq́ ex ea in paſtum ignis Dominici adipem qui operit ventrem, & qui tegit vniuerſa vitalia, duos renunculos cum reticulo quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis: adolebitq́ ea ſuper altare ſacerdos in alimoniam ignis, & ſuauiſſimi odoris. omnis adeps Domini erit iure perpetuo in generationibus & cunctis habitaculis veſtris: nec ſanguinem, nec adipem omnino comedetis.* Inde lex editur cap. VII his verbis: *Hæc eſt lex hoſtiæ Pacificorum, quæ offertur Domino: Si pro* GRATIARVM *actione oblatio*

latio fuerit, offerent panes abſq; fermento conſperſos oleo,& lagana azyma uncta oleo,coctamq; ſimilam, & collyridas olei admiſtione conſperſas, panes quoq; fermentatos cum hoſtia GRATIARUM, *quæ immoletur pro Pacificis; ex quibus unus pro primitijs offertur Domino, & erit ſacerdotis, qui fundet hoſtiæ ſanguinẽ: cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam uſq; mane. Si voto, vel ſpõte quis obtulerit hoſtiã, eadem ſimiliter edetur die. Sed & ſi quid in craſtinum remanſerit, veſci licitum eſt. quidquid autem tertius inuenerit dies, ignis abſumet. Si quis de carnibus victimæ Pacificorum die tertia comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti; quin potius quæcunq; anima tali edulio ſe contaminauerit, præuaricationis rea erit. Caro quæ aliquid tetigerit immũdum, nõ comedetur, ſed comburetur igni. qui fuerit mundus, veſcetur ex ea. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hoſtiæ Pacificorum quæ oblata eſt Domino, peribit de populis ſuis: & quæ tetigerit immundum hominis, vel iumenti, ſiue omnis rei quæ polluere poteſt, & cõederit de huiuſcemodi carnibus, interibit de populis ſuis. Adipem ouis & bouis, & capræ non comedetis. adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à beſtia captum eſt, habebitis in varios vſus. Si quis adipem qui offerri debet in incenſum Domini, comederit, peribit de populo ſuo. Sanguinem quoque omnis animalis non ſumetis in cibo tam de auibus, quàm de pecoribus. Omnis anima quæ ederit ſanguinem, peribit de populis ſuis. Qui offert victimam Pacificorum Domino, offerat ſimul & Sacri-*

ficium, id eſt Libamenta eius. tenebit manibus adipem hoſtiæ, & pectuſculum. cùmque ambo oblata Domino conſecrauerit, tradet ſacerdoti, qui adolebit adipem ſuper altare. pectuſculum autem erit Aaron, & filiorum eius. armus quoque dexter de Pacificorum hoſtijs cedet in primitias ſacerdotis. Qui obtulerit ſanguinem & adipem filiorum Aaron, ipſe habebit & armum dextrum in portione ſua. Item cap. x: *Pectuſculum quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſſimo tu, & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim & liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs Salutaribus filiorum Iſrael; eò quòd armum, & pectus, & adipes, qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertinent ad te & ad filios tuos lege perpetua.* De hoc verò Sacrificio ſic probè Philo in libro de ſacrificijs: *In ſacrificio ſalutaris non refert vtrius ſexus ſit hoſtia, verùm ex eo tria hæc debentur ſacerdotibus, adeps, fibra iecoris, & renes duo. cetera in epulum cedunt ei qui obtulit. In hoc genere duobus tantùm diebus epulari fas eſt, ita vt nihil reliquiarum ſuperſit in tertium. offertur enim ſacrificium pro ſalute duorum, corporis & animæ. proinde ſuus cuique dies epularis tribuitur. quoniam autem tertium nihil eſt, cui propriè quæratur ſalus, vetitum eſt proferri epulum in tertium diem, ita vt ne per obliuionem quidam liceat ſupereſſe reliquias ſine piaculo. Ad hoc genus pertinet illud etiam ſacrificium quod Laudis dicitur, & fit ad hunc modum. cùm aliquis in nullam aduerſitatem incidit vel rerum externarum, vel corporis, ſed quieta tranquil-*

laq; vita fruitur, neceſſe eſt vt Deo habeat gratias, eumq; demereatur hymnis, laudationibus, ſacrificijs & alijs gratiarum actionibus, quæ omnia comprehenduntur Laudis nomine. Hãc victimam non biduo, ſicut priorem illam pro ſalute, ſed ipſa prima die lex iubet abſumi, vt qui experti ſunt propenſum fauorem cœleſtis numinis ſine cũctatione de hoc ſacrificio impertiant alijs. Atque hoc præceptum eſt XII Leuitici: *Si immolaueritis hoſtiam pro gratiarum actione Domino, vt poſſit eſſe placabilis, eodem die comedetis eam, nõ remanebit quidquam in mane alterius diei.* Itaq; Dauid ingenti periculo liberatus, cùm gratias Deo ageret pſalmo CXV, dixit: *Quid Domino retribuam pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem Salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo.*

De Sacrificio pro peccatis. CAP. VI.

QVARTVM fuit Sacrificium ſacerdotis, populi, principis, & priuati, pro expiandis peccatis; de quo Leuitici quarto: *Si ſacerdos qui vnctus eſt, peccauerit delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino, & adducet illũ ad oſtiũ Tabernaculi Teſtimonij coram Domino, ponetq; manum ſuper caput, & immolabit eum Domino. Hauriet quoq; de ſanguine vituli, inferens illum in Tabernaculũ Teſtimonij; cúmque intinxerit digitum in ſanguinem, aſperget eum ſepties coram Domino contra velum*

Sanctuarij, ponétque de eodem ſanguine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſſimi Domino, quod eſt in Tabernaculo Teſtimonij. Omnem autem reliquum ſanguinem fundet in baſim altaris holocauſti in introitu Tabernaculi. Et adipem vituli offeret pro peccato tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinſecus ſunt, duos renunculos, & reticulum, quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, ſicut offertur de vitulo hoſtiæ Pacificorum, & adolebit ea ſuper altari holocauſti. Pellem verò & omnes carnes cum capite, & pedibus, & inteſtinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra caſtra in locum mundum, vbi cineres effundi ſolent, incendétque ea ſuper lignorum ſtruem, quæ in loco effuſorum cinerum cremabuntur. Expoſita ratione ſacrificij pro peccato ſacerdotis, deinceps refertur ratio ſacrificij pro peccato populi, principis, & priuati, qui per ignorantiam peccauerint. Quæ quoniam non admodum diſſimiles ſunt, non videtur faciendum, vt ea huc transferamus, locum ipſum indicaſſe contenti. Lex autem huius ſacrificij ſic poſtea traditur cap. VI: *Iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato. In loco, vbi offertur holocauſtum, hircus immolabitur coram Domino. Sanctum Sanctorũ eſt. Sacerdos qui offert, comedet eũ in atrio Tabernaculi. Quidquid tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Si de Sanguine illius veſtis fuerit aſperſa, lauabitur in loco ſancto. vas autem fictile, in quo cocta eſt, confringetur. Quod ſi vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. Omnis maſculus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius,*

bus eius, quia Sanctum Sanctorum eſt. Hoſtia enim quæ cæditur pro peccato, cuius ſanguis infertur in Tabernaculum Teſtimonij ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, ſed comburetur igni. Pariter inde traditur ritus & lex ſacrificij pro peccatis ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, iureiurando, & ſacrorum abuſu.

De Sacrificio pro delictis.
Cap. VII.

QVINTVM Sacrificium fuit pro expiandis delictis. De eo verò ritu ſic deinceps eodem in loco ſancitum eſt: *Anima, quæ peccauerit, & contemto Domino negauerit proximo ſuo depoſitum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit, ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines; conuicta delicti, reddet omnia, quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam inſuper partem domino cui damnum intulerat. pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum ſacerdoti iuxta æſtimationem, menſuramq́ue delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis quæ faciendo peccauit.* Lex autem edita eſt cap. VII: *Hæc quoque lex hoſtiæ eſt pro delicto. Sancta Sanctorum eſt, idcirco vbi immolabitur holocauſtum, mactabitur & victima pro delicto. Sanguis eius per gyrum altaris fundetur. offerent ex ea caudam, &*

adipem qui operit vitalia, duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia eſt, reticulumq́; iecoris cum renunculis, & adolebit ea ſacerdos ſuper altare. incenſum eſt Domino pro delicto. Omnis maſculus de ſacerdotali genere in loco ſancto veſcetur his carnibus, quia ſanctum ſanctorum eſt. Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto. vtriuſque hoſtiæ lex vna erit. ad ſacerdotem qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocauſti victimam, habebit pellem eius. Et omne ſacrificium ſimile, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel ſartagine præparatur, eius erit ſacerdotis à quo offertur; ſiue oleo conſperſa, ſiue arida fuerint. cunctis filijs Aaron menſura æqua per ſingulos diuidetur.

De ſacrificio autem huiuſmodi ſic ſcriptum eſt apud Philonem, quod ei lucem afferre aliquam poſſit; *Sacrificium pro peccato nuncupatũ, variatur & perſonis, & hoſtijs; perſonis pontificis, populi, principis, priuati; hoſtijs, vitulo, hirco, capra vel agna. vacca quoq; offertur ab ijs qui per ignorantiam peccarunt, vel ſcientes quidem, ſed mutata voluntate factum ſuum damnant, & vitam melius inſtituunt. Pontificis, peccata & populi ſimili expiantur victima, vitulo; principis minore, ſed tamen maſcula: hircus enim cæditur: at priuati deteriore.* & pòſt: *Poſtquam legiſlator ſcripſit de peccatis ignorantiæ, tranſit ad ea quæ admittuntur à volentibus ac ſcientibus. ſi quis, inquit, mentitus fuerit de ſocietate, aut depoſito, aut rapina, aut inuentione rei perditæ, deinde ad vitandam ſuſpicio-*

ſuſpicionem iurare non recuſarit, & tandem arguente ſe intus conſcientia periurium ſuum, abnegationemq́ ipſe damnans confeſſus fuerit, ac veniam petierit, merebitur delicti obliuionem. quoniam veram pœnitentiam re magis quam verbis approbat, dum reddit depoſitum, aut inuentum, aut vniuerſum alienum, quod vſurpauit, ſuperaddita quinta pretij parte in ſolatium eius cui fecit iniuriam. Ex quibus perſpici poteſt, ipſum appellare peccatum, quòd per ignorantiam eſt commiſſum; delictum, quod à volente & ſciente. S. tamen Auguſtinus cenſuit, peccatum fuiſſe perpetrationem mali, delictum verò deſertionem boni: aut peccatum, quo ſciens; delictum, quo ignorans aliquis ſe obſtrinxit. plerunque autem vtrunque pro eodem poni aſſeruit.

His à Deo mandatis acceptis, Aaron inde ad ea curanda ſe contulit, & iuſſu eiuſdem ſacrificia fecit pro peccato ſuo, & populi, & Holocauſta, & Pacifica; eaq́; demiſſus cælitus ignis incendit: vt deinceps ſcriptum eſt cap. IX. Neque verò hæc quoque verba inſerere grauabor, cùm maximè hanc tractationem valeant illuſtrare. *Aaron accedens ad altare immolauit vitulum pro* PECCATO SVO. *cuius ſanguinem obtulerunt ei filij ſui. in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit reſiduum ad baſim eius, adipemq́ & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ ſunt pro peccato, & adoleuit ſuper altare; carnē verò & pellē eius extra caſtra cōbuſſit igni. Immolauit &* HOLOCAVSTI *vi-*

ctimam: obtuleruntq́; filij eius ſanguinē eius, quem fudit per altaris circuitum. ipſam etiam hoſtiam in fruſta conciſam, cum capite & membris ſingulis obtulerunt. quæ omnia ſuper altare cremauit igni, lotis aqua prius inteſtinis & pedibus. Et pro peccato POPVLI *offerens mactauit hircum, expiatoq́; altari fecit holocauſtum, addens in ſacrificio* LIBAMENTA *quæ offerentur, & adolens ea ſuper altare abſque cæremonijs holocauſti matutini. Immolauit & bouem, atq; arietē, hoſtias* PACIFICAS *populi. obtuleruntq́; ei filij ſui ſanguinem, quem fudit ſuper altare in circuitum. adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosq́; cum adipibus ſuis, & reticulum iecoris poſuerunt ſuper pectora. cumq́; cremati eſſent adipes ſuper altare, pectora eorum, & armos dextros ſeparauit Aaron eleuans coram Domino: & extendens manum ad populum benedixit ei. Sicq́; completis hoſtijs pro peccato, Holocauſtis, & Pacificis deſcendit. & ecce* IGNIS *egreſſus à Domino deuorauit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altare. Arreptisq́; Nadab & Abiu filijs Aaron thuribulis impoſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. egreſſusq́; ignis à Domino deuorauit eos. Locutus eſt inde Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſq; fermento iuxta altare, quia ſanctum ſanctorum eſt. Comedetis autem in loco ſancto, quod datum eſt tibi & filijs tuis de oblationibus Domini, ſicut præceptum eſt mihi.*

mihi. Pectuſculum quoq; quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſſimo tu, & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs Salutaribus filiorum Iſrael, eò quòd armum, & pectus, & adipes, qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, ſicut præcepit Dominus. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret Moyſes, exuſtum reperit, iratusq; contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, ait: Cur non comeditis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ ſancta ſanctorum eſt, & data vobis, vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini, præſertim cùm de ſanguine illius non ſit illatum intra Sancta, & comedere debueratis eam in Sanctuario, ſicut præceptum eſt mihi? Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino. mihi autem accidit, quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremonijs mente lugubri? Quod cùm audiſſet Moyſes, accepit ſatisfactionem. Atq; hæc quidem de ſingulis ſacrificijs in lege ſcripta ſunt.

Iterum de omnibus Sacrificiis.
CAP. VIII.

NVNC verò, vt res omnium obſcuriſſima magis aperiatur, de ijsdem iterum ſimul agemus. ac primùm diuiſionem eorum ex Ioſepho afferemũs. ex qua clarè item differentia, quæ

inter illa intercedebat, extabit; deinde multis ex ſacra hiſtoria ſacrificijs proferendis rationem omnium dilucidius explicabimus. Sic igitur inquit Ioſephus: *Duo ſunt ſacrificia, vnum, quod à priuatis; alterum, quod à populo celebratur & quidem vtrumq; duobus modis. aut enim totum quod immolatur, inceditur, & propterea nomen holocautomatis habet; aut pro gratiarum actione perſoluitur, & ad epulas immolantium exhibetur. Vir priuatus* HOLOCAVSTVM *faciens immolat bouem, agnum, & hœdum annicula, boues etiam maiores. & hæc omnia maſculini generis holocauſta fiunt. his autem cæſis limbum altaris ſanguine imbuunt ſacerdotes. deinde purgantes ea membratim incidunt, & ſparſa ſale omnia ſuper altare imponunt lignis inſtructum, & ſubiecto igne accenſum. Pedes autem cum iecore purgantes inter adipem vnà cum alijs offerunt. pelles autem ſacerdotes accipiunt. atq; hoc quidem Holocauſtum eſt, Pro* GRATIARVM *verò actione ſacrificium facientes eadem animalia mactant, ſed matura, & anniculis grandiora, ac maſcula feminis copulata. & hæc immolantes fundunt ſanguinem ſuper aram. renes autem, & adipes & omnem pinguedinem cum reticulis iecorum, & cum his caudam agni ſuperponunt aræ. Pectora verò & crura dextra ſacerdotibus prabent, & duobus diebus reliquis carnibus epulantur; quæcunq; verò remanſerint, cremant. Eadem verò etiam ratione pro* PECCATIS *hoſtia celebratur. qui verò victimas maiores non habent, offerunt columbas, aut turtures duas, quarum vna eſt in holocauſtum*

Deo,

Deo, altera ſacerdotibus datur ad cibum. Qui per ignorantiam peccat, agnum, & hœdum feminam eorundem annorum offert, & ſanguinem fundit ſacerdos in aram, ſed non ſicut prius, verum angulorum tangit extremitates; & renes, aliumq́; adipem cum reticulo iecoris ſuper altare imponunt. ſacerdotes autem tollunt & pelles, & carnes ea die conſumendas in templo. lex enim in craſtinum non relinqui ſinit. Qui verò peccat, ſibiq́; conſcius eſt, ſed neminem habet qui ipſum poſſit arguere, arietem immolat lege præcipiente. cuius carnes in templo ſacerdotes ſimiliter comedent ea die. Principes autem peccantes ſacrificando eadem offerunt, quæ priuati. placant autem Deum offerendo ad ſacrificia taurum & hœdum maſculos. Lex autem præcipit, in publicis & priuatis ſacrificijs etiam FARINAM *mundiſſimam adiici, in agno quidem aſſarij menſuram, in ariete verò duorum, in tauro trium. & hanc ſanctificant ſuper altare oleo mixtam: nam & oleum offertur ab immolantibus. in boue hin medietatem, in ariete autem huius menſuræ tertiam partem; & quartam in agno. Hin autem menſura Hebræorum antiqua duos Choas Atticos recipit, ſecundum quam menſuram & vinum offerunt.* Hæc Ioſephus. Ex quibus clarè omnium ſacrificiorum, Holocauſti, Pacificorum, & pro peccato, ratio perſpici poteſt, & præcipuè, vt omnibus ſacrificijs Libamina, id eſt farina mundiſſima, ſiue ſimila ſint adiecta.

Nunc, vt idem confirmemus, varia etiam ex

variijs locis in vnum ſacrificia conferemus. Ioſue VIII: *Et obtulit ſuper altare holocauſta Domino, immolauitq́; pacificas victimas.* & XXII: *Vt holocauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo altari imponeremus.* Inde Iudicum VI: *Gedeon coxit hœdum, & de farina modio azymos panes. carnesq́; ponens in caniſtro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia ſub quercu, & obtulit Deo. cui dixit angelus Domini: Tolle carnes, & azymos panes, & pone ſupra petram illam, & ius deſuper funde. cumq́; feciſſet ita, extendit angelus Domini ſummitatem virgæ quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos, aſcenditq́; ignis de petra, & carnes, azymosq́; panes conſumſit.* Tum Regum primo: *Tulit Samuel agnum lactentem vnũ, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamauit ad Dominum pro Iſrael, & exaudiuit eum Dominus.* Et decimo: *Ego deſcendam ad te, vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas.* & XIII: *Afferte mihi holocauſtum, & pacifica.* Item: *Dixi nunc deſcendent Philiſtijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. neceſſitate compulſus obtuli holocauſtum.* & VI ſecundi: *Obtulit Dauid holocauſta & pacifica coram Domino.* & tertio tertij: *Salomon obtulit holocauſta, & fecit victimas pacificas.* & nono: *Offerebat Salomon ter quotannis holocauſta & pacificas victimas ſuper altare quod ædificauerat Domino.* & quarti ſextodecimo: *Immolauit Achaz rex holocauſta, & ſacrificium ſuum, & libauit libamina, & fudit ſanguinem pacificorum, quæ obtulerant ſuper al-*

per altare. Et paulo pòſt: *Super altare maius offer Holocauſtum matutinum, et ſacrificium veſpertinum, et Holocauſtum regis, et ſacrificium eius, et Holocauſtum vniuerſi populi terræ, et ſacrificium eorum, et libamenta eorum, & omnem ſanguinem Holocauſti, et vniuerſum ſanguinem victimæ ſuper illud effunde.* & XXIX ſecundi: *Accedite, et offerte victimas, et laudes in domo Domini.* Græcè ἀναφέρετε θυσίας αἰνέσεως, id eſt offerte ſacrificia laudis. & ſequenti: *Comederunt ſeptem diebus ſolemnitatis immolantes victimas pacificorum, et laudantes Dominum Deum.* Verùm multo illuſtrius eadem ex XXIX ſecundi percipiuntur, vbi Holocauſtum, & pro peccato per partes exponuntur: *Obtulerunt ſimul tauros ſeptem, & arietes ſeptem, agnos ſeptem, et hircos pro peccato ſeptem, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda. dixitq́; rex ſacerdotibus filijs Aaron, vt offerrent ſuper altare Domini. Mactauerunt igitur tauros, & ſuſceperunt* SANGVINEM *ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare. mactauerunt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſuper altare fuderunt, immolaueruntq́; agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem, applicuerunt hircos pro peccato coram rege & vniuerſa multitudine, impoſueruntq́; manus ſuper eos. & immolauerunt eos ſacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum coram altari pro piaculo vniuerſi Iſraelis. Pro omni quippe Iſrael præceperat rex vt Holocauſtum fieret, & pro peccato* & mox: *Obtulit vniuerſa multitudo hoſtias, & laudes, & Holocauſta mente deuota.* & pòſt: *Fuerunt ergo*

Holocauſta plurima, adipes pacificorum, & libamina Holocauſtorum. Demum ſexto Eſdræ: *Obtulerunt in dedicatione domus Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Iſrael duodecim.* & Maccabæorum quarto: *Obtulerunt Holocauſta cum lætitia, & ſacrificium Salutaris, & Laudis.* Atq; hæc quidem in ſacris hiſtoriarum libris reperiuntur. Quin etiam prophetæ eorundem ſacrificiorum meminere, vt Dauid pſalmo XXXIX: *Sacrificium & oblationem noluiſti, Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti.* & Ezechiel XLV: *Ipſe faciet pro peccato ſacrificium, & Holocauſtum, & pacifica ad expiandum pro domo Iſrael.* & Prouerbiorum VII: *Victimas pro ſalute deuoui, vota hodie reddidi.*

Iam verò quoniam ſæpe ſacrificium Iuſtitiæ & Laudis non propriè, ſed tranſlatè vſurpatum reperitur, id eſt nō pro cruenta immolatione, ſed pro opere caritatis & pietatis, quod internum ſacrificium dicitur; id vnde manauerit, exponendum. Hebræi cruentis ſacrificijs adeò ſtudebant, vt ea ſola curantes opera caritatis erga proximum, & pietatis erga Deum omitterent; quorum illud dicitur Iuſtitiæ, hoc Laudis. Deus autem, vt eos corrigeret, atq; officij ſui admoneret, pòſt ſæpe teſtatus eſt, ſe nolle holocauſta & cetera ſacrificia victimarum, ſed ſacrificium iuſtitiæ & laudis: id eſt vt caritas adhiberetur erga proximum, & pietas erga ſe, ſibiq; potius animo gratiæ agerentur, quàm ſanguine immolaretur.

De iu-

De iuſtitia ſcriptum eſt tertio Prouerb. *Facere iuſtitiam & iudicium magis placet Domino, quàm victimæ.* Significat enim placere magis Deo, vt cuſtodiatur lex; cuius partes duæ ſunt, Iudicium, & Iuſtitia, quàm vt cruentum fiat ſacrificium. & Pſalmo XXXIX: *Sacrificium & oblationem noluiſti, holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti.* & quarto: *Facite ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domino.* Item Oſee: *Miſericordiam volui, & non ſacrificium.* Rem autem ita habere etiam docuerunt qui Euangelium tradiderunt. S Iacobus primo: *Religio munda & immaculata eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* S. Marcus XII: *Diligere proximum, tanquam ſe ipſum, maius eſt omnibus holocautomatis.* S. Paulus Hebr. XIII: *Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci. talibus enim hoſtijs promeretur Deus.* De Laude vero pſalmo XLIX. cùm enim negaſſet Deus, ſe ſacrificia victimarum ab homine poſcere, quia bobus non egeret, demum infertur: *Immola Deo ſacrificium laudis*, id eſt lauda Deum. & CXV: *Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen tuum inuocabo.* & CXVI: *Sacrificent ſacrificium laudis.* Atque hoc ita eſſe, docuit S. Paulus eodem in loco, inquiens: *Offeramus hoſtiam laudis Deo, id eſt fructum labiorum confitentium nomini eius.* Sic enim dixerat Oſee XIIII: *Omnem aufer iniquitatem, & reddemus vitulos labiorum noſtrorum.*

De Confeſſionibus CAP. IX.

SACRIFICIIS porrò iunctæ fuere Confeſſiones. Confeſſionem verò appellauere Laudem in qua in ſacrificijs Dei bonitatem & miſericordiam extulerunt,his ferme verbis: *Confitemini Domino,quoniam bonus,quoniam in ſaculum miſericordia eius.* Quibus vocibus etiam modos muſicorum inſtrumentorum adiecerunt, vt pſalteriorum ,cithararum, cymbalorum, tubarum, & organorum. Hæc verò maximè inſtituto Dauidis regis. Quarum laudum hæc teſtimonia habemus. Primo Paralip. XXIII in holocauſto faciendo tempore Dauidis: *Leuitæ ſtent manè ad confitendum,& canendum Domino:ſimiliterq́; ad veſperam tam in oblatione holocauſtorum Domini, quàm in Sabbatis, & Calendis, & ſolemnitatibus reliquis.* & quinto ſecundi: *Leuitæ cantores cymbalis,& pſalterijs,& citharis concrepabant, & cum eis ſacerdotes centum viginti canentes tubis. Igitur cunctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis,& organis, & diuerſi generis muſicorum concinentibus,& vocem in ſublime tollentibus, longè ſonitus audiebatur, cùm Dominum laudare cœpiſſent,& dicere: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* & XXIX: *Cumq́; offerrentur holocauſta,cœperunt laudes canere Domino,ac clangere tubis,atq; in diuerſis organis, quæ Dauid rex Iſrael præparauerat concrepare.omni autem turba adorante, cantores,& ij qui tenebant tubas,erant in officio ſuo, donec com-*

nec compleretur holocauſtum. & XXXI: *Conſtituit Ezechias rex turmas ſacerdotales, & Leuiticas, ad Holocauſta, & Pacifica, vt miniſtrarent, & confiterentur, & canerent in portis caſtrorum Domini.* & Eſdræ tertio: *Fundato à cæmentarijs templo Domini, ſteterunt ſacerdotes in ornatu ſuo cum tubis, & Leuitæ filij Aſaph in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Iſrael; & concinebant in hymnis, & confeſſione Domino quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* Hinc illa ſunt in pſalmo CI: *Confeſſio, & magnificentia opus eius.* & XVI primi Paralip. *Confeſſio, & magnificentia coram Deo.* & Eccleſiaſtici XXXIX: *Benedicite Domino in operibus ſuis; date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum veſtrorum.* & Eſdræ XI: *Et nunc date confeſſionem & magnificentiam Domino Deo patrum noſtrorum.* Videtur enim fuiſſe magnificentia idem quod magnificatio, id eſt excellens & magnifica quædam laudatio, & amplius aliquid quàm confeſſio, & laus, quæ à Græco interprete ὁμολόγησις, & αἴνεσις dicuntur. vnde illud: *Magnificat anima mea Dominum.* De confeſſionibus verò pòſt iterum agetur, vbi diſputabitur de Cantoribus.

BIBLIOTECA … ROMA

De Sacrificio Conſecrationis. Cap. X.

His ſacrificijs traditis continenti ordine Lex alia quædā ſacrificia adijcit, quæ non omni-

bus communia, ſed ſingulorum propria extiterunt; quorum vnum Conſecrationis, alterum Mundationis, tertium Expiationis eſt dictum. De quibus ſequitur vt ſigillatim agamus.

Sacrificium ergo CONSECRATIONIS ſiue πλήρωσεως dictum eſt, quod ad ſolos pertinuit ſacerdotes ratione ſuæ conſecrationis, quodq; ijdem offerre manè & veſpere tenebantur in die vnctionis ſuæ longè ab eo diuerſum, quo ipſi vncti conſecrabantur; de quo dicemus tum, cùm de pontifice diſſeremus. De hoc verò ita in Lege præceptum eſt Leuitici cap. VI, in quo etiam de ſuperioribus agitur: *Dixit Dominus ad Moyſem: Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis ſuæ. Decimã partem ephi offerent ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, medium eius manè, & medium eius veſpere, quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. offeret autem eam calidam in odorem ſuauiſſimum Domino ſacerdos, qui iure patri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſquam comedet ex eo.* Eſſe autem ſacrificium vnum ex ſenis à nobis antè propoſitis, apparet, cum Lex ita eodem loco concluditur: *Iſta eſt lex Holocauſti, & ſacrificij pro peccato, atq; delicto, & pro conſecratione, & pacificorum victimis, quam conſtituit Dominus Moyſi in monte Sinai, quando mandauit filijs Iſrael, vt offerrent oblationes ſuas Domino in deſerto Sinai.*

De

De Sacrificio Mundationis.
CAP. XI.

IAM verò ſacrificium, quod diximus Mundationis, relatum eſt ad labem puerperæ, leproſi, viri ſeminiflui, & mulieris menſtruoſæ, vt Expiationis ad Sanctuarium, & populum labe pollutum.

De mundatione autem puerperæ ſic ſcriptum eſt Leuitici cap. XII: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus iuxta dies ſeparationis menſtruæ: & die octauo circumcidetur infãtulus. ipſa verò triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in ſanctuariũ, donec impleantur dies purificationis ſuæ; ſin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Cumq́; expleti fuerint dies purificationis ſuæ, pro filio, ſiue pro filia deferet agnum anniculum in Holocauſtum & pullum columbæ, ſiue turturem pro peccato ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij, & tradet ſacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & ſic mundabitur à profluuio ſanguinis ſui. Iſta eſt lex parientis maſculum, aut feminam. Quòd ſi nõ inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnũ, ſumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum in Holocauſtũ, & alterũ pro peccato: orabitq́; pro ea ſacerdos, & ſic mundabitur.* Hinc illa ſunt apud S. Lucã de beata Virgine: *Et poſtquam*

impleti ſunt dies purgationis eius, ſecundum legem Moyſis, tulerunt illum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini; Quia omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur: & vt darent hoſtiam ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

De mundatione verò leproſi deinceps agitur XIII, & XIIII. Primùm autem docetur, vt leproſus adducatur ad pontificem, ſiue ad ſacerdotes, eorumque cognitioni & iudicio permittatur, vtrum color ille qui in facie hominis natus eſt, verè lepra ſit nec ne. cuius rei dignoſcendæ multa documenta præbentur. deinde verò ratio mundationis affertur his verbis: *Hic eſt ritus leproſi, quando mundandus eſt. Adducetur ad ſacerdotem, qui egreſſus è caſtris cùm inuenerit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci licitum eſt, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyſſopum. & vnum ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes, alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco, & hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo aſperget illum qui mundandus eſt, ſepties, vt iure purgetur, & dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet.* & reliqua, quæ propter longitudinem omittuntur. nam in hac re præcipua locum indicaſſe ſatis videtur.

De viro porrò ſeminifluo traditur XV. atque vbi ſigna immunditiæ illius indicata ſunt, infertur:

Si ſa-

Si ſanatus fuerit, qui huiuſcemodi ſuſtinet paſſionem, numerabit ſeptem dies poſt emundationem ſui, & lotis veſtibus, & toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus. die autem octauo ſumet duos turtures aut duos pullos columbæ, & veniet in conſpectum Domini ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij, dabitq; eos ſacerdoti, qui faciet vnum pro peccato, & alterum in Holocauſtum, rogabitq; pro eo coram Domino, vt emundetur a fluxu ſeminis ſui.

Deinceps de muliere menſtruoſa ſic præcipitur: *Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum ſanguinis non in tempore menſtruali, vel quæ poſt menſtruum ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu ſubiacet huic paſſioni immunda erit, quaſi ſit in tẽpore menſtruo. Omne ſtratum in quo dormierit, & vas in quo ſederit, pollutum erit. quicunque tetigerit eam, lauabit veſtimenta ſua, & ipſe lotus aqua immundus erit vſque ad veſperum. Si ſteterit ſanguis, et fluere ceſſauerit, numerabit ſeptem dies purificationis ſuæ, et die octauo offeret pro ſe ſacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij: qui vnum faciet pro peccato, et alterum in Holocauſtum, rogabitq; pro ea coram Domino, et pro fluxu immunditiæ eius. Iſta eſt lex eius qui patitur fluxum ſeminis, et qui polluitur coitu, et quæ menſtruis temporibus ſeparatur, vel quæ iugi fluit ſanguine, et hominis qui dormierit cum ea.*

De Sacrificio Expiationis. CAP. XII.

HIs traditis additur inde de ſacrificio Expiationis, ſiue Propitiationis. Fuere verò Expiationes vnus, vt dictum eſt, ex diebus feſtis celeberrimis anni, die decima Septembris magna cæremonia celebratus. Eo verò die pōtifex pontificalibus veſtimentis indutus, ac Sancta ſanctorum ingreſſus vniuerſo populo ieiunante præcipuum quoddam ſacrificium fecit, quo Sanctuarium ab labibus populi, præuaricationibus, ceteriſque peccatis purgauit. Id autem his verbis traditur cap. ſextodecimo: *Loquere ad Aaron, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod eſt intra velum coram Propitiatorio quo tegitur Arca, ne moriatur, niſi hæc ante fecerit. Vitulum pro peccato offeret, & arietem in Holocauſtum. tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur Zona linea, cidarim lineā imponet capiti, ſuſcipietq́ ab vniuerſa multitudine filiorū Iſrael duos hircos pro peccato, & vnū arietem in Holocauſtum cumq́ obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe ac pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio Tabernaculi Teſtimonij: mittensq́ ſuper vtrumque ſortem, vnam Domino, & alteram capro emiſſario, cuius exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato; cuius autem in caprum emiſſariū, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittet eum in ſolitudinem. His rite celebratis offeret vitulum, & rogans pro ſe immolabit eum. aſſumtoq́ thuribulo, quod de prunis*

altaris

altaris impleuerit, & hauriens manu compoſitum thymiama in incenſum, vltra velũ intrabit in Sancta, vt poſitis ſuper ignem aromatibus nebula eorum & vapor operiat Oraculũ, quod eſt ſuper Teſtimonium, & nõ moriatur. Tollet quoque de ſanguine vituli, & aſperget digito ſepties contra Propitiatorium ad Orientẽ. Cumq; mactauerit hircum pro peccato populi, inferet ſanguinem eius intra velum, ſicut preceptũ eſt de ſanguine vituli, vt aſpergat è regione Oraculi, & expiet Sanctuarium ab immunditijs filiorum Iſrael, & à preuaricationibus eorum, cunctisq; peccatis. Nullus hominum ſit in Tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, vt roget pro ſe, & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare quod coram Domino eſt, oret pro ſe. & ſumtum ſanguinem vituli atque hirci fundet ſuper cornua eius per gyrum, aſpergénsque digito ſepties expiet, & ſanctificet illud ab immunditijs filiorum Iſrael. Poſtquam autem emundauerit Sanctuarium, & Tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentem, & poſita vtraque manu ſuper caput eius confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti eius emittet illum per hominem paratum in deſertum. Cumque portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſerto, reuertetur Aaron in Tabernaculum Teſtimonij, & depoſitis veſtibus, quibus indutus prius erat, cum intraret Sanctuarium, relictisq; ibi lauabit carnem ſuam in loco ſancto, indueturque

veſtibus ſuis. Et poſtquam egreſſus obtulerit holocauſtum ſuum, ac plebis, rogabit tam pro ſe, quàm pro populo; & adipem, qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſuper altare. ille verò qui dimiſerit caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta ſua & corpus aqua, & ſic ingredietur in caſtra. Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum ſanguis illatus eſt in Sanctuarium, vt expiatio compleretur, aſportabunt foras caſtra, & comburent igni tam pelles, quàm carnes eorum ac fimũ. & quicunq; combuſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua & carnem aqua, & ſic ingredietur in caſtra. Eritq; vobis hoc legitimum ſempiternum.

De oblatione incenſi. CAP. XIII.

PRÆTER ſacrificia verò quæ diximus, erat etiam quotidiana oblatio incenſi in altari thymiamatis. & hæc verò cuiuſmodi fuerit, explicabitur, primùm quæ in Lege, deinde quæ extra legem reperiuntur, allatis. Exodi XL: *Candelabrum ſtabit cum lucernis ſuis, & altare aureũ, in quo adoletur incenſum coram Arca Teſtimonij. Poſuit & altare aureum ſub tecto Teſtimonij contra velum, & adoleuit ſuper eo incenſum aromatum.* & XXX, vbi agitur de altari thymiamatis conſtituendo: *Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue fragrans manè. quando componet lucernas, incendet illud; & quando collocabit eas ad veſperam, vret thymiama ſempiternum coram Domino in generationes veſtras.* Quo modo verò,

& ex

&ex quibus aromata fierent, ſuprà oſtendimus, cùm de Tabernaculo diſſeruimus. Hæc in Lege. Nunc quæ extra Legem. Secundo primi Regum: *Elegi Aaron ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotem, ut aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum.* & nono tertij: *Offerebat Salomon ter quotannis Holocauſta, & pacificas victimas ſuper altare quod ædificauerat Domino, & adolebat thymiama coram Domino.* & XXII: *Adhuc populus adolebat incenſum in Excelſis.* & VI primi Paralip. *Aaron, & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis in omne opus Sancti ſanctorum.* & XXVI ſecundi: *Cùm roboratus eſſet Ozias rex Iudæ, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum. ingreſſusq; templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. ſtatimq; ingreſſus eſt poſt eum Azarias ſacerdos, et cum eo ſacerdotes Domini octoginta reſtiterunt regi, atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, ut adoleas incenſum Domino; ſed ſacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium. egredere de Sanctuario. ne contempſeris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. iratusq; Ozias, et tenens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. ſtatimq; eſt orta lepra in fronte eius coram ſacerdotibus.* & XXIX: *Patres veſtri reliquerunt Deum, incenſum non adoleuerunt, et holocauſta non obtulerunt in Sanctuario Deo Iſrael.* & Iſaiæ primo: *Holocauſta arietum nolui, incenſum abo-*

minatio eſt mihi. Quibus adijci quoque poteſt locus S. Lucæ inſignis: *Cum ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exijt vt incenſum poneret ingreſſus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat foris orans hora incenſi.* De oblatione verò thuris ſic diſertè tradidit Philo in libro de ſacrificantibus: *Lex iubet duo poni altaria, materia, loco, vſuq́; differentia. Alterum enim è ſaxis collectitijs impolitis extruitur in atrio iuxta templi veſtibulum ad immolandas victimas. alterum verò aureum ſitum eſt poſt primum velum in penetralibus, nemini conſpicuum, niſi ſacerdotibus functionis ſuæ tempore caſtitatem ſeruantibus, quod factum eſt adolendis odoribus. Vnde liquet, micam thuris oblatam ab homine pio Deo gratiorem eſſe multis hoſtijs, ſi offerenti non adſit probitas. quanto enim aurum præſtat lapidibus, & adytum veſtibulo, tanto acceptior eſt ſuffitus gratiarum actionis, quàm mactata victima. ideo non ſolum materiæ pretio, artificium opere, ſanctitateq́; loci ara hæc auguſta facta eſt, ſed & hoc, quòd apud eam quotidie ſacra exordium ſumunt à gratiarum actionibus. non eſt enim fas immolare foris, priuſquam intus ſummo mane ſuffitus factus ſit. quo ſignificatur nihil aliud, niſi Deum non delectari victimarum multitudine, ſed offerentis bona mente, ac ſpiritus puritate.*

De

De donis Sacris CAP. XIIII.

HACTENVS de ſacrificijs. Nunc de donis ſacris agamus. quæ in hoc diuerſa à ſacrificijs fuerunt, quòd in ſacrificijs oblationes aut ex toto, aut ex parte cõſumtæ ſunt, in donis integræ atq; illæſæ ſeruatę ſunt. Hęc verò aut ex Lege, aut ex voto, aut ex pura voluntate data ſunt. Vndę illud eſt Numerorum XXIX: *Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris, præter vota, & oblationes ſpontaneas.* Ex lege, vt primitiæ, decimæ, & pecunia ſacra. de quibus in vniuerſum Deuteronomij XII: *Non facietis ita Domino Deo veſtro: ſed ad locum quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis ei loco illo holocauſta, & victimas veſtras, & decimas, & primitias manuum veſtrarum, & vota, atq; donaria primogenita boum & ouium.*

De Primitiis & Decimis. CAP. XV.

PRIMITIÆ porrò dictæ, quæ cuique primò ſiue ex animalibus, ſiue ex hominibus, ſiue ex ſemine terræ orta ſunt. Decimæ, omnium fructuum, quos ſingulis annis è terra & pecudibus eliciebant, pars decima. Primitiæ verò ſiue ex legè, ſiue ex voto oblatæ, vſui ſacerdotum cedebant.

De primitijs Legis ſic præcepit Deus Exodi XXII: *Primitias tuas non tardabis reddere. Primo-*

genitum filiorũ tuorum dabis mihi. de bobus quoq;, & ouibus ſimiliter facies. ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die octaua reddes illum mihi. & ſequenti: *Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Dei tui.* & Numerorum v. *Omnes primitiæ quas offerunt filij Iſrael, ad ſacerdotem pertinent, & quidquid in Sanctuarium offertur a ſingulis, & traditur manibus ſacerdotis, ipſius erit.*

De votiuis autem primitijs Deus loquens ad Aaron & Leuitas, ſic XVIII dixit: *Primitias, quas vouerint, & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi, & filijs tuis, & filiabus tuis iure perpetuo, qui mundus eſt in domo tua, veſcetur ex eis. omnem medullam olei, & vini, & frumenti quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi; & vniuerſa frugũ initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vſus tuos. qui mundus eſt in domo tua, veſcetur ex eis. Omne quod ex voto reddiderint filij Iſrael, tuum erit.* Docuit inde, vt primogenita hominum, & animalium immundorum redimerentur, boum verò, ouium, & caprarum, non item: *Quidquid,* inquit, *primum erumpit è vulua cunctæ carnis quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus ſiue de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum eſt, redimi facias. cuius redemtio erit poſt vnum menſem, ſiclis argenti quinque, pondere ſanctuarij. ſiclus viginti obolos habet. primogenitum autem bouis, & ouis & capræ non facies redimi, quia ſanctificata ſunt Domino. ſanguinem tantùm eorum fundes ſuper altare,*

tare, & adipes adolebis in ſuauiſſimum odorem Domino. carnes verò in vſum tuum cedent, ſicut pectuſculum conſecratum, & armus dexter, tua erunt. Fuit etiam dies feſtus, in quo meſſis primitię ex lege offerebantur. de quo ſuprà diximus.

De decimis porrò hæc in Lege comperimus, primùm, vt Deo offerantur; deinde, vt ad vſum ſacerdotum traducantur. Exodi XXII: *Decimas tuas non tardabis reddere.* Leuitici XXVII: *Omnes decimæ terræ ſiue de pomis arborum, ſiue de frugibus, Domini ſunt, & illi ſanctificantur. Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimum venerit, ſancti ficabitur Domino.*

Ceterùm S. Hieronymus ſuper Ezechielem quattuor genera decimarum elicit ex verbis Legis; vnam, quam populus Leuitis dabat; alteram, quam ex ſuis decimis Leuitæ dabant ſacerdotibus: de quibus ambabus ſcribi inquit Numero. XVIII: *Præcipe Leuitis, atq; denuncia. Cum acceperitis à filijs Iſrael decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id eſt decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorũ tã de areis, quàm de torculari. & de vniuerſis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron ſacerdoti, omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini ſeparabitis, optima & electa erunt cuncta.*

Tertium inde genus decimæ fuit (inquit ille) quam vnusquiſque de populo Iſrael in ſuis horreis ſeparabat, vt comederet eam proficiſcens ad

Templum in veſtibulo eius, & Sacerdotes ac Leuitas inuitaret ad conuiuium; de qua Deuteronomij XIIII: *Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis qui naſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit vt in eo nomen eius inuocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ouibus tuis, vt diſcas timere Dominum Deum tuum omni tempore. cùm autem longior fuerit via, & locus quem elegit Dominus Deus tuus, tibiq́; benedixerit, nec potueris ad eum cuncta portare, vendes omnia, & in pretium rediges, portabisq́; manu tua, & proficiſceris ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, ſiue ex armentis, ſiue ex ouibus, vinum quoque, & ſiceram, & omne quod deſiderat anima tua, & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu, & domus tua, & Leuita qui intra portas tuas eſt. caue ne derelinquas eum, quia nō habet aliam partem in poſſeſſione tua.* Eandem verò præceptionem ſuprà XII quoque capite poſuerat, inquiens: *Ad locum quem elegerit Dominus, omnia quæ præcipio, conferetis, holocauſta, & hoſtias, & decimas, & primitias manuum veſtrarum, & quidquid præcipuum eſt in muneribus quæ vouiſtis Domino. ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro, vos, ac filij ac filiæ veſtræ, famuli & famulæ, atque leuites, qui in vrbibus veſtris commorantur. neque enim habet aliam partem & poſſeſſionem inter vos.* & ibid. pòſt: *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, &*

ti, & vini, & olei tui, ſed coram Domino Deo tuo in eo loco quem ipſe elegerit. & Tobiæ primo: *Pergebat in Hieruſalem ad templum Domini, & ibi adorabat eum, omnia primitiua ſua, & decimas ſuas fideliter offerens, ita vt in tertio anno proſelytis & aduenis miniſtraret omnem decimationem.* Sunt tamen qui à S. Hieronymo diſſentiant, & tertiam hanc decimam eandem eſſe cum prima contendãt: licitum autem fuiſſe ex prima decima aliquid ſumere, & cum Leuitis in templo epulari.

Quarta verò decima fuit, quę non ſingulis annis, ſed tertio quoque recondebatur ad pauperes ſuſtinendos; de qua Deuteronomij XIIII: *Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus quæ naſcuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas. Venietque Leuites, qui aliam non habet partem, nec poſſeſſionem tecum, & peregrinus, ac pupillus, & vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent, ac ſaturabuntur, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.* item cap. XXVI: *Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & ſaturentur.*

Hæc in Lege. Poſt Legem inde eadem obſeruata ſunt; vt XXXI ſecundi Paralip. *Præcepit Ezechias rex populo habitantium Hieruſalem vt darent partes Sacerdotibus & Leuitis, vt poſſent vacare legi Domini. Quod cum percrebuiſſet in auribus multitudinis, plurimas obtulêre primitias fi-*

lij Iſrael, frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus, decimas obtulerunt. Sed & filij Iſrael & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouium, decimásque ſanctorum, quæ vouerant Domino Deo ſuo, atque vniuerſa portantes fecerunt aceruos plurimos.

Poſt reditum inde è Babylonia primitiæ & decimæ ad Gazophylacium deferri cœptæ; Neemiæ x: *Sortes miſimus, vt afferremus primogenita terræ noſtræ, & primitiua vniuerſi fructus omnis ligni ab anno in annum, in domo Domini: & primitiuá filiorum noſtrorum, & pecorũ noſtrorum, ſicut ſcriptum eſt in Lege, & primitiua boum noſtrorum & ouiũ noſtrarum, vt offerrentur in domo Dei noſtri ſacerdotibus qui miniſtrant in domo Dei noſtri: & primitias ciborum noſtrorum, & libaminum noſtrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei afferremus ſacerdotibus ad Gazophylaciũ Dei noſtri, & decimam partem terræ noſtræ Leuitis. Ipſi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum noſtrorum. Erit autem ſacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum. Et Leuitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri ad Gazophylacium in domo theſauri. ad Gazophylacium enim deportabunt filij Iſrael, & filij Leui, primitias frumenti, vini, & olei; & ibi erunt vaſa ſanctificata.*

Phariſæi inde adeò exactè legem ſibi obſeruandam putarunt, vt etiam decimas minutorum olerum darent: quod Chriſtus arguit apud S. Lucam

cam XI: *Væ vobis Phariſæis, quia decimatis mentam, & rutam, vt omne olus, & præteritis iudicium & caritatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.*

De ſacra pecunia, & Gazophylacio. CAP. XVI.

SACRA verò (hoc enim ex propoſitis ſequitur) pecunia fuit, quæ Siclus eſt dicta, quam pretium pro animabus ſuis dabant Domino, in vſum Tabernaculi, ſic præcipiente Deo Exodi XXX: *Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael iuxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recenſiti. Hoc autem dabit omnis qui tranſit ad numerum; dimidium ſicli iuxta menſuram templi. Siclus viginti obolos habet; media pars ſicli offeretur Domino. Qui habetur in numero à viginti annis, & ſuprà dabit pretium. Diues non addet ad medium ſicli, & pauper nihil minuet. Suſceptámque pecuniam, quæ collata eſt à filijs Iſrael, trades in vſus Tabernaculi Teſtimonij, vt ſit monumentum eorum coram Domino, & propitietur animabus earum.* Hanc ergo pecuniam per multos annos ſacerdotes conſtituto templo exegerunt, deinde exigere deſierunt.

Pòſt autem cùm ad ſarciendum templum pecunia eſſet opus, neque vllam ſacerdotes haberent, quod exigere deſtitiſſent, Ioas rex iterum ſolui voluit, ac propterea arcã inſtituit, in quam

omnes in templum ingredientes pecuniam illam conferrent. eam arcam Perſico & Græco vocabulo GAZOPHYLACIVM, quia gazam cuſtodiret, & Syriaco Corbonam appellarunt. Hac de re ſic in Regum IIII, cap. XII: *Dixit Ioas ad ſacerdotes: Omnem pecuniam ſanctorum, quæ infertur in templum Domini à prætereuntibus, pecuniam pretij, & quam ſponte pro arbitrio cordis ſui inferunt in templum Domini, accipiant ſacerdotes quiſque ab exactione ſua, & inſtaurent ſarta tecta domus, ſi quid opus viderint inſtauratione. Igitur vſque ad viceſimum tertium annum regis Ioas non inſtaurauerunt ſacerdotes ſarta tecta templi. vocauitq́; rex Ioiadam pontificem & ſacerdotes, dicens eis; Quare ſarta tecta non inſtauraſtis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam ab exactione veſtra, quando ad inſtaurationem templi daturi non eſtis illam. Et conſenſerunt ſacerdotes, ne vltra acciperent pecuniam à populo cauſſa ſartorum domus. Et ſumſit Ioiada Gazophylacium vnum, aperuitq́; foramen in tabula eius, & poſuit iuxta altare ad dextram ingredientium domum Domini. & dederunt in id ſacerdotes, qui cuſtodiebant oſtium, omnem pecuniam, quæ deferebatur in templũ. cumq́; videret nimiam pecuniam eſſe in Gazophylacio, aſcendit Scriba regis, & Pontifex, & argentarij, effuderuntq́; & numerarunt pecuniã, quæ inuenta eſt in domo Domini, & dederunt eã promtam in manus operariorũ domus Domini.* Item ſecundo Paralip. XXIIII. Proferam verò verba Græcæ tralationis, quia aliqua ex parte clariora ſunt, eadem tamen

tamen manente ſententia: *Conuocauit Ioas ſacerdotes, & Leuitas, & dixit eis: Exite in vrbes Iudæ, & cogite ex omni Iſrael pecuniam, vt ſarciatur domus Dei in ſingulos annos, & feſtinate indicere. & Leuitæ non feſtinarunt.* Et *vocauit Ioas Ioiadam pontificem, & dixit ei: Cur non vidiſti de Leuitis, vt exigerent de Iuda & Hieruſalem, quod iudicatum eſt à Moyſe, quando conuocauit Iſrael in Tabernaculum Teſtimonij, quia Gotholia fuit exlex, & filij eius diſſiparunt domum Dei. Fiat arca, & ponatur in porta domus Domini extrinſecus, & edicant in Iuda & Hieruſalem: Conferes Domino, vt dixit Moyſes ad Iſrael in deſerto. Et dederunt omnes principes, & cũctus populus, & contulerunt, & coniecerunt in arcã, ita vt compleretur, & attulerunt arcã ad præpoſitos regis per manũ Leuitarum, & viderunt quòd abundabat pecunia, & venit Scriba regis, & Præpoſitus magni ſacerdotis, & exhauſerunt arcam, & poſuerunt in loco ſuo, & ita fecerunt in dies, & coaceruauerunt argentum multum: & dedit rex, & Ioiada Sacerdos facientibus opera in opificium domus Dei.* Hæc autem eadem Ioſephus aliqua quoque ex parte clarius prodidit. *Ioam,* inquit, *regem cupido reſarciendi templi inceſſit. atque accito ad ſe Ioiada pontifice iuſſit, vt in omnem mitteret regionem Leuitas, & ſacerdotes, qui exigerent pro vniuſcuiuſque capite dimidium ſiclum argenti ad inſtaurationem templi, quod à Ioram, Gotholia, & filijs eorum videbatur eſſe deſtructum. Pontifex vero hoc non fecit, ſciens, à nemine conferri argentum. tertio verò*

& viceſimo anno regni ſui Ioas Pontificem & Leuitas negligentiæ arguens, iuſſit vt in proximum annum de templi inſtauratione proſpicerent. Itaque Ioiadas conſilium, quod gratum fuit populo, adhibuit. fecit nanque ligneam arcam, & vndique muniens eam, vnum ei foramen aperuit. quam ponens in templo iuxta ſacrarium, mandauit ſingulis, vt quantum vellent, in eam mitterent per foramen pro templi reparatione. ad quod opus libenter populus omnis acceſſit, & multum argenti, multumque auri intulit. Quo facto euacuantes arcam præſente rege ſcriba ſimul & ſacerdotes argentum enumerauerunt, quod fuerat illatum, deinde eam in eodem loco repoſuerunt, idq́ quotidie obierunt. Gazophylacio inde conſtituto pecunia à Ioſia rege templum ſarciturо iterum hauſta eſt. ſic enim IIII Regum XXII ſcriptum eſt: *Miſit Ioſias rex Scribam templi ad Helciam ſacerdotem magnum, vt conſletur pecunia, quæ illata eſt in templum Domini, quam collegerunt ianitores tēpli à populo, deturq́ fabris per præpoſitos domus Domini, qui & diſtribuant eam iis qui operantur in templo Domini ad inſtauranda ſarta tecta templi.* Euerſo inde templo ſimul etiam Gazophylacium eſt euerſum, & reſtituto reſtitutum; verùm id non arca tantùm fuit, in quam pecunia iaceretur, ſed locus amplus, in quo etiam primitiæ & decimæ Leuitarum repoſitæ ſunt; vt Neemiæ X: *Primitias vindemiæ & olei afferemus ſacerdotibus ad Gazophylacium Dei noſtri.* & pòſt: *Ad Gazophylacium deportabunt filij Iſrael, & filij Leui, primitias frumenti, vini, & olei.* & XIII:

& XIII: *Erat ſuper hoc Eliaſib ſacerdos, qui fuerat Præpoſitus in Gazophylacio domus Dei noſtri. fecit ergo ſibi Gazophylacium grande: & ibi ante eum reponebant munera.* & II Maccabæorum: *Apollonius nunciauit Seleuco regi Syriæ, innumerabilibus pecunijs refertum eſſe Gazophylacium Hieroſolymis, & communes copias immenſas eſſe, quæ non pertinerent ad rationem ſacrificiorum.* Hinc etiam legitur apud S. Marcum: *Sedens Ieſus cōtra Gazophylacium aſpiciebat, quomodo turba iactaret æs in Gazophylacium.* & apud S. Lucam: *Reſpiciens Ieſus vidit eos qui mittebant munera in Gazophylacium.*

Huic porrò Gazophylacio cuſtos fuit præpoſitus, quem Iſaias capite XXII vocat ταμίαν τοῦ ἱεροῦ, id eſt quæſtorem templi, licet Latinus interpres vocet præpoſitum templi. Ioſephus autem libro XVIII gazophylacem nominat. *Stola*, inquit, *pontificis ſub ſigillo gazophylacis tenebatur, à quo etiam & cetera ornamenta templi aſſeruabantur.* Item VII Belli: *Arcas etiam, quæ gazophylacia vocantur, incendunt, in quibus magna vis erat pecuniæ, ac veſtium, atq; omnes Iudæorum propè congeſtæ diuitiæ.* Item: *Quin etiam Gazophylax, id eſt cuſtos ſacræ pecuniæ, comprehenſus, nomine Phinees, veſtes & cingula ſacerdotum indicauit.* Ac de legitimis quidem oblationibus hactenus.

De oblationibus votiuis, & voluntariis.
CAP. XVII.

SEQVITVR, vt dicam de oblationibus ſiue ſacrificiorum, ſiue donorum, quæ ex voto, vel ex voluntate confectæ ſunt; de quibus Leuitici VII: *Si voto vel ſponte quis obtulerit hoſtiam.* & XXIII: *Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctiſſimas: offeretisq; in eis oblationes Domino, holocauſta, & libamenta iuxta ritum vniuſcuiuſque diei, exceptis ſabbatis Domini, donisq; veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.*

Vota dicta, quæ quis impetrandæ gratiæ cauſſa ſe Deo ſoluturum ſpopondit, quæ non reddere nefas Deus conſtituit, Deuteronomij XXIII: *Quòd ſi voueris votum Domino, ne moreris reddere illud, quia quærens quærit Dominus illud abs te, & erit tibi in peccatum.* Quæ verba ſic exponit Philo de ſacrificio Abel: *Votum eſt petitio boni alicuius a Deo, mandatur autem, vt voti compos ſine mora coronam offerat Deo. In quo qui peccant, alij per beneficiorum obliuionem gratiarum actione ſe priuant; alij per nimiam arrogantiam ſe ipſos auctores bonorum ſuorum exiſtimant, non Deum; alij bona quidem ſua ad Deum referunt, ſed ſuo ſe merito ea conſequi putant.*

Voti verò concipiendi formula fuit talis, Iudicum XI: *Votum vouit Domino dicens, Si tradideris filios Ammon in manus meas; quicunq; primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, eum holocauſtum of-*

ſtum offeram Domino. & primo Samuelis I: *Votũ vouit dicens, Domine ſi dederis ſeruæ tuæ ſexũ viri, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet ſuper caput eius.* & II Regum VIII: *Vouens vouit ſeruus tuus dicens, Si reduxerit me Dominus in Hieruſalem, ſacrificabo Domino.*

Qui verò faciebat quod Deo promiſerat, is votum ſoluere, & votum reddere dicebatur: vt Leuitici XXII, *Qui obtulerit oblationem ſuam vel vota ſoluens, vel ſponte offerens.* & II Regum VIII: *Vadam, & reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron.* & VII Prouerbiorum: *Victimas pro ſalute denoui, vota hodie reddidi.*

Extat etiam Lex de votis faciendis, & perſoluendis, quæ virum hoc modo aſtringit: Numer. XXX: *Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit, implebit.* Puellam autem quæ erat in poteſtate patris, aut mulierem quæ erat in poteſtate viri, ſi promittente illa pater, aut vir tacuiſſent, ipſam obligauit; ſi cõtra dixiſſent, non item. Viduam autem & repudiatam iureiurando teneri voluit.

Vnuſquiſq; autem aut animam ſuam Deo vouit, aut res ſuas. Si animam, pretio redimere potuit; ſi animal, mutari votum non potuit, & conſecratum Deo manſit. domum autem ſi vouit, pretio aucto redimere potuit. omnis verò æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderata eſt. Siclus viginti obolos habuit. Hæc & alia huiuſmodi ad votum pertinentia multis verbis tradita continẽtur

Leuitici capite extremo. Fuit autem vltimum voti genus, cùm quis ſemetipſum Domino conſecrauit: de quo dictum eſt, vbi de Nazaræis eſt diſputatum.

Vota verò in templum, perinde ac cetera dona, delata eſſe, indicauit Hieremias XXXIII, cùm dixit: *Vox portantium vota in domum Domini.*

Quæ verò ſponte oblata ſunt, ea oppoſita ſunt eis quæ quis non ſolùm ex voto ſoluit, ſed etiam ex lege: vt quæ omnino à libertate voluntatis manarint. vnde Iudicum XII: *Pecunia, quæ offertur pro pretio animæ, & quam ſponte, & arbitrio cordis ſui inferunt in templum Domini.* & Eſdræ primo: *Adiuuent eum viri de loco ſuo, auro, & argento, & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei quod eſt in Hieruſalem.*

De Ieiunio, & ceteris afflictionibus corporis. CAP. XVIII.

VT autem placandi Dei gratia ſacrificia aut oblationes fecerunt, ſic etiam orandi cauſſa ieiunarunt, fleuerunt, ſaccum induerunt, ſeſe cinere conſperſerunt, humi proſtrauerunt, atq; omnino omnes humiliandi corporis rationes exquiſiuerunt: idq; aut publicè, aut priuatim. Publicè, ieiunium vniuerſo populo indicentes: priuatim, pro ſua quiſq; religione id obeũtes. Si publicè fecerunt; aut ordine fecerunt, ſemel in anno ex

no ex lege; aut extra ordinem, cùm arbitrium, aut neceſſitas tulit: idq́; vel in dies ſepté, vel tres, vel vſq; ad veſperam. Si priuatim, pro ſuo quiſq; arbitratu in eodem manens inſtituto peregit.

Legitimum atq; ordinarium ieiunium peractum eſt die decima Septembris in die Expiationum, idq́; ſolum ieiunium à Deo mandatum eſt. quare dies ille Ieiunium, aut dies ieiunij vocatus eſt. de quo antè dictum eſt.

De ieiunio publico extra ordinem indicto agitur Paralip. ſecundo, cap. xx. *Ioſaphat rex timore perterritus totum ſe contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda.* & Hieremiæ xxxvi: *Factum eſt in anno quinto Ioacim regis Iuda in menſe nono. prædicauere ieiunium in conſpectu Domini omni populo in Hieruſalem vniuerſæ multitudini, quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda.* & Eſdræ primi octauo: *Prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo noſtro, & peteremus ab eo viam rectam nobis.* Ieiunij porrò publicè celebrati inſignis mentio eſt Iudith quarto: *Clamauit omnis populus ad Dominum inſtantia magna, & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs & orationibus, ipſi & mulieres eorum. & induerunt ſeſe ſacerdotes cilicijs, & infantes proſtrauerunt contra faciem templi Domini. Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſrael, allocutusq́; eſt eos dicens, Scitote, quoniam exaudiet Dominus preces noſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini. Ad hanc exhor-*

tationem eius deprecantes Dominum permanebant in conſpectu Domini, ita vt etiam qui offerebant Domino holocauſta, præcincti cilicijs offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſupra capita eorum, & ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, vt viſitaret populum ſuum Iſrael. Item Iudicum xx: *Omnes filij Iſrael venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino, & ieiunauerunt die illo vſq; ad veſperam, & obtulerunt ei Holocauſta & Pacificas victimas.* & primo Regum VII: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphat, vt orem pro vobis Dominum. & conuenerunt in Maſphat, & hauſerunt aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atq; dixerunt ibi: Peccauimus Domino.* & primo Maccabæorum tertio: *Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Hieruſalem, qui locus erat orationis in Maſpha antè in Iſrael; & ieiunarunt illa die, & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua.* & XIII ſecundi: *Omnibus petentibus à Deo miſericordiam cum fletu, & ieiunijs per triduum continuum proſtratis hortatus eſt eos Iudas vt ſe præpararent.*

Priuati verò ieiunij ratio ex his elici locis poteſt. Numerorum xxx: *Si vxor vouerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium, vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam; in arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue non faciat.* & XII ſecundi Regum: *Deprecatus eſt Dominum Dauid pro paruulo, & ieiunauit ieiunio, & ingreſſus ſeorſum iacuit ſuper terram.* Vnde paulo pòſt ipſe dixit:

dixit: *Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui, & fleui. Dicebam enim, Quis ſcit, ſi fortè eum mihi donet Dominus, & viuat infans?* & XXI tertij: *Cum audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitq́; & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite.* Et primo ſecundi Eſdræ: *Cumq́; hæc audiſſem, ſedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli.* & quinto quarti: *Si oraueris iterum, & ploraueris, & ieiunaueris ſeptem diebus, audies iterum horum maiora:* & Iudith VIII: *Iudith in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos cilicium ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ, præter ſabbata, & neomenias, & feſta domus Iſrael.*

Hæc igitur cùm eſſet Iudæorum in ieiunando conſuetudo, ſanè apparet, cur Phariſæi, qui ſe ceteris religione præſtare videri volebant, ita ieiunium amplecterentur, vt bis in ſabbato ieiunarent, teſte S. Luca, & admiratione affecti ſint, cur, cùm ipſi ieiunarent, diſcipuli Chriſti non ieiunarent. Probatum autẽ eſſe ab ipſo etiã Chriſto ieiuniũ, liquet ex eo, quòd & ipſe more Moyſis & Heliæ ieiunauit, & ieiunij rationem docuit, inquiens: *Cùm ieiunatis, nolite fieri, ſicut hypocritæ, triſtes. exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes.*

Vt autem ſacrificia iuſtitiæ & laudis dilexit magis Deus, quàm victimarum & ſanguinis; ſic

iuſtitiam, ſiue caritatem potiorem ieiunio habuit, atq; omnino cordis afflictionem, quàm corporis. Indicat Iſaias LVIII inquiens: *Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere animam ſuam? nunquid contorquere, quaſi circulum, caput ſuum, & ſaccum ac cinerem ſternere? nunquid iſtud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? nónne hoc eſt magis ieiunium quod elegi? diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe: frange eſurienti panem tuum, & egenos vagosq́; induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Indicat item Ioel: *Hæc dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra, non veſtimenta veſtra.* Hæc verò mandabantur Iudæis, qui ſtudioſius ieiunia, quàm caritatem amplectebantur, & cibū facilius faſtidiebant, quàm peccatum auerſabantur. Ac de ritibus quidem ſacris hæc dicta ſint.

CAROLI

CAROLI SIGONII DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER V,

qui de perſonis ſacris inſcribitur.

De generibus ſacrarum perſonarum. CAP. I.

DIRIGE *me in veritate tua Domine, & doce me, Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Quod enim aliud eſt nomen tuum, quàm quod inuocant ij quos tu in ſortem vocaſti tuam? de quibus hoc mihi libro eſt diſſerendum. Neque enim, poſtquam de locis ſacris, diebus, & ritibus dixi, relinquitur aliud, quàm vt agam de perſonis, quæ horum locorum, dierum, rituum, & omnium denique cæremoniarum curam & cuſtodiam habuerunt. Voco autem perſonas ſacras, quæ aut in miniſterio diuino verſatæ ſunt, aut quoquo modo Dei voluntatem ac legem expoſuerunt. Hi verò fuere Pontifices, Sacerdotes, Leuitæ, Cantores, Ianitores, & Nathinæi. Item Nazaræi, Prophetæ, & Scribæ cum ſectis eorum. Horum autem officia cùm explicabimus, ſimul etiam munerra Leuiticæ tribus, quæ ſecreta à ceteris fuit, expediemus;

quia huic religionis, reliquis ipſius adminiſtratio reipublicæ obtigit. Leuitas enim, vt Numerorum tertio ſcriptum eſt, ſibi aſciuit Deus pro primogenitis Hebræorum, quos ſibi deſtinarat iam tum, cùm primigenas Ægyptiorum perculerat. Quos vt forte prædiorum orbauit, ſic ſummis alijs præmijs atque honoribus decorauit. nam & participes eorum quæ Deo à gratis hominibus offerebantur, effecit, & ſolum cultum Dei tractare, tanquam curam ſortemq́; propriam, voluit. ſic enim XVIII Num. ad Aaron loquens adiecit: *In terra eorum nihil poſſidebis, nec habebis partem inter eos. ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael. filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionem pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in Tabernaculo fœderis.* Ordiamur ergo à Pontificibus.

De Pontificibus CAP. II.

VT autem omnium ſacrorum principatum tenuere ij qui Sacerdotes dicti ſunt, ſic inter omnes ſacerdotes excelluit is quem Pontificem appellarunt. Itaq; in ſacris libris non ſolùm ſacerdos, ſed etiam ſacerdos primus, ſacerdos magnus, ſacerdotum princeps, ſiue more Latino, Pontifex nuncupatur. quo conſtituto reliqui ſimpliciter ſacerdotes, & ſacerdotes ſecundi, ſiue ſecundi ordinis appellati; vt XXIII quarti Regū: *Præcepit Ioſias rex Helciæ ſacerdoti magno, & ſacerdotibus ſecundi ordinis, & ianitoribus.* & IIII Iudith: *Eliachim ſacerdos Domini magnus.* & III

Neemiæ:

Neemiæ: *Eliaſib ſacerdos magnus.* & x x v Regum: *Abſtulit princeps militia Saraiam ſacerdotem primum & Sophoniam ſacerdotem ſecundum.* rectè. Saraias enim pontificatu maximo, Sophonias ſimplici ſacerdotio fungebatur. Si ergo tanta in ſacris ipſius pontificis auctoritas fuit, vt ceteris omnibus dignitate præſtiterit, profectò qui diſertè pontificatum expreſſerit, magna fundamenta ad reliqua intelligenda poſuerit. Dicamus igitur de pontifice, lectore antè admonito, quoniam Deus Aaronem Moyſis fratrem ex tribu Leui pontificem, filios verò eius ſacerdotes conſtituit, propterea quæ de Aarone dicentur, ad pontificem; quæ de filijs, ad ſacerdotes referenda videri; præterea verò, quoniam Deus Exodi x x v i i i, Tabernaculo explicito, de Pontifice ita præcepit, vt primùm de veſtibus eius, deinde de conſecratione, tum de conditionibus, ad extremum de muneribus egerit, ob id & nos quoque eundem ordinem in docendo conſeruaturos.

VESTES ergo pontificiæ fuere octo, Superhumerale, Rationale, Tunica hyacinthina, Tunica linea ſtricta, Feminalia linea, Baltheus, Tiara, & Lamina aurea. his enim Deus mandauit Moyſi vt Aaronem pontificem deſignatum indueret. Non grauabor in hoc quoq; primùm verba referre legis, deinde ea alienis auctoritatibus illuſtrare. ſic igitur Deus de SVPERHVMERALI præcepit: *Facient Superhumerale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta,*

opere polymito. duas oras iunctas habebit in vtroq; latere ſummitatum, vt in vnum redeant. ſumesq; duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael, ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero iuxta ordinem natiuitatis eorum. Adijcit inde de RATIONALI hoc modo: *Rationale quoq; iudicij facies opere polymito iuxta texturam Superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta. quadrangulum erit, & duplex. menſuram palmi habebit tam in longitudine, quàm in latitudine: ponesq; in eo quattuor ordines lapidum. in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus; in ſecundo carbunculus, ſapphirus, & iaſpis; in tertio ligurius, & achates, & amethyſtus; in quarto chryſolithus, onychinus, & beryllus. incluſi auro erunt per ordines ſuos, habebuntq; nomina filiorum Iſrael. duodecim nominibus cælabuntur, ſinguli nominibus ſingulorum per* XII *tribus. portabitq; Aaron nomina filiorum Iſrael coram Domino ſuper vtrumque humerum ob recordationem. portabitq; Aaron nomina filiorum Iſrael in Rationali iudicij ſuper pectus ſuum, quando ingredietur Sanctuarium coram Domino, & geſtabit iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo in conſpectu Domini ſemper.* Pergit inde de TVNICA HYACINTHINA his verbis: *Facies & Tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam, in cuius medio ſupra erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facilè rumpantur. deorſum verò ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum*

cuitum quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, miſtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum, & malum Punicum. & veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus, quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur. Inde ſubijcit breui de Tunica LINEA STRICTA, & reliquis, inquiens: *Stringesq́ʒ* TVNICAM *byſſo, &* TIARAM *byſſinam facies, &* BALTHEVM *opere plumarij. Facies &* LAMINAM *de auro puriſſimo, in qua ſculpes opere cælatoris Sanctū Domino, ligabisq́ʒ eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram imminens fronti pontificis. portabitq́ʒ Aaron iniquitatem eorum quæ obtulerunt & ſanctificauerunt filij Iſrael in cunctis muneribus & donarijs ſuis. erit autem lamina ſemper in fronte eius, vt placatus ſit ei Dominus.* Ad extremum adduntur etiam FEMINALIA, his verbis: *Facies & feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis ſuæ à renibus vſq́ʒ ad femora; & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingredientur Tabernaculum Teſtimonij, vel quando propinquant altari, vt miniſtrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur.* Hæc præcipiuntur in Exodo. facta verò narrantur Leuitici VIII ita: *Moyſes veſtiuit Aaron Subucula linea, accingens eum Baltheo, & induens Tunica hyacinthina, & deſuper Humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. Cidari quoq́ʒ texit caput, & ſuper eam contra frontem poſuit Laminam auream conſecratam in ſan-*

ſtificatione, ſicut præceperat ei Dominus. Atq; hæc quidem in Lege.

Qualia verò hæc veſtimenta fuerint, clarius Ioſephus expoſuit, qui ſtante templo floruit. à quo S. Hieronymus hæc epiſtola CXXVIII ſumſit, quæ in hunc locum rei declarandæ cauſſa intexere libuit.

Lineis feminalibus, quæ vſq; ad genua & poplites veniunt, verenda celantur, & ſuperior pars ſub vmbilico vehementer aſtringitur, vt ſi quando expediti mactant victimas, tauros, & arietes trahunt, portantq; onera, & in officio miniſtrandi ſunt, etiamſi lapſi fuerint & femora reuelauerint, non pateat quod opertum eſt. Refert Ioſephus hæc feminalia de byſſo retorta ſolere contexi, & poſtquam inciſa fuerint, acu conſui. non enim in tela poſſe eiuſmodi fieri.

Secunda ex lino tunica talaris, duplici ſindone, quam & ipſam Ioſephus byſſinam vocat, quod in Hebræo ſermone in lineam vertitur. hæc adhæret corpori, & tam arcta eſt. & ſtrictis manicis, vt nulla omnino in veſte ſit ruga; & vſque ad crura deſcendat. Hanc vulgarem camiſiam poſſis dicere.

Tertium genus eſt veſtimenti cingulum, vel baltheus, vel Zona. Hoc in ſimilitudinem pellis colubri, qua exuit ſenectutem, ſic in rotundum textum eſt, vt marſupium longius putes, textum eſt autem ſubtegmine cocci, purpuræ, hyacinthi, & ſtamine byſſino ob decorem, & fortitudinem, atque ita polymita arte diſtinctum, vt diuerſos flores, ac gemmas

gemmas artificis manu non textas, ſed additas arbitreris. Lineam tunicam, de qua diximus inter vmbilicum ac pectus hoc ſtringunt baltheo, qui quattuor digitorum habens latitudinem, atque ex vna parte ad crura dependens, cum ad ſacrificia curſu & expeditione opus eſt, in laeuum humerum retorquetur.

Quartum genus eſt veſtimenti rotundum pileolum, quaſi ſphæra media ſit diuiſa, & pars vna ponatur in capite. Tiaram Græci, & noſtri appellant. non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad comam caput tegit; ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit: atq; ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, vt non facilè labatur ex capite. eſt autem byſſinum, & ſic fabrè opertum linteolo, vt nulla acus veſtigia extrinſecus appareant. His quattuor veſtimentis, id eſt feminalibus, tunica linea, cingulo, & pileo tam ſacerdotes, quàm pontifices vtuntur. reliqua quattuor propriè pontificum ſunt.

Quorum vnum eſt tunica talaris tota hyacinthina, ex lateribus eiuſdem coloris aſſutas habens manicas, & in ſuperiori parte, qua collo induitur, aperta, quod vulgo capitium vocant, oris firmiſſimis ex ſe textis, ne facilè rumpatur. in extrema parte, id eſt ad pedes, ſeptuaginta duo ſunt tintinnabula, totidem mala Punica, iiſdem contexta coloribus, vt ſupra cingulum. inter duo tintinnabula vnum malum eſt, inter duo mala vnum tintinnabulum, vt alterutrum ſibi media ſint.

Sextum eſt veſtimentum, quod Hebraica lingua dicitur Ephod, id eſt ſuperhumerale, & ſolis conuenit pontificibus, ex hyacintho, byſſo, cocco, purpura, & auro contextum. Auri laminæ mira tenuitate tenduntur, ex quibus ſecta fila torquentur cum ſubtegmine trium colorum, hyacinthi, cocci, purpuræ, & cum ſtamine byſſino, & efficitur palliolum miræ pulchritudinis, perſtringens fulgore oculos in modum caracallarum, ſed abſq; cucullis. contra pectus nihil contextum eſt, & locus futuro Rationali derelictus. in vtroq; humero habet ſingulos lapides clauſos, & aſtrictos auro. onychini, aut ſmaragdi ab interpretibus verſi. Ioſephus ſardonychas vocat. & in ſingulis lapidibus ſena patriarcharum nomina ſunt, quibus Iſraeliticus populus diuiditur; in dextro humero maiores filij Iacob, in læuo minores ſcripti ſunt, vt pontifex ingrediens Sancta Sanctorum nomina populi, pro quo rogaturus eſt Dominum, portet in humeris.

Septimum vocatur Rationale. Pannus eſt breuis ex auro, & quattuor textus coloribus iiſdem, quibus Superhumerale, habens magnitudinem palmi per quadrũ, & duplex, ne facilè rumpatur. intexti ſunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atq; pretij per quattuor ordines, ita vt in ſingulis verſiculis terni lapides collocentur. in primo ordine ſardius, topazius, ſmaragdus ponitur; in ſecundo carbunculus, ſapphirus, iaſpis; in tertio lyncurius, achates, amethyſtus; in quarto chryſolithus, onychinus, beryllus. ſatisq; miror, cur hyacinthus pretioſiſſimus lapis horũ numero nõ ponatur, niſi fortè ipſe eſt

alio

alio nomine lyncurius. in ſingulis lapidibus ſecundũ ætates duodecim tribuum ſculpta nomina ſunt. Per quattuor Rationalis angulos quattuor annuli ſunt aurei habentes contra ſe in Superhumerali alios quattuor, vt cùm appoſitum fuerit Rationale in loco, quem in Ephod diximus derelictum, annulus veniat contra annulum, & mutuo ſibi vittis copulentur hyacinthinis. Porrò ne magnitudo & pondus lapidum contexta ſtamina rumperent, auro ligati ſunt atque concluſi. nec ſufficit hoc ad firmitatem, niſi & cathenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fiſtulis aureis tegerentur, haberentq́; & in Rationali ſupra duos maiores annulos, qui vncinis Superhumeralis aureis necterentur, & deorſum alios duos. nam poſt tergum in Superhumerali cõtra pectus & ſtomachum ex vtroque latere erant annuli aurei, qui cathenis cum Rationalis inferioribus annulis iungebantur. atque ita fiebat, vt aſtringerentur & Rationale Superhumerali, & Superhumerale Rationali, vt vna textura contra videntibus putaretur.

Octaua eſt lamina aurea, in qua eſt ſcriptum nomen Dei Hebraicis quattuor litteris, quod apud illos ineffabile nuncupatur. Hic ſuper pileolum lineum, & commune omnium ſacerdotum in pontifice plus additur, vt in fronte vitta hyacinthina conſtringatur, totamq́; pontificis pulchritudinem Dei vocabulum coronet, & protegat. Hæc S. Hieronymus ex Ioſepho.

Apud eundem porrò Ioſephum quædam alia memorabilia ab illo prætermiſſa leguntur, vt de

lapidibus Superhumeralis, & Rationalis, & Pileo hyacinthino. Nam de lapidibus ſic ſcribit: *Lapides, quos ferebat ſuper humerum pontifex, erant ſardonyches. cum autem Deus ſacrificijs adeſſet, is qui in dextro humero portabatur, micabat, & ſplendorem tantum emittebat, vt etiam procul poſitis illuceſceret, cùm prius ea luce careret. Per duodecim autem lapides Rationalis Deus victoriam pugnaturis prænunciabat. tanto enim ſplendore fulgebant, cum nondum exercitus moueretur, vt omnibus conſtaret, eorum auxilio adeſſe Deum. Ceſſauit autem Rationale & ſardonyx annis iam ducentis, antè quam ego hæc conſcriberem, cum Deus moleſtè ferret tranſgreſſiones legum.* Quod tempus, ſi veterum ſæculorum memoria replicetur, in regis Ioannis Hyrcani ætatem incurrit. De pileo verò idem ſic prodit: *Præter communem cum ſacerdotibus pileum pontifex alterum pileum habuit conſutum ex hyacintho variatũ. quem corona aurea circumdedit, quæ tribus ordinibus diſtincta fuit. ſuper quam in medio floruit calyx aureus herbæ, quæ à Græcis dicitur hyoſcyamos ſimilis.* Hoc idem Talmudiſtæ tradunt de lapidibus Rationalis, qui ſplendeſcere deſierunt, verùm id iam inde à conſtructione ſecundi templi contigiſſe narrant. Hæc de veſtibus.

CONSECRATIO verò pontificis per ſeptem dies hoc modo facta eſt. Qui futurus erat ſacerdos, primùm ad altare offerebatur, deinde aqua lauabatur, tum veſtibus, quas diximus, induebatur, inde capiti oleum ſanctum infundebatur, de-

demum ſacrificio præcipuo facto conſecrabatur, atque eius ſanguine altare & veſtes aſpergebantur. Hæc verò Exodi XXIX ſic præcepit Deus: *Sed & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur. Cùm laueris Aaron cum filijs ſuis aqua, indues eum veſtimentis Linea, & Tunica, & Superhumerali, & Rationali, quod conſtringes Baltheo, & pones Tiaram in capite eius, & Laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius. atque hoc ritu conſecrabitur. Poſtquam initiaueris manus eius, applicabis & vitulum coram Tabernaculo Teſtimonij*, & quæ ſequuntur. Quæ verò mandata ſunt in Exodo, ea perfecta referuntur in Leuitico cap. VIII: nempe Aaronem oblatum, lotum, veſtitum, vnctum: *Moyſes congregata omni turba ante fores Tabernaculi obtulit Aaron. cumq́ lauiſſet eum, veſtiuit pontificem ſubucula linea, accingens eum baltheo, & induens tunica hyacinthina, & deſuper humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. Cidari quoque texit caput, & ſuper eam contra frontem poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione. Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni ſupellectile ſua. cumque ſanctificans aſperſiſſet altare ſeptem vicibus, vnxit illud, & omnia vaſa eius, labrumq́ cum baſi ſua ſanctificauit oleo; quod fundēs ſuper caput Aaron, vnxit eum, & conſecrauit.* Demum affert ſolemne ſacrificium conſecrationis. quod hoc modo factum eſt ex mandato Dei: *Obtulit vitulum pro peccato, cumq́ ſuper caput eius*

Poſuiſſet Aaron manus ſuas, immolauit eum hauriens ſanguinem, & tincto digito tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & ſanctificato fudit reliquum ſanguinem ad fundamenta eius, adipem verò, qui erat ſuper vitalia, & reticulum iecoris, duóſque renunculos cum aruinulis ſuis, adoleuit ſuper altare; vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra caſtra. Obtulit & arietem in holocauſtum. ſuper cuius caput cùm impoſuiſſet Aaron manus ſuas, immolauit eum, & fudit ſanguinem eius per circuitum altaris, ipſumque arietem in fruſta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni; lotis prius inteſtinis, & pedibus: totumque ſimul arietem incendit ſuper altare, eò quòd eſſet holocauſtum ſuauiſſimi odoris Domino. Obtulit & arietem ſecundum in conſecratione ſacerdotis, poſuitq́ ſuper caput eius Aaron manus ſuas. quem cùm immolaſſet Moyſes, ſumens de ſanguine eius tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, ſimiliter & pedis. reliquum fudit ſuper altare per circuitum, adipem verò, & caudam, omnemq́ pinguedinem quæ operit inteſtina, reticulumq́ iecoris, & duos renes cum adipibus ſuis, & armo dextro, ſeparauit. Tollens autem de caniſtro azymorum, quod erat coram Domino, panem abſq́ fermento, & collyridam conſperſam oleo, laganumq́ poſuit ſuper adipes, & armum dextrum, tradens ſimul omnia Aaron. qui poſtquam leuauit ea coram Domino, rurſum ſuſcepta de manibus eius adoleuit ſuper altare Holocauſti, eò quod conſecrationis eſſet oblatio in odorem ſuauitatis ſacrificij Domi-

Domino. tulitq́ pectuſculum eleuans illud coram Domino de ariete cõſecrationis in partem ſuam. aſſumensq́ vnguentum, & ſanguinem qui erat in altari, aſperſit ſuper Aaron, & veſtimenta eius. Cúmque ſanctificaſſet eum in veſtitu ſuo, præcepit ei dicens: Coquite carnes ante fores Tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque conſecrationis edite, qui poſiti ſunt in caniſtro, ſicut præcepit mihi Dominus dicens: Aaron & filij eius comedent illos. quidquid autem reliquum fuerit de carne, & panibus, ignis abſumet. De oſtio quoque Tabernaculi non exibitis ſeptem diebus, vſque ad diem quo complebitur tempus conſecrationis veſtræ. Septem enim diebus finitur conſecratio, ſicut in præſentiarum factum eſt. Hæc verò his verbis declarauit Philo libro tertio de vita Moyſis: *Poſtquam Moyſes induit ſacerdotes ſacratis veſtibus, ſumſit vnguentum ſuaueolentiſſimum, confectum arte vnguentaria, quo primùm ſubdialia vaſa, altare labrúmque perunxit aſperſa ſepties, deinde Tabernaculũ, & ſacra vaſa ſingula, arcã, candelabrum, thymiaterium, menſam, calices, phialas, ceteraq́ ſacrificijs ſeruientia. poſtremo adductũ pontificem inunxit profuſo largiter in caput eius ſacro vnguine. His rite peractis iubet adduci vitulum, & duos arietes; vitulum, vt offerret in remiſſionem peccatorum, ſubindicans, cuiuis nato etiam bono, vel ob hoc ipſum, quòd natus ſit, cognatum eſſe peccatum; propterea placandum eſſe Deum precibus & victimis, ne iratus ſæuiat: arietem autem vnum, qui adoleretur ſolidus auctori rerum omnium, cuius benignitate pro ſe quiſq́ frui-*

tur elementis omnibus; alterum autem ad abſolutam eorum qui ſacrabantur purificationem, quem aptè Conſecrationis cognominauit, quòd per hoc ſacrificium initiarentur ſacerdotes Dei. eius ſanguinis partem circum altare profudit, partem excepit phiala, eoq; tinxit tria membra initiatorum, auriculam extremam, manum extremam, pedem extremum: ſignificans virum perfectum debere purum eſſe ſermone, opere, tota vita. ſermonem enim auditus indicat, manus ſignificat opera, pes totius vitæ tranſitum. ſumſit inde ex eo, quod circum altare profuſum erat vel ex vnguento, vel victimis omnibus, eoq; permiſto ſacerdotes aſperſit, volens eos non ſolùm externæ, ſubdiualisq; ſanctitatis fieri participes, verùm etiam internæ, quãdo ſacra facturi erant in adytis, in quibus omnia peruncta ſacro vnguento fuerant. deinde alijs quoq; cæſis victimis, tum pro ſacerdotibus ipſis, tum pro ſenatu, ac gente vniuerſa fratrem introduxit in Tabernaculum. erat enim is dies octauus à conſecratione, huius feſti vltimus. ſuperiores enim ſeptem, fratri filijsq; eius initiandis datí fuerant.

CONDITIONES verò illi impoſitæ aliæ impedimentum attulerunt, ne pontifex fieri poſſet; aliæ factum quibuſdam quaſi vinculis obligarunt. Primæ ſic expreſſæ ſunt Leuitici XXI: *Pontifex, ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis oleum, & cuius manus in ſacerdotio conſecratæ ſunt, veſtitusqúe eſt ſanctis veſtibus, non erit mancus, debilis, cæcus, claudus, habens maculam, albuginem, aut eiuſmodi alia vitia corporis.* Vnde ſcri-

pſit

pſit Philo de ſacrificijs: *Sacrificare nulli ſacerdoti, niſi integro, permittitur, cui ne minima quidem inſit labecula.* & Ariſtobulus rex, vt prodit Ioſephus, cùm Hyrcano fratri ſuo pontificatum abrogauiſſet, naſum præſecuit, vt mutilato corpore illi ſpem recuperandi honoris, atque adeò etiam facultatem adimeret. Secundæ ita: *Caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta ſua non ſcindet, & ad omnẽ mortuum non ingredietur omnino. ſuper patre quoque ſuo, & matre ſua non contaminabitur, nec egredietur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum ſanctæ vnctionis Dei ſui ſuper eum eſt. virginem ducet vxorem, viduã autem, & repudiatam, & ſordidam, & meretricem non accipiet, ſed puellã de populo ſuo, ne communicet ſtirpem generis ſui vulgo gētis ſuæ.* In quæ ſic Philo de monarchia: *Quoniam nemo, niſi vir, cooptatur in ſacerdotium, non cariturus amplexuum cupidine, quæruntur ei caſtæ virginis nuptiæ, ſanctis prognatæ parentibus. meretricem enim pariter animo impuram atq; corpore, ne aſpicere quidem ei licet, etiam ſi quæſtu relicto ad bonam frugem ſe recepit, eò quòd olim pollutum vitæ inſtitutum ſequuta ſit.*

Poſtremò Officia eius, quæ in lege præcepta ſunt, hæc fuerunt: vt Tabernaculum ingreſſus quotidie lucernas concinnaret, ingreſſus verò Sanctuarium incenſum ad altare Thymiamatis adoleret, ſingulis ſeptimanis panes Propoſitionis cõficeret, ac ſibi haberet, diebus feſtis ſacrificia populi vnà cum ſacerdotibus faceret: ſemel autem in anno in die Expiationum, ſacris ve-

ſtibus indutus, ingreſſus Sanctuarium ipſum cum altari Thymiamatis ab labibus & peccatis populi expiaret, & ſimul pro ſe, ac domo ſua, & toto populo preces funderet.

De Lucernis ſic Leuitici XXIIII: *Præcipe filijs Iſrael, vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum ac lucidum ad concinnandas lucernas iugiter. Extra velum Teſtimonij in Tabernaculo fœderis ponet eas Aaron à veſpere vſque in manè coram Domino, cultu ritúque perpetuo in generationibus veſtris; ſuper candelabrum mundiſſimum ponentur ſemper in conſpectu Domini.* Vnde XII ſecundi Paralip. ſcriptum eſt: *Eſt apud nos candelabrum aureum, & lucerna eius, vt accendantur ſemper ad veſperam.* & primo ſecundi Maccabæorum: *Obtulimus ſacrificium, & ſimilaginem, & accendimus lucernas, & propoſuimus panes.*

De adolendo incenſo ad ea quæ ſuprà dicta ſunt, hæc adijcimus. Secundo primi Regum: *Elegi Aaron mihi in ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum, & portaret Ephod coram me.* In ſexto primi Paralip. *Aaron, & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis in omne opus Sancti Sanctorum, & vt precarentur pro Iſrael iuxta omnia quæ præceperat Moyſes.* & XXVI: *Separatus eſt Aaron, vt miniſtraret in Sancto Sanctorum ipſe & filij eius in ſempiternum, & adoleret incenſum Domino ſecundum ritum ſuum, & benediceret nomini eius in perpetuum.*

De Panibus ſic XXIIII Leuitici: *Accipies quoque*

queſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas; quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues. & pones ſuper eos thus lucidiſſimum, vt ſit panis in monumentum oblationis Domini. Per ſingula ſabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filijs Iſrael fœdere ſempiterno: eruntq́ Aaron, & filiorum eius, vt comedant eos in loco ſancto: quia ſancta ſanctorum eſt de ſacrificijs Domini iure perpetuo. De ijſdem ſic legitur primo Regum XXI: *Dixit Achimelech ſacerdos Dauidi panes petenti, Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum. Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatum panem. neque enim erat ibi panis, niſi tantùm panes Propoſitionis, qui ſublati fuerant à facie Domini, vt ponerentur panes calidi.* Vnde ſcripſit S. Matthæus XII: *Dixit Ieſus Phariſæis: Non legiſtis, quid fecerit Dauid, quando eſuriјt, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes Propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neq; ijs qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus?* & primo ſecundi Maccab. *Accendimus lucernas, & propoſuimus panes.* & primo Paralip. IX: *De filijs Cahat ſuper panes erant Propoſitionis, vt ſemper nouos per ſingula ſabbata præpararent.*

De ſacrificijs in diebus feſtis agendis, præter ea quæ de ſingulis ſacrificijs & diebus feſtis ſuprà ex Lege protulimus, teſtis eſt Ioſephus VI Belli inquiens: *Pontifex cum ſacerdotibus aſcendebat ad templum ſeptimo quoque die, & Calendis, & in annuis feſtiuitatibus populi, & ſacrificabat vela-*

mine præcinctus vſque ad genitilia, lineum intrinſecus habens vſque ad pedes, & ſuper hyacinthinum indumentum rotundum, ex quo ſimbria pendebant alternis nodis aurea tintinnabula & malagranata ſuſtinentes.

De Expiationibus ſuprà dictum eſt, cùm de feſto die expiationum eſt dictum. quo ex loco illud etiam repetendum eſt, quod eſt xvi Leuitici: *Loquere ad Aaron, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium quod eſt intra velum coram Propitiatorio, quo tegitur Arca, ne moriatur, niſi hæc antefecerit. Vitulum pro peccato offeret, & arietem in Holocauſtum. tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda celabit, ac cingetur Zona linea, cidarim lineam imponet capiti, ſuſcipietq; ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocauſtum. Cumq; obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe ac domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio Tabernaculi Teſtimonij: mittensq; ſuper vtrumq; ſortem, vnam Domino, & alteram capro emiſſario, cuius exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato:* & reliqua, quæ longa oratione texuntur de vitulo, & hircis in expiationem peccatorum mactandis. Quæ qui cognoſcere voluerit, ad ſuperiorem, vt dixi, locum redibit. Hoc verò fecit Pontifex ſemel in anno, & ſolus Sancta Sanctorum ingreſſus. Sic enim præceptum eſt Exodi xxx: *Deprecabitur Aaron ſuper cornua altaris thymiamatis ſemel per annum in ſanguine, quod oblatum eſt pro peccato, & placabit ſuper eo in generationibus*

bus veſtris. Atque hoc idem etiam ſignificauit S. Paulus ad Hebræos IX: *In priore Tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes ſacrificiorum officia conſummantes, in ſecundo autem ſemel in anno ſolus pontifex non ſine ſanguine.* declarauit autem Philo de legatione ad Caium: *Sanctuarium ſemel quotannis pontifex ingreditur Ieiunij tempore, tantùm odores incenſurus, & ex more vota facturus, vt felix annus & pax contingat omnibus hominibus. De cetero ſi quis non dico plebeius Iudæus, ſed ſacerdos vel à ſummo proximus, imo is ipſe pōtifex ſi duobus anni diebus, aut eadem die ter quatérve introierit, capite luet abſque venia. tantam religionem adytorum voluit eſſe legislator, vt hæc ſola inacceſſa intactaq́ ſeruarentur.* & ſecundo de monarchia: *Intima templi nemini videre fas eſt, præterquam ſoli pontifici, & id ei quoque vno die duntaxat anniuerſario permittitur, quo introſpicit omnia. infert autem odoramenta, & foculum cum ignitis carbonibus. ibi multo ſuffitu fumus circumquaque offunditur, & viſum offuſcat, nec ſinit longius proſpicere.* Item Ioſephus VI Belli: *Superhumerali, & Rationali pontifex vtebatur ſolùm, cùm Sancta Sanctorum ingrediebatur. quod ſemel in anno ſolus faciebat, quo die cunctis ieiunare mos erat.* & ſecundo aduerſus Appionem: *Templum quattuor porticus habuit in circuitu, quarum ſingulæ propriam ſecundum legem cuſtodiam habuerunt. In exteriorem ingredi omnibus licuit, etiam alienigenis, mulieribus tantum mēſtruatis prohibitis. in ſecundam mares cum vxoribus ſi mundæ*

eſſent, inibant. in tertiam mares, qui mundi erant, aut purificati. in quartam ſacerdotes ſtolis induti ſacerdotalibus; in adytum ſoli pontifices propria ſtola amicti. Quod autem ſcriptum eſt, pontificem ſemel in anno ſolum Sancta eſſe ingreſſum, S. Auguſtinus interpretatur, eum quotidie quidem ingreſſum eſſe propter incenſum, at ſemel in anno propter expiationem cum ſanguine purificationis. Verùm poſſumus etiam dicere, eum quotidie quidem Sanctuarium eſſe ingreſſum, ſed ſacerdotum comitatu ſtipatum, ſemel autem in anno ſolum, id eſt ſine ſacerdotibus, in die Expiationum. Siquidem Leuitici XVI ſcriptum eſt: *Nullus hominum ſit in Tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, vt roget pro ſe, & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur.* Hactenus de ijs quæ propoſita fuerant, veſtibus, conſecratione, conditionibus, officiiſque Pontificum. Nunc de electione illorum dicamus.

HÆc igitur dignitas data eſt Aaroni primùm ex mandato Dei, vt perpetuò in poſteritate eius maneret. Id autem mãdarat Deus Exodi XXVIII inquiens: *Legitimum ſempiternum erit Aaron, & ſemini eius poſt eum.* & ſequenti: *Veſtem ſanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius poſt eum, vt vngantur in ea, & conſecrentur manus eorum. Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit conſtitutus de filijs eius, qui ingredietur Tabernaculum Teſtimonij, vt miniſtret in Sanctuario.* & XXIII primi Paralip. *Separatus eſt*

Aaron,

Aaron, vt miniſtraret in Sancto Sanctorum ipſe, & filij eius in ſempiternum. Itaque mortuo Aarone delatus eſt pontificatus ad Eleazarum filium eius. Inde poſteri Eleazari deinceps illum honorem ceperunt, ita vt filius patrem exciperet. Quare ad Phinees Eleazari filium dixit Deus: *Erit tam ipſi, quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum.* tertio loco tranſit ad poſteros Ithamari, qui fuerat frater Eleazari. inde poſt aliquot annos rurſus redijt ad ſtirpem Eleazari, atque in ea manſit vſque ad tempora regum Syriæ poſt reuerſionem ex Babylonia. Quo tempore potificatus, lapſis rebus, ad alias familias Leuiticas quidem, verùm non ab Aarone fluentes, regum beneficio eſt traductus. quorum primi fuere reges Syriæ, ſecundi reges Iudæorum proſelyti, tertij duces Romani, qui Syriæ ac' Iudææ prouinciæ pręfuerunt. Quin etiam idem pontificatus perpetuus ita fuit, vt tandiu quiſque teneret, quoad vita ſuppeditaret. Deinde Græcorum regum arbitrio in annum atque annos tribui cœptus eſt. Addo etiam, pontifices vſque ad tranſmigrationem rerum tantùm ſacrarum procurationem geſſiſſe, cùm reges remp. gubernarent; poſtquam autem Iudæi in patriam reſtituti ſunt, pontificibus & ſacra, & remp. eſſe, teſte Ioſepho, commiſſam. Itaque Aſſamonæorum familia è tribu Leui cùm paullo pòſt ſummam poteſtatem in rep. eſſet adepta, ſibi non ſolùm principatum, ſed etiam pontificatum aſciuit, ac mox principatum in regnum conuertit, ita vt ijdem

pontifices ac reges eſſent. Quibus amotis tum demum diuino conſilio natus eſt Ieſus Chriſtus, qui rex & pontifex Iudæorum in perpetuum eſſet. Nam Chriſtus Vnctum ſignificat, quo modo regem ac pontificem appellabant. Vnde dixit S. Paulus ad Hebræos VI: *Ieſus factus eſt ſecundum ordinem Melchiſedec pontifex in æternum.* Nomina verò & ſeries pontificum hæc fuerunt.

AARON filius Amram, nepos Cahat, pronepos Leui, primus pontifex à Moyſe fratre veſtitus, & conſecratus in deſerto Sinai. Exod. 28. Leuit. 8.

ELEAZAR Aaronis F. mortuo patri ſucceſſit iuſſu Dei. Num. 20. Ioſue 14. moritur poſt Ioſue: Ioſue 24.

PHINEES Eleazari F. De hoc ſic ſcriptum eſt Num. 25: *Dixit Deus: Ecce ego do Phinei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum, quia zelatus eſt pro Deo ſuo.* Ioſue 22. Iud. 20. vbi ita ſcribitur: *Eo tempore in Silo erat arca fœderis Domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpoſitus domus.* Ex quo apparet, vixiſſe vſque ad tempora Samſonis Iudicis. Item ſecundo Maccabæorum libro primo: *Phinees zelando zelum Dei accepit teſtamentum ſacerdotij æterni.*

ABISVE Phinees F.

BVQVIS Abiſue F.

OZIS Buquis F.

Horum pontificum meminit tantùm Ioſephus libro Ant. quinto, cap. vlt. Scriptura verò his prætetitis

teritis Phineis ætatem vſque ad temporaHeli producit.

HELI ab Ithamaro Aaronis F. genus ducens. primo Regum. Ioſeph. lib. 8.

ACHITOB Phineis F. Heli N. cap. 14, 1. Reg. Ioſeph. lib. 8.

ACHIMELECH Achitobi F. interfectus à Saule rege, quia Dauidem excepiſſet. 21 & 22 primi Regum. Ioſeph. lib. 8.

ABIATHAR poſt Achimelech patrem occiſum. 23 primi Reg. & 30. Ioſeph. lib. 8. S. Marcus cap. 2.

SADOC filius Achitob, nepos Amariæ, pronepos Meraioth, abnepos Zaraiæ, atnepos Ozis pontificis poſt necem Achimelech, vnà cum Abiathare pontifex fuit, atq; ambo reportandæ arcæ affuerunt ſub Dauide rege, & Tabernaculo in Silo præfuit. Secundo Regum 15, 17, & 19: & tertio Regum 1. inde ſolus poſtquam Salomon rex interfecit Abiatharem Adoniæ fratri ſuo regnum affectanti ſtudentem. Vnde ſcriptum eſt 3 Reg. cap. 2. *Eiecit Salomon Abiathar, vt nõ eſſet ſacerdos Domini.* Salomonem autem regem Sadoc vnxit: & primus functus eſt ſacerdotio in Templo eius. primo Paralip. cap. 6. Ioſeph. lib. 10.

ACHIMAAZ Sadoci F. Ioſeph. lib. 10.

AZARIAS Achimaæ F. Ioſeph. l. 10. at verò 3 Regum cap. 4, dicitur Sadoci F. & cap 6, primi Paralipom. Azarias ſacerdos primus de ſtirpe Sadoc. item cap. 31, 2 Paral.

IORAM Azariæ F. Ioſeph. lib. 10.

Iſvs Iorami F. Ioſeph.lib.10.

Axioram Iſi F. Ioſeph.lib.10.

Phideas Axiorami F. Ioſeph.lib. 10.

Svdeas Phideæ F. Ioſeph.lib. 10.

Vide num hic idem ſit cum Ioiada ſacerdote, qui Ioam Iudæ regem vnxit, & dicitur pontifex 4 Regum, cap.12.& à Ioſepho lib. 10. vixitq́; eodem teſte annos centum triginta. Ioiadæ pontificis filius Zacharias propheta lapidatus eſt à rege Ioram. Ioſephus lib. 9.

Ioel Sudeæ F. Ioſephus lib. 10.

Ioathan Ioelis F. Ioſeph.lib.10.

Hic Azarias vocatur, & eſt is qui reſtitit Oziæ regi incenſum adolenti. 2. Paralip. 26. Ioſeph. lib. 9.

Vrias Ioathæ F. Ioſeph. lib.10.

Hic vixit ſub Achaz rege Iudæ. Regum 4, cap.14.

Nerias Ioathæ F. Ioſeph. lib.10.

Odeas Neriæ F. Ioſeph.lib. 10.

Sellvm Odeæ F. Ioſeph.lib. 10.

Helcias Sellum F. 4 Regum 22,23:& 2 Paralip.34.& Ioſephus lib. 10.

Hic ſub Ioſia rege inuenit Deuteronomium amiſſum.

Saraias Helciæ F. interfectus in Reblatha à Nabucdonoſore rege. 4 Regum, cap. vlt. Ioſeph.lib.10.

Iosedec Saraiæ F. in captiuitate Babylonica ſucceſſit patri, Eſdræ frater, qui pôſt legem reſtituit. Ioſeph.lib.10. Euſeb.lib. 3. de demonſtratione Euangelica.

Iesvs Ioſedec F. qui reuerſus è Babylone in patriam, vrbem & templum reficere cœpit. Eſdræ 2. Ioſ. l. 10. Aggæus propheta. Euſeb. ibidem.

Ioachim Ieſu F. cap. 12. Neemiæ. Ioſeph. li. 11. fortaſſe eſt is, qui quarto Iudith dicitur Eliachim ſacerdos magnus Domini. Euſeb. ibidem.

Eliasib Ioacim F. Neemiæ 3, & 13. Ioſephus lib. 11. Euſeb. ibidem.

Iodas Eliaſib F. Neemiæ 12. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem.

Ionathas Iodæ F. Neemiæ 12. Ioſeph. lib. 11. vocat Ioannem. Euſeb. ibidem.

Adv, ſiue Iaddvs Ionathæ F. Neemias 12. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem. Hic excepit Alexandrum Magnum victorem.

Onias Iaddi F. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem.

Simon Oniæ F. Iuſtus. Ioſeph. lib. 12. Euſebius hunc præterit.

Eleazar Oniæ F. Ioſ. lib. 12. Euſeb. ibid.

Ad hunc ſcripſit Ptolemæus Philadelphus rex Ægypti, vt ad ſe Biblia mitteret, vnà cum LXXII interpretibus.

Manasses Iaddi pont. filius. Ioſeph. lib. 12. Hunc præterit Euſebius.

Onias II Simonis Iuſti F. Ioſeph. lib. 12. Euſeb. ibidem. Hic tributa Ptolemæo Euergeti ſoluere abnuit.

Simon II Oniæ F. Simonis N. Ioſeph. lib. 12. Euſeb. ibidem. Hoc tempore fuit Ieſus Sirac, qui Sapientiam ſcripſit.

Onias III Simonis II F. Ioſeph. libro 12.

Euſeb.ibidem. Ad hunc Areus rex Lacedæmoniorum legationem miſit. Accuſatus eſt à Simone quodam Beniamite apud Seleucum regem Syriæ. vnde ſeditio nata. Eodem mortuo Antiochus Epiphanes rex Syriæ Ieſum fratrem eius pontificem declarauit.

IESVS qui & Iaſon, Simonis II F. Ioſeph. lib. 12. creatus ab Antiocho Epiphane. Hunc Euſebius præterit. ſeditione concitata primus abdicatus eſt ab eodem Antiocho, & pontificatus ad tempus dari cœptus.

ONIAS IIII, qui & Menelaus, Simonis II filius, creatus ab Ant. Epiphane, & pòſt necatus. Hieroſolyma direpta. Liber Maccabæorum Menelaum fratrem facit Simonis cuiuſdā Beniamitæ, hominis ſeditioſi. Hunc Euſebius præterit.

LYSIMACHVS frater Menelai. lib. 1. Maccabæorum. à Ioſepho & Euſebio omiſſus.

ALCIMVS, qui & Ioacim, ex poſteris Leui, ſed non Eleazari, aut Ithamari, ab eodem rege ſuffectus. Maccab. lib. 1. Onias Oniæ tertij pontificis filius ad Ptolemęum regem confugit, & templum in Heliopoli Ægypti condidit. Hunc Euſebius præterit.

IVDAS Maccabæus Matthatiæ Aſſamonæi F. ex poſteris Leui, ſed non Eleazari, à populo lectus. Ioſeph. lib. 12. Euſeb. à libro Maccabæorum præteritus.

IONATHAS Matthatiæ Aſſamonæi F. Princeps Iudęorum à Demetrio rege Syriæ ſubiectus. Maccab. lib. 1. Ioſeph. 13. Euſeb.

SIMON

SIMON Ionathæ frater Princeps ſuccedit fratet Ionathæ.vnde pontificatus in Aſſamonæorum familia vna cùm principatu fit hæreditarius. Maccab. 1. Ioſeph.lib.13. Euſeb.itidem.

IOANNES Hyrcanus Simonis F. Ioſeph. lib.13. Euſeb.

ARISTOBVLVS Ioannis F. Regis nomen aſſumſit. Ioſeph.lib.13. Euſeb.

IANNEVS Alexander Ioannis F. Rex. Ioſeph. lib.13. Euſeb.

HYRCANVS Iannei Alexandri F. Rex, pellitur à fratre minore Ariſtobulo. Ioſ.l.14. Euſeb.

ARISTOBVLVS Iannei Alexandri F. pulſo Hyrcano fratre rege & pontifice rex fit & pontifex. inde à Cn. Pompeio duce Romano pellitur. Ioſeph. lib.14. Euſeb.

HYRCANVS Iannei Alexandri F. reſtitutus à Pompeio iterum pontificatum gerit, inde capitur à Parthis, & Antigono Ariſtobuli regis & pontificis filio, ac, ne pontificatum reſumere poſſit, mutilatur. Ioſeph.lib.14.

ANTIGONVS Ariſtobuli regis & pontificis F. capto Hyrcano patruo & mutilato rex & pontifex. idem ab Herode Antipatri filio Aſcalonita rege illi à Romanis obiecto interficitur. Ioſ.l.15.

ANAELVS Leuites Babylonius ab Herode rege ſubſtitutus, & remotus. Ioſeph.lib.15.

ARISTOBVLVS Alexandræ Hyrcani regis & pontificis filiæ filius, ab Herode rege ſubſtitutus, & remotus. Ioſeph.lib.15. Frater fuit Mariamnes vxoris Herodis.

Anaelvs iterum ab Herode rege datus,& remotus.Ioſeph.lib.15.

Iesvs Phabetis F.alienigena ab Herode rege datus, & remotus.Ioſeph.lib.15.

Simon Boethus Alexandrinus alienigena, ſocer regis Herodis, ab eodem datus, & remotus. Ioſeph.lib.15.

Matthias Theophili F.Hieroſolymites ab Herode rege datus; qui cùm ſomniaſſet nocte, ſe cum muliere commiſtum, ſequenti die, qui dies erat Ieiunij,

Iosephvs Elimi F. cognatus eius pro eo ſacerdotali munere functus eſt,Ioſeph. lib.17. Matthia inde remoto.

Ioazarvs Simonis Boethi F. Herodis regis vxorius ab eodem datus. Ioſeph li.17. Sub hoc naſcitur Ieſus Christvs. Nicephorus in Chronologia.Inde ab Archelao rege Herodis filio,& ſucceſſore remotus.Ioſeph.lib.17.

Eleazarvs Simonis Boethi F. ab Archelao rege factus, & remotus.Ioſeph.lib.17.

Iesvs Siæ F. ab Archelao rege datus, & remotus.Ioſeph.lib.17,

Ioazarvs iterum ab Archelao rege factus, & poſt relegationem Archelai à Quirino proconſule Syriæ remotus, imperante in Iudæa Auguſto.Ioſeph.lib.18.

Anna, ſiue Ananus Sethi F. à Quirino proconſule Syriæ datus imperante Auguſto, & à Valerio Grato procuratore Iudææ remotus, imperante Tiberio.Ioſeph.lib.18.

Ismae-

ISMAELVS Iabi F. à Valerio Grato procuratore Iudææ datus,& remotus.Ioſeph.lib.18.

ELEAZARVS Annæ pontificis F. à Valerio Grato procuratore datus, & remotus. Ioſephus libro18.

SIMON Camithi F. à Valerio Grato procuratore datus,& remotus,adhuc imperante Tiberio. Ioſeph.lib.18.

IOSEPHVS CAIFAS Annæ pontificis gener à Valerio Grato procuratore datus,adhuc imperante Tiberio. Ioſep.lib. 18. Euangeliſtæ omnes. Actuum 4. Sub hoc Chriſtus eſt paſſus.

IONATHAS Annæ pontificis F.à Vitellio proconſule Syriæ datus,imperante Caio;& ab Agrippa Herode rege Iudææ remotus.Ioſeph.li.18.Ant. & lib.2.de bello.

THEOPHILVS Annæ pontificis F. ab Agrippa Herode rege datus, & remotus imperante Claudio.Ioſeph.lib.18.

SIMON Boethi Pontificis F. Canthara ab Agrippa Herode rege datus, & remotus.Ioſephus lib.19.

MATTHIAS Annæ Pontificis F. ab Agrippa Herode rege datus, & remotus.Idem.

ÆLIONÆVS Simonis Cantharæ pontificis F. ab Agrippa Herode rege datus,& ab Agrippa Herode ſecundo rege Chalcidicæ remotus.is enim mortuo Agrippa fratre rege Iudææ ius pontifices inſtituendi à Claudio impetrauerat.Ioſeph. lib.20.

IOSEPHVS Camydi F. ab Agrippa rege Chal-

cidicæ datus, & remotus impetranre Nerone. Ioſeph.lib.20.

ANANIAS Nebedæi F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus, & remotus. Ioſ. lib.20. quem S. Paulus parietem dealbatum vocauit, Act. cap. 23.

ISMAELVS Siæ F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus. Romæ obſes retentus. Ioſeph.lib.20.

IOSEPHVS Cabus Simonis Cantharæ pontificis F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus, & remotus. Ioſeph.lib.20.

ANNA, ſiue Ananus, Annæ pontificis F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus, & remotus. Hic S. Iacobum minorem fratrem Domini interfecit. Ioſeph.lib.20. Actorum 12.

IESVS Damnei, ſiue Mnaſeæ F. ab Agrippa repe Chalcidicæ datus, & remotus. Ioſ. lib. 20.

IESVS Gamalielis F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus, & remotus. Ioſeph.lib.20.

MATTHIAS Theophili F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus, & remotus. Ioſeph.lib.20.

PHANNIAS, ſiue Phanaſſus Samuelis F. à populo tumultuante ſorte lectus. Sub hoc Hieroſolyma à Tito capta, atq; incenſa. Ioſeph.lib.20.

Ex hac pontificum ſucceſſione apparet, ita vnum alteri ſucceſſiſſe, vt nunquam bini ex ordine ſimul pontificatum adminiſtrarint. Quare quæſitum eſt à multis, atq; adhuc quæritur, quid ſibi voluerit S. Lucas, cùm in principio Euangelij dixit: *Sub principibus ſacerdotum Anna & Caiſa verbum Domini factum eſt ſuper Joannem*, cùm Ioſephus in illum annum atq; annos vnum tantùm Cai-

tùm Caifam pontificem ediderit, quem ſcriptura principem ſacerdotum,& magnum ſacerdotem, vt dixi, appellat. atque idem acta tertij pòſt anni referens, quo Caifas à S. Ioanne pontifex illius anni dicitur, ſcripſit: *Et Annas princeps ſacerdotum, & Caifas.*

Reſpondet S. Auguſtinus in expoſitione S. Ioannis, fortaſſe per ea tempora conſtitutum fuiſſe, vt plures ſimul pontifices eſſent, & per annos ſingulos vicibus miniſtrarent; Annam verò, & Caifam alternis annis pontificatum geſſiſſe; aut vno anno plures adminiſtraſſe. Verùm quoniam ſine auctoritate loquitur, nec ſententiæ certus eſt, & Ioſephus his temporibus proximus certa pontificum ſucceſſione allata conſuetudinem illam apertè redarguit, fit, vt cauſſam aliam quærendam eſſe exiſtimem. Puto igitur, partim veterem conſuetudinem eſſe ſeruatam, vt nunquam niſi vnus ſummus pontifex eſſet, partim nouam inductam, vt pontificij omnes, id eſt qui pontificatum geſſiſſent, pontifices vocarentur, vt qui ex conſuetudine vetere dignitatem ſemel ſuſceptam vſque ad mortem retinere deberent. quo modo nunc epiſcopi etiam appellantur, & ſunt, qui eccleſiam dimiſerunt. Anna verò præcipuè nominatus eſt, non quòd verè tum pontifex eſſet, ſed quia ex pontificijs ſocer erat Caifæ, qui tum erat pontifex, id eſt pontificatum verè adminiſtrabat. Eadem enim ratione Ioſephus libro Belli ſecundo

imperante Claudio nominat Ionatham & Annam pontifices, cùm tamen tum verè tantùm Ionathas pontificatui præeſſet, Anna verò ex pontificijs Ionathæ pater eſſet. Item pòſt nominat Ananum eiuſdem Annæ filium, & Ieſum ſimul pontifices, cùm tamen Ananus abrogatus, Ieſus ſuffectus fuiſſet. & libro quarto vocat Ananum pontificum vetuſtiſſimum, & mox Ieſum poſt Ananum ætate maximum, id eſt eorum qui pontificatum geſſiſſent. Item poſt Phanniam pontificem creatũ nominat probatiſſimos inter pontifices Ieſum Gamalielis filium, & Ananum Annæ filium, qui pontificij erant. & eodem Phannia ſubrogato, tamen Ananum veſtem pontificiam geſſiſſe adſcribit. & lib. xx Antiquitatum, pontifices cum ſacerdotibus contendiſſe inquit. atq; hoc modò inde ſemper loquitur, vt pontifices pro pontificijs ponat. de Anna verò ſcribit: *Feliciſſimus Anna fuit: filios namq; omnes Dei pontifices vidit, atq; ipſe primum hunc honorem plurimis annis geſſit. quod nemini pontificum apud nos contigit.*

De Sacerdotibus. CAP. III.

VT autem vnus & ſummus extitit pontifex, ſic ſacerdotes & multi fuere, & minore dignitate atque auctoritate, quàm pontifex. id autem planum fiet, ſi in his eadem conſiderabimus, quæ in Pontifice exquiſiuimus, nempe veſtitum, conſecrationem, conditiones, atq; officia.

Ac ve-

Ac veſtes quidem ſacerdotum eæ fuere, quas cum pontificibus communes diximus, tunica linea, baltheus, mitra feminalia. de quibus ſic præcipitur Exodi XXIX: *Filios quoq; Aaron applicabis, & indues tunicis lineis, cinges q; baltheo, & impones eis mitras, eruntq; ſacerdotes mihi lege perpetua.* & cap. præcedenti: *Facies & feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis ſuæ à renibus vſq; ad femora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingrediuntur Tabernaculum Teſtimonij, vel quando propinquant altari, vt miniſtrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur.* Factum autem narratur VIII Leuitici: *Filios Aaronis oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit baltheis, impoſuitq; mitras, vt iuſſerat Deus.*

Extra ordinem etiam ſacerdotes induere Ephod, id eſt Superhumerale, ſed lineum. XXII primi Regum: *Irruit in ſacerdotes, & trucidauit octoginta quinq; viros veſtitos Ephod lineo.* Vbi notauit S. Hieronymus, EPHOD illud fuiſſe lineum, non autem ex hyacintho, byſſo, cocco, purpura, & auro, vt pontificium. *Ephod* enim, vt inquit S. Eucherius, *duo genera; vnum lineum, & ſimplex, quod ſacerdotes habebant; alterum diuerſis coloribus ex auro, purpura, byſſo, hyacintho, gemmiſq; contextum, quo ſoli pontifices vtebantur. Sacerdotale vocatur Ephod bad, id eſt Superhumerale lineum.*

Ritus autem CONSECRATIONIS idem fuit atque pontificis, nempe vt offerrentur, lauarentur, veſtirentur, vngerentur, & conſecrarentur

Exodi XXIX: *Filios quoq; Aaronis applicabis ad oſtium Tabernaculi. cumq; laueris eos aqua, indues veſtimentis ſuis, tunicis lineis, cinges baltheo, impones mitras; poſtquam initiaueris manus eorum, applicabis & vitulum coram Tabernaculo Teſtimonij.* & VIII Leuitici: *Filios quoq; oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit baltheis, impoſuitq; mitras, vt iuſſerat Dominus.* Inde refertur ſacrificium vituli & arietis, quod in cõſecratione fiebat. de quo in conſecratione pontificis diximus. eodem enim modo & ſacerdotes & pontifex conſecrati ſunt per ſeptem dies.

CONDITIONES porrò hæ ſacerdotibus ſunt impoſitæ. Leuitici X: *Dixit Dominus ad Aaron; Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in Tabernaculum Teſtimonij, ne moriamini.* & XXI: *Ne contaminetur ſacerdos in mortibus ciuium ſuorum, niſi tantùm in conſanguineis, ac propinquis, id eſt ſuper patrem, & matrẽ, & filium, ac filiam, fratrem quoq; & ſororem virginem; ſed nec in principe populi ſui contaminabitur. nec radent caput, nec barbam, neq; in carnibus ſuis facient inciſuras. Sancti erũt Deo ſuo, & non polluent nomen eius. incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt, & ideo ſancti erunt. Scortũ, nec vile proſtibulum ducet vxorem, nec etiã quæ repudiata eſt à marito. ſacerdotis filia ſi deprehenſa fuerit in ſtupro, & violauerit nomẽ patris ſui, flammis exuretur.* Hinc Ioſephus VI Belli: *Ad altare, templumq; accedebant carentes omni vitio ſacerdotes veſte amicti byſſina, maximè verò mero abſtinentes*

nentes, ac ſobrij religionis metu, ne quid rem diuinã faciendo peccarent.

OFFICIA verò eorum hæc fuere, vt olea conſeruarent, vaſa Tabernaculi inſpicerent, quotidie incenſum offerrent, & ſacrificium quotidianum facerent, & ſi quando extra ordinem pro populo, aut pro priuatis offerendum eſſet, ipſi offerrent, & diebus feſtis ſacrificium populi agerent, & pelles Holocauſtorum detraherent.

De incenſo, & ſacrificio quotidiano, & oleis, & vaſis ſic traditur quarto Numerorum: *Ad curam Eleazar filij Aaron ſacerdotis pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compoſitionis incenſum, & ſacrificium quod quotidie offertur, & oleum vnctionis, & inſpectio totius tabernaculi, & omniũ vaſorum quæ in Tabernaculo ſunt.* Et ſexto primi Paralip. vt diximus: *Aaron & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis in omne opus Sancti Sanctorum; & vt precarentur pro Iſrael iuxta omnia quæ præceperat Moyſes.* & ſecundi XXVI: *Ozias rex ingreſſus templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. ſtatimq; poſt eum ingreſſus eſt Azarias pontifex, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta viri fortiſſimi. reſtiterunt ergo atq; dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſteriũ. egredere de Sanctuario. ne contemſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Deo. iratuſq; Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incenſum.*

minabatur ſacerdotibus in domo Domini ſuper altare thymiamatis. cumq́; reſpexiſſet eum Azarias pontifex, & omnes reliqui ſacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & expulerunt eum. Horum autem vtrumque pòſt confirmauit, regnante Ioa, Ioiada pontifex, de quo ſcriptum eſt: *Mandauit cuſtodiam templi ſacerdotibus & Leuitis ſecundum præſcriptum Dauidis, iubens eos in die inferre conſtituta holocauſtorum ſacrificia, & adolere incenſum ſecundum legem.* Vnde S. Lucas primo: *Cùm ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exijt, vt incenſum poneret ingreſſus in templum Domini.* & S. Paulus VIII ad Hebræos: *Chriſtus pontifex non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum reliqui ſacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi.*

De ſacrificio verò pro populo, & pro priuatis extra ordinem offerendo, ad ea quæ ſuprà retulimus, cùm de Holocauſtis & ceteris ſacrificijs ſcribebamus, hoc etiam adiungemus. Pro populo, XXIX ſecundi Paralip. cùm Ezechias rex dixiſſet filijs Aaron, & offerrent ſuper altare Domini, inde ſic pergitur: *Mactauerunt tauros & ſuſceperunt ſanguinem ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare. mactauerunt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſuper altare fuderunt. immolauerunt agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem. applicuerunt hircos pro peccato coram rege et vniuerſa multitudine, impoſueruntq́; manus ſuas ſuper*

per eos, & immolauerunt illos ſacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum coram altari pro piaculo vniuerſi Iſraëlis. pro omni quippe Iſraël præceperat rex, vt Holocauſtum fieret, & pro peccato. Pro priuato autem, Leuitici XVII lex traditur. *Homo quilibet de domo Iſrael ſi occiderit bouem, aut ouẽ, ſiue capram in caſtris, vel extra caſtra, & non obtulerit ad oſtium Tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit. Ideo ſacerdoti offerre debent filij Iſrael hoſtias ſuas, quas occidunt in agro, vt ſanctificentur Domino ante oſtium Tabernaculi Teſtimonij, & immolent eas hoſtias pacificas Domino, & nequaquam vltra immolabunt hoſtias ſuas dæmonibus, cum quibus fornicati ſunt.*

De ſacrificijs feſtis diebus faciendis ſuprà in Pontificibus dictum eſt.

De pellibus autem Holocauſtorum detrahendis primo Leuitici, vbi agitur de Holocauſto per pontificem offerendo: *Immolabit pontifex vitulum coram Domino; & offerent filij Aaron ſacerdotis ſanguinem eius fundentes per altaris circuitũ. detractaq́; pelle hoſtiæ artus in fruſta concident, & ſubijcient in altari ignem. ſtrue lignorum antè compoſita, & membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinãtes.* & ſecundo Paralipomenωn XXIX: *Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant ſufficere, vt pelles Holocauſtorum detraherent.*

Hæc verò omnia renouauit Deus, poſtquam ab exilio Babylonico reuerterunt, vt ſcriptum XLIIII Ezechielis: *Sacerdotes filij Sadoc, qui cuſtodierunt cæremonias Sanctuarij mei, cùm erra-*

rent filij Iſrael à me, ipſi accedent ad me, vt miniſtrent mihi, & ſtabunt in conſpectu meo, vt offerant mihi adipem, & ſanguinem. ipſi ingredientur Sanctuarium meum, & accedent ad menſam meam, vt miniſtrent mihi, & cuſtodiant cæremonias meas. Cumq́; ingredientur portas atrij interioris, ſtolis lineis induentur, nec aſcendet ſuper eos quidquam laneum, quando miniſtrant in portis atrij interioris. vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in ſudore. cumq́; egredientur in atrium exterius ad populum, exuent ſe ſtolis ſuis in quibus miniſtrauerunt, & reponent ea in excelſis Sanctuarij, & veſtient ſe ſtolis alijs, & non ſanctificabunt populum in veſtibus ſuis. Caput autem ſuum nō radent, neq; comam nudabunt, ſed cooperientes cooperient capita ſua. Et vinum non bibet omnis ſacerdos, quando ingreſſurus eſt atrium interius. & viduam, & repudiatam non accipient vxores, ſed virgines de ſemine domus Iſrael, ſed & viduā, quæ fuerit vidua à ſacerdote, accipient. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, niſi ad patrem, & matrem, & filium, & filiam, & fratrem, & ſororem, quæ alterum virum non habuerit; in quibus contaminabuntur. & poſtquam fuerit emundatus, ſeptem dies numerabuntur ei. Et in die introitus ſui in Sanctuarium ad atrium interius, vt miniſtret mihi in Sanctuario, offeret pro peccato ſuo. non erit autem eis hereditas: ego hereditas eorum. & poſſeſſionem non dabitis eis in Iſrael: ego enim poſſeſſio eorū. Victimas & pro peccato, & pro delicto ipſi comedent:

edent: & omne votum in Iſrael ipſorum erit. & primitiua omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, ſacerdotum erunt. & primitiua ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti, vt reponat benedictionem domui ſuæ. omne morticinum, & captum à beſtia de auibus, & de pecoribus, non comedent ſacerdotes.

His explicitis, nunc ex quo genere ſacerdotes lecti ſint, & vt in claſſes XXIIII diſtributi ſint, oſtendamus. Primi ergo ſacerdotes fuere Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar filij Aaronis, ex mandato Dei veſtiti & conſecrati. Extinctis verò Nadab & Abiu, quòd ignem alienum, non ſacrum, ſacrificijs intuliſſent, remanſere Eleazar & Ithamar, qui pontificum & ſacerdotum progeniem prodiderunt.

Dauid autem, cùm ætate ſua ſexdecim eſſent familiæ ab Eleazaro profectæ, octo verò ab Ithamaro, omnes ſacerdotes in XXIIII claſſes deſtinauit, atque eis nomen impoſuit ab eo qui tum illius familiæ principatum gerebat. Ordo verò earum ſorte ductus eſt, vt vna diceretur prima, altera ſecunda, & ſic deinceps. vnde viginti quattuor ſortes à S. Eucherio dictæ.

Nomina verò eorum qui familiarum principes nomen claſſibus dederunt, hæc, atq; hoc ordine fuerunt, vt ſcriptum eſt XXIIII primi Paralip. *Exiuit ſors prima Ioarib, ſecunda Jedei, tertia Charim*, & quæ ſequuntur hoc modo:

1 Ioarib.	3 Charim.
2 Iedias.	4 Seorim.

5 Melechias.	15 Blega.
6 Beniamin.	16 Emer.
7 Accos.	17 Ietthi.
8 Abias.	18 Aphiſſes.
9 Ieſus.	19 Phetthias.
10 Sichimas.	20 Ieziel.
11 Eliaſib.	21 Achin.
12 Iacim.	22 Samuel.
13 Epha.	23 Dalias.
14 Ieſbael.	24 Iebeli.

Meminit verò etiam primæ claſſis Ioarib Ioſephus in Antiquitatibus ſcribens; Matthatiam Aſſamonæi nepotem ſacerdotem fuiſſe de claſſe Ioarib Hieroſolymitanum. & in Vita ſua, cùm dixit: *Mihi non ſolùm eſt genus à ſacerdotibus, ſed etiam ex prima claſſe Ioarib viginti quatuor.* & octauæ, quæ fuit Abia, meminit S. Lucas: *Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia.* Quas enim nos more Romano vocauimus claſſes, Latinus interpres vertit modò vices, modò turmas, Græcus ἐφημερίας, & ἐφημερίδας, vt poſtea apparebit. Fuere autem, teſte Theophylacto, ephemeriæ idem quod hebdomadæ. Quod ex XXIIII. ſecundi Paralipom. declaratur: *Ioiada ſacerdos non dimiſerat abire turmas, quæ ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueuerāt.* Græcus enim pro turmis habet ephemerias: vt XXV ſecundi Parali. *Secundum ephemerias noſtras conſtitutas à Dauide.* Quas verò vices, ſiue claſſes Dauid inſtituit, eas pòſt Salomon ipſe ex illius auctoritate deſcripſit, vt proditum eſt V ſecundi

Paralip

Paralip. *Tempore Salomonis,dum Arca in templum inferebatur,non adhuc vices,& miniſteriorum ordo inter ſacerdotes diuiſus erat.* & octauo: *Salomon conſtituit iuxta diſpoſitionem patris ſui officia ſacerdotum in miniſterijs ſuis.* Huius verò inſtituti hæc ratio fuiſſe videtur. Dauid omnes ſacerdotes quotidie miniſterijs ſacris noluit occupari, ſed ſingulas claſſes ſingulis hebdomadibus operari. ac primum ordinem claſſium ſorte duxit, deinde ſacerdotes ſingularum ſortiri claſſium voluit, quo quiſque officio in ſua hebdomade fungeretur. exempli gratia,quis incenſum poneret, quis ſacrificaret. Sic enim ſcriptum eſt apud S. Lucam: *Cùm Zacharias ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem ſacerdotij ſui, ſorte exijt, vt incenſum poneret ingreſſus in templum.* & apud Ioſephum ſecundo contra Appionem: *Licet ſint viginti quatuor claſſes ſacerdotum, quarum ſingulæ plus quàm quinque millia hominum habeant,per certos tamen dies particularis fit obſeruatio.quibus tranſactis alij ſuccedentes ad ſacrificia veniunt, & conuocati in templum meridie à præcedentibus claues templi,& ad numerum vaſa omnia accipiunt,nulla re, quæ ad eſum aut potum attineat,in templum illata.* Quod verò S. Ambroſius, & S. Auguſtinus cenſuerunt, Zachariam ſummum pontificem fuiſſe, nixi ea coniectura, quòd incenſum adoleuit, quod nemini facere licuerit, niſi pontifici, de eo iure dubitari fortaſſe poſſit. Neque enim Zacharias potuit eſſe pontifex, cùm illo anno, teſte

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ioſepho, Ioazarus pontificatum adminiſtrarit: neq; de ſummo pontifice dixiſſet S. Lucas, *Sacerdos quidam*. nec pontifices habebant vices & ſortem, vt ſacerdotes; & incenſum non minus adolebāt ſacerdotes, quàm pōtifex, vt ſupra demonſtrauimus. Quare ſimpliciter ſacerdotem fuiſſe, neceſſe eſt. Mentio porrò harū etiam vicium fit Eſdræ v i: *Fecerunt ſacerdotes in ordinibus ſuis, & Leuitas in vicibus ſuis*. & primo tertij: *Fecit Ioſias Paſcha ſtatuens ſacerdotes per vices dierum ſtolis amictos in templo Domini.*

Iam verò ſingulis claſſibus ſacerdotum quidam præerant ſacerdotes, qui etiam communi nomine cum ſummo pontifice ἀρχιερεῖς, à Latino verò interprete principes ſacerdotum, & pontifices verſi ſunt. Quæ res miras huic doctrinæ offudit tenebras. Sic autem loquutus eſt Eſdra octauo: *Cuſtodite, donec appendatis coram principibus ſacerdotum & Leuitarum, & ducibus familiarum in Hieruſalem*. & S. Marcus x i i i i: *Adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdotem Caifam, ſummi verò ſacerdotes quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium*. Atq; omnino in vniuerſo illo Chriſti iudicio alius eſt ſummus pontifex, alij ſunt principes ſacerdotum, qui ad ſummum ſacerdotem conueniſſe dicuntur. Talis verò fuit Eſdra, qui princeps ſacerdotūm dicitur, nec tamen pontificatum maximnm geſſit. Tales Ioannes, & Alexander. de quibus i i i i Actuum: *Et Annas princeps ſacerdotum, & Caifas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant è genere ſacerdotali.* Nam

Caifas

Caifas erat verè pōtifex, Annas pontificius, vt ſuprà dictum eſt, reliqui principes claſſium ſacerdotalium, quod expreſſum eſt in Græco, ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, i. ex genere principū ſacerdotū. nam conciliū, de quo ibi agitur, inibant non ſolùm pōtifex, ſed etiam principes claſſium ſacerdotalium, vt poſtea demonſtrabimus. Talis demum Sceua Actuum XIX: *Erant cuiuſdam Iudæi nomine Sceuæ principis ſacerdotum, ſeptem filij*. neq; enim Sceua vllus pontificatum maximum geſſit, aut gere-re Epheſi, de qua ibi agitur, potuit.

Cùm ergo ſacerdotes omnes ex poſteris eſſent Eleazari, & Ithamari, ſatis conſtat, eoſdem ex tribu Leui fuiſſe, quæ à Deo ſeuocata in ſacerdotium fuerat. Vnde S. Paulus VII ad Hebræos ſcripſit: *Is, in quo hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit. manifeſtum eſt enim, quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moyſes noſter loquutus eſt.* De toto verò ſacerdotum genere ſic ſcripſit Ioſephus primo contra Appionem: *Non ſolùm ab initio probatiſſimos viros, & in Dei placatione præparatos ad hæc exercenda conſtituerunt, ſed vt genus ſacerdotum ſine admiſtione conſiſteret. prouiderunt. oportet. n. eum qui ſacerdotium habiturus eſt, ex eius gentis naſci muliere, & genus per antiquā lineā, & multis teſtibus approbare. Quod ſcilicet agimus nō ſolùm in ipſa Iudæa, ſed vbicunq; noſtra gens reperitur, etiam ibi integritas circa nuptias ſacerdotum ſeruatur, hoc eſt in Ægypto, & Babylonia, & vbicunque quilibet de ſacerdotum genere diſperſi*

Horum autem ordo duplex fuit, vnus à Moyſe inſtitutus, alter à Dauide. Dicam prius de priore. His Leuitis commiſit Deus curam Tabernaculi, & vaſorum, & inſtrumentorum eius, & Arcæ fœderis, vt ea deferrent, & cuſtodirent, & vt ſacerdotibus miniſtrarent. Numerorum primo: *Tribum Leui noli numerare, neq́; pones ſummam eorum cum filijs Iſrael, ſed conſtitues eos ſuper Tabernaculum Teſtimonij, & cuncta vaſa eius, & erunt in miniſterio, ac per gyrum Tabernaculi metabuntur. Cum proficiſcendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum; cum caſtra metanda, erigent. quiſquis externorum acceſſerit, occidetur.* & tertio: *Applica tribum Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, vt miniſtrent ei, & excubent, & obſeruent, quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram Tabernaculo Teſtimonij, ſeruientes in miniſterio eius. dabisq́; dono Leuitas Aaron & filijs eius, quibus traditi ſunt à filijs Iſrael. Aaron autem & filios eius conſtitues ſuper cultum ſacerdotij. Externus qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur. Ego tuli Leuitas à filijs Iſrael pro omni primogenito qui aperit vuluam in filijs Iſrael: eruntq́; Leuitæ mei. meum eſt enim omne primogenitum, ex quo percuſſi primogenitos in terra Ægypti: ſanctificaui mihi quidquid primum naſcitur in Iſrael: ab homine vſq́; ad pecus, mei ſunt.* Inde officia ſingulis familijs Leuitarum diſtribuit, inquiens: *Numera filios Leui per domos patrum ſuorum, & familias, omnem maſculum ab vno menſe, & ſupra. Numerauit Moyſes, & inuenti ſunt filij Leui per no-*

mina ſua, Gerſon, & Cahat, & Merari. Filij Gerſon, Lebni, & Semei, filij Cahat, Amram, Iſaar, Hebron, & Oziel. Filij Merari, Moholi, & Muſi. Lebnitæ & Semeitæ tabernaculum metabuntur ad occidentē ſub principe Heliaſaph filio Lael, & habebunt excubias in Tabernaculo fœderis ipſum tabernaculum, & operimētum eius: tentorium quod trahitur ante foras tecti fœderis, & cortinas atrij, tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij Tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi, & omnia vtenſilia eius. Amramitæ, Iſaaritæ, Hebronitæ, & Ozielitæ habebunt excubias Sanctuarij, & caſtrametabuntur ad meridianam plagā; princepsq; erit eorum Eliſaphan filius Oziel, & cuſtodient arcam, menſamq; et candelabrum, altaria et vaſa Sanctuarij, in quibus miniſtratur, et velum, cunctamq; eiuſcemodi ſupellectilem. Moholitæ et Muſitæ ſub principe Suriel filio Abihaiel in plaga ſeptentrionali caſtrametabuntur. erunt ſub cuſtodia eorum tabulæ Tabernaculi, et vectes, et columnæ, ac baſes earum, et omnia quæ ad cultum huiuſcemodi pertinent, columnæq; atrij per circuitum cum baſibus ſuis, et paxilli cum funibus. Princeps principum Leuitarum Eleazar filius Aaron ſacerdotis erit ſuper excubitores cuſtodiæ Sanctuarij. caſtrametabūtur ante Tabernaculum fœderis, id eſt ad orientalem plagam, Moyſes et Aaron cum filijs ſuis, habentes cuſtodiam Sanctuarij in medio filiorum Iſrael, quiſquis alienus acceſſerit, morietur. Deinde cap. IIII exponit, quid eorum quiſque agere & portare debeat, arcam, velum, menſam,

ſam, cortinas, tectum Tabernaculi, tentorium, funiculos, vaſa, tabulas, vectes, columnas, baſes, totam ſupellectilem. Demũ cap. VIII legem affert: *Hæc eſt lex Leuitarum. A viginti quinq; annis, et ſupra ingredientur, vt miniſtrẽt in Tabernaculo fœderis, et cuſtodiant quæ ibi fuerint mandata. opera autem ipſa non facient.* Atq; in his quidem officijs mãſerunt vſq; ad tempora Dauidis, ita vt tempore Ioſue ipſi arcam trans amnem Iordanem tulerint, vbi ſacerdotes Leuiticæ ſtirpis, nomine ſacerdotis latè accepto, dicuntur.

DAVID inde Leuitarum ordinem alterum inſtituit, priore illo quodammodo abrogato. Nam arcæ ferendæ onere ſublato Leuitas alios ſacerdotum & templi miniſtros, qui propriè Leuitę dicti ſunt, alios Cãtores, alios Ianitores, alios Scribas & Iudices eſſe conſtituit; miniſtrorum vigintiquatuor millia, Scribarum & Iudicum ſex millia, Cantorum quatuor millia, & totidem Ianitorum. Hoc ſcriptum reperitur XXIII primi Paralip. *Congregauit Dauid omnes principes Iſrael, et Sacerdotes, et Leuitas. numeratiq; ſunt Leuitæ à viginti annis, et ſupra, et inuenta ſunt triginta octo millia virorum. Ex his electi ſunt, et diſtributi in miniſterium domus Domini viginti quatuor millia; Scribarum autem et Iudicum ſex millia, porrò quatuor millia Ianitores, et totidẽ Pſaltes canentes Domino in organis quæ fecerant ad canendum: et diſtribuit eos Dauid per vices filiorum Leui, Gerſon, Cahat, et Merari.* & pòſt: *Dixit Dauid, Requiẽ dedit Dominus Deus Iſrael populo ſuo,*

& habitationem Hieruſalem in æternum. Nec erit officij Leuitarum, vt vltra portent Tabernaculũ, & omnia vaſa eius ad miniſtrandum. Iuxta præcepta quoque Dauid nouiſſima ſupputabitur numerus filiorum Leui à viginti annis, & ſupra, & erunt ſub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini in veſtibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in ſanctuario, & in vniuerſis operibus templi Domini. ſacerdotes autem ſuper panes Propoſitionis, & ad ſimilæ ſacrificium, & ad lagana, & azyma, & ſartaginem, & ad torrendum, & ſuper omne pondus, & menſuram. Leuitæ verò vt ſtent mane ad confitendum & canendum Domino, ſimiliterq́ ad veſperam tam in oblatione Holocauſtorum Domini, quàm in Sabbatis, & Calendis, & ſolemnitatibus reliquis iuxta numerum & cæremonias vniuſcuiuſq́ rei iugiter coram Domino, & cuſtodient obſeruationes Tabernaculi fœderis, & ritum Sanctuarij, & obſeruationem filiorum Aaron fratrum ſuorum, vt miniſtrent in domo Domini. Item nono eiuſdem: *De genere quoque Leuitarum erunt ſuper vaſa miniſterij. ad numerum enim efferentur vaſa, & inferentur. De ipſis & qui credita habebunt vtenſilia Sanctuarij, præerunt ſimilæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus. filij autem ſacerdotum vnguenta ex aromatibus conficiẽt. Et Matthatias Leuites primogenitus Sellum Coritæ præfectus erit eorum quæ in ſartagine frigebuntur. Porrò de filijs Cahat, & fratribus eorum, ſuper panes erunt Propoſitionis, vt ſemper nouos per ſingula ſabbata præparent.* Atque hos item miniſtros

Dauid

Dauid in XXIIII claſſes deſtinauit, easq; à Gerſonitis, Cahaditis, & Meraritis nominauit. vnde principes non minus Leuitarum, quàm Sacerdotum primi Eſdræ octauo commemorantur.

Hæc verò ita inſtituta à Dauide, pòſt perfecta ſunt à Salomone VIII ſecundi Paralipom. *Conſtituit iuxta diſpoſitionem patris ſui officia Sacerdotum in miniſterijs ſuis, Leuitas in ordine ſuo, vt laudarent & miniſtrarent coram ſacerdotibus iuxta ritum vniuſcuiusque diei, & Ianitores in diuiſionibus ſuis per portam & portam.* Itaq; Ezechias rex exoletum Dei cultum reſtituturus acciuit ſacerdotes, & Leuitas, dixitq; ad eos ſecundo Paralip. XXIX: *Audite me Leuitæ, & ſanctificamini: mundate domum Domini, auferte omnem immũditiam de Sanctuario. filij mei nolite negligere. vos elegit Dominus, vt ſtetis coram eo, & miniſtretis illi, colatisq; eum & cremetis ei incenſum.* Inde ita pergitur: *Surrexerunt Leuitæ, & congregauerunt fratres ſuos, & ſanctificati ſunt, & ingreſſi ſunt, vt expiarent domum Dei. Sacerdotes quoque ingreſſi templum, vt ſanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, ſanctificauerunt Domino boues ſexcentos, & oues tria millia. ſacerdotes verò pauci erant, nec poterant ſufficere, vt pelles Holocauſtorum detraherent: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & ſanctificarentur antiſtites. Leuitæ quoq; faciliore ritu ſanctificantur, quàm ſacerdotes.* Inde XXXI ſcriptum eſt: *Ezechias conſtituit turmas (id eſt ephe-*

merias, ſeu vices) ſacerdotales, & Leuiticas per diuiſiones ſuas vnumquemque in officio proprio tam ſacerdotum, quàm Leuitarum ad Holocauſta, & Pacifica, vt miniſtrarent, & confiterentur, canerentque in portis caſtrorum Domini. Pòſt Ioſias inſtaurato templo Leuitarum quoque munera renouauit. ſic enim ſcriptum eſt XXXV: *Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Iſrael ſanctificabatur Domino, locutus eſt: Ponite arcam in Sanctuario Templi, quod ædificauit Salomon. nequaquam enim eam vltrà portabitis. nunc autē miniſtrate Deo veſtro, & populo eius Iſrael, & præparate vos per domos & cognationes veſtras in diuiſionibus ſingulorum, ſicut præcepit Dauid, & deſcripſit Salomon, & miniſtrate in Sanctuario per familias, turmáſque Leuiticas, & ſanctificati immolate Phaſe.* In primis verò mandaſſe videtur Leuitis, vt vice ſacerdotum detraherent pelles Holocauſtorum. nam paullo pòſt additur: *Leuitæ ſteterunt in turmis iuxta regis imperium, & detraxerunt pelles Holocauſtorum.* Nam niſi Ioſiæ inſtituto hoc factum dicemus, ad Ezechiæ tempus reijciemus, quo propter paucitatem ſacerdotum Leuitæ hoc oneris ſubierunt. Neque enim adhuc reperi, vnde S. Hieronymus illud hauſerit, quod in eum locum ſcripſit, moris fuiſſe, vt Leuitæ detraherent pelles Holocauſtorum; ſacerdotes autem, quando pro peccatis fiebat ſacrificium. Nam perpetuum fuiſſe vltimis temporibus hoc Leuitarum onus, oſtendere videtur Ezechiel XLIIII inquiens: *Leuitæ erunt in ſanctuario meo æditui, & ianitores portarum*

rum domus, & miniſtri domus.ipſi mactabunt Holocauſtum, & victimas populi, & ipſi ſtabunt in conſpectu eorum, vt miniſtrent eis.nō appropinquabunt ad me, vt ſacerdotio fungantur mihi, neq; accedent ad omne Sanctuarium meum iuxta Sancta Sanctorum.

De Cantoribus. CAP. V.

CANTORES autem à Dauide diximus inſtitutos, vt confiterentur, & canerent in organis Domino. Hæc autem organa diuerſi generis erant, tubæ, cymbala, pſalteria, citharæ, & quæ præcipuè organa dicebantur. Canebant autē voce hymnos, quos Dauid, Aſaph, Idithun, Heman, & Hetan compoſuerant, & in confeſſione verba illa crebrò vſurpabant: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſaculum miſericordia eius.* Tunicis porrò byſſinis induebantur, atque ita à ſacerdotibus lineas habentibus diſtinguebantur. Hoc autem munus aſſignauit Dauid tribus filijs Iohel, qui genus trahebant à Gerſone, nempe Aſaph, Heman, & Idithun. quorū XXIIII erant filij, quattuor Aſaph, ſex Idithun, quattuordecim Heman, qui pariter ſorte ducti ſingulis vicenis quaternis claſſibus nomen dederunt. De his autem ſic ſcriptum eſt 1 Paralip. XXIIII: *Iſti ſunt filij Leui ſecundum domos familiarum ſuarū. miſeruntq; & ipſi ſortes contra fratres ſuos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Achimelec, & principibus familiarum ſacerdotalium, & Leuiticarum tam maiores, quàm minores. Omnes*

ſors æqualiter diuidebat. Igitur David & præfectus exercitus ſegregauerunt in miniſterium filios Aſaph, & Heman, & Idithun, qui prophetarent in citharis, & pſalterijs, & cymbalis ſecundum numerum ſuo ſibi dedicato officio ſeruientis. filij Aſaph quattuor ſub manu Aſaph prophetantes iuxta regem: filij Idithun ſex, qui in cithara prophetabant ſuper confitentes & laudantes Dominum: filij Heman quattuordecim, Videntes regis in ſermonibus Dei, ut exaltaret cornu. Vniuerſi ſub manu patris ſui ad cantandum in templo Domini diſtributi erant in cymbalis, & pſalterijs, & citharis, in miniſteria domus Domini iuxta regem. Fuit autem numerus eorum cum fratribus ſuis qui eruditi erant in cantico Domini, ducenti octoginta octo: miſeruntq́; eis ſortem ephemeriarum ſecundum magnum, & paruum, perfectorum, & diſcentium. atq; inde ordinem earum (ſunt autem vices XXIIII) perſequitur hoc modo.

1 Ioſeph.	13 Subael.
2 Godolias.	14 Matthatias.
3 Zaccur.	15 Ierimoth.
4 Iſari.	16 Hananias.
5 Nathanias.	17 Iesbacaſſas.
6 Bocciau.	18 Hanani.
7 Iſreela.	19 Mellothi.
8 Ieſaias.	20 Eliatha
9 Mathanias.	21 Othir.
10 Semeias.	22 Gedelthi.
11 Azareel.	23 Mahazioth.
12 Haſabias.	24 Romemthiezer.

Officia verò eorum deſcripta multis in locis reperiuntur, præcipuè autem in ſeptimo ſecundi Paralip. regnante Salomone: *Sacerdotes ſtabant in officijs ſuis, & Leuitæ in organis carminũ Domini, quæ fecit David rex, hymnos canentes per manus ſuas, porrò ſacerdotes canebant tubis ante eos.* & v: *Egreſſis autem ſacerdotibus de Sanctuario (omnes enim ſacerdotes qui ibi potuerant inueniri, ſanctificati ſunt. nec adhuc in illo tempore vices, & miniſteriorũ ordo inter eos diuiſus erat) tam Leuitæ, quàm Cantores, id eſt & qui ſub Aſaph erant, & qui ſub Heman, & qui ſub Idithun, filij, & fratres eorũ veſtiti byſſinis, cymbalis, & pſalterijs, & citharis concrepabãt. ſtantes ad orientalẽ plagam altaris, & cum eis ſacerdotes centũ viginti canentes tubis. Igitur cũctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuerſi generis muſicorum concinentibus, & vocẽ in ſublime tollentibus, longè ſonitus audiebatur, ita vt cum Dominum laudare cœpiſſent, & dicere, Confitemini domino, quoniam bonus, quoniã in ſæculũ miſericordia eius: impleretur domus Dei nube, nec poſſent ſacerdotes ſtare, & miniſtrare propter caliginẽ.* item xx: *Ioſaphat rex ſtatuit cãtores Domini, vt laudarent eum in turmis ſuis, & antecederent exercitum, ac voce conſona dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternũ miſericordia eius.* Item tertio primi Eſdræ: *Concinebant in hymnis, & cõfeſſione Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculũ miſericordia eius.* & xiii: *In diebus David & Aſaph ab exordio erant principes conſtituti cantorum carmine laudantium & confitentium Deo.*

Addit etiam Ioſephus lib. VIII, eundem Salomonem ſtolas Leuitarum hymnos canentium ex byſſo ducenties mille feciſſe; libro autem XX, eoſdem pro ſtola byſſina lineam ſacerdotalem impetrauiſſe tempore Agrippe regis Iudææ. *Ex tribu*, inquit, *quicunque hymnorum cantores erant, regi ſuaſerunt, vt conuocato Concilio ſibi concederet ſtola linea vti, perinde ac ſacerdotibus licebat. Rex autem ex ſententia eorum qui Concilium inibant, permiſit, vt priore veſte poſita, lineam induerent. parte autem tribus in templo operante, & his conceſſit, vt hymnos ediſcerent, quemadmodum monebant. quorum vtrumque legibus erat aduerſum.*

De Ianitoribus. CAP. VI.

IANITORES porrò miniſtri fuerunt, qui ad ianuas templi excubabant, & ſacras arculas obſeruabant; de quibus in primo Paralipomenωn IX, hoc modo: *Ianitores autem Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahiman, & frater eorum Sellum princeps. Vſq; ad illud tempus in porta regis ad orientem obſeruabant per vices ſuas de filijs Leui, Sellum filius Core cum fratribus ſuper opera miniſterij, custodes veſtibulorum tabernaculi, & familia eorum per vices caſtrorum Domini cuſtodientes introitum. Phinees filius Eleazari erat dux eorum coram Domino. Zacharias filius Moſolamiæ, ianitor portæ Tabernaculi Teſtimonij. Omnes hi electi in oſtiarios per portas ducenti duodecim, & deſcripti in villis pro-*

proprijs: quos conſtituerunt Dauid & Samuel Videns in fide ſua tam ipſos, quàm filios eorum in oſtijs domus Domini, & in Tabernaculo vicibus ſuis. Per quattuor ventos erant oſtiarij, id eſt ad orientem, & ad occidentem, & ad aquilonē, & ad auſtrum. His quattuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum, & erant ſuper exedras, & theſauros domus Domini. per gyrum quoq; templi Domini morabantur in cuſtodijs ſuis, vt, cum tempus fuiſſet, ipſi manè aperirent fores.

Hi verò in viginti quattuor quoq; claſſes, ſiue vices, diuiſi ſunt, vt ſcriptum eſt XXVI. Quarum ſeptem primæ nominatæ ſunt à filijs Selemiæ, Zacharia, Iadihel, Zabadia, Iathanael, Aelam, Iohanan, Elioenai, octo ſequentes à filijs Obededom, Semeia, Iozabad, Ioaha, Sachar, Nathanael, Ammiel, Iſſachar, Phollathi; & à filijs Semeiæ primogeniti ſex, Othni, Raphael, Obed, Elzabad, Eliu, & Samachia: reliquas à filijs Hoſæ, Semri, Helcia, Tabelia, Zacharia. Quibus expoſitis additur: *Hi diuiſi ſunt in ianitores, vt eſſent principes cuſtodiarum, ſicut & fratres eorum, vt miniſtrarent in domo Domini. Miſſæ ſunt ergo ſortes ex æquo & paruis & magnis per familias ſuas in vnāquamque portarum. Cecidit ergo ſors orientalis Selemiæ, Zachariæ filio eius ſeptentrionalis, Obededom verò, & filiis eius ad auſtrum: in qua parte domus erat Seniorum Concilium. Sephim & Hoſa ad occidentem, iuxta portam quæ ducit ad viam aſcenſionis, cuſtodia contra cuſtodiam. ad orientem verò Leuitæ ſex, & ad aquilonem quattuor per diem: atque*

ad meridiem ſimiliter in die quattuor: & vbi erat Concilium, bini, & bini. In cellulis quoque ianitorum ad occidentem quattuor in via, biniq́ per cellulas. Hæ ſunt diuiſiones ianitorum filiorum Core & Merari. His expletis inde de cuſtodia ſacræ pecuniæ additur: *Et Leuitæ fratres eorum ſuper theſauros domus Domini, & theſauros ſanctificatorum. Subael præpoſitus theſauris: Eliezer, & fratres eius ſuper theſauros Sanctorum, quæ Sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus de bellis, & manubijs præliorum, quæ conſecrauerant ad inſtaurationem & ſupellectilem templi Domini.*

Ioiada inde pontifex, regnante Ioa, conſtituit quoſdam Leuitas ianitores ad cuſtodiam templi, vt neminem contaminatum ingredi ſinerent, vt XXIII ſecundi Paralipomenωn inuenitur. Eoſdem verò ianitores ſacram pecuniam collegiſſe, indicat caput XXII quarti Regum. vbi ita eſt: *Vade ad Helciam ſacerdotem magnum, vt conſletur pecunia quæ illata eſt in templũ Domini, quam collegerunt ianitores templi à populo.* De his verò ſic Philo de præmijs ſacerdotum: *Æditui alij ianitorum officio functi ſunt, alij veſtibulum obſeruarunt, alij nocturnas diurnasq́ cuſtodias, templi vices ſortiti, egerunt; quibuſdam curæ fuit porticus, atriumq́ verrere, & ſcobes ac quiſquilias exportare, munditiemq́ curare.*

Iam verò officia Sacerdotum, Leuitarum, Cantorum, & Ianitorum adhuc apertius referuntur XXXV ſecundi Paralipomenωn, vbi de nobili

nobili Paſcha à Ioſia rege celebrato diſſeritur. *Præparatum* (inquit) *eſt miniſterium, & ſteterunt ſacerdotes in officio ſuo, Leuitæ quoq; in turmis* (Græcè in diuiſionibus ſuis) *iuxta regis imperium, & immolatum eſt Phaſe. Et effuderunt ſacerdotes manu ſua ſanguinem. Et Leuitæ detraxerunt pelles holocauſtorum, & ſeparauerunt ea, ea vt darent per domos & familias ſingulorum, vt offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi. & aſſauerunt Phaſe ſuper ignem, iuxta quod in lege ſcriptum eſt. Pacificas verò hoſtias coxerunt in lebetibus, & cacabis, vt ollis, & feſtinatò diſtribuerunt vniuerſæ plebi; ſibi autem & ſacerdotibus poſt ea parauerunt. nam in oblatione holocauſtorum & adipum vſq; ad noctem ſacerdotes fuerũt occupati. vnde Leuitæ ſibi & ſacerdotibus filijs Aaron parauerunt nouiſſimis. Porrò cantores filij Aſaph ſtabant in ordine ſuo iuxta præceptum Dauid, & Aſaph, & Heman, & Idithun prophetarum Dauid. Ianitores verò per portas ſingulas obſeruabant, ita vt ne puncto quidem diſcederent à miniſterio. quamobrem & fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibum. omnis igitur cultura Domini rite completa eſt in die illa, vt facerent Phaſe, & offerrent holocauſta ſuper altare Domini iuxta præceptum regis Ioſiæ.*

De Nathinæis. CAP. VII.

NATHINÆOS inde Ianitoribus adhæſiſſe, docet Eſdra cap. ſecundo, vbi ordine recenſet Sacerdotes, Leuitas, Cantores, Ianitores,

& Nathinæos, qui è Babylonia redierunt. Vt autem Leuitæ Sacerdotibus, ſic Nathinæi Leuitis operam miniſterij præſtiterunt. itaque vt illi diaconi, ſic hi ſubdiaconi vocari poſſunt. de quibus cap. IX primi Paralip. *Qui habitarunt primi in poſſeſſionibus, & vrbibus ſuis, Iſrael, & ſacerdotes, & Leuitæ, & Nathinæi.* & primo Eſdræ cap. II: *Omnes Nathinæi, & filij ſeruorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.* Hi olim dicti Gabaonitæ, de quibus Ioſue V, IX, & XX. *Liberauit Ioſue Gabaonitas de manu filiorum Iſrael, vt non occiderentur. decreuitq́, in illo die, eos eſſe in miniſterio cuncti populi, & altaris Domini, cadentes ligna, & aquas comportantes vſque in præſens tempus, in loco quem elegiſſet Dominus.* Dauid inde auctor fuit noui nominis, non officij, ac pro Gabaonitis Nathinæos vocauit, vt apparet ex primo Eſdræ, cap. VIII: *De Nathinæis, quos dederat Dauid, & principes ad miniſteria Leuitarum.* Vnde cap. II, ſcripſit: *Habitauerunt Sacerdotes, & Leuitæ, & Cantores, & Ianitores, & Nathinæi, in vrbibus ſuis.*

De Nazaræis. CAP. VIII.

HACTENVS dictum ſit de ijs qui ſacris miniſterium præbuerunt. Fuit præterea quoddam aliud genus hominum, qui Deo etiam operam ſuam dicarunt, licet ſacra non attigerunt. Hi verò aut corpus ſuum Deo conſecrarunt, aut oracula Dei fuderunt, aut legem Dei expoſuerunt, quorum primi Nazaræi, ſecundi Prophetæ, tertij Scribæ

Scribæ vocati ſunt. qui deinde diuerſas ſectas intulerunt, Sadducæos, Scribas, Phariſæos, Herodianos, & alios.

Fuere igitur Nazaræi homines, qui ſe Deo voto conſecrauerunt, ea ratione, qua docetur Numerorum cap. VI: *Vir, ſiue mulier, cum fecerint votum, vt ſanctificentur, & ſe voluerint Deo conſecrare, à vino, & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de vua exprimitur, nõ bibent. vuas recentes, ſiccasq́ non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino conſecrantur. quidquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſq; ad acinũ, non comedent. Omni tempore ſeparationis ſuæ nouacula nõ tranſibit ſuper caput eius vſq; ad completum diem quo Domino conſecratur. Sanctus erit creſcente cæſarie capitis eius. Omni tẽpore conſecrationis ſuæ ſuper mortuum non ingredietur, nec ſuper patris quidẽ, & matris, & fratris, ſororisq́ funere cõtaminabitur: quia cõſecratio Dei ſui ſuper caput eius eſt. Omnibus diebus ſeparationis ſuæ ſanctus erit Domino. Sin autem mortuus fuerit ſubitò quiſpiã coram eo, polluetur caput conſecrationis eius, quod radet ilico in eadẽ die purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima. in octaua autẽ die offeret duos turtures, vel tuos pullos columbæ ſacerdoti in introitu fœderis teſtimonij. facietq́ ſacerdos vnũ pro peccato, & alterum in Holocauſtum, & deprecabitur pro eo, quia peccauit ſuper mortuo, ſanctificabitq; caput eius in die illo, & conſecrabit Domino. dies priores irriti fiãt, quoniã polluta eſt ſanctificatio eius.* Tres autẽ potiſſimùm Nazaræos apud

Hebræos inuenio, Sampſonem, Samuelem, & Iacobum Iuſtum fratrem Domini. De Sampſone cap. XIII Iudicum: *Caue ne bibas vinum, & ſiceram, nec immundum quidquam comedas; quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia ſua.* De Samuele primo Regum Anna vouit filium Deo his verbis: *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet ſuper caput eius.* De Iacobo ſic Egeſippus, teſte Clemente Alexandrino: *Ex vtero matris ſuæ ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit; ſed neq; animal manducauit: ferrum in caput eius non aſcendit.* Ceterùm de voto eiuſmodi ſanctificationis præclarè ſcripſit Philo in libro de ſacrificijs. *Cum aliquis*, inquit, *ſacrauit omnium rerum ſuarum primitias, ac decimas, non habens amplius materiam, in qua pietatem exerceat, ſeipſum dedicat: ideo magnum hoc votum appellatur. nihil enim quiſquam poſſidet ſeipſo pretioſius, qua poſſeſſione tunc ceditur. huius voti reo præcipiuntur hæc: primum, ne mero vtatur, alióve potu ex vuis factitio; deinde ad præſtitutam diem rite offeret tres votiuas victimas, agnum, agnã & arietem, illum in holocauſtum, illam pro peccato, arietem verò in ſalutis hoſtiam. nam vouenti cõueniunt hæc omnia; holocautoma, quia non ſua ſolùm, ſed ſe quoq; Deo dicat; pro peccato victima, quia homo cum ſit, quantumlibet perfectus, peccato non caret; pro ſalute autem, quia ſalutem ſuam acceptam refert Deo vero ſaluatori.*

De

De Prophetis. CAP. IX.

SEQVVNTVR homines, qui ſpiritu diuino repleti Hebræis iuſſu Dei futura bona maláve prænunciarunt: quos primò Videntes, deinde Prophetas dixerunt, vt ſcriptum eſt libro primo Regum cap. IX: *Olim in Iſrael ſic loquebatur vnuſquiſq; vadens conſulere Deum, Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.* Vt autem reliquos tutores ſe daturum Hebræis Deus oſtendit, ſic præcipuè quoq; prophetas ex medio illorum excitaturum promiſit. Quin etiam antequam prophetas lege promiſſos mitteret, multos quoq; patres ſpiritu prophetico exornauit, vt Abraam, Iſaac, Iacob, & Ioſeph: quorum vaticinia extant ſacris litterarum monumentis conſignata. neq; multo pòſt etiam inter exteros Balaam, & Iob, aliosque nonnullos eo munere inſigniuit.

Primum autem prophetam, eumq; omnium præſtantiſſimum, dedit Moyſem; de quo ſic loquutus eſt Num. XII: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt.* Poſt Moyſem inde alios ſe excitaturum oſtendit, atq; etiam excitauit; vt ipſe Moyſes teſtatur XVIII Deuteronomij: *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad vos omnia quæ præcepero*

illi. qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam. Propheta autem qui arrogantia deprauatus voluerit loquĩ in nomine meo, quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur. Quòd ſi tacita cogitatione reſponderes, Quomodo poſſum intelligere verbum quod Dominus non eſt loquutus? hoc habebis ſignum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus nõ eſt loquutus; ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit, & idcirco non timebis eum. & ibidem dicit Moyſes: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies.* & XXXIIII: *Et non ſurrexit vltra propheta in Iſrael, ſicut Moyſes.*

Hic verò ſpiritus propheticus, quo Deus præcipuè Moyſem ipſum afflauit, à Moyſe ad Seniores LXX tranſlatus eſt, ita vt & ipſi vaticinium edere cœperint. Quod declaratur Numerorum XI: *Venit Moyſes, & narrauit populo verba Domini, congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos ſtare fecit circa tabernaculũ, deſcenditq́; Dominus per nubem, & loquutus eſt ad eum, auferens de ſpiritu qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris. cumq́; requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetarunt, nec vltra ceſſarunt. remanſerant autem in caſtris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, ſuper quos requieuit ſpiritus. nam & ipſi deſcripti fuerant, & non exierant. cumq́; prophetarent in caſtris, cucurrit puer, & nunciauit Moyſi, Eldad & Medad prophetant in caſtris. Statim Ioſue filius*

ſue filius Nun, miniſter Moyſi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyſes prohibe eos. At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat, vt omnis populus prophetet, quando det eis Dominus ſpiritum ſuum?

Tempore inde Iudicum mentio fit Deboræ cap. IIII, quæ prophetis fuiſſe, atq; vnà populum iudicaſſe dicitur; & VI alterius cuiuſdam his verbis: *Populus clamauit ad Dominum poſtulans auxilium contra Madianitas, qui miſit ad eos virum prophetam & locutus eſt: Hæc dicit Dominus.*

Demum Samuel prodijt, qui omnes ea gloria ſuperauit, cuius tempore *Sermo Domini erat pretioſus. non erat viſio manifeſta.* Regum primo, cap. tertio: *Abijt Samuel, & dormiuit, & vocauit eum Dominus ter, & dixit: Ecce ego facio verbum in Iſrael, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius. Creuit inde Samuel, & Dominus erat cum eo. & cognouit vniuerſus Iſrael, quod fidelis eſſet propheta Domini.* Ab illo inde ordinarium quoddam quaſi prophetarum collegium extitit, ita vt in ſingulis ætatibus & ciuitatibus greges prophetarum inuenirentur. Vnde XXVIII primi Regum: *Saul conſuluit Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neq; per prophetas.* Conuenerunt autem ad Samuelem multi ſcripturæ exponendæ ſtudio ſe dicantes, quibus ille præfuit: atque ex eis aliquot Deus ſuſcitauit, qui prophetæ officium exercerent. Itaq; poſt Samuelem perpetua ſucceſſione prophetæ fuerunt vſque ad Malachiam tempore Darij, cùm templum eſt reſtitutum. De conuentu autem virorum

ad Samuelem, & vt eos Deus inſpirauerit. ſic x primi Regum, vbi Samuel ita loquitur ad Saulem: *Venies in collem Dei, vbi eſt ſtatio Philiſtaorum; & , cùm ingreſſus fueris ibi vrbem, obuium habebis gregem Prophetarum deſcendentiũ de Excelſo, & ante eos pſalterium, & tympanum, & tibiã, & citharam, ipſoſq́ prophetantes, & inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.* & paullo pòſt: *Venerunt ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obuius eſt ei, & inſiluit ſuper eum ſpiritus Domini, & prophetauit in medio eorum. Videntes autem eum omnes qui nouerant eum heri & nudius tertius, quòd eſſet cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas?* & XIX: *Miſit Saul ad Ramatha, vt raperent Dauid: qui cùm vidiſſent cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam ſpiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipſi. Quod cùm nunciatum eſſet Sauli, miſit & alios nuncios, prophetarunt autem & illi. Et rurſum miſit Saul tertios nuntios: qui & ipſi prophetarunt. Et iratus iracundia Saul abijt etiam ipſe in Ramatha, & factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini, & ambulabat ingrediens; & prophetabat vſque dum veniret in Naioth; & expoliauit etiam ipſe ſe veſtimentis ſuis, & prophetauit cum ceteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium, Num & Saul inter prophetas?* Ergo poſt Samuelem magnus fuit prophetarum prouen-

prouentus, quorum omnium nomina non ſunt litteris prodita. Indicat caput 1 1 quarti Regum, in quo ſcriptum eſt: *Helias ſic alloquutus eſt Heliſæum: Sede hîc, quia Dominus miſit me vſq; in Bethel. cumq; deſcendiſſent Bethel, egreſſi ſunt filij prophetarum, qui erant in Bethel.* Item: *Sede hîc, quia Dominus miſit me in Hierico. cúmque veniſſent Hierico, acceſſerunt filij prophetarum, qui erant in Hierico.* & pòſt: *Sede hîc, quia Dominus miſit me vſque ad Iordanem. Ierunt igitur & quinquaginta filij prophetarum, & ſequuti ſunt eos.* Et poſt raptum Heliæ: *Videntes filij prophetarum qui erant in Hierico, dixerunt, Requieuit ſpiritus Heliæ ſuper Heliſæum.* Nomina verò prophetarum, qui ſub Regum imperio, aut in ſeruitute Babylonica floruerunt, hæc ferme fuere: Gad, Nathan, Aſaph, Idithun, Ahias, Samaias, Iad, Azarias, Hanani, Iehu, Iaziel, Eliezer, Zacharias, Helias, & Heliſæus; quorum nullius extant vaticiniorum editi commentarij. At qui prophetias ſuas memoriæ prodiderunt, fuere, Oſee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, & Malachias; qui minores prophetæ dicuntur, quòd breuiores vaticiniorum libros reliquerint: & Iſaias, Hieremias, Ezechiel, & Daniel; qui maiores appellantur, quòd volumina prophetiarum grandiora conſcripſerint. Hi verò de calamitatibus, qui regnis Iſrael & Iudæ venturæ erant, prædixerunt, multaq; de Chriſto venturo adiecerunt, quorum finis fuit in Malachia, qui præcurſorem Chriſti ita prænunciauit: *Ecce ego*

mitto angelum meum, & preparabit viam ante faciem meam. Neq; inde vſque ad Ioannem Baptiſtã ab illo prædictum inſignis vllus propheta in populo Iudæorum eſt numeratus.

Quoniam autem de prophetis dicere cœpi, quos præcipuè adibant, cùm Deum ipſum conſulere cupiebant, vt hæc dilucidior diſputatio fiat, placet de vniuerſa quoq; conſulendi Dei ratione adiungere. Conſuluere ergo Deum Hebræi maximè per oraculum. Oraculum autem tum conſulere dicebantur, cùm ad Propitiatorium Arcæ fœderis accedebant, atque ibi Deum rogabant, & ille reſpondebat. quod ipſe Exodi viceſimo quinto admonuerat, vbi ſic loquitur ad Moyſem: *Loquar ad te ſupra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubin, qui erunt ſuper arcam Teſtimonij, cunctaque quæ mandabo filijs Iſrael.* Quod verò tum præcepit Deus vt fieret, id pòſt fecit Moyſes Numerorum ſeptimo: *Cumque ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de Propitiatorio, quod erat ſuper arcam Teſtimonij inter duos Cherubin, vnde & loquebatur ei.* Item Iudicum primo: *Conſuluerunt filij Iſrael Dominum dicentes, Quis aſcendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? dixitq; Dominus, Iudas.* Et viceſimo: *Venerunt in domum Dei, hoc eſt in Silo, vbi erat arca, conſuluerúntq; Dominum, atque dixerunt, Quis erit in exercitu noſtro princeps certaminis contra filios Beniamin? Quibus Dominus reſpondit, Iudas.* & pòſt: *Prius aſcen-*

aſcenderunt, & flerunt coram Domino, & conſuluerunt eum dicentes, Debeo vltrà procedere ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ait Deus: Aſcende. Et decimo primi Regum: *Conſuluerunt Dominum, vtrumnam Saul venturus eſſet illuc. reſponditq́ Dominus, Ecce abſconditus eſt domi.* Et viceſimo primo ſecundi: *Dauid conſuluit oraculum Domini, dixitq́ Dominus.* Hæc verò oraculi conſulendi ratio ſtante ſolùm primo templo ſeruata eſt. nam in ſecundo Talmudici negant arcam vllam fuiſſe, ſed lapidem, vt dixi, ſolùm è terra tres digitos eminentem.

Excepto verò oraculo conſultus Deus reſpondit modò per prophetas, modò per ſacerdotes, modò per ſomnia. vnde ſcriptum eſt, vt dixi: *Saul conſuluit Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neq; per prophetas.* Per ſacerdotes autem, id eſt per pontificem, illud, credo, ſignificat, quod triceſimo primi Regum refertur de Abiathar pontifice: *Ait Dauid ad Abiathar ſacerdotem: applica ad me Ephod. & applicauit Abiathar Ephod ad Dauid: & conſuluit Dauid Dominum dicens, Perſequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitq́ ei Dominus, Perſequere. abſq; dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.* Eodem pertinet illud octaui decimi Iudicum: *Rogarunt ſacerdotem, vt conſuleret Dominum, vt ſcire poſſent, an proſpero itinere pergerent. Qui reſpondit eis, Ite in pace.* Hic verò ſacerdos pòſt dicitur habuiſſe Ephod. Et quoniam

ſcriptum eſt Exodi viceſimo quinto, inſtitutos eſſe lapides onychinos, & gemmas ad ornandum Ephod, & Rationale, addidere Talmudici, lapides Vrim, & Thumim, ſiue Doctrinam, & Veritatem, in Pectorali pontificis extitiſſe, quorum conſpectu ſacerdotes occulta intelligerent, & populo traderent, dum plus ſolito prælucerent. nam retento naturali colore nihil immutandum ſignificaſſe: atque hos etiam lapides ſecundo templo conſtructo lucere deſijſſe, vt ſuprà diximus.

De prophetis iam dictum eſt. *Olim*, inquit primo Regum, *ſic loquebatur vnuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite, eamus ad Videntem, id eſt ad prophetam.* & quarti octauo: *Vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eum dicens: Si euadere potero de infirmitate mea hac?* Inſeram hîc quoq; locum inſignem de prophetis conſultis à Ioſaphat & Achab regibus, octauodecimo ſecundi Paralip. *Congregauit Achab rex Iſrael prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quieſcere? at illi, Aſcende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. Aduocatus inde Michæas primùm dixit eadem, deinde adiuratus, vt vera diceret, adiecit: Dominus dedit ſpiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus eſt de te mala. Acceſſit autem Sedecias, vnus de prophetis qui proſpera nunciarant, & percuſſit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam tranſiuit ſpiritus Domini à me, vt loqueretur tibi?* dixit

dixit Michaas: Tu videbis inde ad regem: Si reuerſus fueris in pace, non eſt locutus Dominus in me. Verùm prophetæ quoq; poſt ſecundi templi conſtructionem defecerunt, vt ante diximus.

Somniorum porrò ratio fuit huiuſmodi. Obſeruationem ſomniorum Deus prohibuit, diuinam in ſomnis nunciationem negligi noluit. prohibuit autẽ Deuteronomij octauo decimo: *Nec inueniatur, qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia, atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, nec qui pythones conſulat, nec diuinos, nec quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus.* Itaque ſecundo Paralipomenon tricesimo tertio, rex Manaſſes reprehenditur, quod ſomnia obſeruaret, & maleficis artibus inſeruiret. & XXIII Hieremiæ ſcriptum eſt: *Propheta, qui habet ſomnium, narret ſomnium; & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè. Quid paleis ad triticum? dicit Dominus.* De ſpontanea verò Dei monitione per ſomnium multa ſuperſunt teſtimonia. Numerorum duodecimo: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. at non talis ſeruus meus Moyſes. ore enim ad os loquor ei: & palam, non per ænigmata & figuras Dominum videt.* Itaque Gedeon ſeptimo Iudicum, ſomnium ſe vidiſſe narrans, expoſitionem quoq; veram accepit. & tertio tertij Regum: *Apparuit Dominus Salomoni per ſomnium dicens: Poſtula quod vis vt dem tibi. & ille: Da mihi cor docile. Igitur vt euigilauit Salomon, & intelle-*

xit, quòd eſſet ſomnium, profectus Hieruſalem ſtetit coram arca fœderis. Hæc autem ratio monendorum hominum ſeruata eſt à Deo vſque ad extremum: Siquidem ſcribit S. Matthæus: *Hæc cogitante Ioſeph, ecce angelus Domini apparuit ei in ſomnis, dicens: Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* & 11 Ioël: *Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomniabunt.* Naturalium ergo ſomniorum, vt quæ plerunque incerta ſint, & ab incerta cauſſa proficiſcantur, nullam habendam eſſe rationem, cenſuit Deus, non autem eorum quæ ipſe immiſit. Quod cùm fecit, ſimul etiam id egit, vt homo intelligeret, ſomnium illud non oportere contemni, ſed veri aliquid ab illo portendi, vt ea quæ Ioſeph & Daniel tanta cum laude ingenij coniecerunt.

Quattuor autem modis Deus ſiue conſultus hominibus reſpondit, ſiue non conſultus verba ad eos fecit. aut enim ipſe ſimpliciter eſt loquutus, aut per viſionem & ſomnium alloquutus; aut angelus ſimpliciter eſt affatus, aut per viſionem ſomniúmve affatus. Primi ſit exemplum: *Dixit Dominus ad Abraham, Iacob, Ioſue.* Secundi: *Factus eſt ſermo Domini ad Abraham per viſionem dicens.* Tertij: *Et angelus Domini de cœlo clamauit dicens, Abraham.* Quarti: *Apparuit angelus Domini Ioſeph in ſomnis dicens.*

Deum verò verba feciſſe interpretantur ſacrarum

trarum litterarum expoſitores, eum non verba quæ auribus percipi poſſent, feciſſe, ſed eorum ad quos loquutus eſt, mentem ita informaſſe, vt non ſolùm res, tanquam præſentes, oculis cernerent, ſed etiam ſe à Deo diuinitus moneri ſentirent, & perinde afficerentur, ac ſi Deum loquentem audirent, & intelligerent quæ dicerent. Quæ verò hoc modo dicta ſunt, prophetia fuerunt, & quibus hæc dicta ſunt, prophetæ vocati ſunt. Vnde tertiodecimo tertij Regum dixit propheta quidam: *Loquutus eſt Dominus ad me in ſermone Domini dicens: Non comedes panem: & non bibes aquam ibi. tum prophetes quidam ait illi: Et ego propheta ſum ſimilis tui, & angelus loquutus eſt mihi in ſermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum, vt comedat panem, & bibat aquam.* Quod autem de verbo Dei dixi, id S. Baſilius ſcripſit in commentario pſalmi XXVIII: *Vox Dei diuerſa eſt ab ijs vocibus quæ in ſenſum aurium cadunt. id enim accidit, cùm mens hominum quibus ille vocem ſuam tradere vult, viſione quadam informatur, perinde atque in ſomnijs. nam vt in his animus noſter quorundam veluti verborum notis imbuitur, nulla voce ad ſenſum aurium accidente, ſed ipſa mente quibuſdam rerum inſignibus informata; ſic putanda eſt Dei vox, quam propheta audiſſe dicũtur.* Neque verò omnes, de quibus ſcriptum eſt, *Dixit Dominus ad eos*, illud à Deo ipſo loquente acceperunt, ſed à Propheta aliquo, cuius mentem Deus imbuerat, illud hauſerunt. Cùm autem dicitur Dominus veniſſe ad aliquem, ea non

prophetia putatur, ſed ſimplex monitio, vt de Laban & Abimelech.

Prophetæ igitur aut per viſionem vigilantes, aut per ſomnium dormientes edocti de rebus futuris ſunt, idque aut per angelum, aut ſine angelo, viſione (vt vocant) imaginaria, excepto vno Moyſe, qui ſine ſomnio & angelo, viſione (vt appellant) intellectuali creditur inſtructus fuiſſe, atque ea quæ edidit, prædixiſſe. Verùm ſacer ſermo, vt inquit Philo de ſomnijs, aut tanquam rex facienda imperauit; aut tanquam præceptor vtiliter inſtituit; aut tanquam conſiliarius opportunè eos admonuit, qui ſibi ipſi non poterant conſilium capere; aut tanquam amicus arcana communicauit, quæ profanos audire nefas erat; aut demum ex quibuſdam aliquid requiſiuit, vt de Adamo. Scriptura verò, quæ ſemper de Deo loqui reuerenter eſt ſolita, tamen vt rudes homines erudiret, homini eum comparauit, atq; ei membra, motus & voces, non veritatem, ſed vtilitatem diſcentium reſpiciens, tribuit. quia plerique nequeunt Deum ſine corpore cogitare, neque alio modo ad officium ſe referre, niſi audiant, Deum ire, redire, iraſci, vlciſci, ac tela ad vindicandos ſceleratos in promtu habere, atque interdum etiam hominem appellare.

De Scribis. CAP. X.

VT porrò prophetæ voluntatem Dei prænunciarunt, ſic Scribæ legẽ eius interpretati ſunt.

Huius

Huius autem rei primordia ab ipſo quoq; Moyſe ſunt introducta. Is enim alia voce populo tradidit, alia in ſcriptum contulit. Primæ traditiones, ſecunda lex dicta. Quæ verò voce Moyſes docuit, ea primùm cum Ioſue communicauit, Ioſue inde cum Senioribus, Seniores cum Prophetis, Prophetæ cum Scribis. Has traditiones poſterior Hebræorum ſchola Cabalam hiſtoricam appellauit. De traditionibus Moyſis extat teſtimonium S. Lucæ ſexto Actuum: *Audiuimus hac dicentem, quoniam Ieſus Nazarenus hic mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes.* Seniorum horum, quoque mentio vſurpatur ſecundo Iudicum: *Seruierunt Iſraelitæ Domino cunctis diebus Ioſue, & Seniorum, qui poſt eum vixerunt, & nouerunt omnia opera Domini, quæ fecerat in Iſrael.* De traditionibus autem eorum loquitur S. Matthæus, & S. Marcus: *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant. Ieſus autem reſpondens ait illis: Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* Item: *Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum.*

Vt etiam Moyſes primus legem dedit, ſic etiam primus expoſuit. Indicat id quod ſcriptum eſt in Euangelio de cathedra Moyſis. atque inde ſequuti reliqui principes in eadem obſeruatione ſteterunt. Vnde Leuitici x ſcriptum eſt: *Dixit Dominus ad Aaron: Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intra-*

bitis in Tabernaculũ Teſtimonij,ne moriamini: & vt habeatis ſcientiã diſcernendi inter ſanctũ & profanũ,inter pollutũ & mundum;doceatiſq; filios Iſrael omnia legitima mea,quæ locutus eſt Dominus ad eos per manum Moyſi. Quare Ioſephus quoq; ſcriptum reliquit ſecundo aduerſus Appionẽ: *Legiſlator non ſemel legẽ ſuos audire voluit,ſed in vnaquaq; ſeptimana alia opera relinquẽtes ad legẽ audiẽdam cõgregari,eamq; perfectè diſcere.* Quod idẽ ſcripſit quoq; Philo lib. III, de vita Moyſi: *Moris* (inquit) *fuit, Sabbatis operã dare philoſophiæ,principe antecedẽte,ac docẽte quæ opus facto ac dicto eſſẽt,reliquis audiẽtib. ex quo nunc etiã philoſophantur Sabbatis patrio more: nã oratoria in ciuitatib. ſcholæ ſunt omniũ virtutũ,quib. diuina humanaq; intelliguntur & corrigũtur.* Ex mãdato etiã legis ſeptimo quoq; ãno Leuitę verba legis populo tradere tenebãtur.

His ita conſtitutis ſucceſſit Dauid,qui vt ceteras reip. partes,ſic hanc quoque formauit. Etenim cum Leuitarum numerum iniſſet, ex his ſexies mille ſcribas ac iudices fecit. cúmque mox ſacra Leuitarum officia familijs diſtribueret, quaſdam etiam ſuper Iſrael conſtituit, *ad docendum & iudicandum*, vt XXIII, & XXVI primi Paralipom. continetur. Qui verò hi ſcribæ ac iudices fuerint, qui & docuerint & iudicarint, nemo adhuc, quod ſciam, oſtendit. Græcus autem interpres priore loco eos γραμματέας, & κριτάς, poſteriore τῷ γραμματεύειν & διακρίνειν ſcripſit. quibus verbis duo officia exprimuntur eorum qui legem interpretabantur; vnum, vt verba legis legerent; alte-

alterum, vt, ſi opus expoſitione eſſet, exponerẽt. itaque γραμματεῖς aptiùs verterentur Lectores, quam vocem eccleſia quoq; Chriſtiana ſeruauit, quàm Scribæ. Quod probatur ex III Eſdræ, vbi Eſdra dicitur ἀναγνώστης τοῦ νόμου, i. lector legis, cùm alibi dicatur γραμματεὺς, id eſt ſcriba. & ex decimo S. Lucæ, vbi loquens Chriſtus ad legis peritum, ſiue ſcribam quendam, qui dixerat, *Doce, quid faciens vitam æternam poſſidebo, reſpondit, quid eſt ſcriptum in lege? quomodo legis?* id eſt quomodo profiteris munus interpretis, ſi hoc neſcis quod ſciſcitaris? Quin etiam idem caput v, vI, x, & xI eiuſmodi homines vocauit γραμματεῖς νομικοὺς, & νομοδιδασκάλους, id eſt ſcribas legis peritos, & legis doctores. Quod verò ijdem dicantur κριταὶ, id eſt iudices, & διακρίνειν, id eſt dijudicare, ſiue diſtinguere, id omnino ad interpretationis rationem refertur, quæ dijudicationem & diſtinctionem deſiderauit, præſertim verò in lingua Hebræa, in qua conſtat, voces pauciſſimas eſſe, atq; ex notarum & diſpunctionum varietate varias ſignificationes recipere. Probat hoc Philo in eo libro qui inſcribitur, omnes probos eſſe liberos. ſic enim de Eſſæis Iudæis loquitur: *Conſtitutam maximè ſeptimam habent diem, in qua ab alijs quieſcunt operibus, in qua ad ſacra loca adeuntes, quæ ſynagogæ vocantur, ordine ætatis iuuenes ſenioribus ſubſident, decoro cũ ornatu audientes. deinde vnus Biblia ſumens legit, alter verò ex peritiſſimis minimè nota exponit; nam pleraq; per ſymbola antiqua imitatione apud eos traduntur.* Probat item eiuſdem cum Eſſæis ætatis S. Paulus, qui ei

conſuetudini congruenter ad Corinthios ſcripſit: *Prophetæ duo, aut tres in eccleſia dicant, ceteri dijudicent.* Græcè διακρινέτωσαν, id eſt duo legant, reliqui explicent. Inde poſt Dauidem Ioſaphat rex, cùm morem hunc exoleuiſſe, ac legem pleriſque incognitam eſſe videret, *Sacerdotes ac Leuitas per omnes ciuitates Iudæ dimiſit, qui eam docerent.* Secundo Paralip. XVII: *Tertio anno regni ſui miſit de principibus ſuis, vt docerent in ciuitatibus Iuda, & cum eis Leuitas, & cum eis ſacerdotes. docebantq́; populum in Iuda habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atq; erudiebant populum.* Idem pòſt etiam fecit Ioſias rex, inuento in templo, quod euanuiſſe putabãt, Deuteronomio; quarto Regum XXIII: *Aſcendit rex templum Domini, & omnes viri Iuda, & vniuerſi qui habitabant in Hieruſalem, cum eo ſacerdotes, & prophetæ, & omnis populus. legitq́; omnibus audientibus omnia verba libri fœderis, qui inuentus eſt in domo Domini.* Succeſſit inde poſt aliquot annos calamitas Babylonica. Qua poſt annos LXX perfuncti in patriam ſunt reſtituti. Ab illo tempore apertè lex permiſſa videtur principibus ſacerdotum & ſcribis. quod ex ijs quæ dicentur, intelligetur. in illa certè rerum confuſione lex aut amiſſa, aut neglecta, aut corrupta potiſſimùm aut cognitionis, aut correctionis indiguit. Itaque Eſdra, qui & ſacerdos, & ſcriba, & princeps ſacerdotum ac ſcribarum dicitur, in patriam iam reſtituto templo reuerſus legis codices ſuperiore exilio ac clade amiſſos inueſtigauit, ac

uit, ac deprauatos emendauit, atq;, vt nunc ſunt, ex Hebræorum traditione diſtinxit: idemq; populo inſcio legem tradidit. Sic enim ſcriptum eſt apud eum: *Eſdra parauit cor ſuum, vt inueſtigaret legem Domini, & faceret, & doceret præceptum & iudicium.* Item: *Congregati ſunt principes familiarum vniuerſi populi, ſacerdotes, & Leuitæ apud Eſdram Scribam, vt interpretaretur eis verba legis.* & nono tertij: *Stetit Eſdras ſacerdos & lector legis ſuper ligneum tribunal quod fabricatum erat, & aſſumſit librum coram omni multitudine.* Ab Eſdra verò alij inſtituti putantur, qui legem explanarent, difficultates tollerent, librosque cuſtodirent, ne rurſus corrumperentur. ſiquidem eodem in loco ſic pergitur: *Dixit Eſdræ principi ſacerdotum & lectori, & Leuitis qui docent multitudinem.* Ecce, vt Eſdra, qui ſacerdos & ſcriba dictus eſt, iam princeps ſacerdotum & lector legis dicatur. nam pro *Leuitis qui docent multitudinem*, nimirum ipſos principes ſacerdotum, & ſcribas intellexit. Hi verò ab Eſdra aduocati communi cum eo conſilio quædam loca ſacrorum librorum malè affecta ſanarunt, & canonem ſcripſerunt eorum librorum qui maximè probarentur, vt Talmudiſtæ aſſerunt. Ergo ab illo tempore Principes ſacerdotum & Scribæ legis exponendæ munus præcipuè obierunt, legisque doctores, vt dicti, ſic etiam habiti ſunt. Vnde illud eſt Matthæi XIII: *Omnis ſcriba doctus in regno cælorum ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera.* & XVI: *Quid ergo*

ſcribæ dicunt, quòd Heliam oporteat primùm venire? & Marcus XVI: *Quomodo dicunt ſcribæ, Chriſtum filium eſſe Dauid.* Quare meritò Herodes rex, homo proſelytus; id eſt Iudæus aſcititius, cùm de Chriſto nato audiſſet, nec locum, vbi oriturus erat, teneret, ea de re Principes ſacerdotum & Scribas conſuluit. ſiquidem, vt ſcribit S. Matthæus, conuocatis principibus ſacerdotum & ſcribis ſciſcitatus eſt, vbi naſceretur Chriſtus? Pòſt autem cùm Chriſtus docere in templo cœpiſſet, qui nec princeps ſacerdotum, nec ſcriba, nec Leuites eſſet, præcipue principũ ſacerdotum & ſcribarum oculos in ſe conuertit. Quare hi potiſſimùm, cuiusnam auctoritate id faceret, quæſiuerunt. nam S. Lucas XX ſic prodidit: *Docente Jeſu populum in templo, & euangelizante, conueniunt principes ſacerdotum & ſcribæ dicentes: Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis? quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatem?* Itaque ſanct. Matthæus & S. Marcus huic quæſtioni quaſi occurrentes ſcripſerunt, Chriſtum docuiſſe, non tanquam ſcribas, ſed tanquam poteſtatem habentem, i. non tanquam interpretem legis, ſed tanquam legislatorem. Interpretes enim illa verba in ore habere ſolebãt: *Dicit Dominus.* Chriſtus autem: *Dictum eſt antiquis, ego autem dico.* Eiuſmodi verò ſcriba fuit ille, de quo S. Paulus prima ad Corinthios: *Vbi ſapiens, vbi ſcriba?* id eſt legis peritus. eiuſmodi doctor fuit Nicodemus, quem Chriſtus legis magiſtrum vocauit, & redarguit. tales doctores illi quibus cum Chriſtus duodennis in templo de lege

de lege diſſeruit. talis Phariſæus ille de quo ſanct. Matthæus XXII: *Interrogauit vnus ex Phariſæis, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis vniuerſæ plebi.* Denique eiuſmodi quoque fuit Ioſias ſcriba Phariſæus, de quo in vita S. Iacobi maioris: *Ioſias vnus è ſcribis Phariſæorum, miſit funem in collum apoſtoli, & poſt conuerſus martyrio cum eo affectus eſt.*

Legem porrò docuere Scribæ duobus in locis, in templo & ſynagogis. De templo indicat S. Lucas, cùm inquit, Chriſtum inuentum in templo inter doctores percontantem, & reſpondentem: item omnes Euangeliſtæ, qui tradiderunt, illum ſæpe in templo docuiſſe ac concionatum eſſe. Vnde apud S. Ioannem XVIII ipſe de ſe dixit: *Ego docui ſemper in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt.* Et S. Paulus Actuum XXIIII: *Neque in templo inuenerunt me diſputantem, neq. in ſynagogis.* Ea cauſſa fecit, vt ſcribæ quidam ſcribæ templi vocati ſint. quod indicat decretum Antiochi Magni apud Ioſephum lib. XII: *Senatus, ſacerdotes, ſcribæ templi, & ſacri cantores ſint immunes à tributo, quod pro ſuo capite debent.* Quin etiam Helcias pontifex *legem à ſe inuentam dedit Saphan ſcribæ templi, vt regi Ioſiæ legeret.* Et Ioſias rex miſit ſcribam templi ad Helciam pontificem, vt pecuniam in templi inſtaurationem erogaret; IIII Regum.

Synagogæ autem, vt dixi, fuerunt ædes, quò Iudæi diebus Sabbatorum conuenire inſtituerunt, vt legem audirent. Vnde illud Actuum XV:

Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatum legitur. De more verò docendi in ſynagogis, ad ea quæ ſuprà diximus, elici poteſt ex eo quod narrat Philo de Eſſæis, & ex eo quod de Chriſto ſcripſerunt Euangeliſtæ ſynagogas Galilææ percurſante, atque ibi veritatem nunciante. S. Matthæus IIII: *Circuiuit Ieſus totam Galilæam docens in ſynagogis eorum, & prædicans euangelium regni.* Lucas V: *Ieſus venit Nazareth, & intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in ſynagogam, & traditus eſt illi liber Iſaiæ prophetæ. Et deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibiq́; docebat illos ſabbatis. & ſtupebant in doctrina eius, quia cum poteſtate erat ſermo ipſius.* Item XIII: *Erat Ieſus docens in ſynagogis Iudæorum ſabbatis, & mulierem ſanauit. reſpondens autem archiſynagogus indignatus eſt, quia ſabbato curaſſet.* Hæc viuente Chriſto. Poſt mortem verò eius hæc doctrinæ in ſynagogis tradendæ extra Iudæam & Galilæam memoria celebratur. Actuum IX: *Saulus petijt à pontifice epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem. inde conuerſus, & ingreſſus in ſynagogas prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei.* & XIII: *Paulus & Barnabas cùm veniſſent Salaminem, prædicabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum.* Item: *Venerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum ſederunt. poſt lectionem autem legis & prophetarum miſerunt principes ſynagogæ*

agoga ad eos. cumq; dimiſſa eſſet ſynagoga, ſequuti ſunt multi Iudæorum. ſequenti verò ſabbato penè vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum Dei. & XIIII: *Factum eſt in Iconio, vt ſimul introirent in ſynagogam Iudæorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudæorum & Græcorum copioſa multitudo.* & XVII: *Venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum, ſecundum autem conſuetudinem Paulus introiuit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis. Cùm autem veniſſent Berrhœam, in ſynagogam Iudæorum introiuerunt. cùm autem cognouiſſent in Theſſalonica Iudæi, quia & Berrhœæ prædicatum eſt verbum à Paulo, venerunt & illuc. Paulus inde* XVIII *diſputauit Corinthi in ſynagoga per omne ſabbatum interponens nomen Domini Ieſu, & migrans inde intrauit in domum cuiuſdam nomine Titi Iuſti, colentis Deum, cuius domus coniuncta erat ſynagogæ. Criſpus autem archiſynagogus credidit Domino cum omni domo ſua. Deuenit inde Epheſum. & ingreſſus in ſynagogam diſputauit cum Iudæis.* inde XIX: *Epheſi ingreſſus ſynagogam cum fiducia locutus eſt per tres menſes diſputans, & ſuadens de regno Dei.* Neque verò ſolùm in Aſia, ſed etiam Romæ ſynagogæ Iudæorum fuerunt, & præſertim Libertinorum, qui, vt patet ex Actibus, ſynagogam quoq; Hieroſolymis habuerunt. Teſtis eſt Philo in legatione ad Caium: *Tiberius non diſſimulauit, probari ſibi Iudæos qui abominarentur adulationem. alioquin paſſus non fuiſſet trans Tiberim bonam vrbis partem teneri à Iudæis. Romani verò hi erant, plerique libertini. nam*

captiui in Italiam abducti à dominis libertate donati fuerant, haudquaquam aliquid ex patrijs inſtitutis mutare coacti. ſciebat enim eos habere oratoria, & conuenire in ea, & maximè ſeptimo quoque die, quando publicè patriam docētur philoſophiam. Sciebat & ſacras eos ex primitijs coaceruare pecunias, ac Hieroſolyma mittere. Sed tamen neq; Roma eos expulit, nec Romanam ciuitatem eis ademit, neque in oratoria noui aliquid molitus eſt, neq; conuenire eos vetuit ad legum interpretationes. Atque hæc quidem de ſcribis, id eſt legis doctoribus, hactenus.

De ſeptem Iudæorum hæreſibus.
CAP. XI.

LOCVS inde admonet, quoniam de legis interpretibus diximus, vt de doctrina quoque Iúdæorum agamus, quæ vltimis celebrata temporibus, in ſeptem partes diuiſa fuit, quas ſeptem hæreſes appellarunt. fuerunt autem, teſte S. Epiphanio, hæ: Sadducæi, Scribæ, Phariſæi, Hemerobaptiſtæ, Nazaræi, Oſſeni, & Herodiani. de quibus primùm ſigillatim, deinde coniunctim ediſſeremus.

Sadducæi nomen à Sadoc accepere, Antigoni diſcipulo, qui cùm defeciſſet ad templum montis Garizin à Manaſſe inter Samaritas conſtructum, Alexandro Magno regnante hæreſim intulit Sadducæorum, teſte Rabbi Abraham in Cabala hiſtorica. Hi verò, vt inquit Ioſephus, fatum negarunt, atque omnia noſtro arbitrio ſubiecerunt,

cerunt, animas mortales eſſe, & propterea reſurrecturas non eſſe, dixerunt. Deum mala omnia videre negarunt, & inhumani, ac longè ab omni communione auerſi fuerunt. &, vt addit S. Epiphanius, angelos & ſpiritum ſanctum ignorarunt, atque omnia æqualiter cum Samaritis obſeruarunt, cùm tamen Iudæi eſſent, & Hieroſolymis ſacrificium facerent.

Scribæ verò inquit S. Epiphanius, *Legis expoſitores fuere, velut grammaticam quandam ſcientiam exponentes, reliqua quidem, velut Iudæi, facientes, verùm ſuperfluam quandam & ſophiſticam interpretationem inducentes, non ſolùm ſecundum legem viuentes, ſed etiam abundantius: vt qui vrceorum demerſiones ac purificationes ſeruarent, poculorum item, ac patinarum, & aliorum miniſterij vaſorum, & tanquam videlicet ad ſinceritatem ac ſanctitatem diſpoſiti, crebrò manus lauarent, crebróque purificationes quaſdam per lauacra adhiberent. Habebant autem fimbrias quaſdam ſignificantes politiam ipſorum ad oſtentationem elationis, & laudem ſpectantium, & phylacteria apud ſeipſos pallijs adebant, hoc eſt latas notas purpuræ. Expoſitiones autem apud ipſos quattuor erant, vna in nomen Moyſis prophetæ, ſecunda in præceptorem ipſorum Acibam appellatum, ſiue Baracibam, tertia in Andan, ſiue Annan. qui & Iudas, quarta in filios Aſſamonai.* Neque verò dubium eſt, quin hi ex eorum numero fuerint, quos legis doctores diximus.

Phariſæi porrò auctore Ioſepho, *certiorem le-*

galium rituum cognitionem profeſſi ſunt, vitam abiectam egerunt, nihil molle, nihil delicatum adhibẽtes. fato omnia tribuerunt, nec tamen liberum hominis arbitrium ſuſtulerunt, iudiciũ Dei futurum cenſuerunt, quo homines pro meritis præmia pœnáſque conſequerentur, animas immortales duxerunt, earumq; poſt mortem alias æterno carceri deſtinandas, alias in vitam reuerſuras, ita vt bonorum animæ in corpora hominum remigrarent, malorũ autem in pecudum. De his ſic S. Epiphanius: *Phariſæi eadẽ cum ſcribis ſentiebant: conuerſabantur enim cum eis. Virginitati & continentiæ ſtudebant, frequenter orabant, cauẽtes, ne qua ſe labe corporis macularent. duriſſimis ſtratis cubabant. bis in ſabbato ieiunabant, ſecunda, & quinta die. decimabãt decimationes, dabant primitias, trigeſimas, & quinquageſimas. ſacrificia ac vota exactiſſimè perſoluebant, in prædicto verò ſcribarum habitu incedebant per amicula, & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis, & calciamentorum ligulis procedentes. Dicebantur autem Phariſæi, eò quòd ſeparati eſſent ab alijs propter ſpontaneam ſuperfluam religionem apud ipſos receptam. Phares enim Hebraica lingua ſeparationem ſignificat.*

Hemerobaptiſtæ *autem eadem cum Scribis, & Phariſæis ſenſerunt, & cum Sadducæis reſurrectionem mortuorum abnuerunt. Præcipui verò illud habuerunt, quòd ſe quotidie baptizarunt, vnde nomen etiam acceperunt.*

Iam verò Nazaræi à *Galaaditide, & Baſanitide regione, & locis vltra Iordanem originem trahentes, in*

tes, in omnibus inſtituta Iudæorum ſeruabant, circuncisionem, ſabbatum, feſtiuitates omnes. victimas autem non mactabant, neq; animatis veſcebantur. Patres accipiebant, de quibus ſcribitur in quinque libris Moyſis, ipſos autem libros Moyſis non probabant: dicebántque Moyſen fuiſſe, ſed aliam legem, quàm quæ tradita eſſet, accepiſſe.

Oſſeni *originem duxerunt a Nabatica regione, Ituræa, Moabitide, & Areilitide, quæ eſt vltra mare mortuum, Iudæi quidem genere, ſed moribus hypocritæ, mentis induſtria verſuti.* Hi à Ioſepho Eſſæi dicuntur. atque ſecundo Belli his verbis deſcribuntur: *Eſſæi nuptias reſpuerunt, alienos verò filios adoptarunt, diuitias ſpernentes haud certas vrbes quas incolerent, habuerunt, & bona ſua cum ſocijs ſuis communicarunt, nec veſtitum, nec calceum nouum, niſi veteribus attritis, ſumſerunt. Commerciorum nullus inter eos vſus. egentibus præſto fuere, eandem ab illis beneficentiam relaturi. religionem mirificè coluere frigida aqua ſe quotidie abluentes. inter veſcendum ſummum ſilentium adhibuere. non niſi probata continentia homines in ſocietatem recepere. receptos autem magnis execrationibus obſtrinxere, ſe Deum, fidem, iuſtitiamq; culturos. deprehenſos in peccatis ſocietate deturbauere, ac ne cibum delatum caperent, vetuere, iudicia ſeueriſſimè exercuere, mortem & cruciatus contemſere. animas bonorum ad fortunatas inſulas abire, malorum ad loca inferna, putauere.* In libro autem Antiquitatum XVIII ita: *Eſſæi cuncta ad Deum referunt, immortalem animam cenſent, in templo*

anathemata prohibent. ſacrificia cum populo non celebrant, quòd ſe putant munditia & ſanctitate illis praſtare. moribus optimis ſunt, agricultura ſtudent, omnia habent communia; neq; vxoribus, neq; ſeruis vtuntur. ſacerdotes viros optimos eligunt. cibum ſimplicem, atque habitum parcum & mundum adhibent. & Plinius libro v: *Ab occidente littora Eſſeni fugitant vſque qua nocent, gens ſola, & in toto orbe prater cateras mira, ſine vlla femina, omni Venere abdicata, ſine pecunia, ſocia palmarũ. In diem ex aquo conuenarum turba renaſcitur, largè frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortuna fluctus agitat. Ita per ſaculorũm millia (incredibile dictu) gens aterna eſt, in qua nemo naſcitur. tam fœcunda illis aliorum vita pœnitentia eſt. infra hos Engadda oppidum fuit, ſecundum ab Hieroſolymis fertilitate, palmetorumq; nemoribus, nunc alterum buſtum. Inde Maſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite.* Sed multo præclarius Philo in eo libro quem inſcripſit, Omnes probos eſſe liberos. *In Syria*, inquit, *& Paleſtina, qua partes Iudaorũ ſunt haud modica, dicuntur quidam nomine Eſſai, numero vltra quattuor millia, à voce Graca Eſſai, quaſi ὅσιοι, id eſt ſancti, vocati, quoniam Dei cultores pracipuè ſunt, nulla animalia ſacrificantes, ſed mentes ſuas ſacras efficiendas exiſtimantes. Hi vicatim habitant, vrbes vitantes propter eorum qui tractant ciuitates, improbitates. eorum alij agricultura ſtudent, alij artes exercent qua pacis ſocia ſunt. neque aurum, neque argentum ſibi condunt. neque agros latos parant*

parant cupiditate redditũum, ſed neceſſitate victus. Nemo bellicorum armorum apud eos eſt opifex. ſed neque in pace vllum mercaturæ genus attingunt. ſeruos non habent, ſed liberi omnes ſunt mutua miniſteria ſuppetentes. Rationalem & naturalem philoſophiam reſpuunt, diuinam amplectuntur. Morali maximè ſtudent patriarum legum auxilio vſi: quas præcipuè ſeptima die docentur. Imbuuntur autem ſanctitate, iuſtitia, ceteriſque virtutibus tres regulas adhibentes, Dei, virtutis, hominumq́; amorem. Quòd Deum diligãt, illud eſt indicio, quod perpetuam caſtitatem adhibent, iuſiurandum, & mendacium non dicunt; & quòd bonorum omniũ, nullius verò mali auctorem eſſe Deum arbitrantur. Quòd virtutis ſtudioſi ſint, ex eo perſpici poteſt, quod pecuniam & gloriam negligunt, quod voluptates reſpuunt, & conſtantiam præſtant. Quòd hominum caritate flagrent, indicat amor & ſocietas inter eos. vna enim eſt omnibus domus, vna veſtis, vnum ærarium, vnus ſumtus; communis victus, & vita. quin etiam quæſtus in commune conferunt, ægrotantes communiter curant, & ſeniores loco parentum habent.

Herodiani verò, vt inquit Epiphanius, *omnino Iudæi erant, ſed phani, atq; hypocritæ, verum Herodem putabant Chriſtum Dominum, qui in omnibus ſcripturis, legeq́;, ac prophetis expectatur, & ob ipſum decepti Herodem iactabant inducti ex dicto hoc: Non deficiet princeps ex Iuda, atque dux ex femoribus ipſius, donec venerit cui reſeruatur; huic reſeruatum eſſe dicentes, qui erat alienigena.*

Item Tertullianus de Præſcriptionibus: *Phariſæi additamenta quædam legis aſtruendo à Iudæis diuiſi ſunt. Herodiani Chriſtum Herodem eſſe dixerunt.*

Ex his autem omnibus præcipuè floruere ante Chriſti aduentum Phariſæi, & Sadducæi. itaq; Hieroſolymis, vt inquit Ioſephus, populares Phariſæis, optimates Sadducæis ſe adiunxerunt. Phariſæorum autem extraordinarias in rep. opes ægrè inde ferens Ioannes Princeps leges ab eis allatas (hæ nouæ traditiones erant præter antiquas Moſaicas) ſuſtulit, & ad Sadducæos ſe contulit. Phariſæi tamen adeò potentia valuerunt, vt pòſt auxilio Demetrij Eucæri, Syriæ regis, bellum Alexandro regi Iudæorum intulerint, & Moabitide ac Galaatide terra ipſum cedere compulerint. inde mortuo illo Alexandram reginam ſibi obſequentem adepti leges ſuas recuperarunt, ac multo vehementius ſæuire in vrbe & regno toto inſtiterunt: quouſque res ad duos fratres regios recidit, Hyrcanum, & Ariſtobulum, quorem alter Phariſæus, alter Sadducæus fuit. Cùm autem Chriſtus euangelium ſuum pandere populo cœpit, Scribæ, Phariſæi, Sadducæi & Herodiani præcipuè viguerunt: ac propterea ſoli in Euangelio memorantur, vt qui Chriſto nouam doctrinam prædicanti ſe præcipuè obijcerent. atque vt ipſi ſæpe illum tentandi cauſſa varijs interrogationibus fatigarunt, ac verbis irretire conati ſunt; ſic & ipſe illos inſectatus, & hypocriſin ac doctrinam eorum, vt parum vitæ congruentem

tem detegere nixus eſt. Recitabo ordine ipſa Euangelij loca, vt res clariſſimè cognoſcatur. Sanct. Marcus cap. III: *Exeuntes Phariſæi cum Herodianis conſilium faciebant aduerſus eum, quomodo perderent eum.* & VII: *Phariſæi, & quidam de Scribis cùm vidiſſent quoſdam de diſcipulis Domini communibus manibus, id eſt non lotis, manducare panes, vituperauerunt. Phariſæi enim & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant tenentes traditionem Seniorum, & à foro venientes, niſi baptizentur, non comedunt, & alia multa quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum.* S. Lucas XI: *Vos Phariſæi quod deforis eſt calicis & catini, mundatis.* S. Matthæus XV: *Tunc acceſſerunt ad Ieſum Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant. ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit. Honora patrem tuum & matrem: &, Qui maledixerit patri, vel matri, moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem ſuum. & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Quas traditiones declarans S. Hieronymus epiſtola CLI, ſic inquit: *Quantæ traditiones Phariſæorum ſint, quas hodie vocant* δευτερώσεις, *& quàm aniles fabulæ, euoluere nequeo. neque enim libri patitur magnitudo, & pleraque tam*

turpia ſunt, vt erubeſcam dicere. dicam tamen vnum in ignominiam gentis inimicæ. Præpoſitos habent ſynagogis ſapientiſſimos quoſque, fœdo operi delegatos, vt ſanguinem virginis, ſiue menſtruatæ, mundum, vel immundum, ſi oculis diſcernere non potuerint, guſtu prælibent. Præterea, quia iuſſum eſt, vt diebus ſabbatorum ſedeat vnuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur, neque ambulet de loco in quo habitat: ſi quando eos iuxta litteram cœperimus artare, vt non iaceant, nec ambulent, non ſtent, ſed tantùm ſedeant. ſi velint præcepta ſeruare; ſolent reſpondere, & dicere, Rabakiba, & Symeon, & Hille magiſtri noſtri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in Sabbato, & cetera huiuſmodi doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei. Hinc ſcripſit S. Eucherius ſuper primum Actuum: *Sabbati habens iter,* Sabbati iter ſignificare mille paſſus. quia ſabbato vſque ad montem Oliueti ire Iudæis licitum erat, vel certè, ſicubi fuiſſent, tanto ſpatio deambulandi licentiam præſumebant. Iam vero S. Marcus VIII: *Cauete à fermento Phariſæorum, Sadducæorum, & Herodianorum.* S. Matthæus XVI: *Acceſſerunt ad eum Phariſæi & Sadducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt ſignum de cælo oſtenderet eis. Itaque dixit: Intuemini, & cauete a fermentis Phariſæorum & Sadducæorum. tunc intellexerunt, quia non dixit, cauendum à fermento panum, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadduceorum.* & XII: *Phariſæi videntes diſcipulos legere ſpicas ſabbato, dixerunt ei, Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere in ſabbatis.* Item: *Tunc*

reſpon-

reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis, Magiſter volumus à te ſignũ videre. & XXII: *Acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum, In reſurrectione, cuius erit de ſeptem uxor? omnes enim habuerunt eam.* & pòſt: *Phariſæi autem audientes, quòd impoſuiſſet ſilentium Sadduceis, conuenerunt in vnum, & interrogauit vnus ex eis legisdoctor tentans eum:* & S. Marcus XII: *Mittunt ad eos quoſdam ex Phariſæis & Herodianis, dicentes, Licet tributa dare Cæſari, an non?* His ergo tentationibus irritatus Chriſtus mores eorum ac vitam demonſtrauit, inquiens XXIII S. Matthæi, & S. Lucæ XX: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. omnia ergo quæ dixerint vobis, ſeruate, & facite; ſecundum opera verò eorum nolite facere. dicunt enim & non faciũt. alligant autem onera grauiora & importabilia in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum, oratione longa orantes; quia circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos; quia decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis, quæ ſunt grauiora legis, iudicium, miſericordiam, & fidem:*

hæc oportuit facere, & illa non omittere: quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditia; quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpetioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorũ, & omni ſpurcitia; quia ædificatis ſepulcra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum. Quas autem fimbrias & phylacteria Phariſæorum nominauit, de ijs ſic mandarat Deus Numerorum xv: *Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angelos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas; quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas.* Conſuetudinem verò totam Phariſæorum ſic explicuit S. Epiphanius: *Habebant fimbras quaſdam ſignificantes politias ipſorum ad oſtentationem elationis, & laudem ſpectantium, & phylacteria pallijs ſuis adebant, hoc eſt latas notas purpuræ. fimbriæ enim oræ & margines ſunt; phylacteria vera ſigna ac notæ ipſius purpuræ, quæ inquit Dominus dilatata fuiſſe. nam fimbrias & prætextus quoſdam in quattuor alis amiculi vnuſquiſque habebat ex ipſo ſtamine illigatas, quo tempore continenter agebant, ac virginitatem exercebant.* In Actis inde horum etiam mentio celebratur, vt cap. IIII: *Loquentibus apoſtolis Hieroſolymis ad populum ſuperuenerunt ſacerdotes, & magiſtratus templi, & Sadducæi, dolentes, quòd docerent populum, & annunciarent in Ieſu reſurrectionem ex mortuis.* & v: *Exurgens pontifex, & omnes qui cum eo erant, quæ eſt hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt Zelo.* &

Io.& XXIIII: *Sciens Paulus, quia vna pars erat Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres ego Phariſæus ſum, filius Phariſæi, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. & cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Sadducæos. Sadducæi enim dicunt, non eſſe reſurrectionem mortuorum, neq; angelum, neq; ſpiritum. Phariſæi autem vtrumq; confitentur.* Hactenus de ſeptem hæreſibus dictum ſit.

Phariſæis autem adiuncti ſunt Gaulonitæ. Hi Herode magno regnante ſuborti ſunt. Ea verò res ab hoc fonte profecta eſt. Cæſar Auguſtus ſublatis vectigalibus tributa ordinaria in caput & agros indixit, atq; ob id totum cenſeri orbem Romanum inſtituit, ita vt Iudæam etiam, quam Herodi regi à ſe appellato ſubiecerat, cenſeri, ac tributum in caput pendere iuſſerit. Quo facto Iudas quidam extitit, qui adiuncto Sadoco Phariſęo, negauit, populum Dei alium dominum, quàm Deum, agnoſcere debere, nec cenſum Auguſto ſoluendum eſſe, quòd ſeruitutem oſtenderet. Hunc verò qui ſectati ſunt, populum, ne tributum Cæſari daret, ſolicitarunt, mortem verò & ſupplicia contemſerunt, in veſtitu & ceteris cum Phariſæis conſenſerunt. Vnde Phariſæi quoq; aliquando Chriſtum tentandi gratia ſciſcitati ſunt, num dandum eſſet tributum Cæſari, quòd ea res per ea tempora variè iactaretur. Chriſtus autem reſpondit, dandum eſſe, quod eſſet Cæſaris, Cæſari, & quod Dei, Deo; atq; ipſe quoque incenſum didrachmi pro ſe & pro S. Petro pependit. Præ-

cipuè autem Iudas ſicarios & zelotas concitauit, qui gladio & ſica eam opinionem tuebantur, & vitam repugnantibus adimebant, nec vllis ſupplicijs deduci de ſententia poterant, adeò vt pueri illa opinione imbuti pertinaci tormentorum patientia ſpectatores obſtupefacerent. Hæc S. Lucas II, S. Matthæus XVII, Ioſephus libro Antiq. XVIII, & Belli VII, Iſidorus libro Etymologiarum quinto, cap. XXXVI.

Atq; hoc quidem modo cultus, qui Deo ab hominibus ſancta in ciuitate debetur, & conſtitutus. cuius ſumma eò demum refertur, vt vita rectè inſtituatur, atq; ex illius præſcripto & voluntate formetur. Quod quidem facilè obtinebitur, ſi aſſiduè lex eius in ore, pectore, manibusq; verſabitur, id eſt ſi dicta, conſilia, factaq; noſtra cum ea conſentient: atq; ea demum diligentia adhibebitur, vt & Deum diligamus, & Deo dilecti eſſe conemur, prout ille ſe velle oſtendit, cùm fœdere cum Hebræis icto ſe illis futurum in Deum, Hebræos verò ſibi in populum, demonſtrauit.

CAROLI SIGONII DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER VI,

qui de Conſilijs & Iudicijs inſcribitur.

De Ciuitate CAP. I.

MAXIMA ac difficilima huius diſputationis parte perfecta, id eſt Religione ſatis, vt iudicare poſſumus, perpolita, tempus eſt ad reliquam aggredi. ſequitur enim, vt de Ciuitate, id eſt de ratione adminiſtrandæ à ciuibus reip. diſſeratur. Neque enim cum M. Varrone, erudiciſſimo quondam viro, ſentimus, qui de rebus diuinis humaniſq; diſputaturus, ab humanis propterea ſe ordiri teſtatus eſt, quòd prius ciuitates extitiſſent, deinde religionem inſtituiſſent. cùm potius contrà ſit, atq; ille putauit. Vera enim, vt S. inquit Auguſtinus, religio non à terrena aliqua ciuitate inſtituta eſt, ſed planè cæleſtem ipſam inſtituit ciuitatem. eam verò inſpirat ac docet verus largitor vitæ æternæ Deus, quem Varro cum ſuis æqualibus ignorauit. Ciuitatem ergo poſt religionem expoſituri, vniuerſam tractationem in tres partes diuidimus;

Conſilia, Iudicia, & Magiſtratus. Sic enim in ijs quoq; libris fecimus, quos de rep. Athenienſium compoſuimus. Qua in re hanc potiſſimùm rationem conſiliumque ſequuti ſumus: Omnis ciuilis ſocietas, vt inquit in Politicis Ariſtoteles, vtilis ac iuſti communione conciliatur. Harum enim duarum rerum ſoli homines notionem adepti ſunt, quòd ſoli etiam ſermonis compotes facti ſint, quo illa inter ſe, re poſtulante, communicarent. Vtilitatem autem Conſilia, æquitatem Iudicia perſcrutantur. Quoniam autem hæc cœtus quidam ſiue Conſultorum, ſiue Iudicum ſunt, propterea duce ac principe aliquo eguerunt qui eos conuocaret, atque ad eos, quæ eſſent de vtilitate & iure diſcutienda, referret. Neq; enim multitudo regi ſine capite aliquo poteſt. Qui verò aut Conſilijs, aut Iudicijs præfuerunt, Magiſtratus appellati ſunt. Quamobrem duobus ſequentibus libris ita ciuilem hanc Hebræorum reip. adminiſtrationem perſequemur, vt hæc tria præcipuè, Conſilia inquam, Iudicia, & Magiſtratus, ediſſeramus.

De Conſilijs. CAP. II.

CONSILIA ergo appello cœtus illos, qui ea præcipue ſtatuerunt, quæ ſtatum reip. vniuerſę continuerunt, vt bellum, pacem, annonam, fines, legum inſtitutionem, magiſtratuum creationem, & quæ generis eiuſmodi ſunt. quod eſt nihil aliud, quàm de ſingulari vtili diſceptare, quod

quod comprehendi lege non potuit. Hæc verò Conſilia, vt in ceteris Rebuſpublicis, ſic in ipſa etiam Iudaica, duo extiterunt. aut enim promiſcuè ab omnibus, aut ſeorſum à paucis, ijſque natu grandioribus inita ſunt: & quidem, ſi ab vniuerſis, Concionem; ſi à parte, Senatum appellauerunt. Atq; hoc etiam ſenſiſſe Dauid in Pſalmis videtur. Etenim de laudibus Dei in omnibus & ab omnibus cœtibus celebrandis agens, & Concionis & Senatus mentionem poëticè fecit. vt cùm inquit: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in conſilio iuſtorum & congregatione.* Et alibi: *Exaltent eum in eccleſia plebis, & in cathedra ſeniorum laudent eum,* Item: *Odiui eccleſiam malignantium, cum impijs non ſedebo.* Pro concione enim dixit congregationem, Græcè συναγωγὴν, & eccleſiam; pro ſenatu conſilium, ſeu βουλὴν, & cathedram ſeniorum; tertium etiam adiuncturus, ſi vſus ſuæ quam intuebatur, reip. permiſiſſet.

De Concione. CAP. III.

POPVLI porrò Concio in ſacris libris duabus vocibus Græcis plerumque eſt explicata, ſynagoga, & eccleſia, vt ex locis quoque modò prolatis cognoſcitur. Neque enim adhuc erat illa inter ſynagogam & eccleſiã differentia, quæ poſt traditum à Chriſto euangelium interceſſit. Vt autem tres, quemadmodũ ab initio dixi, Hebræorum quaſi reſpublicæ fuerunt, totius populi, ſingularum tribuum, & ſingularum in quaq; tribu

ciuitatum; ſic tres quoq; populi Conciones extiterunt; vna, in quam omnes tribus Iſrael conuenerunt; altera, in quam omnes vnius tribus familiæ; tertia, in quam vniuerſi cuiuſque ciuitatis viri. de quibus ſigillatim, quod nobis compertum ſit, exponemus.

Vniuerſi igitur populi Concio à Deo eſt inſtituta. Huius rei illa teſtimonio ſunt, quòd is ſæpe Moyſen in Exodo alloquens dixit: *Loquere filijs Iſrael. Loquere ad vniuerſum cœtum Iſrael.* & quòd populus reſpondit: *Quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & obedientes erimus.* Quin etiam cùm Deus omnia Mandata, Præcepta, Iuſtificationes, Iudicia, & Teſtimonia ſua exponi iuſſit omnibus filijs Iſrael, ſanè popularem hanc, de qua agimus, Concionem inſtituit. Vnde illa ſunt Exodi XXXV: *Congregata omni turba filiorum Iſrael.* & Numerorum XXVII: *Ioſue ſtabit coram Eleazaro ſacerdote, & omni multitudine, & dabit ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ ſuæ, vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael.* & Deuteronom. IX: *Dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, quando concio populi congregata eſt.*

Hanc autem vniuerſi populi Concionem nemo conuocare potuit, niſi qui ſummo cum imperio fuit, vt duces, Iudices, Reges, & Principes. De Duce elicitur ex XXIII Ioſue: *Vocauit Ioſue omnem Iſraelem, Seniores, Principes, Iudices, & Magiſtros eorum.* Et ſequenti: *Congregauit Ioſue omnes tribus Iſrael in Sichē, & vocauit Seniores, ac Principes, & Iudices, ac Magiſtros.* De Iudice ex VII

primi

primi Regum: *Dixit Samuel Iudex, congregate omnem Iſraelem in Maſphat.* De Rege ex XII ſecundi: *Congregauit Dauid rex omnem populum.* Et XV ſecundi Paralip. *Congregauit omnem Iſrael in Hieruſalem.* Inde poſt decem tribuum diuortium XI tertij: *Venit Roboam rex in Hieruſalem, & conuocauit vniuerſam domum Iuda, & Beniamin.* Demum de Principe diſertè expreſſum eſt in decreto, quo Simon Princeps factus eſt, primo Maccabæorum, vbi dicitur: *Vt nemini aduocare populum liceat ſine ipſo.*

Itaq; de ratione etiam conuocandi populi ſcriptum fuit in lege, vt cùm populus acciretur, vario tubæ occentu aduocaretur: *Fac tibi* (inquit Deus Numerorum X) *duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem, quando mouenda ſunt caſtra. cumq́; increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad oſtium Tabernaculi fœderis. ſi ſemel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Iſrael; ſi autem prolixior ac conciſior clangor increpuerit, mouebunt caſtra primi, qui ſunt ad orientalem plagam. in ſecundo autem ſonitu, & pari vlulatu tubæ leuabunt tentoria, qui habitant ad meridiem. Quando autem congregandus eſt populus, ſimplex tubarum clangor erit, & non conciſè vlulabunt, filij Aaron clangent tubis.*

Conuenire autem conſueuit pôpulus tribus de cauſſis, ad audiendum, ad orandum, & ad agendum. Ad audiendum, vt cùm à principio conuenit ad audienda mandata Dei, vt Deuteronomij

IIII: *Congrega ad me populum, vt audiant ſermones meos.* Quare ſcriptum eſt primo Paralip. XXIX: *Locutuſq́; eſt Dauid rex ad omnem eccleſiam.*

Vbi verò ad orandum conuenit, maximè in oppido Iudæ nomine Maſpha conuenire ſolitus fuit, vt XI Iudicum: *Iephte locutus eſt omnes ſermones ſuos coram Domino in Maſpha.* Et primo Maccabæorum tertio: *Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Hieruſalem, qui locus orationis erat in Maſpha antè in Iſrael. & ieiunarunt illa die, & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua.* Rectè. ſic enim dixerat Samuel primo Regum ſeptimo: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſpha, vt orem pro vobis Dominum.* Quoniam autem in Maſpha neque Tabernaculum, neq; Arca tum fuit, ſed in Silo, quia, vt ſcriptum eſt Iudicum XX, *diſcedentes è Maſpha venerunt ad domum Domini in Silo, & in conſpectu eius ſedentes flere cœperunt*: ſequitur, vt altare aliquod ibi ſtatutum ſit, quemadmodum in Excelſis erat, cuius cauſſa ad Dominum veniſſe dicantur, cùm eò orationis cauſſa venerunt. Sic enim ſequenti quoque capite dixit: *Et perrexit omnis populus in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino*: cùm tamen in Galgalis Tabernaculum tum non eſſet. Et XV: *Et in fruſta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.* nam etiam in Ramatha Samuel altare conſtruxit. ſeptimo primi Regum.

Ad agendum autem conuenerunt duabus de cauſſis, vna creandi Iudicis, Regis, & Principis; altera,

altera, iubendi, aut gerendi belli. De Iudice creando ſcriptum eſt Iudicum VIII: *Populus ad Gedeonem dixit: Impera nobis.* De rege primo Regum X: *Conuocauit Samuel populum ad Dominum in Maſphat, & ait ad filios Iſrael: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego eduxi Iſrael de Ægypto. vos autem proieciſtis Deum veſtrum, & dixiſtis, Regem conſtitue ſuper nos. Nunc ergo ſtate coram Domino per tribus veſtras, & familias.* & pòſt: *Et ſtatim miſit populus, qui Saulem domi abſconditum conuenirent, atq; eo Maſphat adducto clamauit: Viuat rex.* De principe verò ſic ſecundo primi Maccabæorum: *Nunc te hodie elegimus eſſe pro Iuda nobis in Principem.*

Conuenere autem etiam in Maſphat belli cauſſa primùm contra Ammonitas, deinde contra Beniamitas, tum aduerſus Philiſtæos. De Ammonitis X Iudicum: *Filij Iſrael congregati contra Ammonitas in Maſpha caſtrametati ſunt.* De Beniamitis è Gabaa XX: *Viri Iſrael, quaſi vir vnus, de Dan vſq; Berſabee, & terra Galaad congregati ſunt ad Dominum in Maſpha: omneſq; anguli populorum & cuncta tribus Iſrael in eccleſiam populi Dei conuenerunt quadraginta millia peditum pugnatorum. ad quos Leuita dixit: Adeſtis omnes filij Iſrael, decernite quid facere debeatis. ſtanſq; omnis populus, quaſi vnius ſermone reſpondit: Nõ recedemus in tabernacula noſtra, nec ſuam quiſque intrabit domum, ſed contra Gabaa in commune faciemus.* Et ſequenti de eadem re: *Iurarunt filij Iſrael in Maſpha, Nullus noſtrũ dabit filijs Ben-*

iamin de filiabus ſuis vxorem. & pòſt: *Quis eſt de vniuerſis tribubus Iſrael, qui non aſcendit ad Dominum in Maſpha?* De Philiſtæis verò dixit Samuel primo Regum ſeptimo: *Congregate vniuerſum Iſraelin Maſpha, vt orem pro vobis Dominum, & conuenerunt in Maſpha, hauſerúntq; aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerũt in die illa. & dixerũt illi, Peccauimus Domino. Iudicauitq; Samuel filios Iſraelin Maſphat. & egreſſi filij Iſrael de Maſphat, perſecuti ſunt Philiſtæos.* Hactenus de populo tribuum vniuerſo.

De populo verò ſingularum tribuum, veriſimile admodum videtur, cùm ſingulæ tribus principes ſuos habuerint, ipſas ex eorum auctoritate conueniſſe, conſultaſſe, iudicia feciſſe, & bella geſſiſſe. Atq; aliarum quidem rerum pòſt veſtigia indagabimus, vbi de principibus tribuum diſſeremus. Belli autem geſti duo hæc monumenta habemus. Ioſue XIX: *Danitæ proprium bellum geſſerunt contra Leſem vrbem, eamq; ceperunt.* Inde Effraimitæ aduerſus Iephte Iudicem ita egerunt Iudicum XII: *Ecce in Effraim orta eſt ſeditio. nam tranſeuntes contra Aquilonem dixerunt ad Iephte Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon vocare nos noluiſti, vt pergeremus tecum? Quibus ille: Quid commerui, vt aduerſus me conſurgatis in prælium? Vocatis itaq; ad ſe cunctis viris Galaad pugnauit contra Effraim.*

Fuiſſe præterea in ſingulis ciuitatibus populum aliquem qui corpus eius ciuitatis confecerit, ex eo colligi poteſt, quòd in iiſdem fuere quoque magi-

magiſtratus, quos Ciuitatum principes appellarunt, qui ei populo præfuerunt. Populi certè Hieroſolymitani illuſtris eſt mentio, vt xxx primi Paralipomenωn: *Inito conſilio regis, & principum, & vniuerſæ ſynagogæ Hieruſalem decreuere.* & mox: *Decreuit rex, & Principes, & tota Eccleſia in Hieruſalem, vt facerent Paſcha.* at VIII tertij Regum: *Stetit Salomon ante altare Domini in cōſpectu eccleſiæ Iſrael.* Quibus ex locis apparet, alium eſſe populum Hieroſolymitanum, alium Iſraeliticum, ſiue Iudaicũ. Quoniam verò reſp. Hebræorum omnino popularis non fuit, verùm aut optimatium, aut regia, vt ſuprà dictum eſt, propterea populus haud magnas admodum in illa opes habuit, cùm in ariſtocratia Senatus, in regno Rex præualuerit. Quòd ſi quid neruorũ, aut maieſtatis in populo fuit, maximè poſt deletum Babylonico exilio regnum id fuit, tum cùm populus Aſſamonæos Principes ſibi aſciuit, & remp. Græco more cōſtituit. Nam primo ſecundi Maccabæorum ſcriptũ eſt, literas publicè miſſas eſſe, cũ hoc indice: *Populus qui eſt Hieroſolymis, & Senatus, & Iudas, Ariſtobulo magiſtro Ptolomæi regis ſalutē.* & XIIII: *Simoni pontifici, & Senioribus, & cuncto populo.* & libro XX Ioſephi: *Claudius Cæſar principibus, Senatui, populo, gentiq́ Iudæorũ.* quaſi verò populus partē aliquam reip. haberet. Item: *Phariſæi ſteterũt cum populo contra regē.* & apud Ciceronē pro Flacco: *Multitudinem Iudæorũ flagrantē nonnunquã in concionibus pro rep. cōtemnere, grauitatis ſummæ fuit.* Quin etiã quantas turbas populus

Hieroſolymitanus in Iudicio Chriſti concitatus conciuerit, notum eſt.

Ex quo apparet, non ſolùm, dum Iudæa regibus ſuis obtemperauit, ſed etiam cùm populo atq; imperatori Romano paruit, iuris aliquid populari concioni fuiſſe, perinde atq; in ceteris etiam Aſiæ ciuitatibus, in quibus & iuriſdictionem, & rei capitalis cognitionem proconſul Romanus forum agens exercuit. alia verò populus aduocata legitima concione cognouit. Legitima verò concio dicta eſt, quæ ex lege certis diebus coacta; vt confuſa, quæ temere & extra ordinem eſt vocata. Hæc verò probantur non ſolùm teſtimonijs Romanorum & Græcorum, quæ in libros de iure prouinciarum, & de rep. Athenienſium coniecimus, vbi de foris & conuentibus agendis, vbi de habenda concione docuimus, ſed etiam S. Lucæ, qui petitus Græci & Romani moris de conuentibus Rom. & legitima Epheſiorum concione, quam illi eccleſiam nominabãt, ſic ſcripſit Actuum XIX: *His auditis repleti ſunt ira, & exclamarunt dicentes: Magna Diana Epheſiorum. & impleta eſt ciuitas tota confuſione, & impetum fecerunt vno animo in theatrũ. Paulo autẽ volente intrare in populũ, non permiſerunt diſcipuli. Erat .n. eccleſia confuſa.* & mox: *Et cum ſedaſſet ſcriba turbas, dixit: Si Demetrius, & qui cum eo ſunt artifices habent aduerſus aliquẽ cauſſam, conuentus forenſes aguntur, & proconſules ſunt. accuſent inuicẽ. ſiquid autem alterius rei quæritis, legitima eccleſia poterit abſolui. Et cùm hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.*

Quo in loco ſi interpres pro eccleſia concionem reddidiſſet, ſine dubio ſententiam multo clarius expreſſiſſet. Has verò duas conciones, confuſam, & legitimam ſignificauit etiam Æſchines in oratione de ementita legatione, inquiens: *Plures conciones* (ſiue eccleſias) *euocatas coacti eſtis inire cum metu & tumultu, quam conſtitutas à legibus.* Vlpianus autem in Demoſthenem prodidit, ſingulis menſibus ternas ex lege conciones habitas eſſe: quod etiam S. Ioannes Chryſoſtomus ſcribens in Acta confirmauit. Quare meritò ſedato tumultu dixit ſcriba ad Epheſios, qui confuſam concionem inierant, ſi crimen aduerſus aliquem habetis, quod deferre velitis, proconſulem Aſiæ adite, cùm forum aget, & conuentum habebit, id eſt cùm ius dicet Epheſi. Sin autem alia cauſſa eſt, expectate legitimam Epheſini populi concionem, atque apud eam agite. Atque his dictis dimiſit concionem quæ confuſa erat, ideſt temere & non ex lege conuenerat. De foris porrò & conuentib. Aſiæ ſic Strabo libro XIII: *Phrygia, Lydia, & Caria, & Myſia loca ægrè diſtingui poſſunt, quod inter ſe coeant. ad eorum verò confuſionem non parum attulere Romani, qui non ex gentibus eos diuiſerunt, ſed alio modo diœceſes deſcripſerunt, in quibus fora agunt, & ius dicunt.* Diœceſes porrò, ſiue conuentus, ſiue fora Aſiæ, teſte Plinio, fuerunt Laodicenſis, Synnadenſis, Apamenſis, Alabandenſis, Sardiana, Smyrnæa, Epheſina, Adramyttena, & Pergamena. De concionibus autem Aſiæ & Græciæ fluctuantibus ſic Cicero

pro Flacco: *Græcorum tota reſpublica ſedentis concionis temeritate adminiſtrantur. vetus illa Græcia hoc vno malo concidit, libertate immoderata ac licentia concionum, cum in theatro imperiti homines, rerum omnium rudes, ignariq; conſederant. Quòd ſi hæc Athenis accidere ſunt ſolita, quam moderationem putatis in Phrygia, aut in Myſia concionum fuiſſe? noſtras conciones illarum nationum homines plerumque perturbant. quid cùm ſoli ſunt ipſi, tandem fieri putatis?*

De Senatu. CAP. IIII.

EXPOSITA Concione, dicendum eſt de Senatu. Hunc verò habuere etiã Hebræi, eúmque, vt populum, triplicem; vnum, in quem conuenere Seniores populi vniuerſi; alterũ, in quem qui erant tribuum ſingularum; tertium, in quem qui erant ſingularum ciuitatum.

Senatus vniuerſi populi conſtitutus eſt à Deo ex ſeptuaginta hominibus, qui cæteris ætate in toto Iſraele præſtarent. Sic enim ille dixit Num. xv: *Congrega mihi* LXX *de Senioribus Iſrael quos tu noſti, quòd ſeniores populi ſint & ſcribas, & duces ad oſtium Tabernaculi fœderis, faciesq; ibi ſtare tecũ, & deſcendam, & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradãq; eis, vt ſuſtentent tecũ onus populi, & non tu ſolus graueris.* Itaq; homines qui ex hoc ordine fuerunt, Græci ſenatum, ſenes, ſeniores, & ſenatores vocarunt, conſilium βȣλὼ, conſilij locum βȣλευτήριον, homines βȣλευτὰς appellarũt, quaſi dicas Conſilium, Conſiliatorium, & Conſiliarios

Aſſedere autem hi in vrbe metropoli ſummo reip. principi, atque ab eo adhibiti vnà cum principibus populi de ſumma rerum conſilia inierunt. Vnde Ioſephus illud retulit ex lege: *Nihil agat rex ſine pontificis ac ſenatorum ſententia.* Horum conſiliorum hæc teſtimonio ſunt. v Deuteronomij inquit Moyſes: *Acceſſiſtis ad me omnes principes tribuum, & ſeniores.* & XXVII: *Præcepit Moyſes, & ſeniores Iſrael populo dicentes: Cuſtodite omne mandatum, quod præcipio vobis.* Item Ioſue XXIII: *Vocauit Ioſue omnem Iſraelem, ſeniores eorum, principes eorum, iudices eorum, & ſcribas eorum.* Inde ſub Iudicibus XXI: *Seniores ſtatuerunt, vt Beniamitæ raperent virgines Siloitarum in vxores.* Tum ſub Salomone rege, ſeptimo tertij Regum: *Congregati ſunt omnes ſeniores Iſrael ad regem Salomonem in Hieruſalem.* & primo ſecundi Paralip. *Ezechias rex iniit conſilium cum ſenioribus obturandi capita fontium.* Quamquam autem diuiſo regno ſenatus Iudæorum ex ſola tribu Iuda & Beniamin eſt delectus, numerus tamen LXX ſeniorum eſt conſeruatus. ſiquidem Ezechiel VII dixit: *Et ſeptuaginta viri de ſenioribus Iſrael*, cùm tamen ætate Ezechielis decem tribus Iſrael in Aſſyria eſſent. & Hieremias XIX, ſeniores populi nominauit: *Accipe lagunculam figuli à ſenioribus populi, & ſenioribus ſacerdotum.* Neque verò ſolùm ſtante regno hic viguit ſenatus, ſed etiam illo euerſo poſt reditum Iudæorum ex Babylonia idem eſt reſtitutus, ſiquidem apud Iſaiam primo ſcriptum eſt: *Reſti-*

tuam indices tuos, & conſiliarios tuos, ſicut antiquitus. & apud Eſdram decimo: *Omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta conſilium principum & ſeniorum, auferetur omnis ſubſtantia eius.* & XII primi Maccabæorum: *Ionathas pontifex gentis, & ſeniores, & reliquus populus Iudæorum.* & primo ſecundi: *Populus qui eſt Hieroſolymis, & Senatus, & Iudas Ariſtobulo magiſtro Ptolemæi regis ſalutem.* & XI: *Rex Antiochus Senatui Iudæorum, & cæteris Iudæis.* & XIIII: *Simoni pontifici, & ſenioribus & cuncto populo.* & S. Lucas XI: *Seniores plebis ſummo manè vocati.* Græce Presbyterium populi. Narrat etiam Ioſephus, vltimis vrbis temporibus Florum Iudææ procuratorem aduocatis principibus ſenatorum & ſenatu dixiſſe, ſe velle vrbe decedere; additq́ue, cum templo curiam etiam conflagraſſe, quam ille Buleuterium nominat. Quanquam autem ſenatus hic conſultandi gratia ſemper manſit, eſt tamen intelligendum, reges, qui in poteſtate remp. habuerunt, neque obnoxij legibus fuerunt, etiam ſine ſenatus auctoritate decreta feciſſe, vt qui cum ſummo imperio eſſent, non quales Deus præſcripſiſſet, ſed quales ipſi optaſſent.

Tribus porrò ſingulas ſuos habuiſſe ſenatores, ab ijs qui vniuerſi populi erant diuerſos, coniectura probabilius, quam auctoritate certius eſt. Quanquam enim ſcriptum eſt XX quarti Regum, *Congregati ſunt ad regem Ioſiam omnes ſeniores Iudæ, & Hieruſalem*: & XXX primi, *Dauid miſit dona de præda Senioribus Iuda proximis ſuis:*

& XIX

& x i x Hieremiæ dixit Deus, *Occidam Conſilium Iudæ*; fieri tamen poteſt, vt qui Iudæ Seniores dicuntur, iijdem ſint cum ſenioribus populi.

Ciuitates autem ſine dubio ſuos quæque ſenatores adeptæ ſunt, ab illis, quos diximus, ſeparatos. vnde illa: *Congregati ſunt ad regem Ioſiam omnes ſeniores Iudæ, & Hieruſalem*. & Ioſephus lib. x i: *Seniores Hieruſalem grauiter ferebant fratrem Iaddi pontificis mulierem alienigenam in matrimonio habere*. & Iudicum x i: *Perrexerunt ſeniores de Galaad, vt tollerent in auxilium ſuum Jephte. dixerúntque ad eum, Veni, & eſto Princeps noſter*. & v i i i: *Apprehendit puerum de viris Socoth, interrogauitq́ nomina principum & ſeniorum Socoth*. & Ruth i i i i: *Tollens Booz decem viros de Senioribus ciuitatis Bethleem, dixit ad eos*.

De Iudicijs. CAP. V.

DIximvs de Conſilijs, in quibus præcipuè de vtilitate ciuitatis eſt diſceptatum. deinceps dicendum eſt de iudicijs, in quibus ſingularis æquitas definita eſt, quæ lege aut prouideri, aut præſcribi non potuit. Hæc autem Iudicia Græci Bibliorum interpretes modò κρίσιν, modò δίκην verterunt, nimirum vim ipſam duplicem iudiciorum ſpectantes, in quibus condemnatio & abſolutio continetur: quas his duabus vocibus, Iudicio, & Iuſtitia, ſiue Iuſtificatione, vt ſuprà oſtendimus, expreſſerunt.

Iudiciorum porrò tribunalia apud Hebræos fuere duo, vnum in ſingulis ciuitatibus κρίσις, vocatum, alterum præcipuè Hieroſolymis, συνέδριον nominatum. quæ Latinus interpres vertit Iudicium & Concilium. vnde dixit Chriſtus apud S. Matthæum: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio; qui autem dixerit racha, reus erit Concilio.* Aliud verò fuiſſe Iudicium à Concilio, oſtendit Dauid in primo pſalmo, cùm dixit: *Ideo non reſurgent impij in Iudicio, neq; peccatores in Concilio iuſtorum.*

De Iudicijs ciuitatum. CAP. VI.

AGAMVS autem primùm de Iudicijs ciuitatum, deinde de Concilio Hieroſolymitano, quando inſtituta, confirmataq; ſint, quinam ea inierint, qui præfuerint, vbi conuenerint, & quo demum ordine cauſſas cognouerint.

Dico ergo, Iudices ciuitatum cum principibus ſuis, qui Græcè γραμματεισαγωγεῖς dicti ſunt, inſtitutos eſſe in ſolitudine à Moyſe, primùm ex auctoritate ſoceri ſui Iethro, deinde ex Dei præcepto. Cùm. n. Moyſes anno primo in Deſerto ad cauſſas audiendas aſſediſſet, monitus eſt à Iethro ſocero, vt labori illi parceret, ac viros ſapientes, gnaros, & prudentes pro ſe ad iudicandum ſtatueret, ac ſibi tantùm rerum grauiorum cognitionem reſeruaret. Itaque ille tum principes, de quibus pòſt dicetur, tribunos, centuriones, quinquagenarios, & decanos, ſiue, vt Græcus edit, chiliarchos,

liarchos, hecatontarchos, pentecontarchos, & decadarchos, iudicibus cauſſarum introductores, ſiue grammatoiſagogeos præpoſuit. Exodi XVIII: *Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarent plebem omni tempore.* Quamobrem poſt annum quadrageſimum commemorans populo quæ à ſe acta fuiſſent, intulit primo Deuteronomij: *Dixi vobis, non valeo ſolus negocia veſtra ſuſtinere, & pondus, ac iurgia. Date ex vobis viros ſapientes, & gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponam eos vobis principes. Tunc reſpondiſtis mihi. Bona res eſt, quam vis facere. Tuliq; de tribubus veſtris viros ſapientes, & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui docerēt vos ſingula præcepiq; eis dicens: Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate. ſiue ciuis ille ſit, ſiue peregrinus. nulla erit diſtantia perſonarum. ita paruū audietis, vt magnum; nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Quòd ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.* Græcè autem illud apertius, & ad horum iudicium rationem explicandam accommodatius: *Et conſtitui eos præeſſe ſuper vos chiliarchos, & hecatontarchos, & pentecontarchos, & decarchos, & grammatioſagogeos iudicibus veſtris.* Pro eo enim quod Latinus vertit, *Qui docerent vos ſingula*, Græcus refert, *Grāmatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Acceſſit inde lex Dei, qua de Iudicibus hiſce cautum eſt

cap. XVI his verbis: *Iudices & magiſtros conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis, quas Dominus Deus dat tibi ſecundum tribus, & iudicabunt populum iuſto iudicio. neq; flectent iudicium, neq; agnoſcent perſonam, neque accipient munera.* Et hoc loco pro *Magiſtris* Græcus edit *Grammatoiſagogeos.* hanc autem legem ſic retulit Ioſephus, vt iudices etiam ſorte fuiſſe lectos oſtendat: *Sint etiam, qui ad iudicandum ſorte exierunt, ciuitatibus in ſummo honore: & præſentibus conuicia non dicātur. Iudices autem ius habeant pronunciandi quod ſenſerint, præterquam ſi quis eos accepiſſe munera ad iudicandum oſtenderit, aut aliam non recti iudicij cauſſam attulerit.*

Vt autem eos Moyſes inſtituit, ſic poſtea Ioſaphat rex in regno Iudæ confirmauit; vt traditum eſt XIX ſecundi Paralip. *Conſtituit iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iudæ munitis per ſingula loca, & præcipiens Iudicibus, Videte, inquit, quid faciatis. non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini: & quodcunq; iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum: & cum diligentia cuncta facite. non eſt apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupiditas munerum.*

Perturbatis inde in Babylonica terra Iudicijs, Iudæi, poſtquam in patriam redierunt, vt cetera, ſic hæc quoque reſtituerunt. Quod fore præmonuerat Iſaias capite primo, cùm has Dei voces ediderat: *Et reſtituam iudices tuos, vt fuerant prius.* & deinde vt ita fieret, rex Artaxerxes mandauit.

ſic enim ſcripſit VI apud Eſdram: *Conſtitue iudices, & ſcribas, vt iudicent omni populo.* Scribas enim vocauit ipſos, quos diximus, grammatoiſagogeos. Reſtitutos inde lætatus eſt pſalmiſta, auctore S. Athanaſio, qui vrbe Hieroſolyma reædificata, & iudicijs reſtitutis, prout à Domino prædictum fuerat, lætitia exultans cecinit pſalmo CXXI: *Lætatus ſum in ijs quæ dicta ſunt mihi. In domum Domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem, Hieruſalem, quæ ædificatur, vt ciuitas; cuius participatio eius in id ipſum. Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini. Quia illic ſederunt ſedes in iudicio* (vel in iudicium, vt Græcus habet) *ſedes ſuper domum Dauid.* Atque ita deinde vſque ad extrema tempora Iudæorum.

Iudices autem hi è corpore ſenatorum cuiusque ciuitatis videntur fuiſſe lecti: quemadmodum à primis etiã temporibus apud Romanos iudicia à ſenatoribus agitata ſunt. Docet lex ipſa multis in locis. Deuteron. XIX: *Si fugerit percuſſor ad vnã de prædictis vrbibus, mittent ſeniores ciuitates illius, & arripient eum de loco effugij.* & XXI: *Quãdo inuentũ fuerit cadauer, & occiſor ignorabitur, exiet ſenatus ciuitatis eius, & metientur à loco cadaueris.* Vnde IIII Ruth: *Tollens Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis Bethleem, dixit ad eos: Sedete hic, & teſtes eſtote. Reſpondit populus, qui erat in porta, & ſeniores: Nos teſtes ſumus. Et coram eis accepit poſſeſſionem Elimelech.*

Conditiones porrò proborum iudicum quattuor ex lege elicuit Philo in libro de Iudice: vnam, ne vanos auditus excipiat. Quod in lege interpres vertit XXIII Exodi: *Non ſuſcipies vocem mẽdacij.* Cuius præcepti Philo hanc rationem reddidit. quia *oculi*, inquit, *rebus ipſis interſunt, & contrectant quodammodo negocia adiuuante luce, per quam illuſtrantur, deprehenduntur*q́*, omnia. aures autem, ſicut rectè dixit quidam è veteribus, minus fidei habent, quam oculi, vt quibus non cum rebus ipſis ſit commercium, ſed cum verbis rerũ interpretibus non ſemper veritatem ſectantibus.* Alteram, ne munera accipiant, quòd excæcent etiam prudentes, & ſubuertant verba iuſtorum. Nam muneribus induci ad iniuſtitiam, eſt ſcelerati hominis; ſemimali, non reddere ius abſq; operæ præmio. Sunt enim quidam inter iuſtos iniuſtosq́; medij inſtituti ad tuendos oppreſſos ab oppreſſoribus, qui tamen nolunt gratis ferre ſententiam pro cauſſa meliore. oportet autem vt ſententia iudicis ſit non ſolùm legitima, ſed etiam incorrupta. Tertiam, vt cauſſas partium examinent ante iudiciũ ſemoto omni perſonarũ reſpectu, ſiue ſint ciues, amici, familiares, ſiue contrà: ne quid beneuolentia, vel odium cognitioni officiat. Quartam, ne in iudicio pauperis miſericordia moueantur. ſic enim inquit lex: *Non miſereberis pauperis in iudicio.* cuius dicti rationem hanc idem affert. Pauperes in ſolo iudicio miſerari nefas. nã miſericordia debetur infelicibus. quiſquis autẽ ſponte malè fecit, non infelix, ſed iniquus eſt. iniquis autem

pœna,

pœna, iuſtis præmium proponitur. Itaque nemini miſero propter ſuam inopiam pœna remittatur, quia non miſericordiam, ſed iram meretur. & qui ad iudicandum accedit, debet more boni nummularij naturas negociorum diſcernere, ne turbatis ſignis confundantur proba cum improbis. Hæc de Iudicibus.

Iudicia porrò in porta ciuitatum, quæ Iudicij dicebatur, exercita ſunt. Indicat lex Deuteronomij xxv: *Si noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & vocabit ſenatum.* Item xxi: *Si quis genuerit filium contumacem, qui parentes non audiat, apprehendet eum & ducent ad Seniores ciuitatis eius, & ad portam Iudicij, & dicent ad eos, Filius noſter inobediens eſt.* & ſequenti: *Si quis odio vxoris obijciat ei, quòd virgo non ſit, parentes ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis, qui in porta ſunt.* & xxv: *Perget mulier ad portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius.* Quin etiam Ioſue viii ita ſcriptum: *Stabit ante portã ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius.* & iiii Ruth: *Tollens Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis Bethleem, dixit ad eos: Sedete hic, & teſtes eſtote. Reſpondit populus, qui erat in porta, & ſeniores: Nos teſtes ſumus. & coram eis accepit poſſeſſionem Elimelech.* Hinc Prouerb. xxii: *Non conteres egenum in porta, quia iudicabit Deus cauſſam eius.* & xxxi: *Nobilis in porta vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.* & Pſalmo cxxvi: *Non confundetur, cùm loquetur inimicis ſuis in porta.*

Hæc verò hoc modo peracta ſunt. Qui litem alteri intendere cupiebat, is aliquem ex principibus Iudicum, qui Grammatoiſagogei dicebantur, adibat, & cauſſam ſuam exponebat, ab eoque vt eam ad iudices introduceret poſtulabat. Ille verò, ſi controuerſiam recepiſſet, (nam & reſpuere poterat) eam ſtatuto die ad iudices introducebat, vnde nomen Introductoris accepit. Hæc autem eo loco probabo; in quo de principibus Iudicum diſputabo. neque enim eadem bis repetenda videntur, ſed ſuo quæque loco, eoque maximè idoneo diſpenſanda. Talmudiſtæ verò rem ita actam eſſe prodiderunt. Qui ius poſcebant, primùm ad iudices ſuæ ciuitatis adibant. quibus non audientibus, ad propinquioris accedebant. Quòd ſi ne illi quidem aures præbuiſſent, tum ad Iudices Hieroſolymitanos ſe conferebant, qui duabus in portis ſedebant. inde ab eis, ſi ne ita quidem voti ſui compotes facti fuiſſent, ad Concilium confugiebant, quod Sanhedrin appellabant. Verba eorum, qualia à Petro Galatino homine aliquando Hebræo referuntur, hæc ſunt: *In principio non erat controuerſia in Iſraël, ſed domus Iudicij* LXXI *Iudicum in diuerſis locis ſedebant. vna enim earum ſedebat in porta montis domus, id eſt templi, altera verò in porta Atrij, reliquæ autem domus Iudiciorum* XXIII *Iudicum ſedebant in ſingulis ciuitatibus Iſraël. Cùm verò aliquid poſcendũ erat, à domo iudicij, quæ in ciuitate propria erat, poſcebatur. ſi audiebant, dicebant: ſin minus, ad illum ordinem veniebant, qui in propinquiore ciuitate erat.*

erat.qui ſe audiebant,dicebant apud eos:ſin minus, ad illum ordinem ibant, qui in porta montis Domini erat; dicebantq́;, Sic expoſui, & ſic ſocij mei expoſuerunt; ſic docui, & ſic ſocij mei docuerunt. qui ſi audiebant,dicebant apud eos;ſin minus, ad eum ordinem veniebant,qui in porta Atrij domus Domini erat, dicebantq;, Sic expoſui, & ſic ſocij mei expoſuerunt; ſic docui, & ſic ſocij mei docuerunt: Qui ſi audiebant,dicebant apud eos:ſin minus,& iſti,& illi ibant ad conſiſtorium Gazith,in quo Sanhedrin à manè vſque ad veſperam ſedebant.in Sabbatis autem,& diebus ſolemnibus in muro ſedebant. Hactenus Talmudiſtæ.

Porrò autem de teſtibus audiendis hæc in lege ſunt. Deut. XVII: *In ore duorum aut trium teſtium peribit, qui interficietur. nemo occidatur vno contra ſe dicente teſtimonium.* & XIX: *Non ſtabit teſtis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit, ſed in ore duorum aut trium ſtabit omne verbum.* atque inde addit de falſis teſtibus iudicio ſeueriſſimo vindicandis. Vnde eadem explicans dixit Ioſephus: *Vni teſti fides non habeatur, ſed tribus, aut duobus, quorum vita ſpectata ſit. Mulieribus propter leuitatem, aut temeritatem non credatur, neque ſeruis propter generis humilitatem: quos aut lucro, aut timore ad teſtimonium dicendum adduci videtur veriſimile. ſi quis teſtatus falſum deprehendetur, eadem pœna afficiatur, qua ille afficiendus fuit, pro quo teſtimonium dixit.* Eadem etiam lege ſanctum, ne quis damnaretur indicta cauſſa. ſic enim Nicodemus apud

S.Ioannem ſeptimo: *Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit, quid fecerit?* Extat demum lex de ſententia ferenda his verbis Deuteronomij cap. xxv: *Si fuerit cauſſa inter aliquos, & interpellauerint iudices; quem iuſtum eſſe perſpexerint, illi iuſtitiæ palmam dabunt; quem impium, condemnabunt impietatis. ſin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedant, ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.*

De Concilio Hieroſolymitano.

Cap. VII.

CONSISTORIVM autem Gazith, quod Græci συνέδριον & Cathedram, Latini Concilium, Talmudiſtæ Sanhedrin nominarunt, fuit tribunal omnium & numero, & dignitate iudicum ampliſſimum in ea vrbe quam Deus elegit, ac caput eſſe ſanctitatis atq; imperij ſtatuit, id eſt primùm in Silo, deinde Hieroſolymis, ſiue primùm in tribu Effraim, deinde Iuda, eo conſilio conſtitutum, vt quæ à Iudicibus ciuitatum ſingularum variantibus de iure factóve ſententijs definiri non poſſent, huc denique referrentur. De hoc verò tribunali acturus primùm omnia quæ à Talmudiſtis dicuntur, exponam; deinde, quid ipſe apud ſacros ſcriptores legendo compererim, addam. Sic igitur varijs in locis illi: *Tempore Moyſis*

Dei

Dei iuſſu LXX *ſeniores ætate prouecti, ac ſcientia probati delecti fuerunt, qui ipſius Moyſis in populi regimine coadiutores eſſent. ad quos & omnes legis difficultates declarare, ac definire, & in rebus grauibus, & cauſſis arduis iudicare pertinebat. De quibus illud Deuteronomio ſcriptum eſt: Si difficile atque ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, ſurge, & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, vt ibi nomen eius euoces. Hi autem Sanhedrin vocabantur, & ſedebant in conſiſtorio Gazith ad iudicandũ iudicia animarum. dicebantur quoque Meokekim, id eſt ſcribæ, ſiue legum latores, eò quòd quidquid tradebant, & ſcribebant, tãquam lex ab alijs haberetur. Quorum collegium ſceptrum datum à ſpiritu Sancto Iacob domui repræſentabat, & in ipſis ſceptrum ipſum pendebat. Quare non ſolùm ſub regibus & ducibus reſidentes iudicandi poteſtatem exercuerunt, verùm nullo etiam rege aut duce apud Iudæos exiſtente, eorum tamen durauit auctoritas. Quattuor autẽ modi occidendi traditi ſunt eis, lapidare, comburere, occidere, & ſtrangulare. Vnde habebant, quòd quando interfeciſſent animam, id eſt cùm aliquem occidendum iudicaſſent, tota die illa nihil guſtarent. Iudicia porrò de pecunijs & bonis mobilibus fiebant per tres iudices, animarum per viginti tres. Nemo autem iudicabat tribum, ſceptrum, pſeudoprophetam, aut ſacerdotem magnum, niſi domus iudicij* LXXI *iudicum, nec egrediebatur ad bellum, niſi ſecundum os domus iudicij* LXX *iudicum, nec addebant ciuitati, nec ſalarijs templi niſi per eoſdem. nec faciebant San-*

hedrioth, id eſt conuentus iudicum tribubus niſi per eoſdem. Collegium magnum erat LXXI *iudicum, minus* XXIII.*erant autem* LXX *ſeniores, de quibus Numerorum* XI: *Congrega mihi* LXX *ſeniores, & vnus Moſes. Minor ipſorum Sanhedrin conuentus non poterat, niſi à* LXX *maiorum conuentu ordinari. ipſi namq; iudices* LXX *ordinabant aliorum iudicum conuentus, qui in alijs ciuitatibus & locis circunquaq; populum regebant, hac tamen conditione, vt vnuſquiſque cuiuſque regionis conuentus magno maiorum conuentui Hieruſalem, & in loco Gazith vocato exiſtenti ſubeſſet. Iudices autem manuum impoſitione legebantur, ita vt quinque neceſſarij eſſent, qui id munus praeſtarent. Hos verò Sanhedrin Herodes rex ſuſtulit. Inde alij ſubſtituti ſunt, ſed ſine poteſtate ſanguinis. vnde Pilato reſponderunt: Nobis non licet interficere quenquam. Inde ob falſum Chriſti iudicium annos quadraginta antè, quàm templum à Romanis incēderetur, ex conſiſtorio Gazith expulſi ſunt, & in Hamith conſederunt. non licebat autem de capite agerè niſi in Gazith. vt Deuteronomij* XVII: *Et facies ſecundum verbum oris, quod nunciabunt tibi de loco illo. Item: Et ſurges, & aſcendes ad locum. Ad extremum hi iudices quoque omnes à Romanis iterum interfecti ſunt.* Atque hæc quidem Talmudiſtæ, qui certam harum rerum ſibi notitiam vindicant, Petro Galatino auctore.

Nos autem hæc ad ea quæ illi quaſi oculis comperta ſcripſerunt, ex ſacris & veteris & noui Teſtamenti theſauris, ac præterea ex Ioſephi monu-

monumentis adiungimus, quibus inſtitutionem, confirmationem, ius, ac poteſtatem huius Concilij explicemus. In primis ergo hoc tribunal à Deo inſtitutum eſſe apparet, vt à Iudicio Iudicum ad Concilium Seniorum & Sacerdotum veniretur: vt ſcriptum eſt XVII Deuteronomij. Sic enim ibi Moyſes ad populum ex Dei præſcripto loquitur: *Si verò difficile, atq; ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſſam & cauſſam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari; ſurge, & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, vt ibi nomen eius euoces, veniesq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore, quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunq; dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequerisq; ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neq; ad ſiniſtram. qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo ſuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille.* Ex his apparet, hoc iudicium mandatum eſſe regi, ſacerdotibus, & ſenioribus populi: hi enim præcipui erant, qui præerant loco quem elegerat Dominus. Itaq; Ioſephus ſic hanc legem reddidit, vt præcipuam ſenatus mentionem fecerit. ſic enim ſcripſit: *Si verò iudices neſciunt de rebus ad ſe delatis pronunciare, integram cauſſam in vrbem ſánctam mittent, & conuenientes pontifex, & propheta, & ſenatus, quod viſum ſit, pronuncient.* Pòſt autem Moyſes apertè

ſanguinis ipſi inſiſtent, vt dijudicent, & iuſtificationes meas iuſtificabant, & iudicia mea iudicabunt, & leges meas, & præcepta mea in omnibus diebus feſtis meis cuſtodient. id eſt de cauſſis religioſis & capitalibus cognoſcent, atq; *homines iuſtificabũt*, id eſt abſoluent, & *iudicabunt*, id eſt condemnabunt, prout ego in lege faciendum eſſe præſcripſi, vbi qui digni venia & qui pœna eſſent, demonſtraui. Sunt autem qui hoc Concilium pòſt è familia Dauidis lectum fuiſſe dicant, atque eos poſtea ab Herode rege fuiſſe ſublatos. Quod ſi ita eſt, videndum eſt, num eò verba pſalmi in reſtitutione vrbis Hieroſolymitanæ, teſte S. Athanaſio, cantata, referri poſſint: *Quia illic*, id eſt in Hieruſalem, *ſederunt ſedes ad iudicium, ſedes ſuper domum Dauid*, id eſt ſedes è domo Dauid.

Aduocarunt verò hoc Concilium aut Rex, aut Pontifex, prout crimen delatum aut ciuitatem attigit, aut religionem.

Ceterùm ordo rei apud hos iudices peragendæ ferme fuit huiuſmodi. Qui nomen deferre alterius cupiebat, is ferme aut regem, aut pontificem, aut principes adibat, reumq; denunciabat. Quo facto illi miniſtros ad hominem capiendum mittebant, &, ſi res tuliſſet, cohortem etiam à præfecto templi acceptam adijciebant: eumq; ad ſe adductum ferme in carcere, atque in cuſtodia militari habebant, donec de illo iudicaretur. Inde vniuerſo conuocato Concilio opera cognitioni dabatur. Intendebatur autem ab accuſatore crimen, & pœna his verbis: *Iudiciũ mortis eſt*

tis eſt

tis eſt viro huic, quia hoc, aut illud fecit. Repellebatur autem à defenſore, his: *Iudicium mortis nõ eſt viro huic, quia illud non fecit, aut quia iuſtè fecit.* Vbi verò perorata vtrinq; cauſſa erat, tum iudicibus ſuffragia dabantur, atque ille pro numero ſententiarum aut condemnabatur, aut abſoluebatur. Vbi verò res ad Romanos redacta eſt, Concilio relicta tantùm eſt condemnatio, animaduerſio verò erepta, ſed procuratori Romano permiſſa. Quod in iudicio Chriſti euenit. Nam Concilium damnauit Chriſtum, & morti addixit, populus verò à Concilio incitatus à Pilato procuratore popoſcit, vt crucifigeretur: atq; ille, vt ita fieret iudicauit.

Formula porrò intendendi aut repellendi criminis eſt XXVI Hieremiæ: *Loqunti ſunt ſacerdotes, & prophetæ ad principes Iudæ dicentes: Iudicium mortis eſt viro huic; quia prophetauit aduerſus ciuitatẽ iſtam. Et dixere principes ad ſacerdotes: Non eſt viro huic iudicium mortis, quia in nomine Domini Dei noſtri locutus eſt ad nos.* Formula verò damnationis eſt apud S. Matthæum XXVI: *Ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? at illi reſpondentes dixerunt: Reus eſt mortis.* Quod Marcus dixit: *Qui omnes condemnauerunt, eum eſſe reum mortis.* Verùm hæc quæ dixi, omnia clarius cognoſcentur, ſi ſingula quæ ab hoc ordine iudicia facta ſunt, de quibus litteris proditum ſit, exponentur.

Mentio ergo Iudicij & Concilij fit in pſalmo primo: *Ideo non reſurgent impij in iudicio, neq; pec*

catores in Concilio iuſtorum.

Primum autem iudicium, quod nominatim peractum à Concilio ſit, in ipſo Aſſamonæorum imperio, nempe Hyrcano regnante, apud Ioſephum libro XIIII traditur, cùm Herodes reus factus eſt, is qui poſtea rex fuit. Quo tempore vigebat lex, cuius idem meminit: Ne cui nocenti vita eriperetur, niſi Concilij, ſiue (vt Græco vocabulo vtar) Synedrij ſententia condemnato. *Herodes*, inquit, *Antipatri filius quoſdam latrones ſine Concilij ſententia interfecerat, ac potentia ſua terrorem omnibus inferebat. Quare multi Hyrcanum regem & populũ hortati ſunt, vt ipſum cauſſam dicere in Concilio cogerent. Hyrcanus autem Herodem ad cauſſam in Concilio dicendam adeſſe iuſſit. Ille verò in Concilium cum cohorte ſua progreſſus adeò terruit omnes, vt nemo ad accuſandum accedere auderet. Silentibus autem omnibus vnus Sameas, vir iuſtus, dixit: Viri ex Concilio, & Rex, credo neminem veſtrum vidiſſe vnquam ſimilem huic aliquem in hoc Concilio conſiſtentem. Nam qui huc accedere conſueuerunt, vt cauſſam dicant, humiliter aſtare, & miſericordiam à vobis poſcere capillis promiſſis, & veſte atrata ſoliti ſunt. hic verò de cæde cauſſam dicturus, adeſt purpuratus, & capite ornato, armisq́ ſtipatus, vt ſi condemnatus ex lege fuerit, nos morte afficiat, ipſe verò vi facta veritati euadat. Verùm Herodem non accuſo. ſiquidem commodo ſuo, non legi conſuluit; ſed vos, aut regem, qui ei tantam licentiam tribuiſtis. Vnum ſcitote, maximum eſſe Deum. Quare hic, quem nunc*

nunc propter Hyrcanum dimittere vultis, quandoq; vos, & ipſum regem torquebit. Hyrcanus autem cum vidiſſet iudices ad necem Herodis propendentes, iudicium in poſterum diem diſtulit, & clam monuit, vt vrbe abiret.

Iudæa inde poſt Ariſtobulum victum in poteſtatem Rom. redacta, ac prouincia facta, Antipatrum Herodis patrem procuratorem accepit, eo iure, vt nec pontifex Concilium ipſo inſcio atq; inuito procuratore conuocare, nec Concilium ſine auctoritate procuratoris Rom. in damnatum animaduertere poſſent: vt ſcribit Ioſephus libro viceſimo, vbi de ſancto Iacobo fratre Domini loquitur.

Inde P. Gabinius, vt idem prodit, Syriæ proconſul ab Alexandro Ariſtobuli filio prouocatus, noua victoria parta rurſus Iudæam conſtituit. etenim quattuor Concilijs additis gentem in quinque partes diſtribuit, quarum vna, teſte Ioſepho, Hieroſolymis egit, altera Gadaris, tertia Amathunte, quarta Hiericunte, quinta Sephoris Galilææ. Quare cùm quinq; concilia eſſent, meritò Chriſtus ad apoſtolos dixit x apud S. Matthæum: *Cauete ab hominibus. tradent enim vos in concilijs,* (Græcè εἰς συνέδρια, id eſt in Concilia) *& in ſynagogis flagellabunt vos.*

Pòſt autem Herodes rex à Romanis appellatus, ac Hieroſolymorum potitus, vt idem tradit Ioſephus, epiſtolas quaſdam Hyrcani ſuſpicioſas huic Concilio indicauit, atque illum iam regno orbatum, vt Sameas vaticinatus fuerat, interemit,

& LXX ſeniores morte affecit: atq; eis humiliores alios ſubdidit, vt Talmudiſtæ quoq; cum Philone notarunt. qui ſcripſit in libro de Temporibus: *Herodes anno* XXX *principatus ſui Sanhedrin ex domo Dauid ſuſtulit.*

Mortuo inde Herode, atq; Archelao filio eius rege ab Auguſto Imp. Viennam relegato, Iudæa iterum prouincia Romanorum facta procuratori ſubiecta, Herode Antipa Herodis regis filio Galilæam nomine Tetrarchæ tenente. Quo tempore Phariſæi & Sadducæi magnas in Concilio opes habuerunt, (hæ duæ hæreſes Aſſamonæorum, vt dixi, temporibus excitatæ tum ciuitatem præcipuè obtinebant) quod ex ſenioribus, ſacerdotibus, ſcribis, & principibus alij in vna, alij in altera hæreſi verſarentur. Quare Chriſtus, qui per hos annos Euangelium docuit, ſæpe huius Concilij, & eorum qui illud inierunt, mentionem fecit. Primùm enim cùm quodam die ſermonem longum in monte inſtituiſſet, ac correctionem veteris legis afferret, nouasq; pœnas homicidio conſtitueret, peritus moris Iudaici ſpirituales pœnas temporarijs ipſis, quæ tum ex lege vſurpabantur, expreſſit, Iudicium nominans, & Concilium. Quemadmodum enim dictum erat in pſalmo, *Impij non reſurgent in Iudicio, neq; peccatores in Concilio iuſtorũ*: ſic ipſe dixit, *Audiſtis dictum eſſe antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit Iudicio. Ego autem dico vobis, quòd omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio. qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit Concilio. qui autem*

dixerit

dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Quibus verbis ſignificauit, maius periculum impendere ei qui reus ad Concilium adducatùr, quàm ei qui ad Iudicium, quorum illud *συνέδριον*, hoc *κρίσιν* S. Matthæus vocauit. nam vt in Iudicio crimina leuiora, in Concilio grauiora diſquirebantur, ſic in illo pœnæ leuiores, in hoc acerbiores infligebantur. nam gehennam locum fuiſſe tradũt, quo cadauera damnatorum cremanda proijciebantur. S. autem Auguſtinus longè aliter interpretatur inquiens: *Tres reatus ſunt iudicij, concilij, & gehennæ ignis. Nam in iudicio adhuc defenſioni datur locus. in concilio autem, quanquam & iudicium eſſe ſoleat, tamẽ quia intereſſe aliquid hoc loco fateri cogit ipſa diſtinctio, videtur ad Concilium pertinere ſententiæ prolatio, quando non iam cum ipſo reo agitur, vtrum damnandus ſit, ſed inter ſe qui iudicant, conferunt, quo ſupplicio damnari oporteat, quẽ conſtat eſſe damnandum.* Apparet autem, ipſum iudicialis rationis Hebraicæ notionem non habuiſſe. Alio inde loco Chriſtus præmonens diſcipulos ſuos de morte, qua afficiendus eſſet à Concilio Hieroſolymitano, dixit item apud S. Matthęum XVI: *Se oportere ire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus ſacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere,*

Inde cùm prædicatio eius omnibus innotuiſſet, ac legi veteri officere videretur, præcipuè hoc Concilium ei obſiſtere inſtitit. Sic enim ſcripſit S. Lucas XX: *Principes Sacerdotum & Scribæ cum Senioribus quæſiuerunt à Chriſto: Dic nobis, in qua*

poteſtate hac facis? aut quis dedit tibi hanc poteſtatem? cumq́, eo modo capere non potuiſſent, obſeruãtes miſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum in ſermone, & traderent illum principatui & poteſtati præſidis, & interrogauerunt eũ dicentes: Licet nobis tributum dare Cæſari, an non? Et Ioannes XI: *Quidam ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus. Collegerunt ergo Principes ſacerdotum & Phariſæi Concilium, & dicebant: Quid facimus? quia hic homo multa ſigna facit. ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem. Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eũ.* & pòſt: *Dederunt Principes ſacerdotum & Phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit indicet, & apprehendant eum.*

Inde ſequutum eſt ipſum Concilij iudicium omnium celebratiſſimum, in quo idem morte condemnatus atque affectus eſt. Id verò pluribus locis Euangeliſtarum in vnum collatis exponetur, quòd ex eo mos huius Iudicij facilius, quàm ex vllo alio, percipi poſſit. Ordinem autem actæ rei, nullo citato præcipuo loco, quòd ſingula notiſſima ſint, exequemur. Conuocati quippe ſunt Principes ſacerdotum, & Scribæ, & Seniores populi in atrium Pontificis, qui dicebatur Caifas, & conſilium inierũt, quemadmodum

Chriſtum dolo tenerent, & interficerent. Iudas autẽ vnus de duodecim diſcipulis Chriſti acceſſit ad eos tum, & pollicitus eſt, ſe illum traditurum, ſi ſibi triginta denarios darent, & accepta pecunia abijt, quęrens opportunitatem tradendi eum ſine turbis. Interim Ieſus paſcha cũ diſcipulis ſuis celebrauit, cœnamq́; vltimam fecit, in qua ſe proditum iri ab vno eorũ dixit. tum myſterijs omnibus perfectis exijt cum Petro & filijs Zebedæi in hortum extra vrbem, atq; orationi ſe tradidit. Tũ Iudas miniſtris & cohorte à Principibus ſacerdotum, & Senioribus populi, & Magiſtratibus templi acceptis, nocte acceſſit, atq; illum prodidit. Ieſus autem dixit ad eas quæ ad ſe conuenerant turbas: Tanquam ad latronem exiſtis cum gladijs, & fuſtibus, vt me caperetis; cùm quotidie eſſem vobiſcum in Templo, in me manus non iniecistis. Cohors autem, & tribunus, & miniſtri Iudæorum eum corripuerunt, & vinctum adduxerunt ad Caifam, qui erat pontifex illius anni. pontifex autem interrogauit illum de diſcipulis, & doctrina ſua. qui verò tenebant eum, illuſerunt ei cædentes eum. alij verò Petrum diſcipulum eius ad focum ſtantem variè fatigauerunt. Vbi verò illuxit, conuenere Seniores populi, Principes ſacerdotum, & Scribæ cum vniuerſo Concilio, vt eum morti traderent, & duxerunt illum in Concilium ſuum, quærentes falſum teſtimonium aduerſus eum, & non inuenerunt. Tum dixerunt: Si tu es Chriſtus, dic nobis. Quibus ille: Si dixero vobis, non credetis mihi, neque dimittetis.

ex hoc autem erit filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes. Tu ergo filius Dei es? qui reſpondit: Vos dicitis, quia ego ſum. Tum illi dixerunt: Quid deſideramus teſtimonium? ipſi enim audiuimus ex ore eius. Et reum mortis condemnauerunt. Et ſurgens omnis multitudo duxerunt eum à Caipha in prætorium ad Pilatum præſidem, vt eum morti traderent. Exiuit autem Pilatus ad eos foras, & dixit: Quod crimen obiecistis homini huic? reſponderunt, Si non eſſet hic facinoroſus, non tradidiſſemus eum tibi. Dixit eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate. Dixere Iudæi: Non licet nobis interficere quenquam. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum eſſe regem. Pilatus autem rogauit eum, num eſſet Chriſtus rex Iudæorum? Cui ille: Tu dicis. Pilatus autem ad Principes Sacerdotum, & turbam: Nullum crimen inuenio in hoc homine. Ad illi inualeſcebant dicentes: Commouet populum docens per vniuerſam Iudæam incipiens à Galilæa vſq; huc. Pilatus autem audiens Galilæam, rogauit, num Galilæus eſſet: & vt cognouit eum Herodis ditionis eſſe, miſit ad Herodem qui Hieroſolymis erat. Herodes autem cùm nullum reſponſum ab eo elicere potuiſſet, ſpreuit, & remiſit ad eum indutum veſte alba. Pilatus autem conuocatis Principibus ſacerdotum, & Principibus, & populo, dixit: Obtuliſtis mihi hominem hunc, quaſi auertentem populum, ego verò nul-

rò nullum crimen inuenio, ſed neque Herodes. Cùm autem moris eſſet, vt per diem feſtum prę-ſes vinctũ vnũ populo dimitteret quem vellent, & latronẽ inſignem in vinculis haberet, nomine Barrabam, rogauit populum, vtrum vellet dimitti, Barrabam, an Ieſum? illi à Principibus ſacerdotum & Senioribus incitati, dixere, Barrabam. Tum ille: Quid faciam de Ieſu? dixerunt, Crucifigatur. Tum Pilatus: Nullum crimen inuenio in eo. Reſponderunt: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Quærente autem Pilato dimittere Ieſum, clamauere Iudæi: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim qui regem ſe facit, contradicit Cæſari. Videns autem Pilatus ſe nihil proficere, ſedens pro tribunali, lauit manus coram populo dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius, vos videbitis. Reſpondit autẽ vniuerſus populus: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios. Tunc Pilatus volens populo ſatisfacere, adiudicauit fieri petitionem eorum, vt crucifigeretur. Tunc milites ſuſceperunt Ieſum, & eduxerunt eum portantem ſibi crucem in Caluariæ locum, & hora ſexta crucifixerunt. Ex his apparet, cùm dictum eſt conuocatum eſſe ſummo manè Concilium, atque eos duxiſſe Chriſtum in Concilium ſuum, conuocatum eſſe in Gazith, atq; eò è domo pontificis adductum eſſe Chriſtum, ibiq; morti obnoxium eſſe, ſancitum: inde à populo mortis genus eſſe indictum, eaq; Pilati præſidis ſententia comprobata.

Tertium inde huius Concilij iudicium, vt ordinem temporum perſequamur, memoratur in Actis, vbi de S. Petro & S. Ioanne agitur, cap. III, & IIII: *Petrus & Ioannes cùm templum ingredientes claudum quendam ab vtero matris ſanaſſent, & mirante populo multa ſuper ea re verba facerent, ſuperuenere principes ſacerdotum, magiſtratus templi, & Sadducæi dolentes quòd populum docerent, & annunciarent in Ieſu reſurrectionē mortuorum, & iniectis manibus condiderunt in carcere. Poſtridie verò congregati ſunt Principes eorum, Seniores, & Scribæ in Hieruſalem, & Annas princeps ſacerdotum, & Caifas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant ex genere ſacerdotali. & ſtatuentes eos in medio rogabant, in qua virtute hæc feciſſent?* & mox: *Iuſſerunt autem eos extra Concilium ſecedere.* Hoc enim in loco Caifas erat pontifex, Anna pontificius, ſed poteſtatē pontificis Caifæ generi ſui gerebat, Ioannes, & Alexander, vt ſuprà diximus, erant principes ſacerdotum.

Quartum eſt cap. V. vbi agitur de Apoſtolis prodigia facientibus: *Exurgens autem pontifex, & omnes Sadducæi qui cum illo erant, repleti ſunt Zelo, & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. adueniens inde pontifex, & qui cum eo erant, conuocauere Conciliū, & omnes ſeniores (* Græcè πᾶσαν γερουσίαν *) filiorum Iſrael; & miſerunt ad carcerem, vt adducerentur. vt autem neminem in carcere inuentum audiuerunt, magiſtratus templi, et princeps ſacerdotum ambigebant de illis quidnam fieret. Tunc abijt magiſtratus cum miniſtris,*

niſtris, & adduxit illos ſine vi; & cùm adduxiſſet, ſtatuerunt in Concilio quos monuit pontifex, ne verba facerent in nomine Ieſu. Cum autem reſpondiſſet Petrus, Deo magis, quam illis, obedire oportere, ſurgens quidam in Concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legis doctor, iuſſit eos paullulum foras ſecedere. Demum: *Et conuocantes Apoſtolos cæſis denunciauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos.*

Quintum iudicium fuit S. Stephani cap. VI: *Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerent, ſe audiuiſſe eum dicentē verba blaſphemiæ in Moyſē & Deum. commouerunt itaq; plebem, & ſeniores, & ſcribas, & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in Concilium: & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerēt: Homo iſte non ceſſat loqui aduerſus locum ſanctum & legem.* & poſt multa: *Exclamātes voce magna continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum.*

Sextum extitit S. Pauli cap. XXIII: *Tribunus timuit poſtquam audiuit Paulum ciuem Rom. eſſe, & vinctum. poſtridie verò ſcire cupiens diligentius, cur accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum, & iuſſit principes ſacerdotum conuenire, & totum Concilium. intendens autē in Concilium Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum vſq; in hodiernum diem. Ananias autem pontifex præcepit aſtantibus, vt os eius percuterent. Tum Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus paries dealbate. & tu ſedens iudicas me ſecundum legem, & contra legem me percuti iubes.*

Et qui aſtabant, dixerunt: Summum ſacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Neſciebā fratres, quia princeps eſt ſacerdotum, ſcriptum eſt enim: Principem populi tui nō maledices. Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet, Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæi: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. & cùm hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo.

Septimum fuit S. Iacobi minoris. de quo ſic Ioſephus lib. xx: *Ananus pontifex ab Agrippa rege factus audacia præſtitit, & vt Sadducæus, acerbus in iudiciis fuit. putans autem ſe idoneam occaſionem nactum quia Feſtus procurator vita ceſſiſſet, Albinus verò adhuc in itinere eſſet, conuocat concilium iudicum, & ad id adducit Iacobum fratrem Ieſu, qui dicebatur Chriſtus, & quoſdam alios, crimine oblato, quod legem violaſſent. Qui verò moribus erant mitioribus, ægrè hoc tulerunt, & clam ad regem miſerunt, hortantes, vt Ananum ab eiuſmodi incepto reuocaret. Quidam verò eorum etiam Albino obuiam prodierunt, eumq́ue docuerunt, non licere Anano iniuſſu eius conciliū conuocare. Quare Albinus mandauit Anano, ne quid tale tentaret, niſi pœnas dare vellet: atq; ei propterea pontificatum ademit.*

Octauum fuit S. Matthiæ Apoſtoli, vt eſt in vita eius: *Cum Matthias inſtantius de Ieſu ſermonē faceret, Iudæi zelo repleti duxerunt eū vincientes, & nunciauerunt pontifici, & ſenioribus: Ieſu diſcipulum*

lum comprehendimus, quem ſubuertentem populũ in Synagogis deprehendimus. illi adduci iuſſerunt. Abeuntes igitur cum miniſtris adduxerunt in Concilium. Quem multis allocutus eſt pontifex. cui reſpondit Matthias; Chriſti ſeruus ſum. Tunc pontifex obturans aures ſuas, & ſtridens dentibus, ait; Blaſphemauit Matthias. Audiat legem: Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo, atque ita damnatum ad locum lapidationis perduxerunt.

Nonum iudicium eſt apud Ioſephum lib. IIII Belli, vbi ſcribitur: *Septuaginta plebeiorum honeſtiſſimos ex præcepto cõuocant ad iudicum ſpeciem, poteſtate carentes, & apud eos Zachariam, quaſi res proderet Romanis, accuſant.*

Decimi mentio fit anno eo, quo vrbs Hieruſalem à Tito euerſa eſt, apud Ioſephum Gorionis. *Conuocauit*, inquit, *Iudices populi, & ſeptuaginta Seniores, qui etiam Sanhedrin dicuntur, dixitq́; Iehocanam ad omnes ſacerdotes, & ſeniores, & iudices: Niſi iudicaueritis quoſcũq; ad vos adducemus, pro arbitrio noſtro, omnes moriemini.*

Atq; hæc quidem de Concilio Hieroſolymitano à nobis dicta ſint: in quo rei capitalis præcipuè apud Hebræos tractata cognitio eſt.

De pœnis. Cap. VIII.

HIs expoſitis; deinceps ſequi videtur, vt pœnarum aut ſuppliciorum genera demon-

ſtremus. Harum verò in lege hæc ferme nomina inueniuntur, reſtitutio, multa, talio, verberatio, exilium, venditio, mors.

Reſtitutio, vt Exodi XXII: *Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit; quinq; boues pro vno boue reſtituet, & quatuor oues pro vna oue.*

Multa, vt ibidem cap. XXI: *Si quis percuſſerit mulierem pregnantem, & abortiuum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubiacebit damno, quantum maritus mulieris expetiuerit, & arbitri iudicauerint.*

Talio, vt in ijs quæ ibi ſubijciuntur: *Sin autem mors eius fuerit ſubſequuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore,*

De verberatione Deuteron. XXV: *Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura autem peccati erit & plagarum modus: ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedant, ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.*

Venditio, vt Exodi XXII: *Si fur non habuerit quod pro furto reddat, ipſe venundabitur.*

Exilium, vt ibid. XXI: *Qui non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus eius, conſtituam tibi locum in quem effugere debeat.*

Necis autem genera tria in lege nominatim exprimuntur, combuſtio, crucifixio, & lapidatio,

reliqua

reliqua ſub hoc nomine generali *Occiſio*.

Combuſtionis mentio fit Leuitici xx: *Qui ſupra vxorem filiam duxerit matrem eius, ſcelus operatus eſt. viuus ardebit cum eis: nec permanebit tantum nefas in medio veſtri.*

Crucifixionis lex traditur à Deo, xxi Deuteronomij: *Quando peccauerit homo, quod morte plectendum eſt, & adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo; nõ permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur: quia maledictus a Deo eſt qui pendet in ligno: & nequaquã contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in poſſeſſionem.* Inde ſcriptũ eſt Ioſuæ octauo: *Ioſue regem Hai ſuſpendit in patibulo vſq; ad veſperam, & ſolis occaſum; præcepitq; Ioſue, & depoſuerunt cadauer eius de cruce, proieceruntque in ipſo introitu ciuitatis.* Græcus autem interpres neque patibulum, neque crucem nominat, ſed lignum geminum vocat, quòd ex duobus lignis crux conſtitueretur. & x: *Suſpendit Ioſue quinque reges ſuper quinq; ſtipites, fueruntq; ſuſpenſi vſque ad veſperam: cumq; occumberet ſol, præcepit ſocijs, vt deponerent eos de patibulis.* Inde ſecundo Regum xxi: *Gabaonitæ crucifixerunt filios Saulis permittente Dauide rege in monte coram Domino*, id eſt corã tabernaculo, quod tum erat in Gabaon. & vii Eſther: *En lignum, quod parauerat Mardochæo, ſtat in domo Aman habẽs altitudinis quinquaginta cubitos. cui dixit rex: Appendite eum in eo, ſuſpenſus eſt itaque Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo.* & primo Eſdræ cap. vi:

A me poſitum eſt decretum, vt omnis homo qui hanc mutauerit iuſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo. Et Actuum v de Chriſto: *Quem vos interemiſtis ſuſpendentes in ligno.* de qua cruce dixit Dauid Pſalmo xxi: *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.*

Nullum autem occurrit crucifixionis exemplum iudicio conſtitutæ, niſi vnum iudicio Dei, alterum verò Concilij. De priore ſcriptum eſt xxv Numerorum: *Iratus Dominus contra eos qui fornicati erant cum filiabus Moab, ait ad Moyſem: Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael.* De poſteriore, quo Chriſtus eſt condemnatus, agitur in Euangelijs. Nam qui è Concilio erant, poſtquam iudicarunt eum reum eſſe mortis, adduxerunt ad Pilatum procuratorem, vt morti traderet, narrantes eum ſe regem Iudæorum vocare. *Quibus demum Pilatus dixit: Quid ergo vultis faciam regi Iudaeorum? At illi clamauerunt, Crucifige eum. Pilatus autem volens populo ſatisfacere, tradidit Ieſum flagellis caſum, vt crucifigeretur, & titulum criminis inſcripſerunt:* REX IVDÆORVM. *& cum eo crucifigunt duos latrones, vnum à dextris, & alium à ſiniſtris. Iudaei ergo, quoniam Paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbato, rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. ad Ieſum autem*

tem cúm veniſſent, vt viderunt eũ iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & cõtinuò exiuit ſanguis et aqua. Credo autem eos crucifigi poſtulaſſe non legibus ſuis, ſed Romanis: nam qui perduellionis erat compertus, is in crucem agebatur, vt in libris de Iudicijs Romanorum oſtendimus. Chriſtum autem maieſtatis reum fecerant, quòd ſe regem Iudæorum aſſereret, cùm ſolus rex eſſet Cæſar. Mos etiam fuit, vt crucifixi cognatis ad ſepulturam cõcederentur, quod & in Chriſto ſeruatum eſt, & in alijs, vt prodit Philo in Flaccum. *Noui quoſdam*, inquit, *iam crucifixos inſtante feſto Auguſtorum de cruce depoſitos, & ad ſepulturam ex more cognatis redditos.*

De lapidatione autem hæc inuenimus. Lapidibus præcipuè appetiti ſunt, qui in Deum deliquerunt, id eſt qui alienos Deos coluerunt, qui Deo maledixerunt, qui ſabbata neglexerunt, & qui adulterium commiſerunt. Qui verò eiuſmodi rem compertam habuit, is teſtimonio reddito primus lapides iecit, populus verò excipiens hominem lapidibus extra vrbem eſt perſequutus, donec mortem oppeteret. Sic enim præcipitur Leuitici XXIIII: *Educ blaſphemum extra caſtra & ponant omnes qui audierunt, manus ſuper caput eius, & lapidet eum vniuerſus populus. Nam qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum; & qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur. lapidibus obruet eum omnis multitudo populi, ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit.* Inde Deutero-

nomij XIII: *Qui ſuaſerit, vt ſeruiatur Deis alienis, non parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum, ſed ſtatim interficies. ſit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. lapidibus obrutus necabitur.* Item XVII: *Vir, aut mulier, qui facient malũ in conſpectu Domini Dei ſui, & tranſgredientur pactum illius, vt vadant, & ſeruiãt dijs alienis, & adorent eos, & hoc tibi fuerit nunciatũ, audiensq́; inquiſiueris diligenter, & verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſrael; educes virũ ac mulierem, qui rem ſceleratiſſimã perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. in ore duorum aut trium teſtium peribit qui interficietur. nemo occidatur, vno contra ſe dicente teſtimoniũ. manus teſtiũ prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur, vt auferas malũ de medio tui.* & XV Numerorũ: *Cùm eſſent filij Iſrael in ſolitudine, & inueniſſent hominẽ colligentem ligna in die ſabbati, obtulerunt eum Moyſi, & Aaron, & vniuerſæ multitudini. Qui recluſerunt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberẽt. Dixitq́; Dominus ad Moyſem: Morte moriatur homo iſte. obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. cumq́; eduxiſſent eũ foras, obruerunt eum lapidibus, et mortuus eſt.* De adulteris verò ſic Deutero. XXII: *Si puellã virginem deſpõderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & cõcubuerit cum ea, educes vtrumq́; ad portã ciuitatis illius, & lapidibus obruentur; puella, quia nõ clamauit, cùm eſſet in ciuitate; vir, quia humiliauit vxorem proximi ſui.*

Hæc ferme de lapidatione ſcripta in lege reperiuntur. Extra legem etiam aliquot exempla eius memoriæ conſecrata ſunt: vt blaſphemiæ tertio Regum XXI: *Viri diabolici dixerunt contra eum teſtimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem. quamobrem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. Benedixit* bono vocabulo pro *maledixit* vſurpabant. Item apud Ioannem X: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia.* & VI Actuum de S. Stephano: *Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerent, ſe audiuiſſe eum dicentē verba blaſphemiæ in Moyſem et Deum. Commouerunt itaq; plebem, et ſeniores, et ſcribas, et concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in Concilium. et ſtatuerunt falſos teſtes qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locum ſanctum et legem.* & pòſt vbi Stephanus verba fecit, ſubijcitur: *Exclamantes autem voce magna continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum, & eijcientes eum extra ciuitatē lapidabant: & teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus.* Item de S. Matthia apoſtolo, qui blaſphemaſſe arguebatur: *Cùm conduxiſſent ad locum lapidationis, teſtes duo ſecundum legis mandatum poſuerunt manus ſuas ſuper eum, ac primi lapides iecerunt.* De adultero ſic Ioānes VIII: *Adducunt Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio. in lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapi-*

dare. Tu ergo quid dicis? Quibus ille dixit: Qui ſine peccato eſt veſtrũ, primus in illam lapidem mittat. Ergo, vt dixi, condemnatio ad Concilium, animadnerſio ad populum pertinebat.

Reliqua occiſionis genera minus celebrata: vt decollatio, de qua S. Matth. XIIII. *Et decollauit Herodes rex Ioannem in carcere.* nam ſtrangulationis, aut ſuſpendij nulla mentio reperitur, niſi Iudæ proditoris, qui *ſuſpendio crepuit medius.* Ac de iudicijs quidem hæc hactenus.

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM

LIBER VII,

qui inſcribitur de magiſtratibus.

De generibus Magiſtratuum.

CAP. I.

CONSILIIS ac Iudicijs ſubijciuntur ordine Magiſtratus: quippe qui Conſilijs & Iudicijs præfuerunt, aut omnino ſua auctoritate partem publicæ Cõſultationis & Iudicationis aliquam attigerunt. Hi à Græco interprete

terprete ἄρχοντες, à Latino Principes conuertuntur. Quoniam autem ἄρχειν eſt non ſolùm præeſſe, ac ducem eſſe, ſed etiam imperare, atque iubere; propterea vis in magiſtratu inſita duplex eſt; vna, vt populo præſit, eiq; quæ ſunt facienda præſcribat; altera, vt ius dicat, ac iudicet, ſiue (vt ſcriptura loquitur) *iudicium ac iuſtitiam faciat.* Quare magiſtratus in ſacra hiſtoria aliquando duces populi, aliquando iudices appellantur. Id quod clarè perſpici poteſt in Regibus. Hi enim verè & populi duces fuiſſe, & populum iudicaſſe dicuntur. De ducatu elicitur ex primo Regum nono, vbi Deus dixit de Saule: *Unges eum ducem ſuper populum meum Iſrael.* Et quinto ſecundi ad Dauidem: *Tu paſces populum meum Iſrael, & eris dux ſuper Iſrael.* & pòſt Dauid de Salomone primo tertij: *Salomon regnabit pro me, illiq; præcipiam, vt ſit dux ſuper Iſrael, & ſuper Iudam.* De iudicio verò extat primo Regum, vbi dixit populus ad Samuelem: *Conſtitue nobis regem, vt iudicet nos.* & octauo ſecundi: *Dauid rex faciebat iudicium & iuſtitiam cuncto populo.* Et primo ſecundi Paralipomenωn ad Salamonem: *Idcirco Deus poſuit te ſuper Iſrael regem, vt facias iudicium & iuſtitiam.* Vnde pſalmo IX: *Feciſti iudicium meum, & iuſtitiam meam. ſediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam*: id eſt, præſtitiſti quæ tradidi tibi facienda in lege mea. omnibus enim his in locis eſt Græcè κρίσις, δίκη, & δικαιοσύνη, quæ reſpondent illis verbis quæ mandauit Deus in lege, κρίματα, & δικαιώματα, id eſt Iudicia, & Iuſtifi-

cationes, quibus ratio præſcribitur, qua impius condemnetur, & innocens abſoluatur. Eſt enim magiſtratus animata & loquens lex, ſiue legis executor & vindex. Atq; vtrumq; quidem ius in magiſtratum conuenire, & ducis, & iudicis, docuit etiam Ægyptius quidam Exodi ſecundo aduerſus Moyſem, qui hominem Ægyptium interfecerat, inquiens: *Quis te conſtituit principem, aut iudicem ſuper nos?* Ducatum verò exercuerunt in bello gerendo, & de rep. conſultando, iudicationem in iure reddendo.

Hæc autem poteſtas ſiue ducendi, ſiue iudicandi primùm Moyſi data eſt in populum Hebræorum, etiam antequam lex ſcriberetur, tum cùm Deus ei mandauit, vt populum ſeruitute regis oppreſſum ex Ægypto educeret. Itaq; ille primis diebus volentem populum ac ſenatum ad conſilia aduocauit, & ſine iudicibus aut magiſtratibus vllis iura eiſdem volentibus reddidit. Poſt autem cùm Iethro ſocer eius ad eum in ſolitudine agentem primo anno veniſſet, atq; aſſiduam eius operã in cauſſis cognoſcendis animaduertiſſet, auctor fuit, vt rerũ leuiorum cognitionem præfectis aliquot, viris ſapientia atque æquitate præſtantibus traderet, ipſe verò ſibi grauiora, in primiſque ad Deum pertinentia reſeruaret. Quam iuriſdictionem ille deinde moriens tradidit Ioſue Naue filio, ei qui populum in terram Chananæam induxit. Quo mortuo populus rep. à Deo tradita vti cœpit. Sic enim dixerat Moyſes anno quadrageſimo in terra Moab loquens de-

ijs quæ

ijs quæ facienda eſſent, vbi terram Chananæam obtinuiſſent: *Non facietis ibi, quæ nos hîc facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur. neque enim vſque in præſens tempus veniſtis ad requiem, & poſſeſſionem quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.*

Cæterùm, cùm reſpub. triplex fuerit, nimirum vniuerſi populi, ſingularum tribuum, & ſingularum vrbium, propterea magiſtratus in varia diſtributa genera ſunt. Ac magiſtratus quidem vniuerſi populi fuêre primùm Iudices, deinde Reges, tum Principes, denique iterum Reges, qui in vrbe metropoli conſederunt. In ſingulis autem tribubus Phylarchi, & Patriarchæ; in ſingulis verò vrbibus Principes ciuitatum, ſiue iudicũ, nempe Tribuni, Centuriones, Quinquagenarij, & Decani. de quibus ſingulis res poſtulat vt ſeparatim agatur.

De Iudicibus Iſrael. CAP. II.

QVI ergo primam Hebræorum remp. id eſt ariſtocratiam in terra Chananæa geſſerunt, cùm duplicem poteſtatẽ & ducendi, & iudicandi haberent, tamen nõ à ducatu Duces, ſed à iudicio, tanquam à parte potiore, vocati Iudices ſunt, id eſt homines condemnandi & abſoluendi ius atq; auctoritatem ex lege habentes. Quod vt exprimerent Græci, duo verba adhibuerunt, *κριτὴν* & *δικαστὴν*, *κρίνειν* & *δικάζειν*, *κρίσιν* & *δικαίωσιν*, vt duo legis iuſſa in hoc magiſtratu præcipuè

incluſa ſignificarent, Iudicium, & Iuſtificationem, quæ in lege, vt iam ſæpe pro re præcipuè animaduertenda monui, κρίμα & δικαίωμα dicta ſunt. ſiquidem de Othoniele, Aod, & Debora dixerunt, ἔκρινον, id eſt *iudicarunt* Iſrael; de Samuele verò ἐδίκαζε, & filios eius à patre ad iudicandum conſtitutos non κριτὰς vt ceteros, ſed δικαστὰς appellarunt. & ſecundo Baruch dicuntur οἱ δικασταὶ οἱ δικάσαντες Ἰσραήλ.

Ergo horum Iudicum hæc præcipua auctoritas fuit, vt iudiciorum, conſiliorum, & bellorum principatum tenerent. Ac iudicij quidem poteſtatem in abſoluendo & condemnando poſitam hi ſine minorum etiam iudicũ conſilio exercuerunt. quod Moyſes ex ſoceri primùm auctoritate inſtituit, deinde lege ſua Deus confirmauit, vt ſuprà demonſtrauimus. exercuerunt autem non ſolùm in ijs vrbibus, in quibus ipſi domicilium habuerunt (neq; enim earum ætate Hieruſalem ſedes erat Imperij conſtituta) ſed etiam tribus ipſas circumierunt, ac certis in vrbibus conuentus & fora egerunt, ibique iuriſdictionem, de qua diximus, abſoluerunt. Vnde ſcriptum eſt quarto Iudicum: *Debora indicabat populum illo tempore, & ſedebat ſub palma inter Rama & Bethel in monte Effraim, aſcendebántque ad eam filij Iſrael in omne iudicium.* & ſeptimo primi Regum: *Iudicabat Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ, & ibat per ſingulos annos circumiens Bethel, Galgala, & Maſphat, & iudicabat Iſraelem in ſupradictis locis, reuertebatúrque in Ramatha.*

matha. ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Iſraelem. ædificauit etiam ibi altare Domino. Ius verò necis liberum haudquaquam habuerunt, quia in omnibus legem ſequuti ſunt. qua deinde ſoluti Reges fuerunt.

De poteſtate verò populi conuocandi, & ſenatus habendi, atq; ad vtrumque quæ è rep. videbantur, agendi, obſeruatio obſcurior eſt. Quoniam autem id ius & Moyſes, & Ioſue ante Iudices, & Reges poſt Iudices habuerunt, propterea & eo Iudices inſtructos fuiſſe, credibile eſt. Neque enim hæc ſingula expreſſa ſunt in eo libro qui Iudicum hiſtoriam continet, quod ieiunè adeò ſcriptus ſit, vt vix ſucceſſionem eorum ac bella geſta quædam attigerit.

Iam verò eos belli gerendi auctoritate armatos fuiſſe, argumento eſt, quod ſcriptum eſt de Iephte Iudicum XI: *Perrexerunt ſeniores de Galaad, vt tollerent in auxilium ſui Iephte, dixeruntque ad eum: Veni & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon.* Omnia certè bella quæ Iudicum tempore contigerunt, ipſi Iudices, tanquam ſummi duces, adminiſtrarunt; non tamen belli ſuſcipiendi arbitrium habuerunt. alioquin reges ipſos poteſtate æquaſſent, qui poſtea conſequuti ſunt.

Cæterùm hic principatus non fuit hereditarius, ſed ſtudijs populi delatus, prout vir fortis indicatus à Deo fuit. quod expreſſum eſt ijs verbis: *Deus ſuſcitauit eis Saluatorem.* Quare nec ſemper in eadem familia, nec ſemper in eadem tribu

manſit. Cùm autem ſcriptum eſt, Deum populo hunc aut illum Saluatorem excitauiſſe, ſignificat, Deum populo in mentem inieciſſe, vt hunc aut illum Iudicem belli ducem deſignaret. Nam ad Gedeonem dixit angelus Domini: *Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian, quaſi virum vnum.* & Seniores ad Iephte dixerunt: *Veni, & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon.*

Iudices autem fuerunt hi, Othoniel ex tribu Iuda, Aod ex tribu Effraim, Debora ex tribu Effraim, cum Barac ex tribu Nephtalim, Gedeon ex tribu Manaſſe: inde Abimelech filius Gedeonis per vim, occiſis fratribus, ſed à ciuibus ſuis delectus, pòſt Thola ex tribu Iſſachar, tum Iair ex tribu Manaſſe trans Iordanem, item Iephte, tum Heſebon ex oppido Bethleem, inde Ahialon Zabulonites, Labdon Effraimites, Samſon Danites, inde Heli, ac poſtremò Samuel, vterque Leuites.

De Regibus. CAP. III.

IVDICIBVS inde ſucceſſere Reges, qui ab eis longè diuerſi fuerunt: quia & ratio creandi fuit alia, & poteſtas atq; auctoritas multo maior, vt quæ non tam à legibus, quàm ab arbitrio & voluntate regis profecta ſit. nam regem ipſi intellexerunt more Ariſtotelis, qui ſolutus legibus pleniſſimo iure regnaret. Quod autem ad creationem pertinet, creatus eſt primùm ſuffragijs populi

populi vniuerſi, deinde oleo ſancto inunctus, & in regali ſolio magna pompa locatus. Quod verò ad poteſtatem, primùm XII tribuum principatum obtinuit. ſic enim dictum eſt Sauli: *Nonne cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es, vnxitq́ te Dominus regem ſuper Iſrael?* deinde iudicauit ipſas tribus & cum Conſilijs, & ſolus, atque omnino vitæ necisque poteſtatem arbitrariam habuit, & quodãmodo ſuperior legibus fuit: tum bella pro arbitratu ſuo & ſuſcepit, & geſſit. Hæc autem vt ordine doceã, hiſtoriam ipſam regiam à principio repetã, vt quid in Saule primo rege, quid in Dauide ſecundo, quid in Salomone tertio obſeruatum ſit, ex ſacris voluminibus afferam. Quibus explicitis, facilè vnusquiſque quæ à me propoſita ſunt, cognoſcere poterit.

Cùm ergo Deus à principio prouidiſſet, fore, vt Hebræi Iudicibus, id eſt Ariſtocratia non contenti regiam dominationem optarent, legem inter ceteras ſanxit, qua vti Hebræi deberẽt, ſi quando Regis habendi cupiditate flagraſſent. qua lege & rationem illius creandi, & creati iura præſcripſit, his verbis Deuteronomij XVII: *Cum ingreſſus fueris terram quam Dominus Deus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſq́ in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes, eum conſtitues, quem Dominus Deus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus. cum autem fuerit con-*

ſtitutus,non multiplicabit ſibi equos,nec reducet populum in Ægyptum equitatus numero ſubleuatus, præſertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animã eius, neque argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium legis huius in volumine,accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legétque illud omnibus diebus vitæ ſuæ. vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & iuſtificationes eius quæ in Lege præcepta ſunt:nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dextram, vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſrael. Hanc verò legem ſic reddidit Ioſephus libro IIII Antiquitatum: *Si verò regis cupiditas vos inceſſerit, is ex eadem gente ſit. curam autem gerat iuſtitiæ, & aliarum virtutum omnino. Caueat verò, ne plus legibus, aut Deo ſapiat. nihil autem agat ſine pontificis ſenatorúmque ſententia, neque nuptijs multis vtatur,nec copiam pecuniarum equorúmque ſectetur.quibus partis ſuper leges ſuperbia efferatur. caueat etiam, ſi quid ſtudio parauerit, ne vtilitate veſtra ſit potentior.* Hæc ille. Quod ergo proſpexit Deus fore, & Hebræi aliquando Regis deſiderio caperentur,id accidit tempore Samuelis prophetæ,& Iudicis. vt enim ſcriptum eſt primo Regum, populo offenſo iniuſtis iudicijs filiorum Samuelis Ioel, & Abia, quos ille iam ætate confectos pro ſe ius dicere iuſſerat, ſeniores Samuelem adie-

adierunt, atq; ab eo regem popoſcerunt, qui ſibi iura moderaretur, quemadmodum ceteræ gentes habebant. Quibus verbis regem legibus ſuperiorem, ſiue legibus ſcriptis ſolutum flagitarunt. Ea verò res his verbis tradita eſt: *Dixere ſeniores: Ecce tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in vijs tuis. Conſtitue nobis regem, vt iudicet nos, ſicut vniuerſa habent nationes. Diſplicuit ſermo in oculis Samuelis & orauit ad Dominum. dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi. non enim te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. Verumtamen conteſtare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus eſt ſuper eos. Dixit itaq; Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe regem, & ait:* Hoc erit ius regis qui imperaturus eſt vobis. *Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq; ſibi equites, & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum. filias quoq; veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & panificas. agros quoq; veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. ſed & ſegetes veſtras, & vinearum redditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. greges quoq; veſtros addecimabit. vosq; eritis ei ſerui, & clamabitis die illa à facie regis veſtri quem elegiſtis vobis; & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis regem. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, ſed dixerunt: Nequa-*

quam. Sed rex erit ſuper nos, & erimus nos quoq; ſicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis. Et Samuel retulit verba populi Deo. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos regem. & ait Samuel ad viros Iſrael: Vadat vnuſquiſq; in ciuitatem ſuam. Interim verò duo præcipua & legitima munera regis detexit, principatum inquam iudiciorum, & belli, cùm dixit populus: *Et iudicabit nos rex noſter & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.* Atque hæc quidem ad iura regis confirmanda, quibus Iudices ſuperauit, ſatis valere poſſunt. de quibus etiam antè ex Ariſtotelis ſententia diximus.

Nunc de lectione, & vnctione eius cetera ſubtexamus. His actis Samuel Saulem filium Cis de tribu Beniamin ad ſe profectum, dum amiſſas patris aſinas indagaret, iuſſu Domini oleo vnxit, & oſculatus eſt dicens: *Ecce vnxit te Dominus ſuper hereditatem ſuam in principem, & liberabis populum tuum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt. & ipſum ſe expectare iuſſit in Galgalis.* Inde conuocauit populum in Maſphat, vt regem deligeret. ibi omnes tribus coniecit in ſortem, & exijt tribus Beniamin: & tribus Beniamin ſorti commiſſa eſt & exijt cognatio Metri. atque inde peruenit ſortiendo vſq; ad Saulem filium Cis. & ſtatim miſit populus, qui Saulem domi abſconditum conuenirent. atq; eo Maſphat adducto, clamauit: *Viuat rex. Inde loquutus eſt*

Samuel

Samuel ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino, & dimiſit omnem populum, ſingulos in domum ſuam. Deinceps agit de conſecratione illius, quæ vnctione fiebat. vnde rex Chriſtus Domini ſæpe dicitur, vt pſalmo XVII: *Miſericordiam faciens Chriſto ſuo Dauid.* & primo Regum XXIIII: *Ne faciam hanc rem Domino meo Chriſto Domini.* Cum autem quidam ſe parituros Sauli negaſſent, dixit Samuel ad populum: *Venite & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. & perrexit omnis populus in Galgala, & vnxit Samuel regem Saulem, & immolauerunt ibi victimas pacificas.* Quod autem apud Latinum interpretem eſt, *Innouemus ibi regnum*, Græcè eſt ἐγκαινίζωμεν. eſt autem ἐγκαινίζειν non ſolùm renouare, ſed etiam conſecrare, ac dedicare. Vnde conſecratio Templi dicitur Encænia. vt IIII primi Maccabæorum, vbi ſcriptum eſt: *Altare Holocauſtorum eodem die renouatum eſt, quo fuerat profanatum*, Græcè eſt ἀνεκαινίσθη, id eſt dedicatum eſt. Vnde paullo pòſt ἐγκαινισμὸς ab interprete dedicatio vertitur.

Saulem inde, quòd contra inſtituta holocauſtum, non expectato ſacerdote, obtuliſſet, Deus reprobauit, & Dauidem filium Ieſſe ex tribu Iuda adhuc puerum, & paſtorem, regem deſtinauit, miſſo Samuele domum Ieſſe, vt inſpectis ſeptem filijs eius illum demum inungeret. Ita Dauid minimus fratrum ſuorum rex inunctus ad Saulem regem, tanquam citharœdus, accitus acceſſit, & pòſt retentus multa pro eo fortiter ac ſtrenuè

geſſit. præcipuè autem Goliam gigantem Philiſtæum ſingulari certamine prouocantem percuſlit, ex quo inuidiam Saulis aduerſus ſe concitauit, & propterea perſecutiones eius varias tulit. Occiſo inde Saule, Dauid iterum à viris Iudæ rex vnctus eſt in Hebron in tribu Iuda. Reliquæ verò tribus Iſboſeth filium Saulis vnxerunt. quo deinde à ſuis interfecto, Dauid tertiò ſuper totum Iſrael à cuncto populo vnctus eſt, vt ſcriptum eſt deinceps quinto ſecundi Regum: *Venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid in Hebron, dicentes, Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus. Venerunt quoq; ſeniores Iſrael ad regem in Hebron, & percuſſit cum eis fœdus coram Domino. vnxeruntq; eum regem ſuper Iſrael. Erat triginta annorum, cùm regnare cœpit, & XL annis regnauit. in Hebron ſuper Iudam ſeptem annis, & ſex menſibus; in Hieruſalem autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnem Iſrael, & Iudam.* Vbi verò regnum occepit, Iebuſæum, qui Hieruſalem tenebat, armis vrbe deiecit, & arcem in monte Sion conſtruxit, ibique habitauit, vnde Ciuitas Dauidis appellata eſt, & arcam fœderis eò tranſtulit, & materiam templo ædificando parauit, & demum Salomonem filium regem ſibi ſublegit, eumque inungi præcepit. ſic enim proditur primo tertij Regum. *Dixit Dauid ad Sadoc pontificem, Nathan prophetam, & Banaiam: Tollite vobiſcum ſeruos Domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam, & ducite eum in Gihon, vt vngat eum ibi Sadoc ſacerdos, & Nathan propheta in*

ta in regem ſuper Iſrael. & canetis buccina; & dicetis: Viuat rex Salomon. & aſcendetis poſt eum, & venietis, & ſedebit ſuper ſolium meum, & ipſe regnabit pro me. illiq́ præcipiam, vt ſit Princeps ſuper Iſrael & ſuper Iudam. Atq; hæc omnia ita, vt iuſſit, effecta ſunt.

Mortuo deinde Dauide regnauit Salomon, qui templum condidit, & Arcam in Sancto Sanctorum repoſuit, atque opibus & gloria omnes longe ſuperauit, vt ſcriptum eſt in ſecundo Paralipomenωn.

Salomone inde ex humanis rebus exemto conuocatus eſt Iſrael in Sichem, vt Roboam filium eius regem conſtitueret. Verùm cùm populus petiſſet, vt tributa à patre impoſita tolleret, atq; ille reſponſum acerbius reddidiſſet, decem tribus ab eo diſceſſerunt, & Hieroboam filium Nabath ex tribu Effraim ſibi regem aſciuerunt. Quare regnum in duo diſtractum eſt; vnum tribus Iudæ, cui etiam tribus Beniamin erat adiuncta; alterum decem aliarum tribuum, quod communi nomine regnum Iſraelis eſt vocitatum.

Regnum inde Iudæ ſemper in eadem tribu, & familia Dauidis manſit, ita vt filio pater ipſum ferme reliquerit. Regnum autem Iſrael ad diuerſas tribus, & diuerſas familias tranſijt, quia in lege Dei non manſit; ſed ad cultum idolorum ſe contulit. Quanquam autem regnum Iudæ hereditarium fuit, tamen populi quoq; ſuffragijs confirmatum eſt. Vnde duodecimo tertij Regum: *In Sichem erat congregatus omnis Iſrael ad conſti-*

tuendum regem Roboam. Et viceſimo tertio: *Habitatores Hieruſalem conſtituerunt Ochoziam regem, filium pro patre.* ſic in cæteris. Inter reges porrò Iudæ fuit Ioas, de cuius creatione, quoniam inſignis ad memoriam fuit, hæc placet quoque ex viceſimotertio ſecundi Paralip. promere: *Eduxerunt Ioam filium regis, & impoſuerunt ei diadema, & teſtimonium, dederuntq́ in manum eius tenendam legem, & conſtituerunt eum regem; vnxitq́ illum Ioiada pontifex, & filij eius, imprecatiq́ ſunt ei, atque dixerunt: Viuat rex.* & XXVI. *Tulit populus terræ Ioachaz filium Ioſiæ, & vnxerunt eum, & conſtituerunt eum regem pro patre ſuo.* Deſijt inde regnum Iſraëliticum multo maturius, quàm Iudaicum. nam illud defecit in Oſee, quem Salmanaſſar rex Aſſyriorum victor cum populo Iſraëlitico in Aſſyriam tranſtulit; hoc verò multos poſt annos in Sedecia, qui à Nabucdonoſore rege Babyloniæ in Babyloniam cum omnibus Iudæis traductus eſt.

Ex hac rerum expoſitione facilè cognoſci poteſt, quomodo Iudæorum reges creati, & quo iure ornati fuerint, & vt non ſolùm hereditate, ſed etiam ſuffragijs populi ad id faſtigium dignitatis aſcenderint. Quod idem clarius etiam vnuſquiſq; cognouerit, qui reliquorum quoque regum res geſtas ſigillatim attenderit.

Iudicauit porrò populum rex tripliciter, vno modo ſolus; vt XV ſecundi Regum: *Omnem virum qui habebat negocium, vt veniret ad regis iudicium, vocabat Abſalon ad ſe, faciebatq́ hoc omni*

Iſrael

Iſrael veniente ad iudicium, vt audiretur à rege. Itaq; diximus ſuprà, Dauidem cuncto populo iuſtitiam iudiciumq; feciſſe. Quin etiam ipſe Dauid Salomoni regi ſibi ſublecto ſic à Deo precatus eſt: *Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis, iudicare populum tuum in iuſtitia, & pauperes tuos in iudicio.* neq; id iniuria. nam pſalmo XCVI ſcriptum eſt: *Iuſtitia & iudicium ſunt throni Dei.* & XCVIII: *Tu paraſti directiones, iudicium & iuſtitiam in Iacob tu feciſti.*

Altero modo iudicauit rex, cùm vnà cum ſenioribus & ſacerdotibus iudiciale Conciliũ iniji, vt ſuprà oſtenſum eſt. Tertio, cum ſenioribus & magiſtratibus aduocatis cognouit, ac iura dixit, vt paullò pòſt demonſtrabitur, vbi de Principibus tribuum diſſeretur.

Senatum autem ab regibus habitum, & populum ad conciones vocatum ſuprà declaratum.

Nam bella eius arbitratu ſuſcepta, & ductu geſta, libri ipſi Regum, Prætermiſſorumq; oſtendũt, qui regiorum bellorum expoſitionibus pleni ſunt. Quibus illud additur, quod dixere Hebræi poſtulantes regem: *Et iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.*

De Principibus Iudæorum, & Regibus vltimis. CAP. IIII.

ATQVE Effraimitæ quidem nunquam poſtea patrias ſedes repetiuerunt, nec poteſta-

tem regiam receperunt. Iudæi verò poſt ſeptuaginta ſeruitutis annos permiſſu Cyri regis Perſarum domum ex Babylonia terra reuerſi, Principatum, teſte Ioſepho, ſuis pontificibus mandauerunt, cùm reges primùm Perſarum, deinde Ægyptiorum, tum Syrorum Iudæam cum imperio obtinerent, ac tributa à Iudæis exigerent. Tum exorta inter domeſticos de Pontificatu ipſo ſeditione, Antiocho Epiphani Syriæ regi, libertate ac religione orbati, per paucorum menſium ſpatium ſeruierunt. Qua indignitate permoti Aſſamonæi, ex tribu Leui homines, rem Iudæorum armis conſilioq; recuperarunt, ac primùm nomen ſibi Principis, deinde Regis aſciuerunt. Principem verò cùm dixerunt, belli ducem, & litium iudicem intellexerunt. ſic enim ſcriptum eſt ſecūdo primi Maccabæorum, cùm ad Matthatiam Principatum detulerunt: *Tunc deſcenderunt multi quærentes iudicium, & iuſtitiam.* rectè. cui enim poteſtas iuſtitiæ ac iudicij faciendi tribuitur, is Princeps, ſiue Archon declaratur. Matthatiam inde Principem excepit Iudas Maccabæus filius, qui Principatui pontificatum adiunxit. quem ſequutus eſt Ionathas frater. de quo ita ſcriptum eſt: *Nunc te hodie elegimus eſſe pro Iuda nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum noſtrū. & ſuſcepit Ionathas illo tempore principatum.* Inde Simon frater, de quo ita: *Tu eſto dux noſter loco Iudæ & Ionathæ fratris tui, pugna prœliū noſtrum, & omnia quæcunq; dixeris nobis, faciemus.* Item paullo pòſt: *Iudæi, & ſacerdotes eorū conſenſerunt,*

Simo-

Simonem eſſe ducem ſuum, & pontificem in æternum, donec ſurgat propheta fidelis, & vt ſit ſuper eos dux, & vt cura ſit illi pro Sanctis; & vt conſtitueret præpoſitos ſuper opera, & ſuper regionem, & ſuper arma, & ſuper præſidia: & vt audiatur ab omnibus, & ſcribantur in nomine eius omnes conſcriptiones in regione; & vt operiatur purpura, & auro, nec liceat vlli ex populo & ex ſacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere ijs quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione ſine ipſo, & veſtiri purpura, & vti fibula aurea. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Et complacuit omni populo ſtatuere Simonem, & facere ſecundum verba iſta. Et ſuſcepit Simon, & placuit ei, vt ſummo ſacerdotio fungeretur, & eſſet dux, & princeps gentis Iudæorum, & ſacerdotum, & præeſſet omnibus. & ſcripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æneis, & ponere eas in peribolo Sanctorum, in loco celebri: exemplum aũt eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filij eius. Demetrius inde rex Syriæ remiſit eis omnia tributa. Atq; ita Iudæi prorſus in antiquam ſub regibus ſuis libertatem ſunt vindicati. qua de re ſic in eodem libro: *Remittimus ignorantias & peccata vſq; in hodiernum diem, & coronam quam debebatis, & ſi quid aliud erat tributarium; & ſit inter nos pax.* Inde ſic infertur: *Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum gentium ab Iſrael, & cœpit populus Iſrael ſcribere in tabulis & actis publicis anno primo ſub Simone pontifice, duce, & principe Iudæorum.* Inde Antio-

chus Demetrij filius alia iura adiunxit, ſic ſcribens: *Statuo tibi omnes oblationes quas remiſerunt tibi ante me omnes reges, & quacunq; alia dona remiſerunt. Etiam promitto tibi facere percuſſuram propriam numiſmatis in regione tua, Hieruſalem autem ſanctam eſſe, & liberam, & omnia arma quæ fabricata ſunt, & præſidia quæ conſtruxiſti, quæ tenes, maneant tibi, & omne debitum regis, & quæ ſunt futura regi; ex hoc etiam in totum tempus remittuntur tibi.*

Succeſſit inde Simoni Ioannes filius, & Ioanni Ariſtobulus. qui, vt inquit Ioſephus, Principatum ad regiam dignitatem prouexit, primusq; ſibi diadema impoſuit, poſt CCCCLXXI annos, & tres menſes, ex quo captiuitate Babylonica populus exemptus domum repetiuit. Poſt Ariſtobulum inde frater eius Alexander Ianneus à Solina, ſiue Alexandra Ariſtobuli coniuge, quæ illi ſe connubio ſociarat, euectus eſt. Quo vita functo, ipſa Alexandra regnum obtinuit, & poſt eum Hyrcanus filius, quem frater eius Ariſtobulus expulit. Pompeius autem dux Romanus, cùm bellum Mithridaticum gereret, Syria in poteſtatem redacta, atque Ariſtobulo rege capto, Iudæam occupauit, & in prouinciæ formulam redegit, atq; ei procuratorem Antipatrum Aſcalonitam impoſuit. Cùm autem mox Antigonus Ariſtobuli filius vrbe recepta regnum rurſus inuaſiſſet, Romani aduerſus eum Herodem Antipatri filium regem appellauerunt, qui magnis rebus geſtis deceſſit, ac regni partem filio reliquit

quit Archelao. Hoc Herode regnante Ieſus Chriſtus iampridem à Deo promiſſus eſt natus. Archelao inde Viennam ob immodica imperia relegato, ab Auguſto Imperatore Iudæa iterum in prouinciæ formulam eſt adducta, & procuratoribus commiſſa. Quare mox Pontio Pilato procurante Chriſtus eſt crucifixus. Inde Agrippa Herodes Ariſtobuli filius, Herodis N. à Claudio Imperatore rex Iudææ appellatus eſt. quo mortuo tertiùm Iudæa prouinciali more à procuratoribus Romanis adminiſtrata eſt. quo tempore imperante Veſpaſiano, & Geſſio Floro procurante, vrbs cum gente & templo delata eſt. Nomina verò regum & principum hæc fuerunt.

REGES IVDÆ ET ISRAEL.

SAVL	rex primus, F. Cis ex tribu Beniamin, (an. 20.
DAVID	Ieſſe F. ex tribu Iuda, an. 40.
SALOMON	Dauidis F. an. 40.

REGES IVDÆ EX FAMILIA Dauid.

ROBOAM	Salomonis F. an. 17.
ABIA	Roboami F. an. 3.
ASA	Abiæ F. an. 41.
IOSAPHAT	Aſæ F. an. 25.
IORAM	Ioſaphat F. an. 8.
OCHOZIAS	Iorami F. an. 1.
ATHALIA	vxor Iorami, an. 7.
IOAS	Ochoziæ F. an. 40.
AMASIAS	Ioæ F. an. 29.
AZARIAS,	ſiue Ozias, Amaſiæ F. an. 52.
IOATHAM	Azariæ F. an. 16.

ACHAZ	Ioathæ F.an.16.
EZECHIAS	Achazis F.an.29.
MANASSES	Ezechiæ F.an.55.
AMMON	Manaſſis F.an.2.
IOSIAS	Ammonis F.an.31.
IOACHAZ	Ioſiæ F.menſ.3.
ELIACIM,	ſiue Ioacim, Ioſiæ F.an.11.
IOACHIM,	ſiue Ieconias, Ioacim F.menſ.3.
SEDECIAS	Ioſiæ F.an.11.

Transferuntur Iudæi in Babyloniam, & poſt annos LXX reſtituti parent pontificibus ſuis. inde Principatus Aſſamonæorum inſtituitur ſub Antiocho Epiphane Syriæ rege.

PRINCIPES.

MATTHATIAS	Aſſamonæus an.1.
IVDAS	Maccabæus Matthatiæ F. an.4.
IONATHAS	Matthatiæ F.an.18.
SIMON	Matthatiæ F.an.8.
IOANNES	Hyrcanus Simonis F.an.36.

REGES ITERVM.

ARISTOBVLVS	Io.Hyrcani F. ſe regem appellauit, an.1.
ALEXANDER	Ianneus Io.Hyrcani F.an.27.
SOLINA,	ſeu Alexandra, vxor Alexandri, an.9.
HYRCANVS	Alexandri F.menſ.3.
ARISTOBVLVS	Alexandri F. pulſo Hyrcano F. an.6.

IVDÆA SVB ROMANIS.

ANTIPATER	Aſcalonita Iudææ procurator an.3.

REGES TERTIVM.

ANTIGONVS	Ariſtobuli F. erepta vrbe Romanis, vltimus ex Aſſamonæis, an.3.

HERO-

HERODES { Magnus Antipatri Aſcalonitæ F. rex à Romanis contra Antigonum factus, an. 37.

IESVS CHRISTVS NASCITVR.

ARCHELAVS { Herodis Magni F. rex Iudææ, an 9. Herodes Antipas frater Tetrarcha Galilææ, an. 34.

IVDÆA ITERVM SVB Romanis.

C. COPONIVS procurator Iudææ ab Augu-
M. AMBIVIVS item an. 1. (ſto datus, an. 2.
ANNIVS RVFVS item an. 1.
VALERIVS GRATVS proc. à Tib. Imp. miſſus,
PONTIVS PILATVS item an. 10. (an. 11.

IESVS CHRISTVS PATITVR.

MARCELLVS item an. 3.

REGES QVARTVM.

AGRIPPA Herodes { Ariſtobuli F. Herodis Magni N. rex Iudææ à Caio Imp. factus, an. 10.

IVDÆA SVB ROMANIS TERTIVM.

CVSPIVS Fadus proc. à Claudio Imp. miſſus
TIBERIVS Alexander item an. 2. (an. 3.
CVMANVS item an. 3.
ANTONIVS Felix item an. 3.
PORCIVS Feſtus à Nerone miſſus, an. 3.
ALBINVS item an. 3.
GESSIVS Florus item an. 3.

Vrbs Hieruſalem cum Templo à Tito Cæſare euertitur Imp. Veſpaſiano patre.

De Principibus tribuum, ſeu Phylarchis. CAP. V.

SECVNDA Reſp. principes tribuum & familiarum complexa eſt, de quibus deinceps diſſerendum eſt. Principes autem tribuum fuere, qui ſingulas tribus duxerunt, earumq; rationes adminiſtrarunt. Quare vt duodecim tribus, ſic duodecim earum principes extiterunt, quibus nominatis Numerorum primo ſic additur: *Hi ſunt, quos numerauerũt Moyſes, & Aaron, & duodecim principes Iſrael, ſingulos per domos cognationum ſuarum.* & quarto: *Recenſuerunt Moyſes, & Aaron, & principes ſynagogæ filios Cahat.* & tertiodecimo: *Egreſſi ſunt Moyſes, & Eleazar ſacerdos, & omnes principes ſynagogæ.* Synagoga enim eſt vniuerſi populi concio. & Ioſue XXII: *Miſerunt ad filios Ruben & Gad, decem principes ſingulos de ſingulis tribubus.* Quoniam autem tribus φυλαὶ dictæ ſunt, propterea Principes earum à LXX interpretibus φύλαρχοι, ἀρχίφυλοι, ἄρχοντες, & ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν dicti ſunt, atque ijdem etiam Principes Iſraël appellati. Nam VI Numerorum, vbi Latinè tranſlatio habet, *Principes Iſrael,* Græca refert; *duodecim Principes Iſrael, Principes tribuum.* Vnde Philo dixit in libro de profugis: *Principes generis duodecim ſunt, qui Phylarchi dicuntur.* Licet autem XXVII primi Paralip. duo principes nominentur tribus Manaſſis, & vnus princeps tribus Leui, quibus adiunctis eſſent quatuordecim, rotundus tamen numerus magis celebratur, nẽpe duodecim.

Hi verò hæc conſecuti iura ſunt. Aſtitere lateribus regis, & cum eo ſedentes partim conſilia inierunt, partim ius ſingulis tribubus reddiderunt, & cum rege ſe obligarunt, ſi quid iureiurando publico ſanciendum putarunt. De illis ad conſilium adhibitis hæc ſunt documento. Numerorum XXX: *Loquutus eſt Moyſes ad principes tribuũ filiorum Iſrael.* & quinto Deuteronomij: *Acceſſiſtis ad me omnes principes tribuum, & ſeniores.* & XXXI: *Aduocate ad me phylarchos veſtros, & ſeniores veſtros.* Latinus autem minùs aptè: *Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras.* & XXIX: *Vos ſtatis hodie cuncti coram Domino Deo veſtro principes veſtri, & tribus, & maiores natu:* Græcè ἀρχίφυλοι. & XXVIII primi Paralip. *Congregauit Dauid rex omnes principes Iſrael, duces tribuum.* & quinto ſecundi: *Conuocauit Salomon rex omnes ſeniores Iſrael, & omnes principes tribuũ.* & octauo tertij Regum: *Congregati ſunt omnes ſeniores Iſrael cum principibus tribuum.* Huc autem alluſit etiam Dauid, cùm de ſe rege creato loquẽs dixit: *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo, & in terra: ſuſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui:* id eſt, vt ſedere regem faciat inter duodecim principes tribuum illi aſſidentes. Sic enim Græcè ſonat.

De iure autem ab eis reddito hæc erunt teſtimonio. Pſalmo CXXI, vbi agitur de Hieruſalem, quæ reſtituta poſt cladem Babylonicã erat: *Illuc*

enim aſcenderunt tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſrael, ad confitendum nomini Domini. quia illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domum Dauid. Quo eodem alluſit etiam Iſaias tertio: *Sed iam ſtabit ad iudicium Dominus; & ſiſtet ad iudicium populum ſuum, ipſe Dominus ad iudicium veniet, cum ſenioribus populi, & cum principibus eius.* & XXXII: *Ecce rex iuſtus regnabit, & principes cum iudicio imperabunt.* Habuerunt autem ſinguli ſedem ſuam, vnde ius ſuæ quiſq; tribui dixit. Quod clariſſimè docuit Chriſtus, cùm huc intuens dixit, ſe, tanquam regem, in cęleſti throno maieſtatis ſeſſurum, duodecim autem apoſtolos, tanquam duodecim phylarchos, ſuper ſedes duodecim, ipſas duodecim tribus iudicaturos. neque enim aliò, quàm ad veterem Hebræorum remp. reſpexit, quæ Dauidis tempore floruit. ſic autem dixit Matthæi XIX: *Amen dico vobis, quòd vos qui ſequuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.*

Locum autem his Iudicijs tributum in templo à Salomone, apparet ex ſeptimo tertij Regum, vbi ſcriptum eſt: *Porticum quoque fecit, in qua tribunal eſt, & domuncula, in qua ſedebatur ad iudicandũ, erat in media porticu.* Græcus enim interpres habet pro tribunali thronos, id eſt ſedes, & locum ipſum vocat κριτήριον, id eſt iudicatorium.

De iureiurando porrò liquet ex Ioſue nono decimo: *Ioſue fecit fœdus cum Gabaonitis iurans, & ſimul*

ſimul principes ſynagogæ, id eſt populi. Cæterùm decem tribubus ab ipſo reip. corpore auulſis, ac poſtmodum in Aſſyriæ regiones translatis, Iudæi tamen ipſum duodecim principum tribuum numerum, vt etiam LXX ſeniorum, retinuerunt. Oſtendit locus ſexto primi Eſdræ: *Iudæi Babylone reuerſi duodecim hircos ſacrificant pro peccatis totius Iſrael, iuxta numerum tribuum Iſrael.* in ſeptimo verò tertij, vbi eadem res refertur, inquit: *Iuxta numerum phylarchorum, id eſt principum tribuum Iſrael.* & ſequenti: *Et ſeparaui ex phylarchis, & ſacerdotibus duodecim viros.* Quare meritò Chriſtus etiam dixit, *Apoſtolos, tanquam XII phylarchos, duodecim tribus iudicaturos.* Vt autem hi Principes Concilij participes eſſent, ſuprà oſtenſum eſt.

De Principibus familiarum, ſeu Patriarchis. CAP. VI.

PRINCIPIBUS inde tribuum adhæſere Principes familiarum. Vt autem quinam hi ſint, cognoſcatur, prius, quæ familiæ dictæ ſint, cognoſcendum. Vt ergo populus Iſraelitarum in XII tribus fuit diuiſus, ſic ſingulæ tribus in multas familias, atque vt totus populus nomen accepit ab Iſraele, & ſingulæ tribus à filijs Iſraelis, ſic ſingulæ familiæ à nepotibus eius. Has verò familias Latinus interpres nominib. diuerſis expreſſit. Nam generationes, gentes, cognationes, domos & familias vertit. pro quibus Græcus habet φυλὰς,

συγγενείας, δήμους, οἴκους, & πατρίας. vt primo Numerorum: *Capite ſummam congregationis filiorum Iſrael ſecundum cognationes eorum, & domos familiarum eorum. De Ruben per generationes, & familias, & domos ſuas, & nomina capitum ſingulorum numerati quadraginta ſex millia quingenti.* Nomina verò familiarum, quę ex ſingulis filijs Iſraelis manarunt hæc x x v i Numerorum traduntur: Ex Ruben Henochitæ, Phalluitæ, Heſronitæ, Charmitæ. Ex Simeon Namuelitæ, Iaminitæ, Iachinitæ, Zareitæ, Saulitæ. Ex Gad Sephonitæ, Aggitæ, Sunitæ, Oznitæ, Heritæ, Aroditæ, Arielitæ. Ex Iuda Selaitæ, Phareſitæ, Zareitæ, Heſronitæ Hamulitæ. Ex Iſſachar Tholaitæ, Phuaitæ, Iaſubitæ, Semranitæ. Ex Zabulon Sareditæ, Elonitæ, Ialelitæ. Ex Manaſſe Machiritæ, Galaaditæ, Iezeritæ, Helecitæ, Aſrielitæ, Sechemitæ, Semidaitæ, Hepheritæ. Ex Effraim Suthalaitæ, Becheritæ, Thehenitæ, Heranitæ. Ex Beniamin Belaitæ, Aſbelitæ, Achiramitæ, Suphamitæ, Huphamitæ, Hereditæ, Noemanitæ. Ex Dan Suhamitæ. Ex Aſer Iemnaitæ, Ieſſuitæ, Brieitæ, Heberitæ, Melchielitæ. Ex Nephtali Ieſielitæ, Gunitæ, Ieſeritæ, Sellemitæ. Ex Leui Gerſonitæ, Cahatitæ, Meraritæ. Hinc ſcriptum eſt v i i Ioſue: *Congregamini omnes manè per gentes: & quamcunque tribũ oſtẽderit Dominus, producetis viritim. Et manè ſurrexit Ioſue, produxitque populũ per tribus ſuas, oſtenſaque eſt ei tribus Iudæ; & productus eſt per cognationes Iudas, oſtẽſaque eſt ei cognatio Zaræ: & producta eſt cognatio Zaræ, & oſtẽſa eſt familia Zabdi viritim.* & xix: *Exijt*

Exijt ſors prima filiorum Beniamin per familias. Exijt ſors ſecunda filiorum Simeon per cognationes ſuas. & XVII Iudicum: *Fuit adoleſcens in Bethleem Iuda ex cognatione populi Iudæ.* & X primi Regũ: *State coram Domino per tribus veſtras, & familias. & produxit Samuel omnes tribus Iſrael, & exijt ſors tribus Beniamin: & produxit tribum Beniamin, & cognationes eius, & exijt cognatio Mattari, & peruenit vſque ad Saulem filium Cis.*

Hæ igitur ſunt familiæ Iſraelitarum, quæ in ſolitudine floruerunt. quarum aliæ poſtea interierunt, aliæ ſuccreuerunt. ſiquidem inter alias in tribu Iuda fuit familia Dauid, quæ poſtea eſt exorta. vnde ipſe dixit primo Paralipom. XXVIII: *Deus de Iuda elegit principes, porrò de domo Iuda domum patris mei.* Perierunt autem omnes ferme ex decem tribubus in Aſſyriaco exilio: conſeruatæ autem ſunt reliquæ in Babylonico. vnde regreſſæ domum populum Iudæorum reſtituerunt.

Hac diuiſione ſic conſtituta, familias, ſiue quo alio nomine voces, partes tribuum eſſe, ſequitur, vt, quemadmodum aliqui fuere principes tribuum, ſic quidam etiam extiterint principes familiarum, qui item varijs nominibus appellati ſunt δήμαρχοι, ἄρχοντες τῶν γενέσεων, ſiue συγγενειῶν, πατριάρχαι, ἀρχιπατριῶται, ἄρχοντες τῶν πατριῶν, & τῶν οἴκων, id eſt principes populorum, generationum, cognationum, familiarum, & domorum, atque vno nomine Patriarchæ. Horum verò etiam mentio frequentiſſima eſt; vt Numerorũ primo:

Eruntq́; nobiſcum principes tribuum ac domorum in cognationibus ſuis. & VII: *Obtulerunt principes Iſrael, & capita familiarum quæ erant per ſingulas tribus, præfecti eorum qui numerati fuerunt.* & XXXVI: *Acceſſerunt principes familiarum Galaad, locutiq́; ſunt Moyſi coram principibus Iſrael.* & Ioſue XIIII: *Principes familiarum per tribus Iſrael.* & XIX: *Hæ ſunt poſſeſſiones, quas ſorte diuiſerunt principes familiarum, ac tribuum filiorum Iſrael in Silo.* & XXI: *Acceſſerunt principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & ad Ioſue filium Nun, ad duces cognationum per ſingulas tribus.* Græcè ἀρχιπατριῶται, & ἀρχίφυλοι πατριῶν. & primo Paralipomenων XXIIII: *Diuiſit filijs Eleazar principes per familias ſexdecim, & filijs Ithamar per familias & domos ſuas octo.* & VIII loquens de Beniamitis: *Hi ſunt patriarchæ, & cognationum principes, qui habitauerunt in Hieruſalem.* Hactenus quæ fuerint familiæ, & qui principes familiarum, ſit dictum.

Officium verò eorum (nam hoc explicandum relinquitur) fuit, vt familias quibus præerant, conuocarent, ad easq́ue referrent, quæ ad remp. pertinerent, & duces earum in bello eſſent. præterea à regibus & ad conſilia, & iudicia peragenda adhibiti ſunt. De relatione liquet ex eo, quòd ſoli ex omnibus magiſtratibus in exilio Babylonico principatum ſuum aliqua ex parte retinuerunt, vt cum familijs quiſque ſuis agerent, quæ è rep. eſſent. Quare cùm populus fuit ex Babylonia reducendus, ſoli principes familiarum appellati,

lati,atque exciti per tribus dicuntur, quæ tres tantùm erant, Iuda, Beniamin, & Leui: vt in tertio Eſdræ proditum eſt, vbi variè in Græca hiſtoria nominantur. nam cap. II ſcribitur: *Archiphyli familiarum Iudæ, & Beniamin, & ſacerdotes, & Leuitæ conuocati ſunt.* & v: *Electi ſunt, vt aſcenderent duces domorum familiarum ſecundum tribus ſuas.* Item: *Hæc nomina ſunt eorum qui aſcenderunt ſecundum familias ſuas ad principatum partis*, id eſt μεριδαρχίαν. Item: *Qui præſident in familijs.* Item: *Qui præcedunt in familijs ſuis.* Quam ſententiam Latinus interpres non expreſſit, pro familijs pagos reddens. at vero VII Nehemiæ ſcriptum eſt: *Et congregati ſunt principes familiarum vniuerſi populi, ſacerdotes, & Leuitæ ad Eſdram ſcribam, vt interpretaretur eis verba legis.* De ducatu militari apparet ex eo, quòd, vt pòſt dicetur, in exercitu tribuni militum fuere Patriarchæ. Principes autem familiarum ad conſilia à regibus fuiſſe adhibitos, elicitur ex quinto ſecundi Paralipomenωn, in quo ſcriptum eſt: *Conuocauit Salomō rex omnes ſeniores Iſrael, & omnes principes tribuum, & præfectos familiarum filiorum Iſrael.* ad iudicia verò ex capite XIX: *Ioſaphat rex conſtituit Leuitas, & ſacerdotes, & patriarchas ex Iſrael, vt iudicium & cauſſam Domini iudicarent.*

De Principibus ciuitatum, Tribunis, Centurionibus, Quinquagenarijs, & Decanis. CAP. VII.

TERTIA vero Reſp. quæ ſingularum ciuitatum deſcriptionem continuit, proprios cuiuſque ciuitatis magiſtratus, ſiue principes habuit. Vt enim poſt tribus ſequuntur familiæ, quæ partes earum fuerunt, ſic familias excipiunt ciuitates, in quas partes familiarum coniectæ ſunt. vt enim ſuprà diximus, ſingulæ tribus multas nactæ ſunt ciuitates, in quas ipſæ eius tribus familiæ diſpertitæ ſunt. Ciuitatibus verò qui præfuerunt, ij principes ciuitatum vocati, vt nono Iudicum, vbi de Effraim vrbe Sicima agitur: *Zebul princeps ciuitatis auditis ſermonibus Galaad iratus eſt.* Et mox: *Erat turris excelſa in media ciuitate, ad quam confugerunt ſimul viri, & mulieres, & omnes principes ciuitatis.* & viceſimo quarto: *Ioſue princeps ciuitatis*, id eſt vnus ex principibus ciuitatis.

Hi verò Principes multi fuerunt, nempe chiliarchi, hecatontarchi, pentecontarchi, & decadarchi, ad id inſtituti, vt conſilijs iudicijsq; præeſſent. Quare aliquando Principes ciuitatum, aliquando Principes Iudicum dicti ſunt. Septenos autem in ſingulis ciuitatibus fuiſſe, Ioſephus adiecit. Chiliarchi porrò fuere præfecti mille hominum, hecacontarchi centum, pentecontarchi quinquaginta, decadarchi decẽ: quos Latinus interpres

terpres more Romano vertit tribunos,& centuriones,quinquagenarios,& decanos.

Hos Moyſes primùm inſtituit in Deſerto, ac populo & iudicibus præeſſe iuſſit primùm conſilio Iethro ſoceri ſui, deinde etiam iuſſu Dei. Conſilium datum eſt octauo decimo Exodi,repetitum verò à Moyſe primo Deuteronomij, loco antè citato: *Dixi vobis illo tempore: Non poſſum ſuſtinere negocia veſtra, & pondus, & iurgia.date ex vobis ipſis viros ſapientes & gnaros, & prudentes in tribus veſtras, vt ponam eos praeeſſe vobis. Et reſpondiſtis mihi: Bona res eſt, quam facere vis. ſumpſiq́, ex vobis viros ſapientes, & gnaros, & prudentes, & conſtitui eos praeeſſe ſuper vos chiliarchos, & hecatontarchos, & pentecontarchos, & decadarchos, & grammatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Hæc nunc ex Græca verſione expreſſa ſunt: quæ aliquando clarior eſt quàm Latina. Cùm autem inquit: *Conſtitui praeeſſe vobis chiliarchos, & hecatontarchos, & pentecontarchos, & decadarchos*, vnum principatum eorum in populum declarauit. Cùm autem addidit, *& grammatoiſagogeos iudicibus veſtris*, alterum principatũ eorundem in iudices indicauit. Ex quo efficitur, officium eorum fuiſſe duplex, vnum, vt conſilijs ciuitatum præeſſent; alterum, vt iudicijs. Cæterùm cùm priore munere fungebantur, ſenatum conuocabant eius ciuitatis,in qua erant, eumque de rebus publicis conſulebant; atque eatenus principes ciuitatum appellabantur: cùm poſteriore, ad aliquot eorum ſenatorum, tanquam ad legitimos

iudices cauſſas iudicandas introducebant; atque eo tempore Iudicum Principes, & Grammatoiſagogei, ſiue litium introductores nominabantur. Hanc verò doctrinam nobis præſtantius Græca, quàm Latina tralatio, reddit. Quod ex vtriuſque collatione liquebit. De Principibus Iudicum ſic Exodi XVIII: *Moyſes electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael conſtituit eos principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarent plebem omni tempore.* & primo Paralip. XXVIII: *Conuocauit David omnes principes Iſrael, duces tribuum, & præpoſitos turmarum.* Græca autem plenius: *Conuocauit omnes principes Iſrael, principes iudicum, & tribuum, & omnes principes diuiſionum ephemeriarum.* De Grammatoiſagogeis ſic primo Deuteronomij: *Conſtitui principes tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui docerent vos ſingula.* & XVI: *Iudices & magiſtros conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis.* & Deuteronomij XXIX: *Vos ſtatis hodie coram Domino Deo veſtro, principes veſtri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores.* & XXXI: *Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras, atque doctores.* & XXIII Ioſue: *Vocauit omnem Iſraelem, maioresq́ natu, ac principes, duces, & magiſtros.* & XXIIII: *Vocauit maiores natu, & principes, & duces, & magiſtros.* Hæc autem eadem in Græca tralatione ſic expreſſa ſunt: *Cõſtitui praeſſe grammatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Item: *Iudices, & grammatoiſagogeos conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis.* Item: *Vos ſtetiſtis hodie coram*

ram Domino Deo veſtro, archiphyli veſtri, & ſenatus veſter, & iudices veſtri, & grãmatoiſagogei veſtri. Item: *Aduocate ad me omnes phylarchos veſtros, & ſeniores veſtros, iudices veſtros, & grãmatoiſagogeos veſtros.* Item: *Vocauit omne Iſraelem, ſeniores, principes, & iudices, & grammateos.* Item: *Vocauit ſeniores, & principes, & iudices, & grammateos.* Ex quibus apparet, ſine dubio magiſtratũ fuiſſe vnũ, qui iudicibus præpoſitus grammatoiſagogeus dictus fuerit. Qui verò hi γραμματεισαγωγεῖς fuerint, adhuc parum compertum, vt video, fuit. Ceterùm S. Auguſtinus in ſecundo Quæſtionum ſuper Exodum ſic ſcriptum reliquit: *Quos autem dicat γραμματεισαγωγεῖς poſt decuriones, non facilè ſciri poteſt, quoniam hoc nomen in nullo vſu habemus vel officiorum, vel magiſteriorum. Nam quidam doctores interpretati ſunt, vt intelligantur vtique literati, qui introducant in litteras, ſicut reſonat Græcum vocabulum. Hoc ſanè ſignificatur, quòd ante legem datam habuerunt Hebræi literas, quæ quando cœperint eſſe, neſcio, vtrum valeat indagari. nonnullis enim videtur, à primis hominibus eas cœpiſſe, & perductas eſſe ad Noe, atque inde ad parentes Abrahæ, & inde ad populum Iſrael; ſed vnde hoc probari poſſit, ignoro.* Et libro XVIII, cap. XXXIX de ciuitate Dei: *Deniq; Moyſes in populo conſtituit, qui docendis litteris praeeſſent, priusquam diuinæ legis vllas litteras noſſent. Hos appellat ſcriptura grammatoiſagogeos, qui latinè dici poſſunt litterarum inductores, vel introductores, eò quòd eas inducant, vel introducant quo-*

dammodo in corda diſcentiũ, vel potius in ipſos quos docent. Ex his videtur S. Auguſtinus grammatoiſagogeos accepiſſe pro grammaticis, qui populum litteras docuerint. quò eodem alluſiſſe tralatio antiqua videtur, cùm vertit, *doctores, magiſtros, & qui docerent omnia.*

Quoniam verò hi non omni populo, vt ſentire videtur S. Auguſtinus, doctores conſtituti ſunt, ſed ex locis ſuprà allatis iudicibus tantummodo, propterea rectius grammatoiſagogei erunt doctores & magiſtri iudicum. Quæ expoſitio ſi cui fortaſſe minus arriſerit, is paulliſper ab ea recedendo dicere poterit, Grammatoiſagogeos fuiſſe, non qui litteras iudices docerent, ſed qui cauſſas ad eos introducerent, & principatum, vt diximus, in eos tenerent. Hoc autem innuere videtur lex Dei ſuprà poſita: *Iudices & grammatoiſagogeos conſtitẽs tibi in omnibus ciuitatibus tuis, & iudicabunt populũ iuſto iudicio.* Quam ſic explicuit Ioſephus: *Imperent in ſingulis ciuitatibus ſeptemuiri virtute & iuſtitiæ ſtudio eminentes. vnicuiq; verò principi duo viri miniſtri dentur ex tribu Leui.* item tertio Eſdræ. *Conſtitue indices, & præſides, qui iudicent omni populo.* præſides, id eſt iudicij moderatores.

Hi verò illa erant auctoritate ornati, vt cauſſas quæ ad ſe deferrentur, recipere, & reijcere poſſent, & quas recipiſſent, ad Iudices introducerent. Vnde dixit Iſaias capite primo: *Principes omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & cauſſa viduæ non ingreditur*

tur ad illos. Græcè hoc quoq; loco apertiùs, & aptiùs: *Et litem viduarũ non accipiunt.* Hanc verò vocem LXX interpretes ab Athenienſibus acceperunt, qui ſimiles magiſtratus habuerunt, quos εἰσαγωγεῖς τῶν γραφῶν appellarunt: prout nos latiùs in libris de Rep. Athenienſium ſcripſimus; ita vt quas illi γραφὰς vocant, hi γράμματα verterint. Fuere enim magiſtratus, qui cauſſas ſeu accuſationes ad iudices ei iudicio deſtinatos introduxerũt. Qua locutione vſus eſt etiã Cæſar lib. primo Belli ciuilis. *Quaſcunque*, inquit, *controuerſias inter ſe milites habuerunt, ſua ſponte ad Cæſarem introduxerunt.*

Quæ ſi ita ſunt, ſanè ordo actionis, vt ſupra diximus, ſic conſtitutus fuiſſe videtur. Qui litem alicui intendere cupiebat, is aduerſarium ad aliquem horum Principum adducebat, & quodam modo in ius rapiebat. qui ſi litem aut nomen recepiſſet, rem ad iudiciũ introducebat. Iudices verò cognita cauſſa aut abſoluebant reum, aut damnabant. damnatum autem exactori tradebãt, qui illum in carcerem conijciebat. reus verò ibi manebat, donec ſolueret. Vnde Chriſtus dixit XII apud S. Lucam: *Cùm vadis cum aduerſario tuo ad Principem, in via da operam liberari ab illò, ne fortè trahat te ad Iudicẽ, & Iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. vnde non exibis, niſi ad vnum quadrantem perſolueris.* Fuere ergo tribuni, centuriones, quinquagenarij, & decani magiſtratus, qui inter cetera ipſorum munera iudicibus præpoſiti cauſſas ad eos intro-

duxerunt,& fortaſſe etiã docuerunt;quod hodie quoq; Venetiis faciũt, quos Aduocatores Communis dicunt. vnde ſcriptum eſt primo ſecundi Paralip. *Præcepit Salomon vniuerſo Iſraeli, tribunis & centurionibus,& iudicibus.*

Tertium inde horum Principum munus fuit, vt à rege aduocati cum eo & ceteris principibus de rebus publicis conſultarent, & cum eodem quaſdam etiam cauſſas iudicarent. De Conſiliis hæc teſtimonio ſunt, quæ ſuprà in aliam ſententiam quoq; prolata ſunt. Deuteronomij x x i x: *Vos conſtitiſtis hodie cuncti corã Domino Deo, archiphyli veſtri,& ſenatus veſter,& iudices veſtri,& grãmatoiſagogei veſtri.* & x x x i. *Aduocate ad me phylarchos veſtros,& grammatoiſagogeos veſtros.* & x i i i primi Paralip. *Dauid de reducenda arca cõſilium cum tribunis,& centurionibus,& vniuerſis principibus iniit.* & x x x v i i i: *Vocauit Dauid omnes magiſtratus Iſrael, principes iudicum,& tribuum.* & primo ſecundi: *Salomon aduocauit inter ceteros principes tribunos ac centuriones iturus ad ſacrificium faciendum.* De iudiciis ſignificatur x x i x eiuſdem libri Paralip. *Ezechias rex aduocauit omnes principes Hieruſalem, & aſcendit in domum Domini.* Item apud Hieremiam x x x v i: *Cùm Michæas detuliſſet ad Principes ſedentes in domo regis ad Gazophylaciũ, ſe audiſſe Baruch legentem vaticiniũ Hieremiæ de excidio proximo vrbis; principes Barucho accito mandarunt, vt librũ legeret. quo audito obſtupefacti ad regẽ Ioacim acceſſerunt, remq; totam expoſuerunt, regiq; cupienti volu-*

volumen illud exuri, aliquot è principibus reſtiterunt, ſed nihil profecerunt. Item. XXXVII: *Comprehendit Ierias Hieremiã, quaſi fugeret ad Chaldæos, & adduxit ad Principes. Quamobrem cuncti principes Hieremiã cæſum miſerũt in carcerem, deinde dixere regi: Rogamus, vt occidatur homo iſte. Quibus Sedecias rex. Ecce in manibus veſtris. nec enim fas eſt, regem vobis quidquam negare.* & XVIII ſecundi Paralip. *Rex Achab miſit Michæam ad Ammon principem ciuitatis, vt eum in carcerem traderet.* & XX. S. Lucæ: *Miſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum in ſermone, & traderent eũ principatui, & poteſtati præſidis.* Principatum enim cùm dixit, magiſtratus Iudæorum intellexit; cùm præſidem, Romanum procuratorem.

Si ergo vnus ex Principibus ciuitatis fuit Chiliarchus, id eſt princeps mille hominum, hinc declaratur locus inſignis apud Michæam prophetam de Bethleem, vbi & vnde Chriſtus erat oriturus, cap. V: *Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda. ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.* apertius autem Græcè: *Et tu Bethleẽ domus Ephrata paruulus es, vt ſis in millibus Iuda. ex te mihi exibit, vt ſit in principem Iſraelis.* hoc enim ſignificat. Tu Bethleem, licet parua vrbs adeò ſis, vt mille homines non habeas, & præfectum mille hominum, ſiue Chiliarchum creare non poſſis, tamen ex te exibit Chriſtus archon, id eſt Princeps, non ſolùm ciuitatis vnius, ſed etiam totius Iſrael.

De Scribis, id eſt notarijs CAP. VIII.

IAM verò Scribas fuiſſe iuriſperitos, qui legem populo interpretarentur, Græcè γραμματεῖς appellatos, ſuprà ſcripſimus, cùm de religione tractauimus. Nunc illud neceſſariò addimus, ſcribas quoq; fuiſſe homines, qui ſcriptum fecerunt, ac ſcribendo operam magiſtratibus, populo, & ſenatui præſtiterũt. Scriptum feciſſe, docet Pſalmus XLIIII: *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribẽtis.* Et Hieremias XXXVI, vbi inquit, ſe dediſſe prophetiam ſuam ſcribendam & recitandam Baruch ſcribæ, regem autem Ioacim, vbi illam audiuit, ipſam ſcalpello ipſius ſcribę diſcidiſſe. Et VIII, vbi dixit: *Verè mendacium operatus eſt ſtylus ſcribarũ mendax.* Num verò hi ex eorum quoque numero fuerint, qui legem interpretati ſint, an aliud quoddam quaſi corpus cõfecerint, parum compertum. illos certè publicos legis expoſitores fuiſſe, hos verò notarios quaſi aliquos extitiſſe, apparet. Vnuſquiſq; verò cognitis ſcripturæ locis iudiciũ ſuum adhibebit. Antiquiſſima porrò ſcribarum memoria eſt Numerorũ quintodecimo. dixit Deus ad Moyſem: *Cõgrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael & ſcribas, & duces ad oſtium Tabernaculi.* Altera Deuteronomij viceſimo: *Loquentur ſcribæ ad populum.* vbiq; Græcè pro ſcribis eſt γραμματεῖς. An verò eodem modo dati ſint populo, & ſenatui, & magiſtratibus, & an ius ſuggeſſerint, ſiue acta eorũ in ſcripta litteraſque retulerint, non liquet. certè

certè eis apparuiſſe, operamque commodaſſe ſuam videntur.

Ac primùm quidem regem habuiſſe ſcribas, indicat Saraias, qui fuit ſcriba regis Dauidis, & Elioſeph, & Abia, qui Salomonis, & Sobna, qui Ezechiæ. & XII quarti Regum: *Cùmque viderent nimiam pecuniam eſſe in gazophylacio, aſcendebat ſcriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inueniebatur in domo Domini*. Item ſæpe alias. Ioſephus quoque oſtendit, Principibus tribuum affuiſſe ſcribas, cùm inquit libro ſeptimo Antiquitatum: *Ioab præfectus Dauidis regis deſcripturus numerū Hebræorum ſumſit phylarchos, & ſcribas, & luſtrauit totum Iſrael.*

De Principibus verò ciuitatis idem teſtatur in recitanda lege, cùm inquit: *Singulis Septemviris principibus ciuitatis adſint duo miniſtri ex tribu Leui.* Miniſtros enim nimirum intellexit duos ſcribas, qui acta referrent. Eos verò ex tribu Leui fuiſſe, oſtendit etiam primus Paralipomenωn: vbi *monitores & ſcribæ ex tribu Leui* nominantur.

De ſcribis populi illa ſunt argumento Deuteronomij viceſimo: *Loquentur ſcribæ ad populum.* Et Ioſue primo: *Præcepit Ioſue ſcribis populi, vt imperarent populo ſibi præparare cibaria.* Item tertio: *Tranſierunt ſcribæ per caſtra, vt ſequerentur Leuitas portantes arcam.*

Fuiſſe autē qui populo miniſtrarint, & qui ſenatui, illud eſt documēto, quod primo Paralipo-

menων viceſimo ſeptimo ſcriptum eſt: *Tribuni centuriones, & ſcribæ, qui miniſtrant populo.* Et Ioſephus libro v. belli nominat Ariſtæum, virum inſignem, ſcribam Senatus. Et Hieremias LII. nominat de Hieruſalem abductum *ſcribam, principem militum, qui probabat tyrones.* Græcè τὸν γραμματέα τῶν δυνάμεων, τὸν γραμματεύοντα τῷ λαῷ πάσης τῆς γῆς, id eſt ſcribam copiarum, ſcriptum facientem populo totius terræ. Ceterùm cùm in Græca verſione ſit vbique vna vox γραμματεῖς, Latina tamẽ variat, ac *duces*, & *principes*, & *præcones*, vertit. Ex quo apparet, ne ipſi quidem interpreti ſatis conſtitiſſe, quid eſſent γραμματεῖς, neq; ibi pro legis doctoribus accepiſſe. Fieri autem potuit, vt ſcriba idem qui ſcriptum faciebat, multis aliis officiis publicis inſeruiret.

De re bellica CAP. IX.

HACTENVS tradita ſunt, quæ domi aut à populo, aut à ſenatu, aut à Magiſtratibus peragenda fuerunt. nunc res poſtulare videtur, vt quæ foris id eſt militiæ ratio rei gerendæ fuerit, exponamus. ſiquidẽ vt ſacerdotes, & iudices, ſic etiam Imperatores partes pręcipuæ ſunt optimæ ciuitatis, vt Ariſtoteles litteris prodidit. Neque verò de hac re multa dicentur, quòd ſacræ litteræ nõ multa ſuppeditent, quæ dicantur. Primùm autem quę belli gerendi pręcepta Deus reliquerit, deinde per quos res geſta ſit, tum quæ bella ab Hebræis adminiſtrata ſint, exequemur.

De

De bello igitur gerendo ſic Deus præcepit. Deuteronomij x x: *Si exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videris equitatus, & currus, & maiorem, quàm tu habeas, aduerſarii exercitus multitudinẽ, nõ timebis eos, quia Dominus Deus tuus tecum eſt qui eduxit te de terra Ægypti. Appropinquante autem iam prœlio, ſtabit ſacerdos ante aciem, & ſic loquetur ad populum; Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis, non pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Duces quoq; per ſingulas turmas audiente exercitu proclamabunt: Quis eſt homo qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam. Quis eſt homo qui plantauit vineam, & nec dum fecit eam eſſe communem, de qua veſci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis eſt homo qui deſpondit vxorẽ, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: Quis eſt homo formidoloſus & corde pauido? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt. Cumq; ſiluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, vnuſquiſq; ſuos ad bellandum cuneos præparabit. Si quãdo ac-*

ceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & ceperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumq́; tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladij, abſq; mulieribus & infantibus, iumentis, & ceteris quæ in ciuitate ſunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de ſpoliis hoſtium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valde ſunt, & non ſunt de his vrbibus quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere, ſed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Phereżæum, & Heuæum, & Iebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes quas ipſi operati ſunt Diis ſuis, & peccetis in Dominum Deũ veſtrum. Quando obſederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, vt expugnes eã, non ſuccides arbores, de quibus veſci poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem; quoniam lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantiũ contra te augere numerum. ſi qua autem ligna non ſunt pomifera, ſed agreſtia, & in ceteros apta vſus, ſuccide, & inſtrue machinas, donec capias ciuitatem quæ contra te dimicat.

Ex his, inquit Philo, *liquet, Iudæorum gentem amicam eſſe omnibus pacem amantibus, nõ contemnendam*

dam tamen, vt cui ſatis animorum ſit ad repellendam iniuriam, ſi quis vltro velit laceſſere. diſcernit autem in bello, qui ſibi infeſti ſunt, & qui non. nam cædibus ſæuire in immeritos, aut leuiter noxios, immanis eſt ferocia, & iiſdem cladibus mulieres cum viris inuoluere. tantus porrò amor iuſtitiæ eſt, vt ne agros quidem hoſtiles vaſtare liceat, & arbores cædere ad fructuum interitum.

De Principe militiæ. CAP. X.

INTER magiſtratus autem, qui operam rei militari dederunt, primum locum tenuit Imperator, id eſt dux belli. is enim poſt regem ſummam in caſtris poteſtatem eſt nactus. Hic verò à Latino interprete Princeps militiæ dictus eſt, à Græco verò ἀρχιστρατηγὸς τῆς δυνάμεως, & ἄρχων πάντων ἀρχόντων τῆς δυνάμεως, id eſt primarius dux exercitus. Talis verò princeps principum omnium exercitus fuit Abner ſub Saule rege. nã Regum ſecundo cap. II, *Abner filius Ner, princeps exercitus Saul* dicitur. Et tertio, ὁ ἡγούμενος μέγας, id eſt dux magnus, à Dauide appellatur. Talis ſub Dauide Ioab, & Amaſa, qui in eodem libro *principes militiæ Iſrael, & ſuper omnem exercitum* fuiſſe dicuntur. De Ioab ſic XXIIII: *Dauid Ioab principi militiæ mandauit, vt vniuerſum populum Hebræorum recenſeret, & ſummam militum conciperet.* Ad Amaſam verò XIX dixit ita: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi non magiſter militiæ fueris omni tempore.* Quin etiam XXIIII

quarti ſcriptum eſt, Nabuzardan ducem Nabucdonoſoris trāſtuliſſe Babylonem Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ. At Græcus habet, *ſcribam principis exercitus recenſentem populum terræ*. Multum verò valuiſſe apud regem ipſum militiæ Principem, indicauit Heliſæus, cûm in quarto Regum quarto dixit ad viduam. *Habes negotium? vis vt loquar regi, aut Principi militiæ?*

De tribunis, & centurionibus.
CAP. XI.

IMPERATORI porrò paruere Chiliarchi Hecatontarchi, Pentecontarchi, & Decadarchi. Hos verò inſtituit Moyſes, vt præfecti eſſent mille hominibus, centum, quinquaginta, & decem: quos Latinus, vt dixi, interpres trāſtulit tribunos, centuriones, quinquagenarios, & decanos. Ex iis autem ferme fuere, qui principatum familiarium geſſerunt. ſic enim ſcriptum eſt primo Numerorum: *Phylarchi ſecundum familias ſuas ſunt Chiliarchi Iſraël.* quaſi verò dicat, ex eorum numero maximè euectos eſſe ad Chiliarchatum, qui in ſuis tribubus eſſent patriarchæ. neq; enim omnes patriarchæ tribuni fuerunt. Chiliarchi verò dicuntur etiam ἄρχοντες, & ἀρχηγοὶ τῶν χιλιάδων, id eſt Principes chiliadum, vt XII primi Paralipom. *Transfugerunt ad Dauid de Manaſſe Eduas & Iezabud Principes chiliadum. &* XXIIII. *Dauid conuocauit Principes chiliadũ, vt arcam*

arcam reduceret. Chiliadis porrò militaris mentio eſt in libro Iudicum. Nam cùm Gedeon vocatus eſſet ad Principatum, eum reſpuit dicẽs: *Chilias mea humilis eſt in Manaſſe: & ego in familia mea infirmus ſum.* item apud Michæã: *Et tu Bethleem paruulus es, vt ſis in millibus,* id eſt vt Chiliadem, & Chiliarchum creare poſſis.

Centuriones autem, qui ἑκατοντάρχοι à Græco interprete verſi ſunt, ijdem etiam ἄρχοντες τῶν ἑκατοντάδων, id eſt Principes Centuriatum vocati, vt XXVIII. ſecundi Paralipom. Vbi dicitur Dauid conuocaſſe Principes Chiliadum, & Centuriarum, id eſt Tribunos, & Centuriones. Tribunorum porrò, & Centurionum belli cauſſa mentio fit ſæpe: vt Dauid exercitũ contra Abſalon filium emiſſurus XVIII ſecundi Paralipom. conſiderato populo ſuo conſtituit ſuper eos tribunos, & centuriones, & fecit tres partes populi ſub tribus ducibus exercitus totius. Et quarto Regum XI: *Ioiada vt Athaliam reginam opprimeret, centuriones acciuit.* pro quibus in ſecundo Paralipom. XXIII, Principes familiarum aduocati dicuntur. Et XXV: Amaſias rex bellum moturus *congregauit Iudam, & excitauit eos per domos familiarum ſuarum in tribunos, & centuriones in vniuerſo Iuda, & Hieruſalem, & numerauit eos à viginti annis, vt ſuprà, & inuenit eos trecentas Chiliadas, qui exire ad bellum poſſent.* Et tertio primi Macchabęorum, Iudas princeps bellum illaturus dicitur conſtituiſſe qui ducerent populum, tribunos, & centuriones. Atq; hos quidem etiam ἄρχοντας τῆς

δυνάμεως, & ϛρατηγοὺς, id eſt principes exercitus, aliquando ſcriptura vocauit; vt Numeri XXXI: *Iratus eſt Moyſes principibus exercitus, tribunis, & cẽturionibus*, licet Græcè non principibus, ſed epiſcopis, id eſt inſpectoribus, ſcriptũ ſit. Et XXIIII ſecundi Regum: *Egreſſusq; eſt Ioab, & Principes exercitus a facie regis, vt numerarent populum Iſraël.*

De Quinquagenarijs, & Decanis.
CAP. XII.

PENTECONTARCHI verò, & Decadarchi memoria vſurpatur non ſolùm in Exodo, vbi inſtituuntur à Moyſe, ſed etiam primo quarti Regum, cùm inquit: *Ochozias rex Iudæ miſit ad Heliam prophetam Quinquagenarium principem cum quinquaginta militibus, inde alterum, inde tertium.* Item primo Maccabæorum: *Iudas cõſtituit ſuper populo tribunos, centuriones, pentecontarchos, & decadarchos.*

Hi verò omnes pro arbitratu deſignabantur à rege. De principe militiæ liquet ex eo quod ſuprà de Amaſa ſcriptum eſt. De tribunis, & centurionibus illa ſunt documento. VIII primi Regum: *Rex conſtituet ſibi filios veſtros tribunos, & centuriones.* & XXVIII: *Saul fecit ſibi Dauidem tribunum.* & XVIII: ſecundi: *Dauid conſtituit ſuper populo ſuo tribunos, & centuriones.* & pòſt: *Stetit rex iuxta portã, egrediebaturq; populus per turmas ſuas cẽteni, & milleni.* & primo Paralipom. ſecun-

ſecundo: *Dauid dixit: Qui percuſſerit Iebuſæum, is erit mihi in principem & ducem*, Græcè εἰς ἄρχοντα καὶ στρατηγόν, id eſt principem in ciuitate, & ducem in exercitu faciam. & xxv ſecundi: *Amaſias rex conſtituit Iudæos per familias tribunos, & centuriones.* Græcè *excitauit per domos familiarũ ſuarum in tribunos, & centuriones.* Ex quo apparet, non ſemper ex familiarum principibus tribunos eſſe delectos, ſed ex familiis ipſis. & primo Maccabæorum tertio: *Iudas conſtituit, qui ducerent populum, tribunos, centuriones, pentecontarchos, & decarchos.*

De Magiſtratu Templi. CAP. XIII.

EX præfectis porrò militaribus quidam fuere, qui Græcè προστάται, & στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ dicti ſunt, id eſt præſides templi, & præfecti exercitus templi. Hi verò præſidio tẽpli præfuerunt, quód olim Iudas Maccabæus impoſuit, itemq; turris Antoniæ, quam cum templo iunctam illius poſteri condiderunt. De præſidio Templi ſic ſcriptum eſt primo Maccabæorum: *Iudas ædificauit montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent gentes, & conculcarent eum, ſicut antè fecerant, & collocauit illic exercitum, vt reſeruaret eum.* De Turri ſic Ioſephus: *Principes Aſſamonæi turrim templo continentem præcipuè communierunt, quam Barim dixerunt, atq; ibi ſtolam pontificiã aſſeruari iuſſerunt. quam turrim Herodes rex poſtea ad templi cuſtodiam*

confirmauit, & in gratiam M. Antonij Triumuiri amici ſui Antoniam appellauit. Habuiſſe autem Iudæos eiuſmodi cuſtodiæ cauſſa milites, indicat etiam S. Matthæus XXVII. cùm enim petiſſent Iudæi à Pilato, vt iuberet cuſtodiri ſepulchrum Chriſti vſque in tertium diem; reſpondit Pilatus: *Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite, ſicut ſcitis.* Huic verò præſidio præerat tribunus militum vnus, aut fortaſſe etiam plures cum cohortibus ſuis, vt mox apparebit.

Præter milites verò qui templũ cuſtodiebant, erãt quoq; miniſtri, id eſt lictores, quos ad comprehendendos reos iuſſu Principum ſacerdotum, & populi adhibebant. Quòd ſi qui rei violati templi, aut contemtæ religionis, aut grauioris alicuius flagitij eſſent, aut eis opibus præditi, vt eos timerent; tum lictoribus cuſtodes etiam milites adiungebant, lictores aduocantes, vt manum inijcerent, atq; vincirent, milites, vt vim, ſicunde fortè ingrueret, propulſarent. Probantur hæc omnia hiſtoria Chriſti. Primùm enim Iudas proditor acceſſit ad Principes ſacerdotum, & ſe, ſi ſibi pretium darent, Chriſtum illis proditurum eſſe, profeſſus eſt: inde cum aliquot eorũ adiit ad tribunum militum, & cohortem accepit, tum miniſtros ſumſit. demum cum his omnibus contendit ad Chriſtum capiendum. Loca Euangelij proferam, ſi lectorem antè monuero, Latinum interpretem ϛρατηγὸν magiſtratum videri parum aptè vertiſſe; primùm, quia militarẽ principatum non expreſſit, qui in voce ϛρατηγὸς contine-

tinetur; deinde, quia confudit hunc cum principibus populi, qui pòſt cum Senioribus eidem iudicio affuerunt, & eodem Magiſtratus nomine afficiuntur, cùm Græcè non ϛρατηγοὶ, ſed ἄρχοντες nominentur: Matthæus XXVI, & Marcus XIIII: *Abijt Iudas ad Principes ſacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* Lucas autem ipſis Principibus ſacerdotum etiam Principes populi adijcit, quos interpres Magiſtratus appellat, inquiens: *Abijt Iudas, & locutus eſt cum Principibus ſacerdotum, & Magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis.* Ioannes autem XVIII: *Iudas, cùm accepiſſet cohortem, & à Principibus ſacerdotum, ac Phariſæis miniſtros, venit illuc.* & mox: *Cohors autem, & Tribunus, & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.* Lucas XXII: *Dixit autem Ieſus ad eos qui venerant ad ſe, Principes ſacerdotum, & Magiſtratus templi, & Seniores.* Græcè pro magiſtratus templi, ϛρατηγὺς τοῦ ἱεροῦ. Oſtendit idem hiſtoria apoſtolorum, Actuum IIII: *Loquentibus autem apoſtolis ad populum, ſuperuenerunt ſacerdotes, magiſtratus templi* (id eſt ϛρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ) *& Sadducæi.* Et V: *Vt audierunt hos ſermones Magiſtratus templi, & Principes ſacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret. tunc abijt Magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos vi.* ex quibus liquet, Magiſtratus templi duces militares fuiſſe ad reos capiendos adhibitos. Atque hæc quidem mea eſt de Magiſtratu templi ſententia: quæ ſi vera eſt, ſequitur vt er-

rent, illi qui his eiſdem auctoritatibus fulti eos iudices fuiſſe, qui in templo iudicarent, aſſeruerunt.

De bellis Iudæorum. CAP. XIIII.

HIs expoſitis ſequitur, vt eorum etiam ſatisfaciam voluntati, qui bella ab Hebræis geſta ſummatim cognoſcere cupiunt. Hæc verò in magna varietate verſata ſunt. Primùm enim armis contendere Hebræi per Arabiam tranſeuntes duce Moyſe cum ipſis Arabiæ incolis, antequam ad Iordanem tranſirent, vt cum Amalecitis, Arad rege Chananæorum, Seon rege Amorrhæorum, & Og rege Baſan, cum Moabitis & Madianitis. Deinde poſtquam Iordanem tranſierunt, Ioſue duce cum Amorthæis, Chananæis, Gergeſæis, Hettæis, Heuæis, Iebuſæis, & Pherezæis, qui terram Chananæam à Deo ſibi promiſſam habitabant, eisque magna mole deuictis eam in ſortem coniecerunt. Diuiſa inde terra, ac ſedibus in ea collocatis bella vicinorum diu paſſi ſunt, regis Meſopotamiæ, Chananæorum, Madianitarum, Moabitarum, Ammonitarum, & Philiſtæorum, qui vltimi perpetui hoſtes fuerunt vſque ad tempora Dauidis, cùm quinque vrbes ad mare Syriacum obtinerent verſus Ægyptum, Gazam, Aſcalonem, Accaronem, Geth, & Azotum. Atque hæc ferme Iudicibus rerum potientibus. Saul inde rex primus Naas regem Ammonitarum deuicit, Phili-

Philiſtæos fatigauit, & Agag regem Amalecitarum, licet longè poſitum, iuſſu Dei oppreſſit. Inde Dauid certauit cum Iſboſeth filio Saulis rege à ſuis contra ſe acclamato, cum Iebuſæis, quos vrbe Hieruſalem pepulit, cum Moabitis, & Ammonitis, cum filio Abſalon, & Siba, quorum à ſe vterque defecerat, & quater cum Philiſtæis. quibus profligatis, ac Syria Damaſci, & Idumæa ad regnum adiuncta, imperium ex omni parte pacatum filio Salomoni reliquit: ſub quo pax ſolida fuit. Diuiſo inde poſt obitum eius in duas partes regno, quarum vna Iudæ, altera Iſraël appellata eſt, vtraque ſæpe arma inter ſe ciuilia contulerunt. Externos verò hoſtes pertulerunt, eos reges qui tum opibus excellebant, Ægypti, Aſſyriorum, Babyloniæ, ac Syriæ. Quibus cùm reſiſtere propter peccata non poſſent, Iſraëlitæ demum, qui decem tribus obtinebant, ab Aſſyrijs tranſlati ſunt Niniue, Iudæi vero à Babylonijs Babylonem. Poſtquam autem Iudæi conceſſu Cyri regis Perſarum antiquum patriæ ſolum recuperarunt, primùm Perſis, deinde Macedonibus Alexandri Magni ſucceſſoribus, Ægypti ac Syriæ regibus tributarij paruerunt. ad extremum ab Epiphane libertate ac religione mulctati, captis armis tandiu reges ipſos Syriæ fatigarunt, donec libertatem integram receperunt. Tum verò ſubactis Idumæis, Samaritis, Ituræis, Moabitis & Galaaditis, cùm inter ſe contendere de regno cœpiſſent, arma contra ſe Romanorum traxerunt, tria verò præcipua ab

eis bella perpeſſi ſunt; vnum Cn. Pompeij, qui vrbem cepit; alterum C. Soſij, qui Ariſtobulo rege vrbe pulſo Herodem intulit; tertium Titi Cæſaris, à quo vrbs euerſa, gensque ipſa deleta eſt.

Ex quibus intelligi poteſt, & ducibus, & ſcientia militari opus Iudæis fuiſſe, vt tantam molem, varietatem, ac perpetuitatem bellorum egregiè ſuſtinerent. Bellis verò alienis Iudæi non affuerunt, nec gentium ſtipendia meruerunt, aut ſuis eas ſtipendijs aſciuerunt, quia quocunq; modo commercium cum gentibus habere prohibiti lege ſunt. Itaq; Tiberius Cæſar vt eos ſibi militare propter patriæ legis cuſtodiam abnuere vidit, ſummis tormentis affecit, vt Ioſephus XVIII libro mandauit.

De ſtatu Iudæorum extremo.
CAP. XV.

His explicitis, nunc quæ de ſtatu Iudæorum extremo Philo ſcriptum reliquerit, addam, atque hac quoq; parte illuſtrata huic commentario finem imponam. In primis ergo quanta per omnes terras imperante Caio Iudæorum eſſet diffuſa multitudo, docuit in libro de legatione ad Caium: *Populoſa*, inquit, *eſt Iudæorum natio, non, vt alia, comprehenſa vnius regionis ſpatio, ſed totum penè orbem paſſim incolens. diffuſa eſt enim per continentis prouincias omnes, atque inſulas, adeò vt non multò pauciores ſint indigenis,*

digenis, abſque eo quòd ipſam Iudæam innumera multitudo incolit: Babylon etiam, & multæ aliæ ſatrapiæ ab eis tenentur, qui ſingulis annis ſacram pecuniam mittunt in templum primitiarum nomine, quanquam per vias difficiles. Adijcit inde de colonijs à Iudæis in varias regiones deductis, hoc modo: *Sancta ciuitas metropolis eſt non vnius regionis Iudææ, ſed & multarum propter colonias inde olim deductas vel propius in finitimam Ægyptum, Phœnicem, Syriam tum ceteram, tum eam quæ Cœle dicitur, vel longius in Pamphyliam, Ciliciam, pleraſque Aſiæ partes vſque in Bithyniam, & Ponti ſinus intimos, pari modo in Europæ Theſſaliam, Bœotiam, Macedoniam, Ætoliam, Atticam, Argos, Corinthumq; Peloponneſi partes præcipuas. nec tantum continentis prouinciæ plenæ ſunt colonijs Iudaicis, ſed & inſularum celeberrimæ, Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de Transeuphratenſibus. excepta enim parua parte Babylonis, & aliarum præfecturarum, omnes vrbes quæ bonum agrum habent, à Iudæis incoluntur*. Inde de Templi maieſtate ſic intulit: *Templum iam inde ab initio nullam admiſit manufactam effigiem, cùm ſit Dei domicilium. pictorum enim atq; ſtatuariorum opera ſunt ſenſibilium Deorum imagines. illum autem inuiſibilem pingere, aut fingere, nefas duxerunt noſtri maiores. Agrippa illud inuiſit, & honorauit. Auguſtus per litteras iuſſit, vndecunque illuc mitti primitias, inſtituto ibi etiam quotidiano ſacrificio. Non Græcus, non barbarus, non rex, ſatrapáve vllus vel*

infenſiſſimus, non ſeditio, non bellum, non captiuitas, non vaſtatio, non alia res vlla tantam cladem intulit, vt contra veterem morem effigies manufacta in id importaretur. quanuis enim infenſos haberet accolas, ſemper tamen ſua religione tutum fuit, vt ſacratum conditori, patriq́ rerum omnium. ſciebant enim violationem eius expiatam ſæpe grauiſſimis calamitatibus. Poſtremò ſubijcit & de ſynagogis hoc modo: *Auguſtus cognito, quod negligerentur ſacræ primitiæ, per litteras mandauit prouinciarum Aſiæ procuratoribus, vt ſinerent Iudæos ſolos in ſynagogis cœtus facere. non enim hoc eſſe Bacchanalia, vel ſeditioſorum conuenticula turbandæ pacis cauſſa, ſed ſcholas iuſtitiæ temperantiæq́, in quibus ſtudium virtutis floreat; primitias vero quotannis cõferri, vnde fiant ſacrificia, miſſa in hoc ſacra legatione ad templum Hieroſolyma. deinde edixit, ne quis ſit impedimento Iudæis cœtus, collectáſve facientibus, aut Hieroſolyma eas mittentibus more patrio.* Vt autem Iudæi ritus patrios coluerint, idem etiam non diſſimulat, inquiens: *Omnes gentes libenter ſeruant ritus patrios, ſed Iudæi præ ceteris. Cùm enim leges ſuas credant oraculis proditas, easq́ diſcant a pueritia, in animis circunferunt harum expreſſas imagines, & ſemper intuendo admirantur, vt honeſtiſſimas, alienigenas quoq́ harum obſeruatores amplectuntur pro ſuis ciuibus. oſores autem earum, aut vituperatores habent pro hoſtibus, & intantum abhorrent à quauis re ſuis legibus vetita, vt omnibus fortunis, felicitatibusq́ humanis ad præ-*

ad prauaricationem adduci nequeant. ſed nihil religioſius, quam templum, colunt, vel hoc argumento, quòd certiſſima mors proponitur vltra ſeptum interius penetrantibus. nam intra exterius recipiunt vndecunque venientes ſua gentis homines. Hinc Rutilius in Iudæos poſt Titi victoriam vbiq; diſperſos ſcripſit:

Atq; vtinam nunquam Iudæa ſubacta fuiſſet
Pompeij bellis, imperioq; Titi.
Latius exciſa peſtis contagia ſerpunt,
Victoresq; ſuos natio victa premit.

ATQVE hæc quidem de rep. Hebræorum inuenimus, quæ quàm planiſſimè ac diſtinctiſſimè potuimus, explicuimus. Quibus diligenter mente ac ratione perceptis, ſi quis iterum ſe ad ſacra volumina perluſtranda contulerit, næ ille multo clariùs multa antè tetra caligine merſa perſpexerit, ac liquidiore illius doctrinæ hauſtu conceptam viſceribus cæleſtis ſcientiæ ſitim ſedarit. Cæterùm ſi in his opportuna ſacrarum litterarum auctoritate firmandis paucis fortaſſe in locis Græcam interpretationem attulimus, aut aliquid ex tertio Eſdræ libro teſtimoniorum deprompſimus, id nobis cenſemus vitio verti non oportere. ſic enim fecimus cùm ob nimiam rerum quas tractabamus, obſcuritatem, quæ planè alia dilucidari ratione non poterat, illuſtrandam, tum propter ſanctorum patrum auctoritatem, qui ſeptuaginta interpretes adhibuere, prodendam, & quidem cùm non de dogmate vllo, ſed de ſola antiquitate diſpu-

taremus. quin etiam in veteribus inſtitutis ac moribus declarandis lucem nos ex antiquiſſimo quoque monumento poſſe petere iudicauimus. quo conſilio Philonis etiam, & Ioſephi, doctiſſimorum virorum, fidem ſæpiſſime implorauimus, vt à quibus multa eaque inſignia priſcæ memoriæ præſidia ac ſupplementa ſanctos quoque patres cognouimus accepiſſe. Sed hæc, & eiuſmodi alia vtcunque animaduerſa prorſus exactæ Eccleſiæ cenſuræ iudicioque remittimus. Illud quidem certè non dubitamus, quin vt multo plura deſideraturi ſunt: qui ſemel ad tantas admiſſi epulas haud planè ſaturati diſceſſerint, meliora verò parituri, qui his quæſtionibus excitati præclara ſua ingenia ad eiuſmodi generis alia indaganda contulerint; ſic multo felicius arcana, quæ his continentur, myſteria venaturi ſint, qui faces eiuſmodi ſecum ad abditas eorum latebras perſcrutandas prætulerint. Myſteria verò intelligo, cæleſtem vitam, atque æternam, quam S. Auguſtinus hac prænotatam rep. docuit, aſſerens populum Hebræum in vnam eſſe remp. congregatum, quæ æternæ vitæ ageret ſacramentum. omnes enim, inquit, prophetiæ, omnia præcepta vitæ, ſacra demum, ſacerdotia, cæremoniæ, dies feſti, ſignificata, & prænunciata ſunt, quæ propter æternam vitam fidelium in Chriſto & impleta credimus, & impleri cernimus, & implenda confidimus. Vtinam autem Deus ipſe pro ſua incredibili miſericordia faxit, vt quam nos ciuitatem viui deſcripſimus in ter-

ris,eius

ris, eius poſt mortem conſpectu perfruamur in cælis, vt læti ob ea quæ nobis dicta ſunt, fore, vt in domum Domini veniremus, verè tandem dicere cum propheta poſſimus: *Sicut audiuimus ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.*

LIBR. DE REPVBL. HEBRÆORVM FINIS.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

RERVM ET
VERBORVM
INDEX.

AAron Moyſis frater primus Pontifex,& poſteri eius Eleazari filij 213,214
Abia octaua claſſis Sacerdotalis quæ 232
Abominatio deſolationis apud Danielem quæ 83
Abraham filius Thare, Hebræus, ſextus ad Heber, initium hiſtoriæ Hebręorum 17,18. filij eius Iſaac, & Iſmael 19. Huic promiſit Deus progeniē innumeram Iſraelitarum, poſſeſſionem terræ Chananęę,& benedictionem omnium gentium in ſemine eius,Chriſto 18
Acetabula inſtrumenta Tabernaculi 57
Actuum loca expoſita 87, 93, 103, 107, 234, 271, 272,273,282,296,385
Adam primus homo Deum cognouit,&peccatum,ac mortem in mundum intulit, filios genuit Abel, Caim,& Seth 15
Adar menſis Hebræorum 92
Adulteri lapidabantur 333, 334,335
Æditui quot 247
Ægyptium templum Iudęorum quando conditum, & clauſum 85
Ælia dicta Hieruſalem ab Ælio Hadriano 53
Afflictiones corporis, ieiunio, cilicio, & cinere fiebant 188,189,& ſequent.
Agni mactatio in paſchate qualis 102,124
Alexander Magnus honorauit Iudæos 27
Altare Holocauſti æneum factum à Moyſe 56, 58, bis. factum à Salomone in templo 74, bis, 174. refectum à Iuda 79
Altare thymiamatis aureum 58,172,factū à Salomone in Templo 74,174
Altare in Galgalis 292. in Maſpha 293. in Gabaon 65. in Ramatha 341. in Excelſis. *lege Excelſa.*
Aminadab ſeruauit Arcam fœderis 66
Anna Pontifex, quando, & quomodo 220,223,224

Annus

Annus Hebręorum naturalis, & ciuilis 89, 90. annus lunaris, quomodo ad ſolarem redigeretur 89
Annus ſeptimus ſabbatarius qualis 115, 116
Annus quinquageſimus ſabbatarius qualis 115
Antiochus Epiphanes rex Syriæ afflixit iudæos 28, 36. contaminauit templum Hieroſolymitanũ 78. dedicauit templum Samariæ Ioui 84
Arca Noe qualis 16
Arca pecuniæ ſacræ qualis 182. *lege Gazophylaciũ.*
Arca Fœderis præſcripta à Deo, conſtructa à Moyſe: & ornamenta eius 56
Arca Fœderis, teſtimonij, & teſtamenti, idem 58, 61. delata in Galgala, in Silo 64. ad Philiſtæos 94. ad Bethſamitas Iudæ, in Cariathiarim, in Gabaa 65. in Sion 66. in templum 66, 75. euanuit 67
in Arca tabulæ legis fuerũt, ſiue Teſtamentum 60, 61, 66, 75
Archiſynagogus quis 88
Arietum oblatio 205, 226
Ariſtocratia Hebræorum à Deo inſtituta, qualis 38, 39, 40
Ariſtotelis opinio de ariſtocratia, & regno pleno cõueniens iudicio Hebręorum 41, bis
Aromata in ſacris adhibita, vnde fierent 173
Arx condita in tertio colle montis Sion 52
Aſaph Pſalmiſta 243, 245
Aſphaltites lacus in Iudæa, ſiue mare mortuum 46
Aſſamonæi Leuitæ recuperarunt rem Iudęorũ contra Antiochum Epiphanem, & Principatum, & Põtificatum adepti ſunt, & poſtea regnũ 213, 352, 353, 354
Athalia regina templũ corrupit 76
Atriũ Tabernaculi præſcriptum à Deo 56, 58
Auguſtus cenſum in caput inſtituit, ac totum orbem cenſuit. *lege Cenſus.*
Auris quid ſignificet 206
Azymorum dies qui 99, 100, 124. Azymorũ prima, & ſeptima dies ſancta 102. Azymorum caniſter 204
B
Balaam prophetico ſpiritu ornatus 253
Baltheus pontificis qualis 197, 198
Benedicere vſurpabant pro maledicere 335
Bella ſuſcepit & geſſit rex pro arbitratu ſuo 351. de re bellica Iudæorum 376.

de mouēdobello lex 377
Belli duces qui 379,380
Bella ab Hebræis geſta 386, 387
Beniamin filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21. eius tribus cum tribu Iudæ coniūcta fuit 52. in eis fuit Hieruſalem 52. & in Beniamin pars templi 52
Bethanim menſis 93
Blaſphemi lapidabantur 333, 335
βυλή, βυλδυταί, & βυλδυτήριον 298,300
CAbala hiſtorica Iudęorum 265
Caitas Pontifex qualis 223
Caim progeniem improbā peperit 15
C. Caligula Imp. templo Iudæorum infeſtus, & ſynagogis 82
Candelabrum præſcriptum à Deo, & conſtructum à Moyſe 57, 208
Cantores à Dauide inſtituti ſub Aſaph, Heman, & Idithun 243, 245. Cātorum vices XXIIII 244. officia 244, 245, 248. veſtes 246
Caper emiſſarius 170, 210
Capitium quod 199
Cariatharim opp. habuit Arcam, & Tabernaculum 65
Carcer propter reos 371
Cathedra Moyſis quæ 265 283
Cenſus in caput ab Auguſto inſtitutus 285. excitauit hęreſim Gaulonitarū 285, ſolutus à Chriſto 285
Centuriones iudiciales 339, 366, 371. militares 380. *lege Hecatontarchi.*
Centuriarum principes 381
Chanaā ſiue Chananæa terra, quæ poſtea Iudæa 18, 47 habitata à ſeptem populis, occupata ab Iſraelitis, diuiſa in partes XII 47
Cherubin præſcripti à Deo ſuper Arcam 56, 57
Chilias ciuitatis 373. militaris 381
Chiliadum princeps 380, 381
Chiliarchi inſtituti à Moyſe 302, 366, 357, 380. *lege Tribuni.*
CHRISTVS ex progenie Seth 15 promiſſus Abrahā 18 Hiſtoriæ Hebraicæ finis 13. ad legem explendam venit 38. & cū auctoritate docuit 270. Phariſæos, Scribas, Sadducæos, & Herodianos præcipuè perſecutus eſt 280, 281 282. à Concilio iudicatus 322
Chriſti vaticinia de Iudæis veritatem acceperunt 83
Chriſtus vnctum, & regem ſignifi-

ſignificat 214,347
Cidaris Pontificis 203
Cilicium in afflictione corporis 189,190
Cingulũ,ſiue baltheus Pontificis 198
Cinis in afflictione corporis 190
Circuncifio mandata Abrahæ 44,45. Moyſi 167
Ciuis quis 44. ciuis Iſraelita quis 44
Ciuitatis partes, Iuſtificationes, & Iudicia 54. Ciuitatis tractatio diuiſa in Cõſilia, Iudicia, & Magiſtratus 287, 288. Ciuitatem inſtituit religio 287
Ciuitas iuſto & vtili continetur 288
Ciuitas Dauid quæ 52
Collecta frugum, feſtũ 125. in ſeptima Azymorũ 102. fructuum 131
Columbarum oblatio 167, 168,251
Concilium, ſiue Synedrium inſtituit Deus, ſiue Moyſes 310, 311,312, 313,314. confirmauit Ioſaphat rex 314. reſtitutũ eſt poſt exilium 315. Quid de eo Talmudiſtæ tradiderint 312. differt à iudicio Ciuitatũ 302. lectum eſt ex ſenioribus & ſacerdotibus 331. & poſteris Dauidis 316. ab Herode mutatum 317
in Concilio cauſſam cognouit Moyſes 314. Concilium iudicauit Herodem 318. Chriſtũ 322. S. Petrũ 326. Apoſtolos 326. S. Stephanũ 327. S. Paulum 327. S. Iacobum 328. S. Matthiam & alios 328, 329. Chriſto fuit infeſtũ 321. ornatũ lege, ne quis niſi ab eo necaretur 318. eo iure priuatum 319. initum eſt à ſacerdotibus, ſenioribus, & principibus. 313. ſub Romanis damnauit, non animaduerrit 317
Concilium, & Iudiciũ quomodo vſurparit Chriſtus 320,321
in Concilio quomodo peractum iudicium ſit 316
Concilia quinq; à Gabinio proconſule illata 319
Cõcio, ſynagoga, & eccleſia, idem 289. Concio vniuerſi populi à quo aduocata 290. ratio cõuocan- 291. inſtituta à Deo 290. legitima, & confuſa 296, 297. vocata ad audiendum, orandum, agendum, i. creandos magiſtratus, & iubendum bellum 291, 292. Cõciones Græcorũ turbulẽtæ 297, 298. legitimæ tres in menſe 297

119,132,138
Ἐγκαινίζειν quid 347
Ephemeriæ ſacerdotales, i. vices 232
Ephod, id eſt ſuperhumerale 200. valebat ad prophetandum 259. Ephod ſacerdotale differt à pontificio 225. Ephod bad, i. lineum ſacerdotum fuit 225
Eſdra ſcriba, ſacerdos, ſcribarum princeps, & ſacerdotum eruit, expoſuit, & diſpoſuit legem amiſſam exilio Babylonico, & Scribas inſtituit 268,269
Eſſæi, ſiue Eſſeni hæretici, quam vitã & doctrinam profeſſi 277,278
Exactor accipit debitorem à Iudice 371
Excelſa quæ 55. vetita à Deo 68. permiſſa 69. ſeruata à regibus Iſrael & Iuda 70. diſſipata à Ioſia rege 70. Excelſum Gabaon 65
Exilij pœna 330
Expiationũ dies feſtus 108, 131. Sacrificium 170
FAmiliæ Hebræorũ quæ 361,362,363
Familiarum Principes, i. Patriarchæ. *lege Principes, & Patriarcha.*
Farina mundiſſima, i. ſimila in Libaminibus 145,159
Feminalia pontificis 197
Feſta tria, quò omnes conuenerunt, Paſcha, Pentecoſte, Tabernacula 113
Feſti dies à veſpera ad veſperam celebrati 96. Paſcha 98, 124. Azyma 98, 124. Pentecoſte, ſeu Hebdomades 104,124,125, 126. Tubæ 107,131. Expiationes, ſiue propitiatio 131. Collectæ, & Tabernacula 109,131. Sabbatum 97. Annus ſeptimus 115. Quinquageſimus 117. Encænia 118,132,134, 138. Planctus filiæ Iephte 120. Ignis ſuſcitatus, ſiue Lumina 134. Iudith 121, 134. Eſther, ſiue Mardochæus, ſiue Sortes 121, 137. Feſtum victoriæ de Nicanore 123, 137. Ieiunium Godoliæ 123,131.
Feſtum arcis mundatæ à Simone principe 126
Fimbriæ Phariſæorum quales 284
Fœdus Dei cum hominibus 61. Arca fœderis. *lege Arca, Fœdus, pactum, teſtimonium, Teſtamentum idem* 61
Forenſes conuentus Romanorum quales 296,297
Formula intentionis & depulſionis criminis 316 317

Gabaa habuit arcam 65. Gabaon habuit Tabernaculũ 65. Excelſum fuit 65
Gabaonitæ miniſtri, qui poſtea Nathinæi 250
Gabinius Ro. proc. quinque Concilia inſtituit 319
Gad filius Iacob 19. Tribui nomen dedit 21. Familiæ eius 362
Galerus pontificis 199. *Vide Pileus.*
Galilæa, Iudæa, & Samaria 47. Galilææ vrbes 47
Galilæa à Iudæis ademta Effraimitis 25. Samaritis 26. Galilææ ſynagogæ 272
in Garizin monte templum Samariæ 84
Gaulonitæ hæretici, quid profeſſi 285
Gazich conſiſtorium, ſiue ſynedrium quale 310
Gazophylacium quid 182, 184. cuſtos eius 185. in eo primitiæ, ac decimæ, ac pecunia ſacra 181, 182
Gazophylax 185
Gehenna ignis quid 321
Generationes hominum à principio quattuor 14
Geneſara lacus qui 46
Godoliæ ieiunium 123, 131
γραμματεῖς qui 267
γραμματοἰσαγωγεῖς qui, & à quo inſtituti 302, 367, 368, 369, 370
Gratiarum, ſiue laudis ſacrificium 147, 148, 149, 150, 151, 162, 163
Hadrianus Imp. Hieruſalem Æliam appellauit 83. templum terra obruit & Veneris fanum ibi conſecrauit 83
Hæreſes Iudæorum ſeptem 37, 274
Hebdomadum, ſiue Pentecoſtes feſtum 104, 105
Hebdomades, i. ſeptimanæ 93
Heber trans, vnde Hebræi 16
Heber filius Sale procreauit Hebræos 17
Hebręi dicti ab Heber, id eſt trans, vel ab Heber filio Sale 16, 17. origo eorum 17. progenies eorum qui Deum cognouerunt 15. Deo dilecti *ibidem*
Hebræorum populus 14, & ſequentib. gens antiquiſſima 14. eorum hiſtoria ab Abraham 18
Hebræi Iſraelitæ dicti à Iacob. *lege Iſraelita.* annũ lunarem habuerunt 89. antiquum ſermonem retinuerũt 17. Bella eorum 386
Hecatontarchi qui 366, 381. *Vide Centuriones.*
Heli pontifex repente mortuus 64
Hemerobaptiſtæ hæretici

qui 276
Herodes Antipatri Aſcalonitæ filius proſelytus rex Iudæorum 42. auxit templum 80. Concilio iudicatus 318. Chriſtus exiſtimatus 279, 280. Seniores è domo Dauid ſuſtulit 320
Herodiani hæretici Herodem Chriſtum exiſtimāt 279, 280. præualuere tēpore Chriſti, ibidem.
Hieroboam rex defecit à Deo 76. Excelſa inſtituit: Effraimitas impios fecit 25, 69.
Hieruſalem à Deo electa 48, 49, 50. à Dauide extructa 51, 52. metropolis regni facta 49. in tribu Iuda, & Beniamin 51. Salem dicta, poſſeſſa à Melchiſedec rege, habitata à Iebuſæis 51. arca fœderis à Dauide decorata 52. Tēplo à Salomone ornata 52. capta à Siſac rege Ægyptiorum 52. obſeſſa à Sennacherib rege Aſſyriorum 53. capta bis à Nabucdonoſore rege Babyloniorum, & tertio euerſa abducto populo 53. reſtituta poſt exilium à Neemia, direpta ab Antiocho rege Syriæ profanato templo, recepta ab Aſſamonæis, capta à Pōpeio Antigono, Soſſo, demum euerſa à Tito, refecta ab Hadriano, & Ælia nominata ſine templo 53
Hieroſolymis vnum Concilium è quinque 310, 319
Hircus expiationū 171, 172
Hirci XII pro peccatis 361
Holocarpoma pro Holocauſto 143
Holocauſtum quid 143. ritus eius 143, 144. partes eius 161. Holocauſtum Neomeniæ, & ſingulorum dierum 94. Altare Holocauſti æneum 56, 58. non ritè oblatum eſt à rege 347
Hominum à principio ſtirpes quattuor 14
Hymni canebantur in Confeſſionibus Deo 243

IAcob filius Iſaac recepit promiſſa facta à Deo auo Abraham. Iſrael dictus 19. filios habuit duodecim, vnde XII tribus Hebræorum, qui ab eo Iſraelitæ dicti 19. adoptauit Manaſſem, & Effraim filios Ioſeph filij ſui 20. ex Chananæa in Ægyptū propter inopiam frumēti ſe recepit cum familia ad Ioſephum 20
Iacobus Iuſtus Nazaræus 252
Ianitores qui 246. officia eorum 247, 248. claſſes

xx IIII 247. ſacræ pecuniæ cuſtodes 248
Idumæi ab Edom 19. ad circuncifionem adacti 45
Iebuſæi à Dauide pulſi vrbe Hieruſalem 51,52
Ieiunium 131. modi eius, & præcepta 188,189. Ieiunij dies feſtus in Expiationibus 109, 189. Ieiunio caritas Deo gratior 192. traditum à Chriſto. 191
Ieiunium Godoliæ 123, 131
Ieſus Sirac quando ſapientiam ſcripſerit 217
Ignis perpetuus ſacrificiorum qualis 144,145,156. euanuit 67, 68. eius ratio 145
Ignis ſuſcitati feſtum 120
Immunitates datæ Iudæis à Regibus Syriæ 353,354
Incenſi oblatio 172. cur offerretur 174. *lege Thymiama*. Incenſum nō ritè oblatum à rege 173. ſed à pontifice 208
Innouare pro cōſecrare 347
Intentio criminis quomodo fieret 316
Intercalatio dierum ad curſum ſolis 66,68,138
Intercalaris menſis tertius decimus 1,8
Introductores cauſſarum, à quo inſtituti 302, 367. quales 370,371. *lege grāmatoiſagogeis.*
S. Ioannis loca expoſita 85, 88,94,120,271
Ioarib prima claſſis ſacerdotalis 232
Iob prophetico ſpiritu ornatus 253
Iordanes fl. qualis 46
Ioſaphat rex confirmauit iudices 304. Concilium 314
Ioſeph filius Iacob patri carus, venditus à fratribus, coniector ſomniorum, præfectus Ægypti, fratres agnouit, patrem in Ægyptum euocauit 20. caput familiæ in Ægypto 20. terram extra ſortem à patre accepit 50. pater Manaſſis, & Effraim, quos dedit in adoptionē Iacob 20
Ioſeph ab Arimathia ſenator, & Concilij particeps 315
Ioſias rex Iudæ templum inſtaurauit 77. Excelſa ſuſtulit 70
Ioſue ſucceſſor Moyſis Iordanem traiecit, & Chananæam tenuit, eamq; XII tribubus diuiſit 22
Iſaac genuit Iacob, & Eſau 19
Iſmaelitæ ab Iſmaele filio Abraham 19
Iſrael *lege Iacob.*
Iſrael terra. *Vide Chananaa.*

Iſraelitæ dicti Hebræi ab Iſraele,i.Iacob,preſſi in Ægypto, reducti in Chananæam egerunt in Deſerto annis XL, & ibi legem à Deo acceperunt per Moyſem 20,21,in XII tribus diuiſi 21
Iſrael regnum decem tribuum,oppoſitum regno Iudæ.*lege Regnum.*
Iſrael Iudices. *lege Iudices.*
Iſrael tribus.*lege Tribus.*
Iſſachar filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21.eius tribus familiæ 362
Iter ſabbati mille paſſus 282
Ithamar filius Aaronis,cuius progenies pontificatum geſſit 213,215.item ſacerdotia 231,236
Iubileus vnde 118
Iudas filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21. familiæ eius 362. Iudas ꝑ Iudæis, vt Effraim pro decem tribubus 25. in tribu Iuda Hieruſalem 51. Iudas, & Beniamin tribus coniunctæ, & pro vna acceptæ, & Iudæi vocati 25,52
Iudæa,Samaria,Galilæa 47
Iudææ vrbes, & deſcriptio 47
Iudæorũ & Effraimitarum contentiones 25
Iudæorum & Samaritarum contentiones 28
Iudæi impediuntur à Samaritis reædificare templum 27.in Babyloniam translati à Nabucdonoſore 27. reſtituuntur in patriam poſt annos LXX 27. ex Iudæa in Galilæam transibant per Samariam 28. afflicti ab Ant. Epiphane 28,53. à Romanis 53,387
Immunitatibus affecti à Syris, & libertate 353. non militarunt gentibus 388. Bella eorum 386. ſtatus vltimus qualis 388,389
Iudas Maccabæus legem & vrbem reſtituit 37.purgat templum 78.princeps,& pontifex 218
Iudas Gaulonites princeps Gaulonitarum hæreticorum 285
Iudices ciuitatũ à Moyſe inſtituti 302. à Ioſaphat cõfirmati 304. ex numero ſeniorum 305. reſtituti poſt exilium Babyloniæ 304,305. Iudicum conditiones 306
Iudicia ciuitatũ qualia 302. in porta facta 307.eorum faciendorum ratio 308. quæ de ijs Talmudici tradunt 308
Iudicia,in quib.aut iuſtificatur reus,aut damnatur 301
Iudicia Dei quæ in lege traduntur 32,33 eorũ exemplum 33
Iudicium & Iuſtitiam faciebant

bant magiſtratus 337
Iudicialis domus regis & phylarchorum 360
Iudiciorum ordo 371
Iudico pro condemno 33
Iudices Iſrael qui, quo iure, & quo modo creati 40, 41,341,342. à Iudicio vocati 339. quomodo iudicarent populum 340. liberum ius necis non habuerunt 341. diuerſi à regibus 341. conuocarunt ſenatum & populum, & bella geſſerunt 341
Iuſiurandum publicum coceperunt rex & principes tribuum 360
Iuſtificare eſt abſoluere 32, 33
Iuſtificatio & Iudicium tractantur in Iudicijs 301
Iuſtificationes Dei quid 32. earum exemplum 32, 33
Iuſtificationes & Iudicia Ciuitatis partes 54. proximum attingunt in lege 29,31,337
Iuſtitiam & iudicium faciebant magiſtratus 337
Iuſtitiæ ſacrificium 162

K

Kalendarium Hebrçorum 123
Kalendæ Hebræorum 95

L

Labrum aureum in Tabernaculo 57
Lacus Geneſara, ſiue mare Tiberiadis 46
Lacus Aſphaltites ſiue mare mortuum 46
Lamina aurea in frōte pontificis 197,201
Lapidationis ratio 333. Lapidati ob blaſphemiā, contemtum ſabbati, & adulterium 333,334
Lapidationis locus 335
Lapides XII in Rationali pōtificis 196,200, 202. in Superhumerali,& Rationali 202,260. duo in pectorali lapides valebant ad prophetandum 260
Lapis pro arca in ſecundo Templo 68
Laudis ſacrificium 149,150, 151,162,163
Lectores legis qui 267
Leproſi mundatio 168
Leui filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21. eius familiæ 362. tribus Leui ſacra in ſortem accepit 22, 23. decimas accepit 194, ſegregata à Deo in miniſterium ſui 193,194,235. vbique habitauit 23. vxores ex quaque tribu duxit 24. tribū propriam non fecit, ſed ei aſcripta eſt, vbi habitauit 23. reliquit Effraim, & ad Iudā ſecon tulit 25. Refugij ciuitates nacta eſt 22
Leuitæ miniſtri à Moyſe inſtituti curā geſſerunt Tabernaculi & Arcæ 237, 238. adiuuerunt ſacerdo-

tes 241. à Dauide conſtituri miniſtri templi in XXIIII claſſes diuiſi 237, 239, 240, 241. detrahebant pelles holocauſtorũ loco ſacerdotum 242
Leuitarũ claſſes quibus nominibus affectæ 241
Leuitarum principes 241
Lex à Deo data Iſraelitis in Deſerto 21, 22, 29, 30. lapideis tabulis inciſa 35. qualis fuerit, & quæ capita habuerit 29. religionẽ, & ciuitatẽ cõplexa eſt 29. permiſſa eſt principibus ſacerdotũ, & ſcribis 268
Lex ſecunda ſcripto cõmiſſa, & Deuteronomium vocata, & recitari iuſſa in feſto Tabernaculorum 35. oblitterata, renouata, amiſſa, inuenta, iterum oblitterata, inſtaurata, expoſita, ordinata, conuerſa, erepta, reddita 35, 36, 268, 269
Legis exponendæ initium, ratio 265, 268
Lex ſeptimo quoque die expoſita 266
Lex ne vita eriperetur, niſi Cõcilij ſententia damnato 318. Lex ſynedrij de die paſchatis 102
Libamina genus ſacrificij, & cęteris ſacrificiis adhibita 145. ritus eorum 146
Libertinorũ ſynagoga quæ & quorum 273
Linea ſtricta 197, 198
Loca ſacra quæ 55
S. Lucæ loca expoſita 34, 93, 102, 113, 165, 167, 174, 181, 228, 232, 234, 270, 271, 281, 296, 371, 373
Lucernę ſeptem pręſcriptę à Deo 57
Lucernas curabat pontifex 172, 207, 208
Luna prima, & ſecunda, pro primo die, & ſecundo 94
Lunaris annus Hebręorum 89

Magiſtratus lex animata & loquens 338
Magiſtratus, qui ijdem cum Principibus 336, 337. eorum nomina 337, 339. *lege Principes*. Magiſtratus qui præſunt Conciliis, & Iudiciis 38, 336. duces & iudices 338
Magiſtratus templi qui 383
Magiſtri pro introductoribus cauſſarum 303, 304
Magnificentia pro ſumma laude 165
Mala Punica in tunica pontificis 197, 199
Malachias propheta vltimus 255, 257
Manaſſes filius Ioſeph adoptatus ab auo Iacob 19. tribui nomen dedit 21. familiæ eius 362
Manaſſis tribus pars vna trans Iordanem, altera cis Ior-

eis Iordanem 21. eiuſdem duo principes 358
Manaſſes rex Iudæ reſtituit Excelſa 70
Manaſſes frater Iaddi pontificis templum in Samaria condidit, atq; ei pontifex præfuit 27,83
Mandata Dei quid 32
Manipulus quando offeratur 101,106
Mandata & præcepta in lege Deum attingunt, religionis partes 29,32
Manus quid ſignificet 206
S. Marci loca expoſita 29, 38, 102, 115, 163, 234, 265, 270, 281, 282, 283
Mare Tiberiadis 46
Maria virgo ex eadem tribu cum Ioſeph 23
S. Matthæi loca expoſita 33, 46, 93, 269, 271, 281, 282, 283, 302, 360, 384
Maſphat locus orationis 292. & belli decernendi 293
Menſa XII panum propoſitionis in Tabernaculo præſcripta à Deo 56,60
Menſes anni duodecim 62; alij 29, alij 30 dies habẽt, à noua luna incipiunt, ab ordine nominantur, alia nomina poſt exilium nacti ſunt 90,91,92
Menſis primus à Deo conſtitutus 99,100,101
Menſis nouarum frugum 91,100
Menſis intercalaris 138
Menſis fortium 90
Menſtruoſæ mundatio, ſiue purificatio 167,169
Menſis principium, & finis, quando 107,124
Metropolis reip. Hebraicæ quæ 48,49. à Dauide cõſtituta 49
Militum cuſtodia in Hieruſalem, & templo 384
Morias mons, in quo templum 73
Moyſes iuſſu Dei eduxit Iſraelitas ex Ægypto: legem à Deo in Deſerto accepit, & repetiuit: ducatum Ioſue reliquit 21,22. Iudices, Seniores, Principes, remp. inſtituit 39. propheta præſtantiſſimus fuit 253. primus legẽ expoſuit 265. Cõcilium inſtituit, & cauſſam in eo cognouit 314
Multa 332
Mundationis ſacrificia 167
Mundatio puerperæ 167. leproſi 168. viri ſeminiflui 168. mulieris menſtruoſæ 169. eadem dicitur purgatio, & purificatio 167,168
Muſica inſtrumenta in Cõ-

feſſionibus inſtituta à Dauide 164,165,243
N Abucdonoſor Aſſyriæ rex trãſtulit Iudæos in Babyloniã vrbe euerſa 27,53,77
Nathinęi, qui & eorum officia 249,250
Nazaræi qui, & votum eorum 250,251
Nazaræi hæretici qui 276, 277
Necis genera 330
Neemias vrbẽ reſtituit Hieruſalem 53
Neomeniæ ſacri dies, & cultus eorum 94,95
Nephtalim filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21. familiæ ab eo progenitæ 362
Nobe habuit arcam 65
Noe ſeruatus à Deo, & progenies eius 16
Nouarum frugũ menſis 90, 100
Nuptiarum lex, vt mulieres in eadem tribu nubant 117
Nyſan menſis primus, id eſt Martius 100
O bededom ſeruauit arcam 66
Oblationes quæ 140. votiuæ & voluntariæ 186
Oblatio incenſi 172
Oculati teſtes cur fide digni 306
Officia pontificum 207. ſacerdotũ 227. Leuitarum 242,243. Cantorũ 245 Ianitorũ 246,247. Nathinæorum 250. Prophetarum 257. Scribarum 266,268. Magiſtratuum *lege in ſingulis Magiſtratibus.*
Oleum ſanctum quomodo fieret 58
Onias templum condidit in Ægypto 85
Oraculum quid 56,79,258. oraculum conſulere quid 258
Oſſæni hæretici quales 277
Ozan adiuuans arcã mortuus 66
Ozias rex nõ ritè obtulit incenſum 173
P Acificorum ſacrificium quod, & quot partiũ, ritus, & lex eius 147,148
Palæſtinæ vrbes 47
Panes Propoſitionis mutabantur ſingulis ſabbatis 56,57,60,209
Paraſceue 103
Paſchæ dies 98, 102. celebrabatur in Hieruſalem 103. ritus eius 98, & ſeq. Quo die celebratus ſit à Chriſto 103. De eo lex Synedrij 102
Paſcha vnde dictum 101
Paſſerum oblatio 168
Patriarchæ qui, & iura eorũ 361,363,364. *lege Principes familiarum.*

Pauperis in iudicio non eſſe miſerendum quomodo intelligatur 306, 307
S. Pauli loca expoſita 61, 163, 270
Paulinus procoſ. claudi iuſſit templum Ægyptium 85
Peccatum differt à delicto 155. ſacrificium pro peccatis 151. peccata ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, iureiurãdo, ſacrorum abuſu 153
Pecuniæ ſacræ oblatio, & quæ pecunia ſacra ſit 181, 182. Pecunia ad templũ miſſa primitiarum nomine 320
Pentecoſtes feſtum 105. ritus 105, 106
Perſonæ ſacræ quæ 193
Pes quid ſignificet 206
Phariſæi quam diſciplinam profeſſi ſint 275, 276. cur ita dicti 276. cum Scribis ſenſerũt 276. purificationes adhibuerũt 281, 283. cum Gaulonitis ſenſerũt 285. In Concilio multum potuerunt 320. dabant decimas etiam viliũ rerum 180, 276, 283. fimbrias & phylacteria lata habebant 284
Phaſe, Paſcha cur 101
Phialæ vaſa Tabernaculi 57
Philiſtæi & vrbes eorum 47. propter arcam captam pereunt 64
Phinees pontifex 24
Phylarchi 358, 359. *lege Principes tribuum.*
Phylacteria Phariſæorum qualia 284
Pilatus procurator Iudææ 357
Pileus hyacinthinus pontificis 202. *lege tiaram, & cidarim.*
Pœnarum genera 329, 30
Pontifex, qui & primus, & magnus ſacerdos 194, 195. veſtes eius 195, 196, 197, 198. cõſecratio 202, 203. conditiones 206. officia 207, 208, 209, 210, 211, 212. ſolus Sancta ingrediebatur in die Expiationum 210, 211, 212. Cõcilium aduocauit 315, 316. adoleuit incenſum 208
Põtificum imperium in rep. poſt exilium 213, 319.
Pontifices crearunt Aſcalonitæ reges permiſſu Romanorum 42
Pontifices ſine macula & integri debent eſſe 206, 207
Pontifices pro Pontificijs 223
ex Pontificijs qui proximi pontifici erant, pontifices vocabantur 223, 224
Pontificum omnium nomina 214
Põtificatus perpetuus in tribu Leui 213. per vnum an-

num,aut annos 213,223. in familia Aaronis, & filij eius Eleazari, & Ithamari 212, 213. Ad Aſſamonæos translatus 213. ad alias familias Leuiticas translatus 213. ad tempus dari cœptus 218
Populus Hebræorum. *lege Hebræi, Iſraelitæ, Iudæi, Effraimitæ.*
Populus Hebræorum. *lege Concio.*
In porta iudicia facta 307.
Porta iudicij 307
Præcepta Dei quid differant à mandatis 32
Preſbyterium 300
Primitiæ quæ legitimæ, & votiuæ 175. dies primitiarum 105
Primitiua & primogenita offerenda 176, 177, 179, 180
Princeps quis 352. & quo iure 353. purpura & auro operiebatur 353
Principes, i. magiſtratus 356, 357
Principes Iſrael 339, 358
Principes Iudæorum 351
Principes populi 395
Principes ſacerdotum 241, 315. concilium inierunt 315. legem expoſuerunt 268, 269. Leuitarum 241
Principes tribuū, & iura eorum 358, 359. cū rege ius reddiderunt 359, 360
Principes familiarum 361, 362. iura eorum 364, 365
Principes ciuitatum, & iudicum 366. iura eorū 367, 370, 372
Principes militiæ 379, 383
Prophetæ qui, & eorum origo 253, 264. promiſſi à Deo 253. prophetico ſpiritu ornati 253. prodierūt tempore Samuelis 255. collegia habuerunt 255. vltimus Malachias 255, 257. inſpirati à Deo 256. poſt Samuelē multi 256. per prophetas reſpondit Deus 259. defecerunt in ſecundo templo 261
Prophetarum nomina 257
Prophetiæ quæ 263
Propitiatoriū præſcriptum à Deo 56. quid fuerit 58. ad id conſulebant Deum in primo templo 258, 259
Propitiationis feſtum 131
Proſelyti qui 44, 45. fiebant ſummo ſtudio ab Hebręis 46
Pſalmorum loca expoſita 31, 50, 51, 108, 41, 151, 163, 165, 302, 305, 307, 359, 360, 374
Puella heres non nubit niſi in eadem tribu 23
Puerperæ mundatio 167
Purgationis dies 168. eadem dicitur purificatio 167

Purificationes Phariſæorum, & Scribarum 281, 284

Quæſtor templi 185

Quinquagenarij iudiciales 339, 366, 366, 367, 371. militares 382. *lege Pentecontarchi.*

Quinquageſimus annus ſacer 117

Quinquageſimæ feſtum. *lege Pentecoſte.*

Rationale pontificum quale 196, 200. ceſſauit 202

Refugij ciuitates datę tribui Leui 22

Regnum Hebræorum, arbitrarium, & ſolutum legibus 39, 40, 41, 42, 342, 345

Reges poſtulantur ab Hebræis 345. vngebantur 347. Regum iudicia, & bella 346. Eorum nomina 355, 356. ratio creandi, 343, 350

Rex primus Saul 42

Reges populum iudicarunt, in Concilio, & cum principibus 351, 359. participes, & principes Concilij 313. Concilium aduocarunt 316. Bella ſuſcepe runt, & geſſerunt 351

Regis imperia duo nota Ariſtoteli 41

Regnum Hebræorum diuiſum in duo, Iſrael, & Iuda 25. Proſelytis datum 42

Rex non ritè obtulit ſacrificium 347. neque incenſum 173

Religio pars ciuitatis, & inſtituit ciuitatem, nō contra 287

Remiſſio in ſeptimo, & quinquageſimo anno, qualis 116

Reip. Hebræorum forma ariſtocratia, & regnum 38. reſp. triplex populi, tribuum, & ciuitatum 43, 44. typus vitæ cæleſtis 38, 39, 2

Reſtitutio pœnæ genus 330

Ritus ſacri qui 32, 139, 140

Romanorum bella cum Iudæis 53, 82, 83, 387

Ruben filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21. quas familias procrearit 362

Sabbatum, i. dies ſeptima, feſtum 97. cuius cultus & ſacrificij 97. ſabbati iter mille paſſus 282

Sabbatum pro feſto 97. ſabbati contemtores lapidabantur 333, 334

Sabbatum pro ſeptimana 93

Sabbatis lex exponebatur 266

Sabbatum ſecundoprimum 113

Sacerdotes qui 235. eorum

veſtes 225.cõſecratio 225 conditiones 226,235.officia 227,248, claſſes,ſeu vices XXIIII. 231, 233 ex genere Eleazari 231 quotidie incenſum offerebant, & pro populo, & pro priuatis 227,228,mactabãt hoſtias 161. pelles holocauſtorum detrahebant 229,242
Sacerdotũ princeps, i. Pontifex. *lege Pontifex.*
Sacerdotum principes, i. qui viginti quattuor vicibus præerant 231,241,315
Sacerdotes probati 235
Sacerdos magnus,& primus dictus pontifex 194
per Sacerdotes reſpõdit Deus quomodo 259, 260
Sacerdotes participes Concilij 313
Nomina claſſium ſacerdotalium 231,232
Sacrificium quid 140. ſacrificia ſex Holocauſtũ, Libamina,Pacifica, Pro peccatis,Pro delictis. Conſecrationis 141. tria Holocauſtum, Pacifica ſiue ſalutis, & Pro peccatis 141, 152. Holocauſtum 143. Pacifica,id eſt Salutaris & Laudis 148,149,150. Libamina 145,146.Pro peccatis 151,161. Pro delictis 153. Pro populo 228.Cõſecrationis 165, 166,203, 204,205. Oblationis incenſi 172. Mundationis 167. Expiationis 170
Sacrificia fiebant ad altare Holocauſti 59
Sacrificium matutinum & veſpertinum 96
Sacrificiorum exempla 155, 156, 160, 161. apparatus 141
Sacrificia noluit Deus externa ſed interna 162
Sacrificium iuſtitiæ & laudis 162
Sacrificium incruentũ præpoſuit Deus cruento 163
Sadducæi hæretici qui 274. 275. valuere Hieroſolymis 280,282,283
Sadoc primus pontifex templi 215
Salem poſt Hieruſalem 51
Salomon rex fit 348, 349. condidit templum 52,73, 349. intulit tabernaculũ, & arcam 65. deſcripſit claſſes ſacerdotum 232, 233. Leuitarum 241
Saluatorem excitauit Deus quid 342
Salutaris ſacrificium 142, 149,150,151, 162
Samaritarum origo 26, 84. religio 26.ſubacti à Iudęis 28.Samaritæ hæretici 26. contendunt de religione cum Iudæis 84. templum condunt 28, 84. ſimulant religionem Græcam, & tem-

templum Ioui conſecrant ſub Ant. Epiphane 28. impediunt Iudæos ædificare templum 27,84. vincuntur à Io. Hyrcano rege Iudæorum, & templo exuuntur 28
Samaria vnde dicta & vrbes eius 47
Samaria vrbs 26
Samaria, Iudæa & Galilæa iunctæ 47
Samaritanæ mulieris verba cum Christo 50
Samuel Nazaræus 251,252. Iudex propheta 255
Samſon Nazaræus 251,252. Iudex 342
Sanabalat præfectus Darij regis concedit ædificari templum in Samaria 27, 28,84
Sanhedrin concilium quod 310
Sanctuariũ Sanctuarij, ſiue Sanctum Sanctorum 56, 57,58. intra Velum 170. Sanctuarij expiatio 171. ſolus ingrediebatur pontifex 212
Sarug Deorum ſimulacra inuenit 18
Saul rex creatus diſplicuit Deo, quomodo 347
Scenopegia ſiue Tabernaculorum feſtum 112
Scribæ qui 264. conſulti de lege 270. legis doctores 269. conſtituti à Dauide 266. ab Eſdra 269. ſine auctoritate docebãt 270. & Phariſæi erant 271. in templo & ſynagogis docebãt, ambitione flagrabant 88. concilium inierunt 315
Scribæ vni ex ſeptem hæroſibus 274
Scribæ pro introductoribus cauſſarũ. *lege Introductores, & grãmatoiſagogeos.*
Scribæ pro notariis 374. officia eorum 374,375,376
Secundo primum ſabbatum 113
Segetes quando matureſcãt in Iudæa 101
Sem progenies Deum coluit 16
Seminiflui viri mũdatio 168
Senatus triplex 298
Seniores imperarunt poſt Moyſem 40
Seniores ſiue ſenatores LXX inſtituti à Moyſe 298. ſingularũ tribuum 300. ſingularum ciuitatũ 301. ſeniores LXX aduocabãtur ad conſilia à principe 299. manſerunt poſt exilium 299,300. aſſedere ſummo principi 299. prophetico ſpiritu afflati 254
Sennacherib rex Aſſyriorũ obſedit Hieruſalem 53
Sententiæ ferendæ ratio in iudicijs 310

Septẽuiri in ciuitatibus 375
Septima dies, ſabbatum 93
Septimanæ Hebræorum 93
Septimanarum feſtum 113
Septimus annus ſacer 115
Seth progeniem piam procreauit 15,16
Sicera 252
Siclus pecuniæ ſacræ genus 181,187
Silo metropolis in tribu Effraim 48,50. ibi Tabernaculum, & Arca 63,64. eo conuenere Hebrȩi 63. ſedes religionis 63. reiecta à Deo 49,50
Simila quæ 145,146,159. ſimilago 208
In Sinai lex data 21
Sion,i.ciuitas Dauid à Dauide extructa 52. Sionis montis pars mons Moria, in quo templum 52
Siſac rex Ægyptiorum cepit Hieruſalem 52
Siuam menſis 91
Somniorum ratio, & per ea diuinatio 261. ſomnia, naturalia, incerta, & contemnenda 262. ſomnia, quæ prohibita, & quæ cõceſſa 261,262
Subucula linea põtificis 197
Superhumerale pontificis 195,200. *lege Ephod.*
Synagoga pro cõcione 289, 358
Synagogarum origo 55, 86, 87,358. ibi lex exponebatur 86. Hieroſolymis, & in prouinciis erant 87. ibi docuere ſcribæ 88, 271 eas Chriſtus, & S.Paulus perluſtrauit 272,273. ſynagogæ à gentilibus conditæ 88. ad cultum Imperatoris traductæ 82. ſynagogæ Romæ 273,274. ſynagoga libertinorum 273. ſynagogæ princeps 88. ſynagoga eijci probroſum 88
Synedrium. *lege Concilium.*
Syriæ deſcriptio 46
TAbernaculum præſcriptum à Deo, & conſtructum à Moyſe, quale 55,56, & ſeq. eius hiſtoria 63. commiſſum Leuitis 237. poſitum in Galgalis, & Silo 48. in Gabaa, in Nobe, in Gabaon, & ibi manſit 65,66
Tabernaculum à Dauide factũ 66,67. translatũ Hieruſalem 63. in templum 74. vnà cũ Arca periit 67
Tabernaculum expoſitum à S.Hieronymo 62 (110
Tabernaculorũ feſtum 109,
Teglatphulaſſar Aſſyriæ rex Galilæam recepit 25
Templa tria 82
Templum Hieroſolymitanum à Dauide deſtinatũ 72. Salomoni mandatũ 73. ab eo conditum 73. inſtrumenta, & ornamenta

tius 74. ſuper id precatus eſt 75. ſanctificatum ab eo 75. directum à decem tribubus, non cultum à Iudæis 76. inſtauratum à Ioa 76. pollutum ab Achaz, mundatum ab Ezechia, inſtauratum à Ioſia, incenſum à Nabucdonoſore, reſtitutum à Zorobabele 77

Secundum Templum caruit præſentia Dei, prophetis, igni ſacro, lapidibus Rationalis, arca propitiatorio, & Cherubin 78. profanatum ab Ant. Epiphane, purgatum à Iuda Maccabæo, auctum ab Herode, ornatum turri cuſtodiæ cauſſa 78, 80. dedicatum nomini Caligulæ Imp. 82. incenſum à Tito 83. terra obrutum ab Hadriano, & Veneri dicatum 83. quot annis conditum, & refectum 82. vbi ſitum 81

Templum Samariæ à quo conſtructum 28, 83, 84. dicatũ Ioui 84. euerſum 85. Templum Tranſgreſſorum 84

Templum Ægyptium conditum 85. clauſum 85

Templi magiſtratus 383

Templi quæſtor 185

Tentorium Tabernaculi 58

Terra ſancta quæ 48

Teſtamentum lex Chriſti cur 62

Teſtamentum & teſtimonium quid 61

Teſtes falſi puniebãtur 309.

Teſtium ratio qualis in Iudiciis 309

Teſtes primi lapides iaciebant 333, 334. teſtes oculati, cur fide digni 306

Teſtimonium, Teſtamentum, pactum, fœdus 61.

Teſtimoniũ in Arca 56. 60. Teſtimonia Dei quæ 30, & ſequent. Teſtimonij tabernaculum 63

Thumis & Vris lapides in pectorali pontificis 260. 1. Doctrina, & Veritas 203. Thuribula 57

Thymiama quomodo fieret 59. Altare Thymiamatis 58, 59. *lege incenſum.*

Tiara pontificis 197, 199. *lege Pileus & Cidaris.*

Tintinnabula in tunica pontificis 197, 199

Titus Cæſar euertit Hieruſalem, & incendit templum 83

Trachonitis regio 47

Traditiones ſeniorum 265. Phariſæorum 281

Tranſgreſſorũ templum 85

Tribuni iudiciales 339, 371, 372. militares 380, 381. *lege Chiliarchi.*

Tribus XIII, & nomina earum à filiis Iacob 19, 21

Tubæ ad conuocandã concionem 291. Tubarum feſtum 107,131
Tunica hyacinthina pontif. 196,199,203
Turris Antonia iuncta templo cum præſidio 81,383
Turturis oblatio 167, 169, 251
VEadar menſis XIII 138
Vectes Tabernaculi 56,60
Velum intra quod ſanctuarium 57
Velum tabernaculi, & templi 57,82
Venditio pœnæ genus 329, 330
Verberatio pœnæ genus 329,330
Veritas & doctrina in Pectorali pontificis 203, 260
Veſtes pontificis 195, 196. ſacerdotũ 225. Principis, & regis 353. ſecundum S. Hieronymum 198. Leuitarum, cantorũ 245, 246
Vices ſacerdotales quæ 232, 233,234
Videntes olim prophetę dicti 260
Vitulus pro peccato 203, 226
Vnctio pontificis 202,203. ſacerdotis 225. Regis 346, 347,348
Voluntariæ oblationes 186, 187
Votum, quid 186
Vota Nazaræorum qualia 251
Votorum ratio, & lex 187. Votiuæ oblationes 186
Vris & Thumis in pectorali pontificis 260. i. Doctrina, & Veritas 203
Vtilitas continet ciuitatem 288
ZAbulon filius Iacob 19. tribui nomen dedit 21. familias procreauit 362
Zacharias Io. Baptiſtæ pater põtifex, an ſacerdos 233, 234
Zona pontificis, qualis 198

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE